

HEINRICH
MANN

Ingerul albastru

Heinrich Mann

Îngerul albastru

HEINRICH MANN
Professor Unrat
Aufbau — Verlag, Berlin
1957

FIINDCĂ-L CHEMA RAAT, TOATA școala îi zicea Unrat — Scîrnăvie. Nimic mai simplu și mai natural. Se întîmpla cîteodată ca unul sau altul dintre profesori să capete o altă poreclă decît avusese înainte. O nouă serie de elevi ajungea în clasă, descoperirea, cu ferocitate, la profesor cine știe ce aspect comic neluat în seamă îndeajuns de promoția precedentă și-i spunea necruțător pe nume. Unrat însă își purta porecla de multe generații, tot orașul era deprins cu ea ; colegii lui o foloseau în afară de liceu și chiar între zidurile acestuia, de îndată ce întorcea spatele. Cei care luau școlari în gazdă, ajutîndu-i și la învățătură, ori de cîte ori vorbeau cu ei despre profesor, îi spuneau numai Unrat. Deșteptul care ar fi încercat să descopere ceva nou la dirigintele clasei a șasea și să-i aplice o nouă

pecete nu ar fi izbutit nici cînd, aceasta și pentru că numele consacrat continua să producă asupra bătrînului dascăl același efect ca acum douăzeci și șase de ani. Era de ajuns ca în curtea școlii un elev să strige altuia în momentul în care profesorul trecea :

— Parcă miroase a scîrnăvie !

Sau :

— Văleu ! Simt în nări duhoarea de scîrnăvie ! Și îndată bătrînul ridica nervos din umărul drept, aruncînd pieziș, prin ochelari, o privire verzuie, pe care elevii o considerau prefăcută, dar care era speriată și răzbunătoare ; privirea unui tiran cu conștiința încărcată, care caută să descopere în faldurile mantiiilor pumnalele ascunse. Bărbia lui țeapănă, cu cioculețul firav cenușiu-gălbui se mișca în jos și în sus. Nu putea „dovedi nimic“ elevului care strigase și era silit să se furișeze mai departe, pe picioarele-i subțiri, îndoite din genunchi, și cu pălăria lui soioasă de zidar pe cap.

Cu prilejul jubileului său din anul trecut, liceul organizase o retragere cu torțe. Unrat ieșise pe balconul locuinței sale și luase cuvîntul. În timp ce toate capetele se îndreptau în sus, spre el, un glas neplăcut, sugrumat izbucnise :

— Se simte scîrnăvie în aer !

Alții repetară :

— Se simte scîrnăvie ! Se simte scîrnăvie !

Colo sus, profesorul începu să se bilbiie, deși prevăzuse incidentul, privind țintă în gura căscată a fiecărui zurbagiu. Alți domni stăteau pe aproape ; simți că nici de data aceasta nu putea „dovedi nimic“, dar reținu numele tuturor. Chiar de a doua zi, cel cu glasul sugrumat, neștiind să spună care a fost locul nașterii fecioarei din Orléans, dădu profesorului prilejul să-l asigure că-i va sta încă deseori în cale în cursul vieții. Într-adevăr, acest Kieselack nu luă note de trecere la Paști. Împreună cu el rămaseră repetenți cei mai mulți dintre cei care strigaseră în seara jubileului ; printre ei era și von Ertzum. Lohmann nu strigase, și totuși rămase și el repetent. Acesta din urmă înlesni însă răzbunarea profesorului Unrat prin trîndăvia lui, iar cel dintîi, prin mintea lui înceată. În toamna următoare, într-o dimi-

neată, la unsprezece, în recreația dinaintea de lucrarea scrisă despre Fecioara din Orléans, von Ertzum, care nici de data aceasta nu citise nimic despre fecioară și prevedea o catastrofă, deschise brusc fereastra într-un acces de grea deznădejde și mugii la întâmplare, cu o voce sălbatică, în ceața de afară :

— Scirnăvie !

Nu știa dacă profesorul era în apropiere, și puțin îi păsa de asta. Spătosul iuncăr fusese, bietul, împins fără putință de împotrivire, numai de nevoia de a-și mai dezmoști mădularele, înainte de a fi silit să se cocoșeze timp de două ore în fața unei coli albe și goale, spre a o acoperi cu cuvinte scoase din capul lui, de asemenea gol. De fapt, Unrat tocmai trecea prin curte. Când strigătul de la fereastră ajunsese pînă la el, făcu un salt colțuros. Prin ceață, el desluși sus, silueta noduroasă a lui von Ertzum. În curte, nu era nici un elev căruia să i se fi putut adresa von Ertzum. „De astă dată — își spuse Unrat **plin** de bucurie — m-a țintit pe mine. De astă dată i-o **pot** dovedi.“

Urcă scara în cinci salturi, deschise brusc ușa clasei, trecu repede printre bănci și se săltă, cu unghiile înfipite în catedră, pe postament. Aci se opri, tremurînd din tot corpul, și fu nevoit să răsuflă adînc. Elevii clasei a șasea se sculasera să-l salute și larma nețărmută se înecă deodată într-o tăcere de-a dreptul năucitoare. Își priveau dirigintele ca pe o vită turbată care, din nefericire, nu putea fi ucisă și care, deocamdată, cîștigase chiar un avantaj dureros asupra lor. Pieptul lui Unrat se agita violent ; în cele din urmă, rosti cu vocea lui înăbușită :

— Mi s-a strigat adineauri din nou un cuvînt, o denumire, în sfîrșit, un nume pe care nu sînt dispus să-l accept. Nu voi tolera niciodată această batjocură din partea celui soi de oameni pe care am avut, din nefericire, prilejul să-l cunosc prin dumneavoastră. Țineți minte ce vă spun : vă voi urmări oriunde voi putea. Ticăloșia dumitale, von Ertzum, nu numai că-mi inspiră dezgust, dar ea se va sfărîma ca sticla de tăria unei hotărîri pe care ți-o anunț acum. Chiar astăzi voi raporta domnului director, și tot ce stă în puterea mea va fi făcut — de bună seamă, doară — pentru ca instituția

să fie dezbrătată măcar de drojdia cea mai infamă a societății omenești.

După aceea își smulse paltonul de pe umeri și șuiera :

— Stați jos !

Clasa se așează, numai von Ertzum rămase în picioare. Capul lui gros, pistriuat, era acum tot atât de stacojiu ca și părul țepos de pe creștet. Vru să spună ceva, începu de câteva ori, dar renunță din nou. În cele din urmă izbucni :

— Nu am fost eu, domnule profesor !

Cîteva glasuri solidare și gata de jertfă il sprijiniră.

— N-a fost el !

Unrat bătu din picior :

— Tăcere !... Iar dumneata, von Ertzum, ține minte că nu ești primul din familia dumitale pe care, vezi numai, l-am stinjenit în cariera lui și că în ceea ce te privește pe dumneata, îți voi îngreuna mult înaintarea și pe viitor, dacă nu cumva n-o voi zădărnici chiar cu totul, așa cum am procedat pe vremuri și cu unchiul dumitale. Vrei să devii ofițer, nu-i așa, von Ertzum ? Și unchiul dumitale dorea asta. Cum nu a ajuns niciodată să treacă clasa, iar certificatul de maturitate pentru serviciul cu termen redus — bagă bine de seamă — i-a fost mereu refuzat, a fost pus la un așa-numit teasc¹ dar, pare-se, fără mai mult succes, astfel încît numai printr-un act special de clemență al suveranului a obținut de bine de rău, accesul la cariera ofițerească, pe care a trebuit însă, pe cît se pare, s-o întrerupă din nou, foarte curînd. Ei bine ! Soarta unchiului dumitale sau una asemănătoare, von Ertzum, te așteaptă și pe dumneata. Îți doresc noroc, von Ertzum. Părerea mea despre familia dumitale, von Ertzum, este fixată de cincisprezece ani. Și acum — aci vocea lui Unrat crescînd din adînc — nu ești vrednic să-ți ascuți pana lipsită de duh de sublima figură de fecioară la care vom trece. Piei de aici, la zdup !

Von Ertzum, greoi la minte, continua să asculte. Din cauza încordării atenției, el imita inconștient din fălci mișcările pe care profesorul le făcea cu ale lui. Pe cînd

¹ Denumirea cursului particular special pentru pregătirea în vederea examenului de bacalaureat.

Unrat vorbea, bărbia, din a cărei margine superioară răsăreau cițiva țepi galbeni, îi aluneca între cutele încremenite ale gurii, ca pe șine, iar saliva lui improșca pînă în prima bancă. Strigă :

— Mai ai îndrăzneală, flăcăule ? Pleacă, îți zic, la zdup !

Speriat, von Ertzum se grăbi să iasă din bancă. Kieselack îi șopti :

— Apără-te, măi omule !

În spate, Lohmann mormăia înăbușit :

— N-avea grijă, pe asta ți-l mai muier noi.

Condamnatul se strecură pe lingă catedră și intră în cămăruța care servea clasei drept vestiar și în care era întuneric beznă. Unrat oftă ușurat cînd ușa se închise în urma acestei namile spătoase.

— Acum — spuse el — să recîștigăm timpul pe care netrebnicul ăsta ni l-a răpit. Angst, iată tema, scrie-o pe tablă.

Șeful clasei privi biletul cu ochii lui miopi și se apucă încet, de scris. Toți urmăreau cu încordare literele care luau ființă din cretă și care erau atît de pline de urmări pentru ei. Dacă tema privea o scenă pe care, din întîmplare, nu o „preparaseră“, însemna că „n-aveau habar“ și că „o sfecliseră“. Din superstiție, mai spuneau repede, înainte ca silabele de pe tablă să capete un înțeles :

— O, Doamne, intru la apă !

În sfîrșit se putea citi sus :

„Ioana : Trei rugăminți ai înălțat, Delfine ;

Ia seama, dacă ți le voi numi !

(*Fecioara din Orléans*, actul întii, scena a zecea).

Temă : A treia rugămintă a Delfinului.“

Cînd citiră acestea, se priviră unii pe alții. Căci toți intraseră la apă. Unrat îi „băgase la apă“. El se așeză cu un zîmbet prefăcut în fotoliul de pe catedră și-și răsfoi carnetul de notițe.

— Ei — întrebă el fără a ridica privirea, ca și cum totul ar fi fost limpede — mai doriți ceva ?... Dați-i drumul !

Cei mai mulți se încovoiau peste caietele lor, ca și cum ar fi început să scrie. Cîțiva stăteau cu privirile pierdute.

— Mai aveți cinci sferturi de ceas, observă Unrat pe un ton nepăsător, deși era plin de o bucurie lăuntrică. Această temă de compunere nu fusese găsită pînă atunci de nici unul dintre belferii neînchipuit de lipsiți de conștiință, care, prin compendii tipărite, întindeau acestor ticăloși, punți de măgar, pentru a le înlesni să ticluiască, fără trudă, analiza oricărei scene de dramă.

Mulți dintre elevi își aminteau scena a zecea din actul întii și cunoșteau oarecum primele două rugăminți ale lui Carol. Despre a treia nu știau nimic, li se părea că nu o citiseră niciodată. Șeful clasei și alți doi sau trei, printre care și Lohmann, erau chiar siguri de acest lucru. Delfinul nu ceruse profetesei decît să-i repete două din rugămințile lui; acest lucru îi fusese de ajuns pentru ca să creadă în misiunea divină a Ioanei. A treia rugămintă era pur și simplu trecută sub tăcere. Ea se afla deci, desigur, în alt pasaj, sau reieșea undeva, indirect din context, sau se împlinea chiar de-a dreptul, fără să se poată ști că acolo se împlinea ceva. Angst, șeful clasei, recunoștea pe tăcute el însuși că putea exista un punct căruia nu-i acordase niciodată atenție. În orice caz, trebuia să fie ceva de spus despre această a treia rugămintă, ba chiar despre a patra sau a cincea, dacă Unrat le-ar fi cerut un asemenea lucru. Să acopere un număr de pagini cu fraze despre lucruri de a căror existență erau departe de a fi convinși, cum ar fi spiritul de datorie, binefacerile învățaturii și dragostea de a servi sub arme, era o treabă pentru care elevii fuseseră pregătiți de mulți ani prin exercițiile de compunere. Tema nu-i privea, dar scriau. Această operă poetică însă, din care fusese ales fragmentul și care de cîteva luni folosea ca să-i „bage la apă“, le era profund nesuferită; scriau totuși cu avînt.

Cu *Fecioara din Orléans* clasa se ocupa de la Paști, de trei sferturi de an. Repetenții o cunoșteau bine încă de anul trecut. O citiseră de la cap la coadă, și iarăși de la coadă la cap. Învățaseră scene pe dinafară, dăduseră explicații istorice, îi studiaseră poetica și gramatica,

transpuseseră versurile ei în proză și proza iarăși înapoi în versuri. Pentru cei care la prima citire simțiseră vraja și strălucirea în aceste versuri, ele deveniseră de mult serbede. În cîntecul de flașnetă care se repeta în fiecare zi, nu mai desluseau nici o melodie. Nici unul nu auzea glasul feciorelnic, de o stranie blîndețe, în care severe luciri de spadă se înalță scilpitoare; armura nu mai acoperă nici o inimă, și aripi de înger se întind larg, luminoase și necruțătoare. Cel care, dintre tinerii aceștia, s-ar fi cutremurat cumva mai tîrziu de nevinovăția tulburătoare a acestei păstorite, cel care ar fi iubit în ea triumful slăbiciunii, cel care s-ar fi înduioșat cîndva de maiestoașa fecioară, care, părăsită de ocrotirea cerească, se transformă într-o biată fetiță, îndrăgostită fără leac, nu va mai încerca curînd asemenea emoții. Îi vor trebui peste douăzeci de ani pentru ca Ioana să poată fi din nou pentru el altceva decît o pedantă colbuită.

Penițele zgîriau hîrtia: privirea profesorului Unrat căta fără nici un alt gînd lăaturalnic, peste cefeale aplecate. Era plăcută ziua în care izbutea să „prindă“ pe unul dintre ei; mai ales cînd era unul care „pronunțase numele“, se bucura tot anul de pe urma acestui lucru. Din nefericire, trecuseră doi ani de cînd nu mai putuse „prinde“ pe vreunul din cei de la care porneau strîșătele perfide. Fuseseră ani răi. Un an era bun sau rău, după cum Unrat „prindea“ pe cîțiva, sau nu putea „să le dovedească nimic“.

Unrat, care se știa dușmănit, tras pe sferă și urît de elevi, îi trata la rîndul lui ca dușmani ereditari, dintre care cît mai mulți trebuiau „băgați la apă“, sau împiedicați să ajungă la „capătul clasei“. Întrucît își petrecuse toată viața în școli, nu avea darul să-i privească pe băieți și treburile lor din perspectiva experienței vieții. Îi vedea atît de aproape ca și cum ar fi fost și el unul din mijlocul lor, investit pe neașteptate cu autoritate și înălțat pe catedră. Vorbea și gindea în limba lor, folosea jargonul lor, și spunea vestiarului „zdup“. Își pronunța alocuțiunile în stilul pe care și ei l-ar fi adoptat în astfel de cazuri, anume, în perioade latinizante întreșute cu „doar numai“, „neapărat, vezi bine“ și alte

asemenea împerecheri neroade de cuvinte de umplutură, deprinderi ale lecțiilor sale din clasa a opta, despre Homer; căci grațioasele locuțiuni circumstanțiale ale elinei trebuiau traduse și ele în formulări din cele mai greoaie. Cum mădularele sale înțepeniseră, el ar fi vrut să impună același lucru și celorlalți din instituție. Neîncetata nevoie de a goni, de a face zgomot, de a înghionti, de a provoca suferință, de a face pozne, de a cheltui fără rost curajul de prisos și puterea fără întrebuințare a mădurelor și creierelor tinere de băieți — ca niște cățeluși — Unrat o uitase și nu o pricepuse niciodată. Când aplica pedepse, nu o făcea gândind în sinea lui cu superioară înțelegere: „Sînteți ștregari, cum e firesc, dar disciplina trebuie păstrată“ ci pedepsea serios și cu dinții încheștați. Ceea ce se petrecea în școală avea pentru Unrat seriozitatea și realitatea vieții. Lenea era asemenea cu stricăciunea unui cetățean netrebnic, neatenția și risul însemna rezistența împotriva autorității de stat, o pocnitoare era început de revoluție, o „tentativă de înșelăciune“, care dezona pe veci pe cel vinovat. În asemenea ocazii, Unrat pălea. Când trimetea pe un elev la „zdup“, se simțea ca un autocrat care deportează încă un grup de răzvrătiți într-o colonie de pedeapsă și care-și dă seama, cu teamă și cu bucuria izbînzii, de întreaga sa putere, dar și de riciitul neliniștitor care roade temeliiile acestei izbînzi. Pe cei ieșiți de la „zdup“, ca și pe toți ceilalți care-i aduseseră vreodată o atingere, Unrat nu-i ierta niciodată. Cum aparținea instituției de un sfert de veac, orașul și împrejurimile lui erau pline de foști elevi ai săi, dintre cei pe care-i „prinsese“ pronunțîndu-i porecla, sau dintre cei cărora „nu putuse să le-o dovedească“ și care cu toții, îl numeau și acum așa. Școala nu se sfîrșea pentru el la zidul ce împrejmuia clădirea, ci ea se întindea dincolo de casele dimprejur și asupra locuitorilor de orice vîrstă. Pretutîndeni se găseau băieți îndărătnici, nemernici, care nu-și „preparaseră“ lecția și dușmăneau pe profesor. Vreun elev nou, încă neștiutor, în locuința căruia rude mai vîrstnice riseră fără răutate de profesorul Unrat, ca despre o amintire hazlie din tinerețe, și care ajunsese cu promoția

de la Paști în clasa lui Unrat, îl putea auzi pe acesta pufnind către el, la prima greșală :

— Am mai avut aci trei din neamul dumitale. Urăsc toată familia asta.

Pe locul său, înălțat deasupra tuturor acestor capete, Unrat își gusta presupusa sa siguranță, dar între timp, o nouă nenorocire era pe cale să izbucnească. Ea veni de la Lohmann.

Lohmann își mintuise repede compunerea, pe care o făcuse foarte scurtă, și trecuse apoi la o ocupație particulară. Aceasta nu înainta însă, căci cazul prietenului său von Ertzum îl rodea. Își arogase oarecum rolul de protector moral al zdravănelui fecior de nobil și considera ca o poruncă a onoarei poprii să descopere, oriunde putea, cu mintea lui superioară, slăbiciunea intelectuală a prietenului său. În momentul când von Ertzum era gata să spună vreo prostie fără seamăn, Lohmann își dregea zgomotos glasul și îi sufla după aceea răspunsul corect. El dădea în ochii colegilor un aspect respectabil celor mai neînchipuite răspunsuri ale lui von Ertzum, afirmind că acesta nu urmărise decît „să-l facă să turbeze“ pe profesor.

Lohmann era o făptură cu părul negru, care îi creștea răzvrătit deasupra frunții, căzînd apoi într-o şuviță melancolică. Avea paloarea lui Lucifer și o mimică expresivă. Făcea versuri în stilul lui Heine și iubea o cucoană de treizeci de ani. Absorbit de dobîndirea unei culturi literare, el nu putea acorda decît puțină atenție școlii. Colegiul profesorilor, pe care îl izbise faptul că Lohmann începea totdeauna să învețe abia în ultimul trimestru, îl lăsase repetent în două clase, cu toate răspunsurile sale mulțumitoare de la sfîrșit. Așa se făcea că Lohmann, întocmai ca prietenul său, se mai găsea la șaptesprezece ani numai printre elevi de paisprezece și cincisprezece. Și dacă von Ertzum, din cauza trupului său dezvoltat, arăta ca de douăzeci de ani, vîrsta lui Lohmann părea sporită prin faptul că suflul inspirației coborîse asupra lui.

Ce impresie putea să-i facă acum lui Lohmann paița aceea țeapănă de acolo, de pe catedră, nerodul acesta suferind de o idee fixă ? Cînd Unrat îl chema la lecție,

el se despărtea fără grabă de lectura lui străină de clasă și, cu fruntea lată, palidă-gălbuie, brăzdată de cute exprimînd mirare, scruta pe sub pleoapele coborîte cu dispreț, ticăloasa îndirjire a dascălului, praful din porii pielii lui, mătreața de pe gulerul hainei. Apoi, arunca o privire asupra propriilor sale unghii lustruite. Unrat îl ura pe Lohmann aproape mai mult decît pe ceilalți pentru că era încăpățînat și dîrz, pentru că Lohmann nu-i striga porecla ; simțea nedeslușit că acest fapt ascundea intenții mai rele. Lohmann nu era în stare, oricît ar fi încercat, să răspundă urii bietului bătrîn decît printr-un dispreț plictisit, la care se adăuga și puțină milă presărată cu dezgust. Prin jîgnirea adusă lui von Ertzum, el se vedea însă provocat personal. Singur printre cei treizeci de elevi, el socotea descrierea publică a vieții unchiului lui von Ertzum făcută de către Unrat ca o faptă josnică. Nu trebuiau îngăduite prea multe nenorociturii care stătea cocoțat acolo sus. De aceea, Lohmann luă o hotărîre. Se sculă, își propti mîinile pe marginea băncii, privi în ochii profesorului, observîndu-l cu curiozitate, ca și cum ar fi urmărit o experiență ciudată, și declamă cu calmă distincție :

— Nu mai pot lucra aci, domnule profesor. Miroase prea tare a scîrnăvie !

Unrat tresări pe fotoliu, întinse o mînă rugătoare și clămpăni din fălci, fără a scoate o vorbă. Nu se așteptase la una ca asta, după ce abia amenințase pe un netrebnic cu eliminarea. Să „prindă“ acum și pe acest Lohmann ? Nimic nu i-ar fi convenit mai mult. Dar putea el să „i-o dovedească“ ?... În acest moment de nehotărîre, măruntul Kieselack ridică degetele sale albastre, cu unghiile roase, plesni din ele și bombăni cu glas sugrumat :

— Lohmann nu ne lasă să cugetăm în liniște ; spune mereu că miroase a scîrnăvie.

Se auzi un chicotit, iar unii prinseră să tropăie. Atunci Unrat, care începea să simtă în obraji vîntul răscoalei, fu cuprins de panică. Sări în sus, îndreptă peste pupitru lovituri stingace în toate direcțiile, ca împotriva unei mulțimi de năvălitori, și strigă :

— La zdup ! La zdup !

Dar zgometul nu se petoli. Unrat socoti că nu poate scăpa decît printr-un gest violent. Se aruncă asupra lui Lohmann, mai înainte ca acesta să-și dea seama, îl apucă de braț, îl scutură și strigă înăbușit :

— Pleacă de aici, nu mai ești demn să trăiești în rîndurile oamenilor !

Lohmann se supuse plictisit și penibil impresionat. La urmă, Unrat îl îmbrînci și încercă să-l izbească de ușa vestiarului fără însă a izbuti. Lohmann își scutură haina în locul pe care Unrat i-l atinsese și intră cu pași liniștiți la „zdup“. Profesorul se întoarse spre Kieselack, dar acesta se strecurase pe lîngă el și, schimonosindu-se, intrase, neobservat, la arest. Seful clasei fu nevoit să explice profesorului unde se afla Kieselack. Unrat ceru îndată ca incidentul să nu distragă nici un moment atenția clasei de la Fecioară.

— De ce nu scrieți ? Mai aveți cincisprezece minute ! Nu voi pune, vezi numai, nici o notă pe lucrările neterminate !

În urma acestei amenințări, celor mai mulți nu le mai veni nimic în minte și teama se întipări pe fețele lor. Unrat era prea agitat pentru a putea simți o bucurie reală. Era stăpînit de pornirea de a frînge orice rezistență posibilă, de a zădărnici toate atentatele viitoare, de a impune în jurul lui o tăcere și mai mare, de a stabili o liniște de mormînt. Cei trei răzvrătiți erau înlăturați, dar caietele lor deschise, pe bănci, păreau încă să exale duhul revoltei. Le adună și se îndreptă cu ele spre catedră.

Lucrarea lui Kieselack era o înșiruire chinuită și stîngace de fraze, care dovedea totuși multă bunăvoință. La Lohmann sărea în ochi de la prima vedere faptul de neînțeles că nu făcuse nici un plan, nici o împărțire a expunerii sale în A, B, C, a. b. c. și 1, 2, 3. Nu izbutise să scrie decît o pagină, fapt de care Unrat luă cunoștință cu o indignare din ce în ce mai profundă. Se spunea acolo :

„A treia rugămintă a delfinului (Fecioara din Orléans, 1, 10).

Tînăra Ioana, mai dibace decît lăsau să se creadă vîrsta și trecutul ei țărănesc, izbutește, printr-un șiretlic

de scamator, să pătrundă la curte. Ea redă Delfinului un rezumat al cuprinsului celor trei rugăminți pe care el le îndreptase spre cer cu o noapte în urmă și produce, firește, prin iscusința ei de a citi gândurile, o impresie adincă asupra dregătorilor neștiutori. Am spus : cele trei rugăminți ; dar de fapt, ea nu repetă decît două ; de a treia o scutește Delfinul, gata convins. Aceasta, spre norocul ei, căci pe a treia ar fi știut-o cu greu. Îi spusese doar, încă din primele două, tot ce putuse el cere Dumnezeuului său și anume : dacă ar mai exista vreun păcat neispășit al părinților săi, să-l primească pe el însuși ca jertfă în locul poporului său și, dacă este sortit să-și piardă țara și coroana, să-i lase cel puțin mulțumirea de a-și păstra prietenul și iubita. În felul acesta el și renunțase la ce este mai important : domnia. Ce ar mai fi putut cere deci ? Să nu cercetăm prea mult : nici el însuși nu știe. Ioana nu știe nici ea. Schiller nu știe nici el. Poetul nu a omis nimic din ce știa, spunînd totuși «și așa mai departe». La aceasta se reduce toată taina, iar pentru cel oarecum familiarizat cu firea puțin speculativă a artistului, ea nu conține nimic surprinzător.“

Punct. Asta era tot — și Unrat, pe care îl cuprinse un spasm, ajunse brusc la hotărîrea de a-l înlătura pe acest elev, de a scăpa omenirea de acest germen de contagiune, lucru mult mai urgent decît îndepărtarea prostănacului de von Ertzum. Totodată el aruncă o privire asupra foii următoare, pe care mai erau niște mizgălituri și care, pe jumătate ruptă din cotor, atîrna în caiet. Deodată însă, în clipa cînd înțelese, ceva ca un nor trandafiriu flutură peste obrajii colțuroși ai profesorului. Închise caietul repede și pe furiș, vrînd parcă să nu fi văzut nimic, dar îl redeschise, pentru ca imediat să-l arunce din nou sub celelalte două, respirînd anevoie. Simți că sosise momentul să-l „prindă“ pe acest netrebnic. Un om care decăzuse pînă într-atît încît încerca — probabil, chiar sigur — să cînte pe această artistă Rosa-Rosa. Întinse a treia oară mîna spre caietul lui Rohmann. În clipa accia sună clopoțelul.

— Predați lucrările, se grăbi să strige Unrat, cuprins de via îngrijorare că vreun elev, care nu terminase pînă atunci lucrarea, ar mai putea ajunge în ultimul moment

să obțină o notă satisfăcătoare. Șeful clasei adună caietele ; cîțiva elevi asediază ușa vestiarului.

— La o parte ! Așteptați ! strigă Unrat plin de o nouă teamă. I-ar fi plăcut să încuie ușa aceea, să țină închiși pe cei trei mizerabili pînă cînd le va fi asigurat pieirea. Lucrul nu putea fi făcut în pripă, era nevoie de o reflecție logică, serioasă. Cazul Lohmann îl mai orbea deocamdată prin depravarea fără margini pe care o dezvăluise.

Cîțiva dintre cei mai mici, jigniți în simțul lor de dreptate se infipseră în fața catedrei :

— Hainele noastre, domnule profesor !

Unrat fu nevoit să permită deschiderea „zdupului“. Din învălmășeală se desprinseră rînd pe rînd cei trei surghiuniți, gata îmbrăcați cu paltoanele. Încă din prag, Lohmann constată plictisit că Unrat pusese mîna pe caietul lui și regretă excesul de zel al bătrînului nătărău. Acum era poate nevoie ca tată-său să se pună în mișcare pentru a vorbi cu directorul.

Von Ertzum se mărgini să ridice ceva mai sus sprîncele roșcovane în obrazul pe care prietenul său Lohmann îl numea „luna beată“. Kieselack, la rîndul lui, își pregătise la „zdup“ o apărare.

— Domnule profesor, nu este adevărat, nu am spus că se simte miros de scîrnăvie. Am spus numai că el zice mereu !...

— Taci din gură ! se răsti Unrat la el, tremurînd. Își împinse gîtul înainte și înapoi, își recîștigă stăpînirea de sine și adăugă potolit : Oricum, soarta voastră atîrnă acum drept deasupra capetelor voastre. Plecați !

Cei trei elevi plecară la masă, fiecare cu soarta lui atîrnată chiar deasupra capului.

UNRAT PRÎNZI ȘI EL ȘI SE ÎNTINSE

apoi pe canapea. Dar, cum se întimpla totdeauna, tocmai în momentul cînd era gata să așipească, menajera lui scăpă alături o cratiță din mînă. Unrat tresări și apucă imediat din nou caietul de compunere al lui Lohmann. Se îmbujoră la față ca și cum ar fi citit pentru prima oară lucrurile de rușine scrise acolo. De altfel, caietul nici nu se mai închidea bine, atît era de îndoit în afară la foaia unde găsea titlul: *Omagiu sublimei artiste, domnișoarei Rosa Fröhlich*. Titlul era urmat de cîteva rînduri șterse cu grijă, apoi de un interval și pe urmă de versurile :

„Stricată ești pînă-n adincul firii,
 Dar plină de al artei sacru har ;
 Și de-ai purta sub sin rodul iubirii...”

Rima mai rămânea să fie găsită de elev. Dar condiționalul din versul al treilea era semnificativ. El dădea de bănuț că Lohmann ar fi avut un rol activ în această... enunțare. Poate că versul al patrulea avea rostul să confirme răspicat acest lucru.

Pentru a ghici acest al patrulea vers absent, Unrat făcu eforturi tot atit de încordate ca acelea cheltuite de clasa lui pentru descoperirea rugăminții a treia a Delfinului. Elevul Lohmann părea să-și bată joc de Unrat prin acest al patrulea vers și Unrat se lupta cu elevul Lohmann cu patimă sporită și copleșit de nevoia imperioasă de a-i dovedi că la urma-urmei tot el era cel mai tare. Avea să-l bage la apă.

Proiectele, încă lipsite de formă, ale acțiunilor viitoare se agitau în mintea lui Unrat și nu-i mai dădeau pace. Simți nevoia să îmbrace vechiul său palton cu pelerină și să iasă. Cădea o ploaie deasă și rece. Cu mâinile la spate, cu fruntea plecată și cu un suris veninos în colțurile gurii, se furișă printre băltoacele străzii periferice. Nu întâlnește decit o căruță cu cărbuni și cițiva copii. La prăvălia de mărunțisuri din colț era atirnat un afiș al teatrului orașenesc : *Wilhelm Tell*. Străfulgerat de o idee, Unrat se repezi, cu genunchii îndoiți, spre el... Nu, pe afiș numele de Rosa Fröhlich nu apărea. Totuși, se putea ca această femeie să fie și ea angajată la acel așezămint artistic. Domnul Dröge, negustorul de mărunțisuri care atirnașe programul la geamul său, era de bunăseamă cunoscător al acestor lucruri. Unrat apucase să pună mina pe clanță, dar o retrase speriat și porni mai departe. Să întrebe de o artistă, pe propria lui stradă ! Nu se cuvenea să nesocotească pofta de trāncāneală a unor cetățeni atit de incuți, de necunoscători ai știintelor umaniste. Era dator să procedeze pe ascuns și cu dibăcie la demascarea elevului Lohmman... Coti spre alea care ducea în oraș.

Dacă acțiunea reușea, Lohmann avea să tragă după sine în cădere, pe von Ertzum și pe Kieselack. Unrat nu voia să reclame prea devreme directorului că elevii îi strigaseră porecla. Se va vedea de la sine că acei care fac acest lucru sînt în stare și de orice altă faptă imorală. Unrat știa aceasta ; o văzuse la propriul său fiu.

Îl avusese cu o văduvă care, pe vremuri, cînd era tînră, îl ajutase să-și continue studiile și pe care, în schimb, potrivit înțelegerii, o luase de nevastă de îndată ce fusese numit în funcție. Era o femeie osoasă, severă ; între timp murise. Fiul nu era mai frumos decît tatăl, ba, pe deasupra, mai era și chior. Cu toate acestea, ca student, cu ocazia vizitelor sale în oraș, se arătase în piața publică cu femei de moravuri îndoielnice. Și dacă, pe de o parte, cheltuia mulți bani în tovărășia unor stricați, pe de altă parte, căzuse la examen nu mai puțin decît de patru ori. Ar fi putut totuși să mai ajungă un funcționar util, dar numai dacă ar fi posedat certificatul de bacalaureat. O distanță penibilă îl despărțea deci de omul superior care își trecuse examenul de stat. Unrat, care se lepădase categoric de acest fiu, înțelesese cele petrecute, ba le și prevăzuse aproape din clipa cînd, odinioară, își surprinsese fiul desemnîndu-l pe propriul său tată cu po-recla cunoscută, într-o conversație cu colegii săi.

Putea deci să speredă că o soartă asemănătoare îi aștepta pe Kieselack, pe von Ertzum, și pe Lohmann, mai cu seamă pe Lohmann, de care, mulțumită artistei Rosa Fröhlich, sorocul părea să se apropie. Unrat simțea că trebuie să se răzbune cît mai grabnic pe Lohmann. Cei-ialți doi dispăreau aproape, alături de acest individ, cu atitudinile lui de indiferență și cu acea compătimire plină de curiozitate cu care îl privea pe profesor cînd acesta era înfuriat. Ce fel de elev era de fapt acesta?... Unrat îl diseca în minte pe Lohmann cu o ură răscolitoare. Sub poarta cu acoperiș țuguat a orașului, el se opri brusc și spuse cu glas tare :

— Țștia sînt cei mai păcătoși !

Un elev era o ființă cenușie, supusă și perfidă, lipsită de o altă viață decît aceea a clasei lui și luptînd veșnic pe ascuns împotriva tiranului : așa era Kieselack ; sau un vlăjgan stupid ca von Ertzum pe care, tiranul îl ținea într-o permanentă spaimă. Acest Lohmann, însă, părea a se îndoi de puterea tiranului ! Unrat începu, cu încetul, să fiarbă, cugetînd asupra situației umilitoare la care e supusă autoritatea prost retribuită, în fața căreia oricare subaltern se putea lăfăi în haine noi, zornăindu-și banii. Înțelesese deodată că toate acestea nu erau decît

obrazniciei, nimic mai mult ! Că Lohmann nu părea nici-odată că are hainele prăfuite, că purta totdeauna manșete curate și că făcea mutre, astea nu erau decît obrazniciei. Compunerea de azi, cunoștințele pe care acest elev le culegea în afară de școală și din care cea mai condamnată era artisa Rosa Fröhlich : obrazniciei. Și tot ca obraznicie apărea — neîndoielnic acum — și faptul că Lohmann nu-i spunea lui Unrat pe nume !

Unrat urcă apoi mai departe strada povîrnită, printre casele vechi cu frontoane înalte, ajunse la o biserică unde vîntul sufla cu putere și, înfășurîndu-și paltonul în jurul corpului, coborî iarăși o bucată de drum. Se deschidea acum o stradă laterală și, în fața uneia din primele clădiri, Unrat șovăi. La dreapta și la stînga ușii atîrnau două cutii de lemn cu rețele de sîrmă, îndărătul cărora se vedea programul cu Wilhelm Tell. Unrat îl citi întîii în fața uneia dintre cutii, apoi în fața celeilalte. În cele din urmă uitîndu-se cu teamă în jurul său, pătrunse în gang și în vestibulul deschis. Printr-un geam mic, la lumina unei lămpi, zări un om care părea să șeadă ; în emoția lui, Unrat de-abia putea desluși lucrurile. Nu mai fusese, desigur, de douăzeci de ani aci, și era îngrijorat ca un stăpînitor care și-a părăsit ținutul : putea fi confundat, putea fi jignit din neștiință sau silit să se simtă om.

Stătea de cîtva timp în fața gemulețului și tușea ușor. Cum nimic nu se mișca, bătut încet, în geam, cu virful arătătorului său cocîrjat. Capul din spatele geamului tresări și se ivi îndată la ghișeu.

— Ce doriți ? întrebă răgușit.

Unrat mișcă la început numai buzele. Se priveau amîndoi, el și fostul actor cu fața brăzdată de dungi vinete, adînci, cu virful nasului subțiat de strînsoarea ochelarilor. Unrat reuși să spună :

— Așadar, jucați pe Wilhelm Tell. Bine faceți.

Casierul răspunse :

— Dacă credeți că o facem de plăcere...

— Nu m-am gîndit să vă atribui un asemenea gînd, îl asigură Unrat, temîndu-se de complicații.

— Nu vine nimeni la teatru. Numai că reprezentațiile clasice sînt prevăzute în contractul de concesiune pe care-l avem cu orașul.

Unrat găsi că e cazul să se prezinte.

— Sînt profesorul Un... profesorul Raat, dirigintele clasei a șasea a liceului de aci.

— Îmi pare bine de cunoștință. Numele meu este Blumenberg.

— Aș asista cu plăcere cu elevii mei la reprezentația unei drame clasice.

— Prea amabil din partea dumneavoastră, domnule profesor. Nu mă îndoiesc o clipă că voi avea cel mai mare succes aducînd această veste directorului nostru.

— Dar — și Unrat ridică degetul — ar trebui, negreșit, vezi bine, să fie aceea dintre dramele lui Schiller pe care o citim în clasă, adică, vreau să zic, *Fecioara din Orléans*.

Actorul lăsa buza în jos, își plecă încet capul și îndreptă, pe sub gene, spre Unrat o privire întristată și muștrătoare.

— Îmi pare nespus de rău, căci, vedeți, ar trebui s-o punem mai întîi din nou în repetiție. Credeți într-adevăr că Tell nu v-ar satisface? E și el destul de potrivit pentru tineret.

— Nu — hotări Unrat — nu merge în niciun caz; ne trebuie Fecioara. Și anume, ar depinde, atenție, mă rog...

Unrat răsuflă adînc. Inima îi bătea.

— ...ar depinde, întîi și întîi de interpreta Ioanei. Căci aceasta trebuie să fie o artistă minunată, care să facă — fără doar și poate — accesibilă elevilor nobila figură a Fecioarei.

— Desigur, desigur, spuse actorul cu adîncă înțelegere.

— M-am gîndit deci la una dintre artistele din ansamblul dumneavoastră, despre care am auzit — și sper că pe bună dreptate — cele mai elogioase aprecieri.

— Nu mai spuneți...

— M-am gîndit la domnișoara Rosa Fröhlich.

— Cum ați zis?

— Rosa Fröhlich, și Unrat își ținu respirația.

— Fröhlich? Nu avem așa ceva.

— Sinteți sigur ? întrebă Unrat zăpăcit.
— Vă rog, vă rog, doar nu m-am ținut.
Unrat nu mai îndrăzni să-l privească pe casier.
— Atunci nu pot să-mi...
— Trebuie, desigur, să fie o confuzie, îi veni celălalt în ajutor.
— Da, desigur, spuse Unrat cu copilăroasă recunoștință. Vă rog să mă scuzați.
Și pe cînd se retrăgea, se ploconea într-una.
Casierul rămase înmărmurit. La urmă, strigă după el :
— Dar, domnule profesor, în acest caz s-ar putea totuși sta de vorbă. Cam cîte bilete ați lua ? Domnule pro...
Unrat se mai întoarse o dată pe pragul ușii. Zîmbetul lui era schimonosit de teama următorului.
— Scuzați, vă rog, scuzați !
Și dispăru.

Fără să-și dea seama, coborî strada și ajunse în port. În jurul lui se auzea tropăitul greu al hamalilor care cărau saci, și strigătele prelungi ale altora, care îi trăgeau pe scripeți pînă la lucarnele magazilor. Stăruia un miros de pește, de smoală, de ulei, de spirt. Catargele și coșurile vapoarelor de pe fluviu se pierdeau în amurgul ce cobora. În mijlocul hărniciei care se întetea înainte de lăsarea întunericului, Unrat trecea mînat de gîndurile lui sfredelitoare : „să-l prindă“ pe Lohmann, să descopere locul unde se găsea artista Fröhlich.

Fu înghiontit de bărbați purtînd haine englezești, care alergau cu scrisori de trăsură, și de muncitori care urlau la el : „Păzea !“ Goana generală puse stăpînire pe el ; înainte de a-și da seama apăsă pe clanța unei uși deasupra căreia erau scrise cuvintele : „Tocmitori de marinari“, alături de o inscripție oarecare în suedeză sau daneză. În prăvălie erau înșirate odgoane încolăcite, lăzi cu pesmeți de vapor și butoiașe care răspindeau un miros pătrunzător. Un papagal striga în dialectul de pe litoral : *Dun supren* (Să bem). Cîțiva marinari stăteau la un pahar de vin, alții cu miinile în buzunarele pantalonilor, vorbeau stăruitor unui uriaș cu barbă roșie. Acesta se desprinsese încet din norii de fum care umpleau fundul încă-

perii, se înfipse în dosul tejghelei, astfel încît reflectorul de tinichea al felinarului de perete îi lumina violent chelia, își sprijini labele pe muchia scindurii și-l întrebă grosolan :

— Ai vreo treabă cu mine, domnule ?

— Dați-mi — răspunse Unrat fără prea multă chibzuință — un bilet de intrare pentru teatrul de vară.

— Cum ai zis ? întrebă omul.

— Ei da, pentru teatrul de vară. De vreme ce anunțați la geamul dumneavoastră că vindeți bilete pentru teatrul de vară...

— Ce-ți veni, domnule ? și omul rămase cu gura căscată. Crezi că teatrul de vară joacă iarna ?

Unrat stăruia asupra dreptului său.

— Dar ai un afiș în geam, omule.

— N-are decît să rămînă acolo !

Tocmitorul de marinari nu se putuse stăpîni ; îndată însă luă un ton mai respectuos față de domnul cu ochelari. Căută argumente care puteau convinge pe străin că teatrul de vară era închis acum. Pentru a-și ajuta și fizicește anevoiosul efort mintal, el mîngîia grijuliu, cu înfiorătoarea lui mînă acoperită cu păr roșu, tăblia tejghelei. În sfîrșit găsisese :

— Asta o știe și cel mai prost băiat de școală — spuse el cu blîndețe — că iarna nu e teatru de vară.

— Dă-mi voie, stimabile, obiectă Unrat cu un gest de superioritate.

Omul chemă pe alții în ajutor :

— Hinnerich ! Laurenz !

Marinarii se apropiară.

— Nu știu ce l-o fi apucat pe ăsta ; vrea morțiș sa meargă la grădina „Wilhelm“.

Marinarii mestecau tutun. Împreună cu tocmitorul îl priviră, încordați, pe Unrat, ca și cum ar fi fost o ființă venită din cine știe ce meleaguri, un fel de chinez cu care trebuia să-și bată capul ca să-l înțeleagă. Unrat simți aceasta ; căută grăbit să pună capăt situației.

— Atunci îmi poți spune cel puțin, omule, dacă în vara trecută a jucat în teatrul amintit o anume domnișoară Fröhlich, Rosa Frohlich ?

— De unde vrei să știu asta, domnule ? spuse omul cu totul uluit. Crezi dumneata că mă ocup de muierile de la circ ?

— Sau poate — spuse Unrat grăbit — dacă numita doamnă ne va desfăta din nou — ca să zic așa — anul viitor cu creațiile ei.

Tocmitorul păru speriat ; nu mai înțelegea nimic. Unul dintre marinari îl dumiri :

— Țsta-și bate joc, Peter, te ia peste picior !

Apoi își lăsa capul pe spate și rîse, gîlîind și tunînd din gitlejul său negru, larg deschis. Ceilalți își dădură coate și făcură apoi la fel. Tocmitorului nu i se păru nicidecum că străinul își bătea joc de el, dar simțea primejdut respectul pe care trebuia să-l aibă față de el clienții : oamenii ăștia pe care-i tocmea pentru căpitani, pe care-i îmbarca pe vapoare, împreună cu pesmeții și rachiul. Luă brusc un aer infuriat, deveni roșu la față, își umflă gitlejul, bătu în masă și întinse un deget poruncitor.

— Ascultă, domnule ! Crezi că sînt maimuța dumitale ? Eu am treabă ! Uite așa e la pupa !

Și cum Unrat mai rămase o clipă pe loc, amețit, omul se pregăti să iasă de după tejghea. Unrat deschise repede ușa. Papagalul strigă după el : „Să bem !“ Marinarii urlau de rîs. Unrat închise ușa.

Coti grăbit pe după primul colț și scăpă din zona portului în străzi liniștite. Chibzui asupra celor petrecute.

„A fost o greșală. Aa fost — neîndoios, vezi bine — o greșală“.

Artista Fröhlich trebuia descoperită pe altă cale. Unrat începuse să privească pe trecătorii cu care se întâlnea pe drum, întrebîndu-se dacă nu cumva or fi știind ceva despre ea. Erau hamali, servitoare, lampagiul, o vînzătoare de ziare. Cu oameni ca ăștia nu te puteai înțelege : o știa din experiență. De altfel, ultima lui pățanie îl îndemna să fie cu băgare de seamă cînd intra în vorbă cu necunoscuți. Mai cuminte era să caute vreun chip cunoscut dinainte. Din cea mai apropiată „groapă“ se iveau tocmai o asemenea ființă, căreia abia cu un an înainte Unrat îi mai urlase în ureche, scandîndu-le

cu furie, versuri latinești. Elevul, care „nu-și pregătise” niciodată lecția, părea a fi acum practicant de birou într-o casă de comerț. Se apropie cu un aer înfumurat, ținând în mină un pachet de scrisori. Unrat se îndreptă spre el, deschizând gura și așteptînd salutul tinărului. Dar așteptarea fu zadarnică. Fostul elev îl privi sfidător drept în ochi și trecu pe lângă el, atingîndu-i aproape umărul strîmb. În acest timp, un rinjet înfricoșător îi schimonosca fața lui bălană.

Unrat dispăru repede în „groapa” din care venise celălalt. Era una din străzile care coborau spre port; și cum era mai povirnită decît celelalte, nenumărați copii se adunaseră aci ca să coboare panta cu cărucioare mici, zgomotoase. Mamele și servitoarele stăteau pe trotuar, ridicau brațele și chemau copiii la cină. Dar ștregarii, stînd în genunchi sau cu picioarele în sus, în cărucioarele lor, cu fularele filfiind în vînt, cu bonetele trase peste urechi, cu gurile deschise, chiuind, se precipitau neîncetat la vale; uruind pe pavajul de bazalt. În timp ce tăia strada, Unrat fu nevoit să facă nenumărate salturi spre a se feri de oiștile cărucioarelor. Din toate părțile, băltoacele îl improșcau. Dintr-un cărucior care trecea în goană, o voce stridentă strigă deodată :

— Scirnavie !

Unrat tresări. Îndată alți cîțiva repetară cuvîntul. Acești elevi de școală primară aflaseră, se vede, numele lui de la liceeni, iar alții, care nici nu știau despre ce era vorba, strigau și ei. Înfruntînd furtuna care se deslănțuise împotriva lui, Unrat fu silit să urce panta. Gîfiind, ajunsese în piața din fața unei biserici.

Toate acestea desigur, erau lucruri obișnuite pentru el; foștii elevi care nu-l salutau, ci îi rinjeau în obraz, copii de stradă care, în urma lui, îi strigau porecla. Numai că astăzi, în zelul lui, nu se așteptase la aceasta : căci acum oamenii îi datorau un răspuns. Dacă înainte nu știuseră niciodată versurile din Vergiliu, acum trebuiau să știe cel puțin unde putea fi găsită artista Rosa Fröhlich !

Unrat ajunsese în piață și trecu prin fața prăvăliei unui negustor de țigări, fost elev al lui cu douăzeci de ani în urmă, de la care cumpărase uneori cîte o cutie

de țigări de foi — numai uneori, căci fuma puțin, bea rareori, nu avea nici unul din viciile burgheze... Facturile acestui debitant purtau totdeauna adresa : „Domnului profesor U“ — și numai după aceea litera U era schimbată cu R. Unrat nu putuse stabili niciodată dacă acest fapt se datora unei intenții rele sau unei neatenții, dar pierdu deodată curajul să intre în prăvălie, cu toate că și pusese un picior pe prag. Omul dinăuntru era un elev răzvrătit, care nu putea fi „prins“.

Se furișă, grăbit, mai departe. Ploaia încetase ; vîntul gonea norii. Lumina roșie a felinarelor de gaz pîlpiia. Deasupra coamei cite unui acoperiș țuguiat se zărea uneori luna nouă, galbenă : un ochi batjocoritor, care se grăbea să închidă pleoapa, astfel că batjocura nu putea fi „dovedită“.

Ajuns în piață îl izbiră deodată în ochi luminile orbitoare de la „Cafe central“. Unrat fu cuprins de pofta să intre și să comande o băutură neobișnuită. Se simțea astăzi scos, în chip ciudat, din făgașul îndeletnicirilor sale zilnice. Acolo, în cafenea, se putea desigur, afla ceva despre artista Rosa Fröhlich ; acolo se vorbea despre orice. Unrat știa aceasta din trecut, căci pe timpul cînd trăia nevastă-sa el își permisesese uneori — o, foarte rar — să petreacă un ceas liniștit la „Cafe central“. De cînd murise ea, găsea acasă toată liniștea pe care și-o putea dori și nu mai avea nevoie de cafenea. Pe lîngă aceasta, vizitele la cafenea îi fuseseră îngreunate și de prezența noului proprietar, tot un fost elev, întors după mulți ani în oraș. Acesta îl servise personal pe fostul lui dascăl, numindu-l neîncetat „profesor Unrat“, pe un ton nespus de politicoș, astfel încît Unrat nu-l putuse dovedi cu nimic.

Clienții cafenelei făcuseră mult haz ; Unrat avusese senzația că, venind mai des acolo, ar servi drept reclamă localului.

Trecu deci mai departe, căutînd în gînd alte locuri unde să-și poată rosti întrebarea. Fără nici un rezultat, însă. Fețele cunoscute care-i veneau în minte aveau toate aceeași expresie pe care o avusese adineauri fostul său elev, practicantul de birou. Magazinele iluminate ascundeau, la fel ca prăvălia debitantului de țigări sau cafe-

nceau, numai elevi răzvrătiți. Unrat începu să se înfurie, se simțea obosit și-i era sete. Prin marginile ochelarilor săi, arunca spre prăvălii, spre casele pe ale căror uși erau scrise numele unor foști elevi ai clasei a șasea, privirile verzuî pe care clasa lui le numea veninoase. Toți băiețandrii îl sfidau.

Chiar și artista Fröhlich, care se acundea desigur, într-una din casele acestea și făcea pe unul dintre elevii lui să se ocupe cu îndelenticiri lăturalnice, se sustrăgea autorității lui și îl sfida! Pe alocuri, tăblița de la intrarea vreunei case purta numele unui profesor al liceului. Unrat își întorcea atunci privirea. Unul dintre ei îi pronunțase porecla chiar în fața clasei sale, și faptul că, după aceea, se îndreptase nu repara nimic. Altul îl zărise pe fiul lui Unrat plimbându-se prin târg cu o muiere și povestise în tot orașul ceea ce văzuse.

Amenințat din toate părțile de vrăjmași, Unrat străbătea străzile. Se prelingea pe lingă case cu o senzație de încordare în creștetul capului; căci în orice moment, asemenea unei găleți de apă murdară pe care cineva i-ar fi turnat-o în cap, porecla lui putea să răsunе din oricare fereastră. Și cum nu putea să-l vadă pe cel care ar fi strigat, nu putea nici să-i „prindă“.

O clasă răzvrătită de cincizeci de mii de elevi se agita în jurul lui Unrat.

Asfel, înainte de a-și da scama, ajunsese în cartierul cel mai părăsit din partea de jos a orașului, unde, la capătul unei ulițe lungi și liniștite, se afla azilul domnișoarelor bătrîne. Locul era cufundat în întuneric. Cîteva ființe purtînd „mantile“ pînă la mijloc și cîte o broboadă pe cap se strecurau cu un foșnet ușor, întorcîndu-se tîrziu de la vreo reuniune de femei, sau de la vecernie. Sunau, pe furiș, la intrare, se topeau în deschizătura unei uși. Un liliac zbura în cerc deasupra pălăriei lui Unrat.

Privind cu coada ochiului spre oraș, Unrat își spuse în gînd: „Atunci aici nu e nimeni, nimeni“.

Și rosti:

— Vă mai prind eu, netrebniciilor!

Cum își simțea însă neputința, ura din el îl făcu să tremure, scuturându-l de-a binelea : ura împotriva acestor mii de elevi leneși și vicleni, care nu-și învățaseră niciodată lecțiile, care îi strigau totdeauna porecla și nu se gândiseră niciodată decît la năzbitii, iar acum îl necăjeau cu artista Fröhlich, o tănuiau pe ea și pe elevul Lohmann și se purtau ca o clasă „păcătoasă“, solidară împotriva profesorului. Ura pe toți aceștia care ședeau acum liniștiți la cină, silindu-l însă pe el să rătăcească pe aici, ei care — abia acum începea să-și dea seama — îl aduseseră în halul acesta, chinuindu-l în lungul șir de ani petrecuți în mijlocul lor.

El, care de douăzeci și șase de ani avea înaintea clasei, clasa cu aceleași fețe perfide, nu observase niciodată că aici, afară, aceste fețe păstrau un timp o expresie cu totul indiferentă cînd cineva amintea de profesorul Unrat și că mai tirziu această expresie devenea chiar binevoitoare. Trăind mereu în încordarea luptei, nu era în stare să înțeleagă că oamenii mai bătrîni din oraș, chiar dacă-i zvrleau cu glas tare porecla în față, nu o făceau cu gîndul de a-l jigni, ci de dragul amintirilor din tinerețe, care în perspectiva timpului li se păreau nevinovate. Nu înțelegea nici de ce în oraș, era privit ca o figură comică, în ochii multora de un comic duios. Nu auzea schimbul de păreri dintre doi foști elevi din prima generație trecută prin mîna lui, care se opreau la un colț de stradă urmărindu-l cu priviri după cum i se păreau lui, batjocoritoare :

— Ce-o fi oare cu Unrat ? Îmbătrînește.

— Și e din ce în ce mai murdar.

— Nu l-am cunoscut niciodată decît murdar.

— O, poate nu-ți aduci aminte. Ca suplinitor era încă destul de îngrijit.

— Așa ? Ce ți-e și cu numele ! Nici nu pot să mi-l închipui curat.

— Știi ce cred ? Că nici ei nu se poate închipui altfel. Unui nume ca ăsta nimeni nu-i poate rezista la nesfîrșit.

UNRAT URCA DIN NOU, ÎN GRABĂ, ulița liniștită, căci îi venise o idee a cărei temeinicie voia s-o verifice imediat, dar imediat. Printr-o intuiție bruscă înțelesese că Rosa Fröhlich nu putea să fie decît dansatoarea desculță despre care se vorbea acum atît de mult. Urma să sosească și să-și arate talentele în sala „Societății pentru cultivarea simțului obștesc“. Unrat își amintea limpede că profesorul Wittkopp, unul din membrii societății, vorbise despre acest spectacol. Se apropiase în cancelaria profesorilor de dulăpiorul lui, îl descuiase, pusese în el un teanc de caiete de teze, spunînd în acest timp :

— Vom vedea deci aici și pe celebra Rosa Fröhlich, care dansează desculță dansuri antice grecești.

Unrat îl vedea parcă pe Wittkopp cum își dădea importanță, aruncînd priviri de jur împrejur, peste marginea ochelarilor și ascuțindu-și buzele spre a pronunța :

„Rosa Fröhlich“. Nu încăpea nici o îndoială că spusese „Rosa Fröhlich“. Unrat auzea lămurit cele patru silabe, rostite în graiul afectat al lui Wittkopp care susurau-urile. Ar fi trebuit să-și amintească mai devreme acest lucru ! Dansatoarea descultă Rosa Fröhlich sosise desigur, între timp, iar elevul Lohmann intrase în relații cu ea. Unrat era acum pe cale să-i „prindă“ pe amîndoi.

Ajunsesese în strada Sienenberg și o străbătuse în grabă pe jumătate, cînd un oblon fu tras cu zgomot peste o vitrină. La cițiva pași de ea, Unrat se opri împietrit, căci recunoscuse oblonul negustorului de articole muzicale Kellner, care vindea biletele în asemenea ocazii. Se părea că Unrat nu avea să le mai poată ajunge astăzi din urmă pe cele două ființe pe care le urmărea.

Cu toate acestea, nu concepea cu nici un chip că ar putea să se întoarcă acum acasă și să-și ia cîna. Îl apucase un fel de patimă vinătorească. Mai zăbovi cîteva minute spre a face un ultim ocol. Pe ulița Rosmarin se opri înmărmurit în fața unei scărișoare repezi, de lemn, cu trepte tocite. O urcă în doi pași, ajungînd în fața unei uși înguste, cu inscripția : „Johannes Rindfleisch, pantofar“. Prăvălia nu avea vitrină ; la geamurile celor două ferestre erau așezate ghivece cu flori. Și Unrat regreta că o soartă prielnică nu-l mînase de mult aici, la locuința unui om cumsecade și inofensiv, un pietist, care nu rostea niciodată o vorbă de ocară, nu se strimba niciodată în chip jignitor și care, fără să șovăie, îi putea da informații despre artista Fröhlich.

Deschise ușa. Un clopoțel porni să se agite și ecoul lui se prelungi voios. Atelierul rinduit cu grijă era cufundat în semiintuneric. Încadrat de pervazul ușii, în încăperea din fund, se zărea într-o lumină blindă, tabloul familiei cizmarului adunată la cină. Calfa ședea lângă fata mai mare a meșterului și mesteca. Copiii mai mici mînceau salam cu cartofi. Tatăl lor așeză sticla pîntecoasă cu bere brună lângă lampă și se întoarse spre client.

— 'nă seara, domnule profesor. (Înghiți mai întii pe îndelete îmbucătura.) Cu ce vă pot servi ?

— Ei, răspunse Unrat, frecîndu-și mîinile și înghițind de asemenea, dar în sec.

— Să ne iertați — adăugă cizmarul — că e cam întuneric aci. Când sună de șapte, lăsăm lucrul. Restul serii aparține Domnului. Căci munca tirzie e lipsită de binecuvîntarea lui.

— Asta ar putea, pe de o parte, să fie destul de exact, biigui Unrat.

Cizmarul era cu un cap mai înalt decît Unrat. Avea umeri osoși și un pîtec ascuțit care ieșea la iveală de sub șorțul lui de piele. Un șir de bucle încărunțite, puțin unsuroase, îi încadrau fața alungită, plumburie, ai cărei obraji se pierdeau într-o barbă în formă de tăcălie. Rindfleisch își tot împreuna degetele pe pîtec, le desfăcea și le împreuna din nou.

— Dar, firește, pe de altă parte, nu acesta este scopul venirii mele, explică Unrat.

— Domnule profesor, 'nă scara, domnule profesor, spuse soția cizmarului stînd pe prag și făcîndu-i o mică reverență. Ce stai aci pe întuneric cu domnul profesor, Johannes; poștește-l să intre. Nu vă supărați, domnule profesor, mîncăm și noi ce mezeluri avem.

— Departe de mine acest gînd, doamnă.

Unrat se hotări să facă un sacrificiu.

— Meștere Rindfleisch, îmi pare rău că-ți întrerup cina, dar tocmai treceam pe- aici și mi-a venit gîndul să-ți cer, atenție, mă rog! să-mi iei măsura pentru o pereche de ghețe.

— La dispoziție, domnule profesor — și femeia făcu o nouă reverență — la dispoziție!

Rindfleisch se gîndi puțin, apoi ceru lampa.

— Atunci rămîneau cu toții în întuneric la masă, spuse femeia. Nu, domnule profesor, intrați, vă rog, o să aprind pentru dumneavoastră lumina în odaia albastră.

Îi arătă drumul spre o încăpere în care era frig, și aprinse, în cinstea lui Unrat, cele două lămpi înădăfirii neîncepute, care, înconjurate jos de rotogoale de hîrtie încrețită și avînd de o parte și de alta două scoici mari, își răsfrîngeau lumina în oglindă. Lîngă pereții de un albastru țipător era așezat, într-o aliniere sărbătorească, un mobilier bătrînesc de mahon. Pe cuvertura croșetată care acoperea masa din fața sofalei, un Crist

de portelan mat își întindea brațele în semn de binecuvîntare.

Unrat așteptă pînă cînd doamna Rindfleisch ieși din odaie. Cînd ușa se închise și cizmarul rămase astfel cu totul la discreția lui, el își dădu drumul.

— Așadar, dă-i înainte, meștere, acum e momentul să arăți că dumneata, care ai dus la bun sfîrșit cîteva lucrări mai mici spre deplina satisfacție a prof... spre deplina mea satisfacție, ești în stare să creezi și o pereche reușită de ghete.

— O, desigur, domnu profesor, o-o-o, desigur, răspunse Rindfleisch, umil și zelos ca un elev premiant.

— Chiar dacă mă și aflu în posesia a două perechi, umezeala care domnește acum face totuși să avem nevoie cu toții de cît mai multă încălțăminte solidă, călduroasă.

Rindfleisch stătea în genunchi și lua măsura. Ținea creionul între dinți și grohăia numai.

— Pe de altă parte, anotimpul acesta care aduce de obicei ceva nou în oraș înseamnă, de bună seamă, oarecum și puțină recreație spirituală. E tocmai ceea ce ii trebuie omului.

Rindfleisch își ridică privirea.

— Mai spuneți asta o dată, domnule profesor. Da, da, e trebuitoare omului. Și comunitatea noastră frățească știe aceasta.

— Bine, bine, zise Unrat. Mă gîndesc însă la vizita unor personalități de seamă, care se deosebesc de restul oamenilor.

— La asta mă gîndesc și eu, domnule profesor, și la asta se gîndește și comunitatea noastră. Ne întrunește miine seară pe noi, frații, la o rugăciune cu un misionar vestit. O, da, da.

Unrat își dădea seama că e greu să ajungă cu discuția la artista Fröhlich. Căută cîtva timp și cînd nu mai găsi nici o cale ocolită, apucă drumul direct :

— Și la „Societatea pentru cultivarea simțului obștesc“ ni se va prezenta în curînd, mă rog, vreau să zic, o celebritate. O artistă. Trebuie să fi auzit și dumneata de ea, ca toată lumea, meștere.

Rindfleisch tăcea, iar Unrat aștepta înfrigurat. Era convins că ceea ce voia să afle trebuia să fie ascuns în

omul care stătea la picioarele lui și că nu atârna decît de el ca să scoată taina la lumină. Artista Fröhlich fusese anunțată în ziare, fusese comentată în cancelaria profesorilor, era afișată în vitrina lui Kellner. Tot orașul știa despre ea, numai el, Unrat, nu. Oricare altul avea mai multă cunoștință despre lume și despre oameni decît el, Unrat : ideea aceasta era adînc înrădăcinată într-însul, fără ca măcar să-și dea seama ; și cu deplină încredere, el se adresa unui cizmar pietist pentru a obține lămuriri despre o dansatoare.

— Ea dansează, meștere. Dansează la „Societatea pentru cultivarea simțului obștesc“. Să vezi ce o să mai alerge acolo oamenii.

Rindfleisch dădu din cap.

— Oamenii nu-și dau seama poate, domnule profesor, unde aleargă, spuse el cu glas potolit și plin de înțeles.

— Dansează cu picioarele goale ; e o artă ciudată aceasta, meștere.

Unrat nu mai știa cum să-l indemne pe acest om.

— Gîndește-te : cu picioarele goale !

— Cu picioarele goale, repetă cizmarul. O-o-o ! Așa dăntuiau și femeile amaleciților, în fața idolilor.

Și rise fără pricină, un ris pornit dintr-un sentiment de umilință, pentru că el, omul neînvățat, îndrăznea să se fălească cu cuvintele *Scripturii*.

Unrat se clătină, chinuit, pe scaun, încolo și înapoi, întocmai ca în fața unui elev care traduce bîlbîindu-se, gata să se împotmolească. 'Lovi cu degetele spătarul scaunului și se sculă brusc.

— Destul cu măsuratul, meștere, și spune-mi, haide, deci numai ! dacă dansatoarea descultă, Rosa Fröhlich, a și sosit ! ar trebui să știi !

— Eu, domnule profesor ? Și Rindfleisch rămase uluit : Eu — despre o dansatoare ?

— Nu devii mai rău prin aceasta, afirmă Unrat, cu nerăbdare.

— O-o-o ! Departe de mine trufia spiritului și lauda de sine ! Și sînt gata, domnule profesor, să port dragoste întru Domnul și dăntuitoarei desculte, da, și să mă rog ca Domnul să facă pentru ea ce a făcut pentru păcătoasa Magdalena.

— Păcătoasă ? întrebă Unrat cu un aer superior. De ce o socotești păcătoasă pe artista Rosa Fröhlich ?

Cizmarul privi rușinat spre podeaua unsă cu ulei.

— Da, desigur — urmă Unrat din ce în ce mai nemulțumit de meșter — dacă soția dumitale sau fiica dumitale ar dori să înceapă o viață de artistă, acest lucru, firește, vezi bine, nu s-ar cuveni. Există însă sfere de viață și legi morale... dar destul cu acestea.

Și făcu un gest cu mina, care voia să arate că era ca și cum s-ar discuta în clasa a șasea un subiect care ar fi la locul lui cel mult în clasa a opta.

— Și femeia mea este o păcătoasă, spuse cizmarul încet, încrucișându-și degetele deasupra pîtecului și ridicînd ochii, cu o privire pocăită. Și eu însumi, trebuie să mărturisesc : Doamne, stăpînul nostru. Căci păcătoși întru ale cărnii sîntem cu toții.

Acum Unrat fu cuprins de mirare :

— Dumneata și soția dumitale ? Doar sînteți căsătorii în lege ?!

— O-o-o... da, asta da. Dar tot rămîne un păcat trupeș, și Dumnezeu nu-l îngăduie decît...

Pietistul își îndreptă spinarea ca să spună ceva important. Ochii lui căpătară o culoare misterioasă.

— Ei ? întrebă Unrat cu indulgență.

— Oamenii ceilalți nu știu că Dumnezeu nu-l îngăduie decît ca să capete mai mulți îngeri acolo sus, în cer.

— Aha — făcu Unrat — ce e drept, e foarte nostim ce spui.

Și privi cu un suris prefăcut în sus, spre chipul transfigurat al cizmarului.

Își înfrină însă curînd batjocura și se pregăti să plece. Începea să creadă că Rindfleisch nu știa într-adevăr nimic despre artista Rosa Fröhlich. Cizmarul se întoarse cu gîndurile pe pămînt și întrebă cit de înalte să fie ghetetele. Unrat dădu un răspuns evaziv și își luă rămas bun de la familia Rindfleisch cu o politeță grăbită. Apoi se îndreptă spre casă.

Îl disprețuia pe Rindfleisch. Disprețuia odaia albastră, îngustimea de spirit a acestor oameni, sufletele lor sme-

rite, exaltarea lor pietistă și morala lor obtuză. Și locuința lui Unrat părea să fie sărăcăcioasă : în schimb, el avea puțință să discute cu cițiva vechi prinți ai spiritului — în limba în care au scris — despre gramatica din operele lor, dacă aceștia s-ar mai fi întors cumva printre cei vii. Era sărac și neapreciat. Nimeni nu înțelegea însemnătatea muncii pe care o făcea de douăzeci de ani. Trecea nebăgat în seamă, ba chiar luat în ris în mijlocul acestei mulțimi, dar aparținea în conștiința lui, clasei stăpînitorilor. Nici un bancher, nici un monarh nu era mai interesat în menținerea ordinii stabilite decît Unrat. Sustinea cu patimă tot ce însemna autoritate, se infuria în taina camerei lui de studiu împotriva muncitorului, care, dacă și-ar fi atins țelurile, ar fi obținut, probabil ca și Unrat să fie mai bine retribuit. Punea în gardă, prin cuvinte sumbre, pe suplinitorii tineri, mai timizi încă decît el — cu care își lua curajul să vorbească deschis — cu privire la nenorocita tendință a spiritului modern de a zgudui temelile ordinii existente. Aceste temelii el le dorea puternice ; o biserică influentă, o sabie tăioasă, o supunere oarbă și moravuri rigide. Cu toate acestea era absolut lipsit de credință și capabil, în tot ce privea persoana sa, de o totală libertate de cugutare. Ca tiran, știa însă cum se mențin sclavii, cum trebuiau îmblinziți : vulgul, dușmanii, cei cinzeci de mii de elevi rebeli care îl incolțeau. Lohmann părea să întrețină relații cu artista Fröhlich ; că lui Unrat i se urca singele în obraz numai la acest gînd, e pentru că nu putea fi altfel. Dar purtarea elevului Lohmann nu devenea criminală decît prin faptul că, gustînd plăceri oprite, el se sustrăgea sancțiunii aspre a profesorului. Nu puritatea concepției morale îl făcea pe Unrat să se infurie...

Ajunse la locuința sa și se furișă în virful degetelor prin fața bucătăriei, în care menajera, supărată de întîrzierea lui, zvîrlea gălăgios cu cratițele. I se servi apoi masa, cîrnați cu cartofi. Aceștia, deși fierseseră prea mult, erau totuși reci. Unrat se feri să se plîngă de acest lucru ; femeia și-ar fi proptit îndată mîinile în șold. Unrat voia s-o scutească de a se răzvrăti împotriva stăpînului.

După masă, se infipse în fața pupitrului său de scris. De hatîrul miopiei lui Unrat, acest pupitru era peste măsură de înalt, și sforțarea făcută timp de treizeci de ani ca să-și așeze pe el brațul drept strimbases umărul lui Unrat. „Adevărate nu sînt decît prietenia și literatura“, spusese el ca de obicei. Prinsese de undeva și-și însușise această maximă, și acum se socotea dator să și-o repete în gînd ori de cîte ori se apuca de lucru. Ce trebuia înțeles prin prietenie nu aflase niciodată. Cuvîntul nu însoțea decît din întîmplare aforismul. Literatura însă ! Aceasta era opera lui însemnată, despre care oamenii nu știau nimic, care creștea de mult timp în tăcere, aici, și care, spre uimirea tuturor, avea să-și întindă poate o dată crengile înflorite de pe mormîntul lui Unrat. Lucrarea trata despre particulele în versurile lui Homer !... Caietul lui Lohmann se află însă alături și-i stînjenea inspirația. Se simți împins să-l ia în mînă și să se gîndească la artista Fröhlich. Un lucru îl neliniștea mult : nu mai era sigur că celebra dansatoare desculță se numea Rosa Fröhlich. Femeia asta Fröhlich, era poate cu totul altceva. Da, era altceva ; acest gînd, frămîntat fără încetare, devenise o certitudine. Mai rămînea acum să o găsească, pentru a-i putea „dovedi“ elevului Lohmann. Se vedea din nou zvîrlit înapoi în lupta cu acest mizerabil și gîfîia de o emoție neîmpărtășită.

Deodată își puse grăbit paltonul și o zbughi afară. Poarta casei fusese prinsă cu lanțul ; Unrat trase de el ca un deținut care vrea să evadeze. Menajera ocăra ; o auzi apropiindu-se cu pașii ei grei. În spaima ultimei clipe, făcu o mișcare nimerită, poarta se deschise, iar el trecu în grădinița din fața casei și apoi în stradă. Pînă la poarta orașului, înaintă cînd în trap, cînd în marș grăbit ; apoi își mai potoli mersul, dar inima îi bătea puternic. Avea o senzație stranie, ca și cum ar fi umblat pe căi oprite. Străbătea șirul de străzi pustii, ba urcînd, ba coborînd, mereu înainte. Arunca priviri în ulițele laterale și în „gropi“, se oprea în fața hotelurilor și privea cu bănuitoare încordare, în sus, spre ferestre, prin ale căror perdele lăsate părea să se zărească o rază de lumină. Umbla pe partea întunecată a străzii ; cealaltă

parte era scăldată în lumina lunii. Cerul era presărat cu stele, vântul se potolise și pașii lui Unrat răsunau pe pavaj. La primărie, coti spre piață și făcu înconjurul ei pe sub bolțile umbrite. Arce, turnuri, finitini își înălțau profilurile tivite cu arabescuri în gotica noapte cu lună. O nedeslușită agitație puse stăpînire pe Unrat ; de cîteva ori își spuse :

„S-ar putea mai apoi... firește“ și „înainte, deci numai !“

În acest timp, el scruta cu atenție fiecare fereastră a poștei și a poliției. Cum i se păru puțin probabil ca artista Fröhlich să se ascundă în aceste clădiri, se întoarse pe strada pe care o părăsise adineauri. La cîțiva pași strălucea geamul lat al unui local, în care mulți dintre colegii lui Unrat se adunau seară de seară, la bere.

Pe perdeaua trasă, se profila silueta neagră a unui cap clămpănind din fălci și a unei bărbi ascuțite. Era a unuia dintre cei mai înrăiți profesori, care nu-l respecta pe Unrat, imputîndu-i că provoacă slăbirea disciplinei în școală, și care se indignase de purtarea fiului lui Unrat. Din stradă, Unrat privi îngîndurat pe acest doctor Hüb-benett : vorbea de parcă și-ar fi scos cuvintele din barbă. Ce zelos se mai arăta la băutură, ce om de duzină, era ! Unrat nu avea nimic cu oamenii din local, nimic ; își dădea acum limpede seama de aceasta, spre marea lui satisfacție. Oamenii ăia stăteau acum adunați în jurul mesei și erau cu toții la locul lor ; el însă se socotea oarecum dubios și, ca să-i zicem astfel, izgonit. Și gîndul la ăia de acolo încetă să-l roadă. Dădu din cap spre umbra profesorului, încet și cu dispreț — și-și urmă calea.

Ajunse curînd din nou la marginea orașului. Se întoarse și coti pe Kaiserstrasse. La consulul Breetpoot părea să fie bal ; încăpătorea lui casă era toată scăldată în lumină și neîncetat trăgeau cupeurile la intrare. Servitorul și mai mulți feciori alergau, deschideau portierele ajutau pe oaspeți să coboare. Rochii de mătase treceau, foșnînd, pragul. O doamnă se opri, întinse mîna, cu un surîs binevoitor unui tînăr care sosca pe jos. Unrat recunoscu în simpaticul bărbat cu joben pe tînărul profesor Richter. Auzise că Richter umbla după o partidă bogată

dintr-o familie distinsă, spre care deobicei profesorii de liceu nu cutezau să-și ridice privirea. Și dincolo, în întuneric, Unrat rînji de unul singur :

„Ehei, ambițios tînărul — negreșit, doară.“

Unrat ridea de acest bărbat bine primit în lume, plin de perspective frumoase.

În paltonul său, cu pelerină, stropit de noroi, semăna cu un diavol meschin, care nevăzut, dar amenințător, privește batjocoritor din umbră lumea bună, pregătind în gînd, asemenea unei bombe, pieirea acesteia. Se simțea infinit superior lui Richter, era plin de voieșie. Rîse tăcut și spuse fără a-și înțelege cuvintele :

„Pot să te mai stinjenesc mult în calea dumitale. De bună seamă, o să te bag la apă, ține minte aceasta !“

Și, urmîndu-și drumul se distra de minune. Cînd dădea iarăși de o tăbliță cu numele vreunui coleg sau a unui fost elev, își spunea în gînd, frecîndu-și mîinile : „Și pe dumneata te mai prind eu o dată“. Totodată îndreptă surîsuri pline de misterioasă complicitate spre venerabilele case cu frontonul înalt și țuguat, fiind convins că într-una din ele trebuia să se afle artista Fröhlich. Ciudat cum îl îmboldise, stîrnindu-l și scoțindu-l din sărite, ființa aceasta. Între ea și Unrat, care în această raită nocturnă o urmărea pe furiș, se stabilise un fel de legătură. Elevul Lohmann era al doilea vinat, ca să zicem așa : un indian din alt trib. Cînd pleca în excursie cu clasa lui, era uneori silit să ia parte la jocul „de-a hoții și gardiștii“. Stătea pe o movilă, întindea pumnul spre cer și comanda : „Loviți zdravăn, dați-i mereu ! Agi-tîndu-se grozav în timpul încăierării care urma. Căci era o treabă serioasă. Școala și jocul erau viața... Iar în noaptea aceasta Unrat se juca „de-a indienii“, furișîndu-se pe urmele dușmanului.

O dorință din ce în ce mai pătimașă punca stăpînire pe el, încordîndu-i simțurile. Formele nedesluite din întuneric stîrneau în el teamă și poftă; fiecare colț de stradă îl ademenea înfiorîndu-l. Se strecura în ulițe dosnice, înguste, ca în căutarea unei aventuri, își oprea pașii, cu emoție, la auzul vreunei șoapte care venea dintr-o fereastră. Ici și colo, se închidea încet cîte o ușă

cînd se apropia ; o dată, un braț într-o mîneacă roză se întinse după Unrat. Fugi înfiorat și se trezi, fără să-și dea seama, în port — pentru a doua oară astăzi, cînd altminteri nu călca cu anii pe aici.

Vapoare se înălțau negre printre reflexele luminoase ale lunii. Lui Unrat îi trecu prin gînd că artista Fröhlich s-ar afla pe unul dintre vapoare, dormind într-o cabină ; înainte de zorii zilei sirena avea să jure, iar artista Fröhlich avea să plece spre țări îndepărtate. Această închipuire trezi în Unrat o nestăpînită pornire spre acțiune, spre intervenție. Doi muncitori se apropiau tropăind greoi, unul din dreapta, celălalt din stînga. La doi pași de Unrat, ei se întîlniră și unul spuse în dialect :

— Ei, încotro, Klaas ?

Al doilea răspunde posomorît, cu o voce de bas :

— *Dun supen.*

Unrat frămînta în gînd această expresie : unde o mai auzise astăzi și ce o fi însemnînd ? Căci în douăzeci și șase de ani nu învățase dialectul din nord. Se ținu după cei doi proletari, cu tezaurul lor lingvistic. Trecură prin două ulițe noroioase, se îndreptară — mergînd pe o a treia stradă, mai largă — spre o clădire mare, cu o poartă uriașă ca de șură, unde un felinar se legăna deasupra chipului unui înger albastru. Dinăuntru se auzea muzică. Muncitorii se pierdură în gang ; unul din ei începu să cînte și el aceeași melodie. Unrat zări la intrare un afiș colorat și-l citi.

Afișul anunța o „serată“. Cînd Unrat ajunsese cu cititul la mijlocul afișului, începu să gîfiie și simți că-l trec sudorile. Temîndu-se, și totodată sperînd că se înșelase, citi din nou de la început. Deodată se desprinsese și se repezi în clădire, ca și cum s-ar fi aruncat într-o prăpastie.

INCĂPEREA DE LA INTRARE, enorm de lată și de lungă, fusese cîndva vestibulul cîstit al unei vechi case burgheze, în care se petreceau acum „lucruri lăturalnice“. Din stînga, printr-o ușă întredeschisă, venea zgomot de tingiri și se zăreau sclipiri de foc. Deasupra intrării din dreapta, se afla inscripția „Sala“, iar în spatele ei se auzea un amestec confuz de sunete, din care se desprindea din cînd în cînd cite unul foarte strident. Unrat șovăi înainte de a apăsa pe clanță ; simțea că dincolo de ușă se petreceau lucruri grave. Un om scund, foarte gras și cu totul chel, care ducea cîni cu bere, îi ieși înainte. Profesorul îl opri :

— Iartă-mă — îngînă Unrat — aș putea oare să vorbesc cu artista Fröhlich ?

— Dar ce vreți să vorbiți cu ea ? întrebă omul. Acum n-are timp de vorbă ; cîntă. Puteți s-o ascultați.

— Ești probabil patronul localului „Îngerul albastru“. Foarte, foarte frumos! Eu sint profesorul Raat de la liceu și vin din pricina unui elev care se zice că ar fi aici. Ai putea să-mi spui unde se află?

— Mda, domnule profesor, faceți bine atunci și duceți-vă nițeluș în odaia din dos la artiști; acolo stau de obicei domnișorii.

— Vezi? spuse Unrat cu asprime. Mi-am închipuit eu. Trebuie să recunoști, domnule, că asta nu se cade.

— Mda — și birtașul își încreți fruntea — mie nu-mi pasă cine plătește masa fetelor... Domnișorii au comandat și vin; mai mult nu putem cere, credeți-mă. Dacă mi-aș brufui clienții, nu mi-ar merge prea bine.

Unrat deveni mai împăciuitor.

— Să lăsăm, deci, doară. Du-te acum, însă, frumos înăuntru, omule, și adu-mi-l pe flăcău.

— La naiba, domnule, duceți-vă singur!

Dar lui Unrat îi pierise pofta de aventuri. Dorea să nu fi descoperit niciodată locul unde se afla artista Fröhlich.

— Atunci trebuie să trec prin sală? întrebă el cu teamă.

— Mda, altfel nu-i chip. Și apoi, în camera din dos, acolo unde se vede fereastra cu perdeaua roșie.

Îl însoți pe Unrat cîțiva pași înspre fundul vestibulului și-i arătă un geam destul de mare acoperit pe dinăuntru cu o draperie roșie. Unrat încercă să privească pe sub perdea; între timp birtașul se întoarse cu cânille de bere la ușa sălii și o deschise. Unrat alergă spre el cu brațele întinse și cu un aer deznădăjduit îl rugă:

— Dragul meu, fii bun și adu-mi aici pe școlar!

Birtașul, care intrase în sală, se întoarse spre el supărat.

— Pe care anume din ei? Sint trei acolo, la un pahar... căzătură bătrînă, adăugă el și-l lăsă pe Unrat singur.

— Trei? voi să întrebe Unrat; dar ajunsese și el în sală, amețit de zgomot, orbit de aburii fierbinți care i se așczau pe sticlele ochelarilor.

— Ușa! Nu vezi că trage? strigă un glas lingă el. Căută speriat să găsească clanța, nu o nimeri și auzi cum lumea ridea.

— Se joacă de-a baba-oarba, spuse același glas.

Unrat își scoase ochelarii ; văzu că ușa fusese închisă, simți că era prins și aruncă în toate părțile priviri năucite.

— Mă omule, ăsta-i caraghiosul de azi după-amiază. Nu-ți amintești, Laurentz ? Ala de-a vrut să-l ia peste picior pe vătăf.

Unrat nu înțelegea ; simțea numai agitația din jur îndreptată împotriva lui. Cînd totul părea să-l copleșească, descoperi un scaun liber de la o masă din apropiere. Nu avea decît să se așeze. Își scoase pălăria și întrebă :

— Îmi dați voie ?

Așteptă cîteva clipe răspunsul, apoi se așeză. Se simți numaidecît cufundat în mulțime, scos din nefireasca lui poziție care-l obosea. Nimeni nu se mai uita la el. Muzica începu iar să cînte ; vecinii lui cîntau și ei. Își șterse ochelarii și încercă să se orienteze. Prin fumăria pipelor, aburul trupurilor și al paharelor de grog văzu o mare de capete, stăpînite toate de aceeași umbră încintare, care se clătinau greoi în ritmul muzicii. Legănătul acestor capete cu părul și fața stacojii, brune sau cărămizii trezite din nou de muzică la viața instincțelor, străbătea toată încăperea, făcînd-o să semene cu un cîmp de lalele în bătaia vîntului, pînă cînd mișcarea se pierdea în fumul dens din fundul sălii. Acolo se vedea apărînd ceva strălucitor, ceva în plină mișcare, o făptură care dădea din miini, din umeri, din picioare, arătîndu-și carnația albă, intens luminată de razele unui reflector, și deschizînd larg o gură imensă. Cîntecul acestei ființe era acoperit de sunetele pianului și de glasurile clienților. Lui Unrat, însă, i se păru că femeia aceasta nu e ea însăși altceva decît un țipăt. Scotea uneori cîte un sunet ascuțit, pe care nici tuncetul nu ar fi putut să-l acopere.

Birtașul așeză un pahar cu bere în fața lui Unrat și porni mai departe. Unrat îl trase de haină :

-- Atenție, mă rog, omule ! Cîntăreața de acolo e cumva domnișoara Fröhlich ?

— Mda, firește că e dînsa. Vedeți dacă vă place acum, de vreme ce ați intrat.

Și birtașul se depărtă.

Unrat ar fi dorit, împotriva oricărei evidențe, să nu fie ea și ar fi dorit ca Lohman să nu fi pus niciodată piciorul în casa aceasta, pentru ca el, Unrat, să fie scutit de a acționa. Întrevăzuse brusc posibilitatea ca versurile din caietul de compunere al lui Lohman să fie pură poezie, căreia să nu-i corespundă nimic real, și ca artista Fröhlich nici să nu existe. Unrat se agăță de acest gînd mîngîietor și se miră că îi venise atît de tîrziu.

Bău puțină bere.

Vecinul său îi spuse „noroc ! “. Era un cetățean mai bătrîn, pîntecos, cu o cămașă de lină sub vesta larg deschisă. Unrat îl observă îndelung cu coada ochiului. Cetățeanul își sorbea berea și își trecea tacticos mina peste mustața alb-gălbuie, umezită. Unrat își luă inima în dinți :

— Așadar, aceasta e domnișoara Rosa Fröhlich, aia care ne cîntă, nu-i așa domnule ?

Tocmai atunci răsună aplauze, cîntăreata terminîndu-și cîntecul. Unrat fu silit să aștepte și să-și repete apoi întrebarea.

— Fröhlich ? răspunse cetățeanul. Dar de unde vrei dumneata să știu eu cum le zice fetelor ăstora ? Doar la fiecare pas răsare aici cîte una nouă.

Unrat vru să-i obiecteze ca un fel de reproș că numele era afișat afară, dar în clipa aceea se auzi iarăși pianul, de astădată puțin mai încet, astfel că Unrat putu să înțeleagă cîteva cuvinte, la pronunțarea căroră muicrușca bălțată își ridica volanul fustei și-l ducea cu un aer jucăuș și rușinat la obraz :

„Fiindcă-s încă micuță și nevinovată.“

Unrat găsi stupide aceste cuvinte care se adăugau la răspunsul îmbufnat pe care i-l dăduse vecinul său. Fu cuprins de nemulțumire, de sentimentul că-i aruncat într-o lume care era însăși negația lui. Simțea o repulsie izvorită din adîncul ființei sale față de acești oameni care nesocoteau slova tipărită, care asistau la un concert fără a fi citit programul ! Îl rodca faptul că aci erau

adunate mai multe sute de persoane care nu „erau atente“, nu „gîndeau cîr“, ci, dimpotrivă se amețeau și se dedau fără rușine sau frică celor mai zadarnice „îndeletnici laturalnice“. Sorbi o înghițitură zdravănă din paharul lui. „Dacă oamenii ăștia ar ști cine sînt“, gîndi el apoi, în timp ce conștiința lui de sine se dezbara de orice împotrivire, devenind blajină, împăcată și puțin confuză, aburită de caldele emanații umane, de această încălzire centrală al cărei combustibil era singele omenesc. Lumea se retrăgea într-o piclă deasă, plină de gesturi nedeslușite...

Iși trecu mina peste frunte ; i se păru că femeia de acolo, de sus, cîntase de mai multe ori, că e micuță și nevinovată. Acum isprăvisе și asta, iar sala aplauda, urla, chicotea și tropăia. Unrat bătu deodată de cîteva ori din palme, ridicîndu-le aproape de ochii săi, care-i priviră gestul cu mirare. Îl cuprinse o poftă vie, necugetată, greu de stăpînit, de a lovi podeaua cu amîndouă picioarele. Era destul de tare să n-o facă. Dar această ispită nici nu-l supăra măcar. Zimbea mulțumit și visător, constatînd că : „La urma urmei, doară — așa e omul“. Și adăugă : „Desigur, vezi numai, să-ți ieși din piele. Da, negreșit.“

Cîntăreța coborî în sală. Lingă estradă se deschise o ușă. Unrat observă deodată că cineva îl privea de acolo. Un singur om avea fața îndreptată spre el și acest om stătea în picioare și ridea, și era — fără doar și poate — nimeni altul decît elevul Kieselack !

Îndată ce stabili aceasta, Unrat țîșni în sus. Socotea că avusese o clipă de neatenție — și iată că elevii profitau ca să-și facă de cap. Se strecură printre doi soldați, despărțindu-i, și înaintă spre fundul sălii. Mai mulți muncitori i se împotriviră, iar unul dintre ei îi smulse pălăria din cap aruncînd-o jos. Unrat o ridică și și-o puse din nou la loc, murdară cum era. Se auziră strigăte : „Ia te uită ce pălărie !“

Acolo în fund, Kieselack ridea, indoindu-se de mijloc, pînă într-atît il scutura risul. Unrat mai dădu un asalt ; clămpănea din fălci, simțindu-se din ce în ce mai strîmtorat. Dar fu oprit din spate. Răsturnase paharul

cu grog al unui marinar, care-i cerca să i-l plătească. Se supuse cererii. Acum avea trecerea liberă, pe distanță de cîțiva pași. Se aruncă înainte, ținîndu-și neîncetat privirea — înspăimîntată de nemăsurata ticăloșie care își dădea friu liber aci — ațintită asupra lui Kieselack care tot mai ridea. În aceeași clipă se izbi de ceva moale, și o femeie înaltă, foarte grasă, sumar îmbrăcată sub un mantou de seară cafeniu care se desfăcuse, întoarse spre el o față infuriată. Un bărbat, nu mai puțin voluminos, cu o freză îngrijită, dar purtînd numai un tricou și o haină veche pe deasupra, se apropie ocărînd și el. Unrat se izbise de farfuria cu care femeia făcea cheta, și mai multe monede căzuseră pe jos. Oamenii se puseră să caute. Unrat se aplecă și el, buimăcit, dezorientat. Căută și el de-a lungul podelii, în timp ce oamenii tirșiau din picioare în jurul capului său, care se mișca dintr-un loc într-altul; din toate părțile i se aruncau acuzații, cuvinte batjocoritoare, blesteme, ba unii unii chiar întindeau spre el mîini amenințătoare. Unrat se ridică, congestionat, ținînd între degete o monedă de doi pfeningi. Respira anevoie, plimba priviri oarbe peste toate aceste fețe dușmănoase. Simțea pentru a doua oară astăzi vîntul răscoalei biciuindu-i obrazul. Începu să îndrepte lovituri fără de rost în toate direcțiile, ca împotriva unei mulțimi de agresori.

În clipa aceea îl zări pe Kieselack stînd cu brațele întinse peste cutia înaltă a pianului și scuturîndu-se de ris. Acum îl auzea chiar rizînd. Unrat fu copleșit de o panică amețitoare, ca un tiran care vede mulțimea pătrunzînd în palat și se simte pierdut. În clipa aceea, orice violență îi părea îngăduită; nu mai cunoștea margini. Strigă, și vocea lui se umflă poruncitoare :

— La zdup ! La zdup !

Kieselack, care-l vedea cum se apropie, se supuse. Dispăru pe ușa care se deschisese lingă estradă.

Fără să-și fi putut da seama, Unrat intră și el acolo. Zări o draperie roșie și un braț care ieșea de după ea. Vru să înainteze într-acolo; dar tocmai atunci se produse o săritură. Aruncîndu-și privirea afară, îl văzu pe Kieselack străbătînd în trap bătut vestibulul. În față,

în gangul de la intrare, Unrat zări dispărind pe un altul ; mai avusese timp să-l recunoască : era contele Ertzum. Unrat se înalță în vârful picioarelor, dar fereastra era prea sus.

Încercă să se aburce pînă la ea. În timp ce stătea atîrnat cu coatele îndoite, auzi din spatele său un glas ascuțit :

— Curaj, curaj, doar ești om tînăr și zdravăn !

Unrat se lăsă, greoi, să cadă și se întoarse ; o avea în față pe muierușca bălțată.

Unrat o privi citva timp ; fălcile lui se mișcau mute. În cele din urmă, izbuti să spună :

— Dumneavoastră sinteți, așa dar, deci, artista Fröhlich ?

— Ei, da, răspunse muierușca

Unrat avusese dreptate.

— Și vă prezentați talentele în acest local ?

Avea pretenția ca și acest lucru să-i fie confirmat de ea însăși.

— Originală întrebare, observă ea.

— Deci doară...

Unrat respira adînc ; făcu semn cu mina spre fereastra din spatele lui, prin care fugiseră Kieselack și von Ertzum.

— Spuneți-mi, acum, de asemenea : aveți voie să faceți asta ?

— Adică ce ? întrebă ea mirată.

— Sînt elevi — spuse Unrat, repetînd apoi din fundul pieptului cu o voce care tremura — sînt elevi.

— N-au decît. Pentru mine e tot aia !

Ea rîse. Unrat izbucni cumplit :

— Și dumneavoastră sustrageți pe acești tineri de la școală și de la datorie ? Îi ademeniți !

Artista Fröhlich își opri risul ; își înfipse degetul arătător în piept.

— Eu ? Se vede că nu-ți-e bine !

— Vreți poate să negați ? întrebă Unrat gata de luptă.

— Față de cine ? Slavă domnului, nu am nevoie. Sînt artistă, nu-i așa ? N-o să-ți cer dumitale voie ca bărbatii să-mi ofere buchete de flori.

Arătă spre colțul încăperii unde două buchete mari erau înfipite la dreapta și la stînga unei oglinzi de toaletă aplecată înainte. Apoi ridicînd din umeri :

— Dacă nu mă pot alege nici cu altî... dar, la urma urmei, cine ești dumneata ?

— Eu sînt profesorul, spuse Unrat, ca și cum ar fi dat glas legii și înțelesului existenței.

— Păi atunci — zise ea pe un ton împăciuitoare — atunci ar trebui să nu-ți pese nici dîmă, așa cum nu-mi pasă nici mic, de ce fac tinerii ăștia.

Conceptia aceasta a vieții nu găsi înțelegere la Unrat.

— Vă sfătuiesc — spuse el — să părăsiți împreună cu compania dumneavoastră acest oraș, să vă îndepărtați în marș forțat, căci altfel — și ridică din nou glasul voi pune totul în mișcare ca să vă îngreuneze cariera, dacă nu chiar să v-o zădărnicesc. Mă voi îngriji, în ade-văr, dară, ca poliția să se ocupe de îndeletnicirile dumneavoastră.

La auzul acestor cuvinte, pe fața artistei Fröhlich se oglinzi de îndată cel mai nemărginit dispreț.

— Ia seama să nu ai dumneata de furcă cu poliția. Îmi pari făcut pentru asta. Eu nu am de ce să mă tem. De altfel, zău că mi-e milă de dumneata ! (Totuși, în loc de milă, ea-și arăta din ce în ce mai limpede minia.) Îți mai dai aere în halul în care ești ? Pesemne că nu-ți ajunge cum te-ai făcut de ris adineaori ? N-ai decît să te duci la poliție, da ! O să te aresteze chiar pe dumneata. Ce purtare la omul ăsta ! Te apucă mirarea cînd ești deprinsă să ai de-a face numai cu cavaleri. Ce-ai zice dacă a-și asmuți împotriva dîmă pe unul din domnii ofițeri pe care-i cunosc ? Ți-ar trage o cotono-gală !

Vorbea cu un zîmbet plin de compătimire.

Unrat mai încercase la început s-o întrerupă. Trep-tat însă frazele lui gata făcute, care dădeau să-și facă drumul printre fălci fură împinse înapoi, de voința ei năvalnică, pînă în adîncul făpturii lui, unde el însuși le pierdea urma. Încoremeni : făptura din fața lui nu era un școlar fugar care căuta să se împotrivească și care trebuia ținut din scurt pe tot restul vieții ; așa cum de

altfel erau toți oamenii din oraș, toți cetățenii. Dar ea, ea era ceva nou. Miezul celor spuse de ea de când o întâlnise se desprindea și se aduna abia acum; simțea cum îl mîngîie și îl tulbură. Femeia aceasta era o putere străină și, după toate aparențele aproape egală în drepturi cu el. Dacă i-ar fi cerut, la sfîrșit, un răspuns, el nu ar fi știut ce să spună. În el se trezi deodată ceva deosebit, ceva care semăna cu stîmă.

— Dar ce să mai vorbim! spuse ea cu dispreț, întrerupîndu-și șirul și întorcîndu-i spatele.

Pianul își reluase activitatea. Ușa se deschise, făcînd loc femeii grase, cu care Unrat avusese ciocnirea din sală, și bărbatului ei, apoi se închise repede din nou. Femeia așază farfuria pe masă în timp ce faldurile mantoului se agitau mînioase.

— Nici patru franci, spuse bărbatul. Canalii cîrpănoase!

Artistă Fröhlich li se adresă pe un ton rece și mușcător:

— Ia uitați-vă la domnul care vrea să ne reclame la poliție!

Unrat îngăimă ceva, speriat de aceste forțe superioare. Femeia grasă se întoarse cu o mișcare bruscă și-l măsură cu privirea. Expresia ei i se păru de o violență nespusă; roși, își plecă privirea, dădu cu ochii de pulpele femeii acoperite cu ciorapi de culoarea pielii, și tresări speriat, întorcîndu-și repede privirea în altă direcție. În acest timp interveni bărbatul, reducînd cu un efort vizibil puterea vocii lui la jumătate:

— Scandal a făcut aici doar unul singur, nu-i așa? Ei, i-am prezis de mult Rosei că cine face aici pe gelosul și nu lasă și pe alții să se bucure, ăla zboară afară din templu. Și tocmai dumneata — gelos pe băieți! Pe semne că la poliție ești cunoscut ca moșneag libidinos.

Femeia lui îi făcu însă semn cu cotul; își formase cu totul altă părere despre Unrat.

— Taci din gură, ăsta nu face rău nimănui.

Și către Unrat:

— Ți-ai pierdut poate puțin cumpătul. Ce să-i faci? Se întîmplă să ne ieșim din sărute. Kiepert ar face

bine să nu vorbească de gelozie, mă chinuie destul cînd își închipuie că-l înșel. Hai, șezi jos și trage o dușcă.

Strinse de pe unul din scaune fustele și pantalonii colorați, luă o sticlă de pe masă și umplu un pahar. Unrat bău ca să ocolească discuțiile. Femeia îl întrebă :

— De cînd o cunoști pe Rosa ? Nu te-am văzut niciodată pe aici.

Unrat spuse ceva, dar zgomotul pianului îi înghiți cuvintele. Artista Fröhlich lămuri :

— E profesorul băieților care vin din cînd în cînd aici în cabină.

— Aha, ești profesor ? spuse artistul. Bău și el, plescăi zgomotos și-și recîștigă jovialitatea naturală. Ascultă — urmă el — ești omul meu. Votezi și dumneata, desigur, în viitoarele alegeri, pe social-democrați. Să știi că dacă nu o facem noi, poți să aștepti pîn'la paștile cailor urcarea lefii dascălilor. Cu arta liberă e la fel : numai șicane polițienești și sărăcie. Știința — și arată spre Unrat — și arta — și se arată pe sine — sînt tot un drac.

Unrat rosti :

— Fie acestea cum or fi, te înșeli totuși în prima duminică presupunere, omule, dat fiind că nu sînt învățător de școală primară, ci profesorul doctor Raat de la liceul local.

Omule zise numai :

— Hai noroc !

Fiecare își dă titlul care îi convine și dacă ăstuia îi place să facă pe profesorul, nu era motiv ca să-l dușmănească.

— Va să zică, ești profesor ? interveni prietenos femeia. Grea piine și asta. Și cîți ani ai dumneata ?

Unrat răspunse fără șovăială, ca un copil :

— Cincizeci și șapte de ani.

— Da urît te-ai mai murdărit ! Dă-mi pălăria duminică ca s-o curăț cît de cît.

Îi luă pălăria cu borul lat de pe genunchi, o șterse, îi netezi chiar marginea și o potrivești cu grijă pe capul lui Unrat. Apoi își examinează opera, bătîndu-l glumeț pe umăr. El spuse cu un surîs prefăcut :

— Foarte bine ai făcut treaba asta, vezi doară, doamnă dragă.

De astă dată simți însă altceva decît recunoștința pe care stăpînitorul o arată în silă celor ce-și îndeplinesc datoria față de el. Se vedea înconjurat aci, cu o ciudată căldură, de către oameni pentru care, cu toate că-și declinase titlul, rămînea încă un necunoscut. Nu putea fi supărat pe ei pentru lipsa lor de respect. Le găsea scuze ; acestor oameni le lipsea, desigur, orice unitate de măsură. Prin această scuză el justifica și dorința care-l cuprîndea de a trece o dată cu vederea, împotrivirea lumii, de a se desprinde puțin din încordarea sa obișnuită, de a dezarma, fie și numai pentru un sfert de ceas.

Grăsunul scoase de sub o pereche de izmene, două drapele germane de marină, gîfîind în acest timp și clipind din ochi spre Unrat, ca și cum ar fi fost înțeles cu el. Femeia cea grasă pierduse expresia ei înfricoșătoare ; Unrat avusese răgazul să observe că violența aparentă a privirii ei era produsă artificial cu fard negru. Numai față de artista Fröhlich, Unrat nu izbutea să găsească o atitudine cît de cît nesilită. Aceasta stătea deoparte, preocupată de ea însăși ; cosea pe fusta ei sumeasă o ghirlandă de flori de stofă.

Pianul din sală își termina zgomotos bucata. Uu clopotel sună. Artistul spuse :

— Trebuie să ieșim, Guste.

Și cu un ton protector către Unrat :

— Domnule profesor, puteți să priviți cum lucrăm.

Își dezbracă haina veche, femeia își lepădă mantoul de scară și-l amenință pe Unrat cu degetul :

— Să fii drăguț cu Rosa. Nu așa de aprins ca adineauri.

Ușa fu deschisă pe jumătate de afară și Unrat văzu cu mirare cum cei doi grășani porniseră deodată să țopăie într-un fel grațios.

Proptindu-și brațele fiecare pe spatele celuilalt și dîndu-și capul înapoi, arborau un suris încîntat de ei înșiși, suris care îmbia la aplauze. Și într-adevăr, de îndată ce apărură în fața sălii, se declanșă o larmă voioasă.

Ușa se închise ; Unrat rămase singur cu artista Fröhlich. Se simțea neliniștit de ceea ce avea să urmeze

și rotea priviri sfioase prin toată încăperea. Prosoape murdare erau împrăștiate pe podea, între oglinda toaletei încadrate de buchete și masa lângă care ședea. Afară de cele două sticle de vin, masa era încărcată de multe pahare și borcănase cu tot felul de alifii, care miroseau. Paharele de vin stăteau pe foi răzlețe de note muzicale. Unrat depărtă, cu teamă, paharul său de lângă un corset pe care femeia grasă îl așezase alături.

Pe cînd cosea, artista Fröhlich își sprijinea piciorul pe unul din scaunele acoperite cu cele mai stranii obiecte de îmbrăcăminte. Unrat nu o privea direct : îndrăzneala lui nu mergea atît de departe ; o vedea doar în oglinda spre care ea stătea întoarsă. Aruncînd o primă privire speriată într-acolo, observă pe ciorapii ei negri, lungi, foarte lungi, o broderie liliachie. Cîțva timp, Unrat nu mai îndrăzni să privească. Apoi descoperi cu spaimă că rochia ei de mătase, ale cărei reflexe albastre apăreau printre ochiurile unei rețele negre, nu ajungea nici chiar pînă la subsuori și că, de cîte ori trăgea în sus acul cu ața, în scobitura de sub braț apăreau fire blonde. Și Unrat nu se mai uită într-acolo.

Tăcerea îl apăsa. Chiar și afară liniștea era mai mare decît înainte. Nu pătrundeau de acolo decît sunete scurte, gemute, cam răgușite și înecate în grăsime, ca ale unor oameni buhăiți care se căzneau. Apoi tăcere deplină, întreruptă de un geamăt și de zăngănitul unui obiect metalic, pe care îl îndoia cineva. Urechea prindea greu ceva de definit, ca respirația unci mulțimi. Deodată, se auzi cuvîntul „jos“ și două căderi grele în succesiune rapidă. Iar printre aplauzele dezlănțuite, se deslușeau exclamații de : „Ei drăcie !“ și „Strașnic !“

— Gata și cu asta. Spuse artista Fröhlich, luîndu-și piciorul de pe scaun. Terminase.

— Ei, și dumneata ? Nu mai spui nimic ?

Unrat fu obligat să se uite la ea ; dar ea îl zăpăci iarăși prin amestecul ei de culori. Părul îi era roșiatic, mai bine zis bătea în trandafiriu, aproape în liliachiu, și era împodobit cu cîteva bucăți de sticlă verde șlefuită, încrustate într-o diademă arcuită. Sprincenele, deasupra ochilor ei de un albastru uscat, erau foarte negre și îndrăzneț arcuite. Dar strălucirea multicoloră a obrazului ei

— roșu, albăstrui, alb ca mărgăritarul — suferise din cauza prafului. Coafura părea prăbușită și pierduse parcă, în fumul gros din sală, ceva din luminozitatea pe care o avusese. Funda albastră de la gîtul ei atirna veștedă, florile de ștofă de pe tivul fustei își plecau în jos capetele moarte. Lacul de pe ghețele ei înalte se cojea, pe ciorapi se vedeau două pete, iar mătasea rochiei ei scurte lucea palid. Carnea prea puțin rotunjită, slabă, a brațelor și umerilor, părea ofilită, cu toată albeața ei, care se desprindea în nori subțiri de pudră la fiecare mișcare mai grăbită. Fața ei se arătase adineauri lui Unrat foarte aprinsă, cu o expresie dușmănoasă, care încă mai putea fi ghicită, dar la care artista renunțase între timp, uitînd supărarea. Izbucni în ris ; ridea de lume, de ea însăși.

— Și adineauri mai erai așa de vioi ! adăugă ea.

Unrat își încorda auzul. Deodată făcu un salt neîndeminatic, ca o pisică bătrînă. Artista Fröhlich sări într-o parte cu un țipăt ascuțit. Unrat deschise brusc fereastra cu perdeaua roșie... Nu, capul a cărui formă o observase în spatele draperiei dispăruse din nou.

Se întoarse.

— Dumneata sperii lumea, spuse ea.

El, fără să se scuze, cu totul absorbit :

— Cunoașteți probabil mulți tineri din acest oraș ?

Ea se legănă ușor, încoace și încolo, din mijloc.

— Sînt politicoasă cu oricine se poartă cumsecade cu mine.

— Da, desigur. Nici vorbă, mă rog. Și elevii liceului au, în general, vezi bine, purtări foarte delicate.

— Dumneata crezi poate că stau zi de zi aici, cu toată clasa dumitale ? Doar nu sînt educatoare la grădiniță.

— Asta, ce e drept, iarăși nu. Și adăugă, ca pentru a-și aduce aminte : De obicei, ei poartă șepci.

— Cînd poartă șepci, îi recunosc. De altfel, nu sînt lipsită de orice experiență.

El interveni :

— Nu, de bună seamă că nu sînteți.

Ea se împotrivi numaidecît :

— Ce ai vrut să spui cu asta ?

— Am vrut să spun că dumneavoastră cunoașteți oamenii.

V. Ionescu

Speriat și dorind s-o împace, întinse spre ea palma
mâinii sale ridicate :

— Darul de a cunoaște oamenii, vreau să zic. Nu oricine îl are. El se câștigă greu și cu suferință.

Pentru a nu-i pierde bunăvoința, pentru a și-o apropia, căci avea nevoie de această femeie, simțindu-se totodată înfricoșat în fața ei, se hotări să-i dezvăluie ceva din existența lui, ceva mai mult decît arăta de obicei mulțimii.

— E o experiență amară. Dar trebuie, într-adevăr, să cunoaștem oamenii pentru a ne servi de ei și pentru a-i domina, disprețuindu-i.

Ea înțelese.

— Nu-i așa ? Mare lucru să obții ceva de la păcătoșii
ăștia !

Își apropie un scaun și se așeză.

— Ce știi dumneata despre viață ? Oricine intră aici crede că numai el era așteptat. Toți doresc ceva, și după aceea — nici nu ai crede — te amenință cu poliția ! Dumneata — și-i atinse cu virful degetului genunchiul — dumneata mă ameninți chiar dinainte... Nu e rău.

— Nu am vrut nicidecum să nesocotesc prin aceasta respectul datorat unei doamne, explică el.

Nu se simțea la largul lui. Muierușca asta bălțată vorbea despre lucruri pe care el nu le putea pătrunde cu obișnuita sa luciditate. Afară de asta, genunchii ei se aflau acum între ai lui. Ea își dădu scama că era pe cale să-i displace și luă deodată o expresie liniștită, cuminte.

— Mai bine să te lepezi de noroiul ăsta și să rămii cumsecade.

Cum el nu obiectă nimic, ea mai spuse :

— Ți-a plăcut vinul ? Trebuie să știi că l-au oferit elevii dumatile. Își dau silință băieții, nu glumă ! Unul din ei e plin de biștar.

Îi mai turnă un pahar. Și zise, cu dorința de a-i plăcea :

— Ce-o să mă strimb de ris dacă băieții s-or întoarce mai târziu și-or vedea că le-ai băut tot vinul. Pe mine mă bucură cîte-odată cînd unul suferă vreo pagubă. Așa te înrăiești cu timpul.

— Negreșit, doară, gingăvi Unrat și, ținînd paharul în mină, se simți rușinat de a fi băut din vinul lui Lohmann.

Căci elevul care plătise vinul era Lohmann. Fusesse aci și o ștersese înaintea celorlalți. Pesemne că mai era undeva prin apropiere. Unrat se uită cu coada ochiului la fereastră; draperia purta încă întipărirea cam nedeslușită a unui obraz. Știa că dacă se va repezi la perdea, obrazul o să dispară. Acolo se afla Lohmann. Unrat simți acest lucru printr-o adîncă intuiție. Lohmann, cel mai păcătos, cu împotrivirea lui de neînfrint, Lohmann care nici măcar nu-i respecta porecla: acesta era duhul nevăzut cu care Unrat se lupta. Ceilalți doi nu erau de fapt duhuri, și Unrat simțea că ei l-ar fi adus cu greu aici, pînă la acțiunile neobișnuite pe care le săvîrșea el acum, pînă acolo încît să șeadă într-o odaie dosnică, unde mirosea a fard și a vestminte dubioase — la artista Fröhlich. Din cauza elevului Lohmann, însă, Unrat era silit să rămină. Dacă ar pleca, Lohmann ar șeada din nou aici și ar privi obrazul vopsit al artistei Fröhlich, care și-ar trage scaunul lîngă el. La gîndul că, din fericire, acest lucru era exclus acum, Unrat dădu pe gît, înainte de a-și da seama, tot paharul. Vinul îi încălzea plăcut măruntaiele.

Perechea grasă din sală terminase gîfîind, încă un număr din programul ei.

Acum pianul intonă cu un zgomot ca de fanfară un șir de acorduri marțiale și îndată după aceea cele două voci izbucniră cu putere convingătoare, duduind de cînstit entuziasm patriotic :

*„Negru-alb-roș, steagul măreț
Catargul străjuiește ;
Dar vai de dușmanul semeț
Ce-aste culori urăște !*

Artista Fröhlich spuse :

— Asta e numărul lor de atracție ; face să-l vezi.

Deschise cu băgare de seamă ușa avînd grijă să nu fie văzuți de către publicul din sală, și-l lăsă pe Unrat să se uite prin crăpătura dintre balamale. El văzu pe cei doi grăsani încinși peste pîntece cu cîte un drapel negru, alb

și roșu, stînd pe o bară fixă de gimnastică, fiecare din ei sprijinit de unul din stîlpi și urlînd victorios cît îi ținea gîtlejul :

„Oriunde al mărilor noian
Catarge îl brăzdează,
preamîndrul pavilion german
toți oamenii-l stimează.“

Se simțea că publicul era răscolit de sentimente launtrice impetuoase. Într-o infierbîntare amenințătoare cite unul bătea, trosnind, din palmele lui noduroase.

După fiecare strofă, aplauzele puteau fi numai anevoie potolite de oamenii mai cumpătați. La sfîrșitul cîntecului, entuziasmul sparse toate gîtlejurile. Artista Fröhlich spuse, cuprinzînd cu un gest larg sala :

— Acum spune și dumneata dacă toți ăștia nu sînt maimuțe patentate ! Fiecare din ei e în stare să cînte mai bine decît biata Guste și cu Kiepert al ei, răsufatul cîntec al flotei. Și cel puțin simte ceva. Pe cînd Kiepert și Guste știi prea bine că nu fac decît tot felul de fasoane de hati-rul meseriei, voce nu au deloc, și ureche și mai puțin. E de ajuns să-și înfășoare însă drapelul peste burtă, ca oamenii să ia foc, de-ți vine să-ți iei lumea în cap dacă ești mai simțit. Iar grăsanii noștri trebuie să biseze. Acum zi și dumneata !

Unrat îi dădu dreptate. El și artista Fröhlich dădeau din cap cu un egal dispreț pentru popor.

— Bagă de seamă acum la ce-o să se-ntîmple, spuse ea, și-și băgă brusc capul în sală, înainte ca perechea cea grasă să fi început bucata ei suplimentară.

— Ho-ho-ho-ho-ho ! se auzi de afară.

— Ai auzit ? întrebă ea mulțumită. Aia de-acolo și-au holbat ochii la mine cît e seara de lungă, dar ajunge să le arăt virful nasului cînd ei nu se așteaptă la asta, pentru ca să înceapă a mugi ca vitele.

Unrat se gîndi la sunetele asemănătoare care izbucneau în clasă îndată ce se întîmpla ceva neașteptat. Hotări :

— Așa sînt ei totdeauna !

Artista Fröhlich oftă :

— Acușica îmi vine iarăși rindul și trebuie să mă duc în menajeria asta.

Unrat fu cuprins de nerăbdare.

— Închideți, deci, ușa !

O închise el însuși.

— Ne-am depărtat de subiectul nostru. Trebuie să mărturisiți adevărul despre elevul Lohmann. Tăgăduiala dumneavoastră nu poate decît să-i agraveze situația.

— Iar începi cu asta ? Trebuie să fie o idee fixă la dumneata.

— Eu sînt profesorul ! Elevul ăsta e așa făcut, încît merită cele mai grele pedepse. Dați-vă seama de datoria dumneavoastră de a împiedica un criminal să se sustragă justiției.

— Păcatele mele ! Dumneata vrei, desigur, să-l tai în bucăți pe omul ăsta. Cum zici că-l cheamă ? Nu am de altfel memoria numelor. Cum arată ?

— Are o față gălbejită, fruntea lată și păr negru. E de talie mijlocie și mișcările îi sînt — ca să zicem astfel — leneșe și mlădioase ; mișcări care, prin ele însele, sînt o dovadă a minții sale desfrinate.

Unrat schiță chipul cu miinile. Ura făcea din el un portretist.

— Și ? întrebă artista Fröhlich, lipindu-și două degete de colțul gurii. Dar îl și recunoscuse pe Lohmann.

— Este, negreșit, vezi bine, foarte sclivisit și găsește cu cale să dea, printr-o atitudine de melancolică indiferență impresia că eleganța lui ar fi înăscută și nicidecum produsul unei înfumurări vrednice de disprețul omului cu minte.

Ea îl întrerupse :

— Ajunge. Regret, dar cu așa ceva nu pot să vă scriesc.

— Gîndiți-vă bine ! Haide !

— Păcat ! pe ăsta nu vi-l dau, și se strimbă ca un clovn.

— Știu că a fost aici ; am dovezi !

— Atunci poți să-l apuci singur de cravată și să-l gîtui, fără să ai nevoie de mine.

— Am aici, în buzunarul meu, caietul de compunere al lui Lohman ; dacă vi l-ași arăta, sînt sigur să ați mărtu-

risi îndată că-l cunoașteți. Așa dar deci, artistă Fröhlich, să vă arăt caietul ?

— Mă-nnebunesc după așa ceva.

Unrat băgă mîna în buzunarul hainei, șovăi rușinat, trase afară mîna goală, apoi îndrăzni din nou... Însfîrșit, ea citi versurile lui Lohmann, încordîndu-se ca un copil în fața abecedarului. Apoi izbucni :

— Asta-i o mirșăvie ! „Și de-ai purta sub sîn rodul iubirii.“ Să-l poarte cine vrea.

Și apoi, căzînd pe gînduri :

— La adică, nici nu e atît de prost pe cît credeam.

— Vedeți, îl cunoașteți !

Ea, foarte repede :

— Cine a spus ? Nu, nenisorule, pe mine nu mă prinzi.

Unrat o privi răutăcios. Deodată bătut din picior ; atîta stăruință în minciună îl scotea din sărîte. Fără a se gîndi minți și el.

— Știu bine. Doar l-am văzut !

— Atunci totul e în regulă... spuse ea cu singe rece. De altfel, acum aș vrea și eu să-l cunosc.

Își aplecă pe neașteptate pieptul spre Unrat, pipăi cu degetele ei ușoare petele pleșuve dintre firele bărbii lui și își ascuți buzele ca și cum ar fi vrut să sugă.

— Mi-l prezinți, nu-i așa ?

Și-i veni să rîdă, pentru că Unrat făcea o mutră ca și cum degetele ei ușoare l-ar fi strîns de gît.

— De altfel elevii dumitale sînt băieți veseli. Asta se datorește, desigur, faptului că au un profesor atît de zglobiu.

— Și care din acești tineri vă place, deci, adică mai mult ? întrebă Unrat cu inexplicabilă încordare.

Ea îi dădu drumul și luă brusc din nou o expresie liniștită, cumpănită :

— Cine-ți spune dumitale că vreunul din acești băiețandri îmi place ? De-ai ști, de m-ai cunoaște, pe toți acești filfizoni i-aș da cu plăcere pe un om mai serios, mai copt, care nu caută numai distracții ușoare, ci pune mai mult preț pe suflet, pe fond... Dar băieții nu știu asta, adăugă ea cu ușoară tristețe.

Perechea cea grasă se întoarse. Încă înainte de a fi răsuflet bine, femeia întrebă :

— Ei, cum s-a purtat ?

Pianul intonă imediat numărul următor.

— Gata acum. E rîndul meu ! Și artista Fröhlich își aruncă un șal pe umeri devenind astfel și mai bălțată.

— Vrei desigur să te duci acasă, spuse ea. Te înțeleg, nici aici nu-i tocmai raiul pe pămînt. Dar miine — știi dumneata ? — trebuie să vii din nou, căci altminteri elevii dumitale își fac de cap aici — îți dai singur seama de asta.

Și ieși.

Unrat era încă tulburat de sfîrșitul ciudat al convorbirii cu dînsa și lăsă, fără împotrivire, pe ceilalți să hotărască în locul lui. Artistul deschise ușa.

— Ține-te mereu după mine și ai să treci fără tărăboi.

Unrat îl urmă, făcînd ocolul sălii pe un interval liber, pe care nu-l nimerise adineauri. La cîțiva pași de ieșire, artistul îl lăsă să treacă. Unrat mai zări o dată, în fundul sălii, două brațe, un umăr, o porțiune de piele violent luminată strălucind în mijlocul unui vârtej de culori pestrițe deasupra fumului, deasupra zgomotului... Ajunsesese afară. Birtașul tocmai venea iarăși cu un rînd de câni cu bere :

— 'nă scara, domnule profesor, și vă rog să ne mai onorați curînd !

În gangul dinspre poartă, Unrat mai întirzie puțin căutînd să-și vină în fire. Simți cum aerul rece îi limpezca gîndurile și își spuse că fără vin și bere întreagă această întîmplare, la o oră atît de neobișnuită, nu ar fi fost posibilă... Făcu un pas pe ulicioară și tresări : de-a lungul zidului clădirii dădeau tircoale trei umbre. Aruncă într-a colo o privire piezișă prin colțul ochelarilor și recunoscu pe Kieselack, pe von Ertzum și pe Lohmann.

Unrat schimbă brusc direcția ; în urma lui auzi un gîfîit care ieșea din cel mai larg din cele trei piepturi, pieptul lui Ertzum, și care suna a revoltă. Atunci se auzi vocea sugrumată a lui Kieselack :

— Se pare că în casa din care tocmai a ieșit un individ se petrec tot felul de scîrnăvii.

Unrat tresări ; cuprins de furie și de teamă, scrișni din dinți.

— Am să vă zdrobesc pe toți. Măine, vezi numai, voi depune reclamație despre tot ce s-a petrecut !

Nimeni nu răspunse. Unrat mai făcu o dată stînga împrejur și se furișă, încet, mai departe, în mijlocul unei tăceri amenințătoare. Atunci, aproape pe șoptite Kieselack rosti — și ceafa lui Unrat se încreți la auzul celor două cuvinte :

— Și noi !

LOHMANN, CONTELE ERTZUM ȘI
Kieselack făcură unul în urma celuilalt, înconjurul sălii.
Cînd trecură prin fața scenei, Kieselack scoase un fluierat
strident.

— La zdup ! porunci el, și toți trei se strecurară în ca-
lina artiștilor. Femeia cea grasă cirpea ceva.

— Ei ? întrebă ea. Dar unde ați fost, domnilor ? Profe-
sorul dumneavoastră ne-a ținut de urît.

— Cu ăla nu avem relații, lămuri Lohmann.

— Dar e un om foarte învățat și ușor de băgat în
buzunar.

— Bagă-l dumneata !

— O, eu nu, domnii mei. Vreți desigur, să mă luați
peste picior. Dar cunosc pe cineva...

Nu ajunse să continue, căci Kieselack o gîdilă subsu-
oară. Se convinsese mai întîi că ceilalți nu se uitau.

— Nu ai voie să faci asta, micule, și își scoase ochelarii cu arc de pe virful nasului. Dacă mai încerci vreodată, Kiepert s-ar putea rățoi la dumneata.

— Mușcă ? întrebă Kieselack privind pe sub gene, și femeia dădu din cap, încrețindu-și fruntea în chip misterios, ca și cum ar fi vrut să convingă pe un copil că „ucigă-l toaca“ există.

Lohmann spuse, din fundul odăii, de lângă masa de toaletă unde stătea tolănit pe un scaun, cu miinile în buzunare :

— Măi Kieselack, neastimpăratule, ai mers prea departe cu Unrat. Ce nevoie să-l mai întărești cînd ieșea de aici. E om și el și nu trebuie să-i punem pe seamă ticăloșii care întrec puterea lui. Acum poate să ne facă mizerii.

— Îi arăt eu lui ! se lăudă Kieselack.

Ertzum stătea în mijlocul odăii cu coatele pe masă ; se mărginea să mîriie și fața lui blond-roșcată, sub o boltă de țepi roșii, pe care lampa atîrnată deasupra mesei îi făcea să lucească, rămînea îndreptată neclintit spre ușă. Deodată bătu cu pumnul în masă.

— Numai o dată să mai apară aici animalul ăsta și-i rup oasele !

— Minunat ! spuse Kieselack. Atunci nu mai poate să ne aducă tezele. A mea tot nu e plină decît de prostii. Lohmann privea zîbind.

— Micuța pare într-adevăr să te fi dat gata, Ertzum. Astfel de accente nu pot izvorî decît dintr-o dragoste adevărată.

Și cum aplauzele de afară se stinseră și ușa se deschise, urmă :

— Stimată domnișoară, cineva e gata să facă moarte de om pentru dumneavoastră.

— Trăncănelile ți le poți păstra pentru dumneata, răspunse Rosa supărată. Am vorbit cu profesorul dimitale : nici el nu e tocmai încîntat de dumneata.

— Dar ce vrea berbecul ăla bătrîn ?

— Să pună mina pe dumneata și să te facă pastramă, nimic altceva !

— Domnișoară Rosa, bișui Ertzum. De la intrarea ei în odaie își încovoia smerit spinarea și o implora cu privirea.

— Nici dumneata nu ești mai breaz, declară ea. Mai simplu era să fi rămas în sală și să fi aplaudat cum trebuie. Sint acolo citeva haimanale care voiau să se lege de mine.

Ertzum sări.

— Unde sint golanii ? Unde sint golanii ?

Ea îl opri.

— Ia te rog ! Mai fă și scandal ! Atunci mă dă afară numaidecît. Poți oare să-mi pui la dispoziție palatul dumitale, domnule conte ?

— Sinteți nedreaptă, stimată domnișoară, interveni Lohmann. Chiar astăzi s-a dus iar, din pricina dumneavoastră, la tutorele lui, consulul Breetpoot. Dar burghezul ăsta nu are nici o înțelegere pentru marile pasiuni și nu dă nici un ban. Ertzum ar vrea, în ceea ce-l privește, să pună totul la picioarele dumneavoastră ; numele lui, un viitor strălucit, o avere mare. Are, slavă Domnului mintea destul de simplă ca să facă acest lucru. Tocmai de aceea, stimată domnișoară, ar fi nedrept din partea dumneavoastră să abuzați de o simplitate atît de simpatică. Cruțați-l !

— Cred că știu mai bine ce am de făcut, limbutule... și dacă prietenul dumitale nu știe să dea din plisc ca dumneata asta nu-l face decît să aibă mai multe șanse de a ajunge la mine, la...

— Capătul clasei, completă Kieselack.

— Te cunosc eu pe dumneata. Ești un prefăcut, și se apropie de Lohmann. Aici îți dai aerul că totul te lasă rece, iar pe ascuns îmi închini versuri murdare.

Lohmann rîse încureat.

— De altfel, ești cel din urmă căruia-i voi da motive, cît de cît temeinice, să creadă că a-ș putea ajunge să port sub sin rodul dragostei. Mă înțelegi ? Cel din urmă !

— Prea bine. Cel din urmă. Voi aștepta pînă atunci, spuse Lohmann plictisit. Și pe cînd ea îi întorcea spatele, el se întinse și-și ridică ochii spre tavan. Doar ședea aici fără vreun interes personal, numai ca spectator ironic. Persoana asta îl putea lăsa indiferent. Treburile inimii

lui erau mult mai serioase decît va avea să afle vreodată lumea... Îşi făcea, din batjocură, o platoşă...

Pianul se odihnise destul.

— Rosa, valsul dumitale preferat ! spuse femeia cea grasă.

— Cine vrea să danseze ? întrebă Rosa. Începuse să se legene şi surise lui Ertzum. Dar Kieselack i-o luă înainte iuncărului spătos. O apucă pe Rosa de mijloc ca pentru o poznă ştrengărească, o învîrti încet cu viclenie şi făcu deodată o fandare în lături. Artistul aproape că se răsturnă. În acelaşi timp Kieselack îi arătă limba şi o ciupi de spate, neobservat de nimeni. Ea se sperie şi spuse supărată şi totodată dragăstoasă :

— Dacă mai faci o dată asta, scirbosule, am s-o i-o spun şi o să te snopească.

— Ba să nu-i spui ! strigă Kieselack, şoptindu-i apoi la ureche : căci atunci îi spun şi eu ceva.

Riseră fără să-şi mişte un muşchi pe faţă. Ertzum se uită la ei cu privirea rătăcită. Faţa lui roşcovană era acoperită cu picături de năduşală.

Între timp, Lohmann poftise la dans pe femeia cea grasă. Rosa lăsă deoparte pe Kieselack şi privi pe Lohmann, care dansa bine. În braţele lui, femeia cea grasă devenise uşoară ca un fulg.

Cînd i se păru că dansase deajuns, el se înclină cu condescendenţă şi, fără a se uita la Rosa, se întoarse la locul lui. Rosa veni după dînsul.

— Ea urma urmei aş putea, din parte-mi să dansez cu dumneata chiar dacă nu eşti bun la nimic altceva.

El ridică din umeri, îşi exprimă nepăsarea printr-o strîmbătură teatrală şi se sculă. Ea valsă îndelung într-o dăruire plină de voluptate.

— Vă ajunge ? întrebă el în cele din urmă politicos. Şi cînd ea îşi veni în fire : Atunci...

— Ce sete mi-e ! strigă ea gîfîind. Domnule conte, dă-mi ceva de băut sau leşin.

— Nu se ţine nici el prea bine pe picioare, observă Lohmann. Arată ca o lună beată.

Ertzum răsufla din greu, ca şi cum numai el s-ar fi învîrtit tot timpul dansînd cu fata. Întoarse cu gîtul în jos, o sticlă care tremura în mîna lui şi din care nu

se mai scurgea decît un rest. Apoi, privi nedumerit pe Rosa. Ea rise. Femeia cea grasă spuse :

— Profesorul dumneavoastră are, pe cît se pare, gîtele încăpător.

Ertzum pricepu ; privirea îi rătăci ameteită. Apucă deodată sticla goală ținînd-o de gît ca pe o măciucă.

— Oho, făcu Rosa. Și după o clipă, în timpul căreia îi observase : Batista mea a căzut sub masă. Ridică-mi-o, te rog.

Ertzum se aplecă, își virî capul sub masă, și vru să întindă mîna, dar genunchii i se îndoiră ; înaintă pe brînci spre batistă — în timp ce fata îl urmărea cu privirea — o ridică cu dinții de jos și se întoarse în patru labe pînă la marginea mesei. Acolo rămase pe loc cu ochii închiși, moleșit de gustul unsuros de parfum rînced al peticului alb-cenușiu, minjit de fard. Aici, chiar în fața pleoapelor sale închise stătea deci inaccesibilă femeia pe care el o visa zi și noapte, în care credea, pentru care și-ar fi dat viața ! Și pentru că era săracă, iar el nu o putea încă ridica pînă la sine, ea era silită să-și expună puritatea ei primejdiilor și să intre în relații cu oameni murdari, chiar și cu Unrat. Destin groaznic, fără seamăn. După ce își admirase opera, ea îi luă batista dintre dinți și-i zise :

— Bravo, așa e bine, cățelușul meu.

— Minunat, observă Lohmann.

Iar Kieselack care își rodea unghiile și arunca priviri piezișe cînd spre unul, cînd spre celălalt dintre camarazii lui, spuse :

— Nu vă faceți iluzii. Tot nu treceți la timp clasa. Apoi făcu Rosei semn cu ochiul. El o trecuse.

Lohmann spuse :

— Zece și jumătate. Ascultă, Ertzum, pastorul tău se întoarce de la berărie, trebuie să te bagi sub plapumă.

Kieselack îi șopti ceva Rosei, ghiduș și amenințător. În timp ce ceilalți doi se pregăteau de plecare, el dispăruse. Prietenii se îndreptau spre poarta orașului.

— Te pot însoți pînă acasă, declară Lohmann. Bătrînii mei sînt la bal la consulul Breetpoot. Cum găsești faptul că noiăștia, nu am fost invitați ? Giștele alea care au luat lecții de dans au și început să danseze acolo.

Ertzum clătină furios din cap.

— O femeie ca asta tot nu e acolo ! În ultima vacanță de vară am întâlnit, la serbarea familiei noastre, toate fetele din neamul Ertzumilor și altele altele din familiile înscrise : Püggelkrook, Ahlefeldt, Katzenellenbogen...

— Și așa mai departe.

— Dar crezi că măcar una din ele avea asta !

— Ce anume ?

— Ei, asta. Știi tu. Ea are ceea ce o femeie trebuie să aibă înainte de orice, cu alte cuvinte, ca să-i zicem așa, suflet.

Ertzum spunea „ca să-i zicem așa“, pentru că se rușina de cuvântul „suflet“.

— Și apoi, batista ei, completă Lohmann. O astfel de batistă nu se întâlnește la nici una din fetele Püggelkrook.

Ertzum înțelesese, după un timp, aluzia. Se trudi să scoată la lumină instinctele tulburi care adineauri îl împinseseră la un gest atât de ciudat.

— Nu trebuie să crezi — spuse el — că fac așa ceva fără intenție. Vreau să-i arăt că, în ciuda originii ci modeste, îmi este superioară și că doresc în mod serios s-o ridic pînă la mine.

— Dar zici că-ți este superioară.

Ertzum se miră singur de această contradicție. Bilbii :

— Să vezi ce am să fac !... Cîinele de Unrat n-o să mai intre a doua oară viu în cabina artiștilor.

— Mi-e teamă că și el ar vrea să ne taie pofta, la fel cum am dori să i-o tăiem și noi lui.

— Să îndrăznească...

— Nu-i decît un laș.

Erau totuși îngrijorați ; dar nu mai atinseră acest subiect.

Treceau printre pajiștile acum goale de oameni unde în timpul verii se dădeau serbările populare. Ertzum, pe care nemărginirea înstelată a nopții îl făcea să se simtă mai ușor, descoperirea în mintea lui posibilități strălucite de a evada din acest cuib de burghezi, din instituția prăfuită în care trupul lui voinic, de om de la țară, era ferecat în cătușe umilitoare. Căci acum, de cînd iubea, își plădea seama că avea un aer caraghios pe băncile școlii, bilbiia răspunsuri greșite, infundîndu-și între umeri ceafa de taur, neputincios, pentru că slăbănogul strîmb de pe

catedră se chiora veninos la el suflind pe nări. Toți mușchii lui, ținuți în friu aci, jinduiau să-și arate puterea; îl împingeau să lovească în jurul său cu spada sau cu îmblăciul, să rotească o femeie deasupra capului, să apuce un taur de coarne. Simțurile lui tinjeau lacome după vorbă simplă și plină de haz a țăranilor, după noțiuni palpabile, pe alt tărîm, mai accesibil decît acela al spiritualității clasice, în fața căruia i se tăia respirația; rîvnea la atingerea cu brazda goală, neagră, care se lipește de tălpile vinătorului, și cu vîntul care izbește în față pe călărețul ce zboară în galop; ducea dorul zgomotului circiumilor plîne de lume, al lătratului haitei de ciini legați laolaltă, al aburelii ce se înalță toamna deasupra pădurilor sau din trupul unui cal nădușit care se balegă... Cu trei ani înainte, o rîndășoaică, pe care o apăraseră de un văcar vinjos, îl răsplătise trîntindu-l lingă ea pe o căpiță de fin. Prin prisma amintirii acestei fete, o simțea astăzi pe șanteza Rosa Fröhlich. Ea trezea în el imaginea unui cer înalt, cenușiu, cu un amestec de sunete și de mirosuri violente. Trezea în el tot ce era, de fapt, sufletul lui propriu. De aceea el îi făcea cîntea să vadă în toate acestea sufletul ei, să-i atribuie mult, mult suflet și să-o așeze foarte sus.

Cei doi elevi ajunseră la vila pastorului Thelander. Avea cîte un balcon la mijlocul etajului întii și al celui de-al doilea, între pilaștri înconjuțați de tulpini noduroase de viță sălbatică.

— Pastorul tău s-a întors acasă, spuse Lohmann arătînd o lumină ce ardea la etajul întii. Se apropiară; lumina se stinse.

Ertzum privi posomorît și înfrînt spre fereastra întredeschisă de la etajul de deasupra, la care trebuia să se suie. În spatele acestei ferestre, hainele și cărțile lui răspindeau din nou miros de școală. Aerul școlii îl urmărea zi și noapte.

...Plîn de minie, făcu un salt, se cățăără, ajutîndu-se de tulpina viței, pînă sus, se opri pe balustrada primului balcon și își mai ridică o dată privirea spre fereastra lui.

— Mult timp n-o să mai îndur asta, spuse el de sus. Apoi se urcă mai departe, împinse fereastra cu piciorul și se lăsă să alunece în cameră.

— Visuri plăcute, spuse Lohmann cu blindă batjocură și porni înapoi fără să înăbușe scîrțîitul pașilor săi pe alee.

Pastorul Thelander, care își stingea lumina ca să nu fie obligat să observe ceva, nu era omul care să facă scandal din pricina escapadelor nocturne ale unui conte Ertzum, pentru găzduirea căruia i se plăteau patru mii de mărci pe an...

Și abia ieșit din grădinița din fața vilei, Lohmann se gîndi din nou la Dora.

Așadar, Dora dădea acum marele ei bal. Rîdea în clipa aceasta, ascunzîndu-și obrazul în dosul evantaiului, cu rîsul ei straniu, languros și crud de creolă. Ajutorul de judecător Knust, rîdea poate și el ; poate că astăzi sortii cădeau în favoarea lui Knust. Căci cu locotenentul von Gierschke lucrurile păreau a se fi isprăvit...

Lohmann își adînci gîtul între umeri, își apăsă dinții pe buza de jos urmărindu-și zbuciumul suferinței...

Iubea pe doamna consul Breetpoot, o femeie de treizeci de ani. O iubea de trei ani de cînd reuniunea de dans se ținuse o dată iarna, în casa ei. Ea îi prinsese pe piept o decorație — o, numai pentru că dorea să-i măgulească pe părinții lui ; știa aceasta. O vedea de atunci în casa lui părintească — serbări la care nu era admis — o vedea cu curtezaniei ei : el ! Ușa ar fi putut fi deschisă în orice clipă, și atunci ar fi fost văzut stînd acolo, nimic, sfîșiat de durere ; toată taina ar fi fost dată în vileag. Dacă aceasta s-ar fi întîmplat, Lohmann era ferm hotărît să-și pună capăt zilelor. O pușcă veche cu care vîna șobolanii în hambarul de grîne stătea pregătită...

Arăta o prietenie protectoare fiului ei, elev în clasa a treia a liceului, căruia îi dădea să copieze vechile sale compuneri. Îi iubea copilul ! O dată, cînd sărise în ajutorul elevului Breetpoot, într-o încăierare a băieților, întîmpinase pe buzele multora un surîs îndoielnic. Țeava puștii se și îndrepta spre pieptul lui... Nu, nimeni nu știa, și Lohmann putea continua să se zbuciume, să se îmbete cu castitatea sălbatică, cu amărăciunile voluptoase, cu

sfiosul, trufașul, mîngietorul dispreț pentru lume al celor șaptesprezece ani ai săi și cu versurile pe care le mîzgălea noaptea pe spatele unei vechi decorații de bal...

Și tocmai lui, lui, care era pătruns pînă în măduva oaselor de acel sentiment chinuitor, îi pretindea o fată ca aceasta, Rosa Fröhlich să se lase ațîțat de ea la dragoste. O mai mare ironie era greu de închipuit. E drept că făcea versuri închinat e ei — ei, da. Artei îi este indiferent obiceiul. Dacă ea socotea că asta ar fi o dovadă... Făcea pe ofensata, iar el îi rîdea în obraz ; asta o făcea, firește, să fie și mai ne bună după el, ceea ce, zău, nu era în intenția lui.

Era oarecum departe de a se gîndi să cerșească dragostea șantezei de la „Îngerul albastru“. Se aflau, desigur, acolo în sală marinari și funcționari comerciali pe care, în schimbul sumei de trei pînă la zece mărci, ea îi fericise.

Poate că totuși se simțea măgulit ? De ce să nege ? Erau clipe cînd dorea s-o vadă pe fata aceasta la picioarele lui, cînd o rîvnea ca s-o umilească, ca să întineze prin acest desfrîu, propria lui dragoste, înjosind, în tirfa care-l implora în genunchi, pe ea, pe Dora Breetpoot însăși, pentru ca apoi să se prăbușească în fața ei și să izbucnească într-un plîns izbăvitor.

Cutremurat de aceste gînduri, Lohmann merse în Kaiserstrasse, în fața casei iluminate a consulului Breetpoot, și așteptă, printre umbrele care lunecau pe geamuri, să vadă o singură umbră.

IN DIMINEAȚA URMĂTOARE,

Ertzum, Kieselack și Lohmann se întâlneau, palizi la față. În mijlocul clasei zgomotoase, fiecare dintre ei se simțea ca un criminal care știe că o scrisoare conținând numele lui este pe drum, spre procuror, fără ca lumea din jurul lui să bănuiască. Răgazul se număra numai cu minutele... Kieselack trăsese cu urechea la ușa cancelariei directorului și afirma că auzise glasul lui Unrat. Nu mai sfida, ci șoptea pe după mină, cu gura strîmbă, la urechea lui Ertzum: „Vai de noi, omule!“ Lohmann ar fi făcut cu plăcere schimb, pentru ora ce avea să urmeze, cu ori care dintre cei mai săraci cu duhul.

Unrat intră grăbit și se apucă imediat, fără să răsuflă, de Ovidiu. Ceru să i se recite versurile învățate pe dinafară, începînd cu șeful clasei, Angst. Urmare elevii cu litera B. Ajuns la E, Unrat sări la M. Ertzum oftă ușurat.

Kieselack și Lohmann constatară surprinși că literele K și L fuseseră cruțate.

La traducere, nici o întrebare nu fu adresată vreunui dintre ei. Sufereau din pricina aceasta, cu toate că nu-și pregătiseră lecția. Aveau impresia că sînt excluși din societatea omenească, că sînt condamnați la moarte civilă. Ce plănuia oare Unrat ? În timpul recreației cei trei se ocoliră reciproc, de teamă că s-ar putea bănuși că erau legați printr-o taină fatală.

Trei ore cu alți profesori trecură, întrerupte de dese tresăriri înfricoșate. Un pas în curte, un scîrțit al scării, directorul... Dar nimic nu se petrecu. Și Unrat lăsă ora de greacă să treacă la fel ca ora de latină. Kieselack era din ce în ce mai îngrijorat și ridică mina, deși nu ar fi putut da răspunsul. Unrat îl trecu cu vederea. Atunci el începu să agite în aer, la toate întrebările, laba lui vînată, plesnind totodată din degete. Lohmann renunță să mai aștepte și deschise sub pupitru *Zeii în exil*. Ertzum, subjugat din nou de școală și cu trufia pierdută, se silea ca totdeauna, nădușind, să urmărească lecțiile și rămînea ca totdeauna în urmă.

La plecare, se așteptau să fie chemați, de custode, cu un suris prevenitor de rele, la director. Dar nu, omul cu clopoțelul își scoase foarte liniștit șapca în fața domnișorilor. Ajunși în stradă se priviră între ei cu o bucurie care se temea să izbucnească. Kieselack fu primul care-i dădu friu liber.

— Vedeți ! Am spus de la început că nu are curajul ! Lohmann era supărat că se lăsase intimidat.

— Dacă omul ăsta crede că poate să mă ducă de nas... Ertzum zise :

— Mai e timp să se întîmple. Și cu bruscă vehemență : N-are decît să se întîmple ! Știu eu ce am de făcut !

— Îmi închipui, spuse Lohmann. Îi tragi o bătaie lui Unrat. Apoi o iei pe Rosa și vă aruncați amîndoi în apă.

— Nu, asta nu, spuse Ertzum uimit.

— Oameni buni, ați căpiat, spuse Kieselack. Și se despărțiră.

Lohmann mai declară :

— De fapt nu mă mai interesează nimic la „Îngerul albastru“. Dar nu mă las intimidat : acum mă duc dinadins acolo.

Seara, el și Ertzum sosiră aproape în același timp în fața localului. Îl așteptară și pe Kieselack. Îl lăsau întotdeauna pe el să intre înainte, să pătrundă el cel dintîi în cabina artiștilor, să deschidă el cel dintîi gura, să se aclimatizeze el cel dintîi. Fără Kieselack, toate astea n-ai fi mers ; aveau nevoie de el și de obrăznicia lui. Nu avea bani și erau siliți să plătească pentru el, dar Kieselack avea grijă să nu-i lase să observe tot ce plăteau și să nu bănuiască că dacă Rosa primea de la ei flori, vin și daruri, era tocmai pentru plăcerile ascunse ale lui Kieselack. În sfîrșit, el sosi, fără a se grăbi de hatîrul lor și intră în local. Aflară însă de la patron că în cabina artiștilor se găsea profesorul lor. Se priviră atunci speriați și o șterseră.

Noaptea trecută, cînd Unrat sosise cu bine acasă, își aprinsese lampa de lucru și se apropiase de pupitrul de scris. Soba mai încălzea, ceasornicul își depăna tic-tacul. Unrat își răsfoia manuscrisul spunîndu-și :

„Adevărate nu sînt decît prietenia și literatura.“

Se simți scăpat din mrejele artistei Fröhlich și găsi deodată că „îndeletnicirile lăturalnice“ ale elevului Lohmann îi sînt profund indiferente.

Dar trezindu-se dimineța, înainte de a se lumina, el își zise că lucrurile nu vor fi în regulă, pînă cînd nu-l va fi prins pe elevul Lohmann. Se apucă totuși din nou de particulele din stilul lui Homer, dar prietenia și literatura nu mai reușiră să-l capteze. Și n-aveau să-l mai capteze — simțea el — atîta timp cît Lohmann stătea nestîngherit la artista Fröhlich !

Un mijloc pentru a împiedica un asemenea lucru îi fusese indicat de însăși artista Fröhlich. Ea spusese : „Dar trebuie să vii mîine din nou, altminteri elevii dumitale își fac de cap aici...“ Amintindu-și aceste cuvinte, Unrat roși. Căci cuvintele aduceau cu ele și glasul artistei Fröhlich, privirea ei ațîțătoare, toată fața ei dată cu fard și cele două degete delicate cu care-l pipăia sub bărbie... Unrat își întoarse sfios privirea spre ușă și se aplecă

din nou, cu zel prefăcut, asupra lucrării lui, ca un școlar care tănuiește „îndeletniciri lăturalnice“.

Cele petrecute acolo fuseseră văzute prin perdeaua roșie — firește, vezi bine — de cele trei lichele. Și dacă Unrat se hotăra să-i tragă la răspundere în fața tribunalului domnului director, ei erau în stare, văzându-se pierduți și lepădînd ultimul rest de rușine, să destăinuie în mod public ceea ce văzuseră. Pe lista crimelor lui Lohmann era înscris și vinul plătit de el — din care Unrat băuse... Îl trecură sudorile. Se vedea prins în laț. Adversarii vor afirma că nu Unrat l-a „prins“ pe Lohmann, ci Lohmann pe Unrat... Și conștiința de a se afla singur de tot, într-o luptă mai aprigă decît oricînd, împotriva oștirii elevilor răzvrătiți, îi dădea lui Unrat puteri și certitudinea că va mai stinjeni cariera multora, dacă nu cumva o va zădărnici cu totul.

Cu o hotărîre pătimașă porni spre școală.

Prilejurile de a „băga la apă“ pe cei trei criminali nu lipseau. În ce-l privește pe Lohmann, era cu totul suficientă compunerea sa obraznică. În săptămîna dinainte de darea notelor de sfîrșit de an, Unrat avea să le pună întrebări care să-i facă să cadă. Se și gîndea la unele din ele... După ce trecu de poarta orașului, îl cuprinseseră îndoieli și cu cît se apropia mai mult de clădirea școlii, cu atît viitorul ce se deschidea privirilor lui îi apăru mai amenințător. Cei trei răsculați răzvrătiseră probabil acum toată clasa, povestind despre „Îngerul albastru“. Cum aveau să-l privească elevii pe Unrat ? Izbucnea revoluția !.. Panica de tiran amenințat îl străbătea din nou cruciș și curmeziș, ca o ceată de călăreți puși pe fugă. Se uita cu coada ochiului pe după colțul străzilor cu teamă plină de răutate, în căutarea de elevi, de atentatori.

Cînd puse piciorul în clasă nu mai era în ofensivă. Aștepta : căuta să se salveze, negînd în mod tacit întimplările din seara precedentă, tănuind primejdia, ignorînd pe cei trei criminali... Unrat se stăpînea bărbătește. Nu bănuia spaima prin care treceau Kieselack, Ertzum și Lohmann ; dar nici ei nu bănuiau nimic din spaima lui. După sfîrșitul orelor de curs, el își recăpătă, la fel ca și ei, curajul. Lohmann nu trebuia să jubileze ! Trebuia ținut la distanță de artista Fröhlick ; a veghea

la aceasta era pentru Unrat o chestiune de autoritate și de respect de sine. Cum spusese ea ? „Trebuie să veniți miine din nou.“ Nu rămânea altceva de făcut. Cînd Unrat își dădu seama de aceasta, se sperie. Dar în spaima lui cră și oarecare dulceață.

Din pricina tulburării sale, nu fu în stare să cineze. Și în ciuda menajerei, el părăsi numaidecît casa pentru a fi primul la „zdup“ — în cabina artistei Fröhlich. Nu putea îngădui ca Lohmann să șadă acolo și să bea vin : asta ar fi răzvrătire și Unrat nu răbda acest lucru. Nu-și dădea seama de nimic altceva.

Cum se furișa grăbit spre „Îngerul albastru“, nu zări imediat afișul colorat de la intrare și-l căută cîteva secunde, aiurit... Slavă Domnului, iată afișul. Așa dar, artista Fröhlich nu plecase brusc cu trenul, nu fugise, n-o înghițise pămîntul, așa cum tocmai se temuse Unrat. Mai cînta, mai era acolo, cu îmbrăcămintea-i pestriță, mai gîdila simțurile cu privirea ei. Și din bucuria lui față de această certitudine, Unrat trase o concluzie fulgerătoare. A-l ține pe Lohmann departe de ea nu era totul ; Unrat dorea el însuși să șadă lingă artista Fröhlich... Dar această idee pieri repede din mintea lui.

Sala era încă goală, aproape cufundată în întuneric, neliniștitor de mare, iar nenumăratele scaune și mese, de un alb murdar, erau împrăștiate în dezordine ca o turmă de berbeci pe cîmp.

Lîngă sobă, la lumina unei mici lămpi de tablă, ședea birtașul cu alți doi bărbați : jucau cărți. Unrat dorind să nu fie văzut, se furișă asemenea unui liliac de-a lungul peretelui întunecos.

Era gata să se strecoare în cabina artiștilor, cînd birtașul strigă cu o voce care răsună înfiorător :

— 'nă, seara, domnule profesor, îmi pare bine că localul meu v-a plăcut.

— Voiam numai... credeam numai... artista Fröhlich...

— Intrați, vă rog, și așteptați-o, e tocmai ora șapte. Vă aduc și o bere.

— Mulțumesc — strigă Unrat — nu am de gînd să beau... Dar — și scoase capul pe ușă — mai tîrziu voi face probabil o comandă mai mare.

Închise apoi ușa și înaintă bijbiind în bezna din cabină.

După ce izbuti să aprindă lumina, dădu la o parte corsetele și ciorapii de pe un scaun, se așază la masa pe care zăceau aruncate toate lucrurile rămase din ajun, scoase agenda sa de profesor din buzunarul hainei, pe baza numerelor notate în dreptul fiecărui elev, să scrie calificativele provizorii. Ajuns la litera E, sări repede la M, întocmai cum făcuse de dimineată în clasă. Se răzgîndi după aceea, întoarse foile și puse lângă numele lui Ertzum un furios „insuficient“. Veni apoi rîndul lui Kieselack și însfirșit al lui Lohmann. Încăperea era liniștită și singură, iar gura lui Unrat strîmbată de setea răzbunării.

După o vreme, primii vizitatori începură să se așeze în sală. Unrat fu cuprins de neliniște. Femeia cea grasă de aseară intră în cabină. Purta o pălărie neagră cu bor extravagant. Cum îl văzu, exclamă :

— Ei, dar ce surpriză ! Dumneata, domnule profesor ? S-ar zice că ai petrecut noaptea aici !

— Doamnă dragă, vin pentru anumite treburi, o lămurii Unrat.

Ea însă îl amenință cu degetul :

— Cunosc eu treburile dumitale !

Își scoase gulerul de blană și jacheta.

— Acum îmi dai voie să-mi scot corsajul.

Unrat biîgui ceva și-și întoarse privirea. Ea se apropie, într-un capot care-și pierduse de mult culoarea, și-l bătu pe umeri.

— Ca să fii sinceră, nu mă mir cîtuși de puțin, domnule profesor, că te-ai instalat din nou aici. Nici nu ne așteptăm la altceva cînd e vorba de Rosa. Cine o cunoaște bine trebuie s-o iubească, n-are încotro. Și pe bună dreptate, căci e într-adevăr o fată grozav de frumoasă.

— Asta poate fi — firește, vezi doară — foarte exact, doamnă dragă, dar nu pentru asta...

— Nuuu... Dar și pentru inima pe care o are fata asta. E chiar lucrul principal, Doamne, așa zic eu !

Ea puse mîna pe propria ei inimă, sub capotul căscat. Totodată își dădu ochii peste cap, iar bărbia ei dublă se clătîna de înduioșare.

— Din pură iubire de oameni e în stare să-și taie din propria ei carne ! A moștenit asta, pesemne, de la tatăl ei, care a fost infirmier. Poți să mă crezi sau nu,

dar Rosa a avut totdeauna o slăbiciune pentru domni mai vîrstnici. Și nu numai pentru asta — ea frecă arătătorul de degetul mare — ci pentru că inima ei e făcută așa. Căci domnii mai vîrstnici au mai mare nevoie de a fi tratați cu dragoste... Uneori e chiar mai bună și mai drăgălașă zău, decît îngăduie poliția. Vezi dumneata, o cunosc din fragedă copilărie. Știu deci bine ce spun.

Se așază pe marginea mesei, îl înghesuie pe Unrat între masiva ei persoană și spătarul scaunului acestuia, pîrînd că vrea să pună cu totul stăpînire pe el, și să-l învăluie cu atmosfera celor povestite de ea.

— Cînd fata nu avea încă șaisprezece ani, se și ducea la panopticum și la artiștii care lucrau acolo. Înțelegeai dumneata, cînd ești născut pentru artă... Ei, acolo era un domn mai vîrstnic, care voia s-o dea la studii. Cunoaștem noi studiile astea ! Încep de la Adam și Eva și de la mărul cel acru. Cînd a înghițit mărul, m-am trezit cu ea la mine, urlînd. Eu îi spun, firește : „Fetițo, bătrînului îi punem noi zăbala. Mai ai încă trei săptămîni pînă să-mplînești șaisprezece ani ; o să plătească pînă i s-o tăia suflarea.“ Ea însă nu voia ! Îți închipui așa ceva ? Prea îi era milă de moșneag, n-am putut s-o conving. Dimpotrivă, s-a dus singură din nou la el ; asta spune multe. Mi l-a arătat pe stradă : adevărată căzătură. Dar nici o asemănare, nici o umbră de asemănare cu dumneata, domnule profesor.

Îl atinse ușor cu două degete drept în obraz și cum nu-i păru încă destul de însuflețit, ea stăruie asupra celor spuse.

— Nici umbră, zic eu ! Și apoi era o scîrbă. Curînd după aceea a murit, și ce crezi că a lăsat moștenire Rosei ? Fotografia lui, închisă discret într-o casetă. Să crăpi de fericire, nu altceva ! Și atunci, zic eu, un om generos, bine păstrat încă și care să aibă în adevăr suflet pentru o fată, trebuie negreșit să-i facă o impresie și mai adîncă.

— De bunăseamă, doară. Dar Unrat era în căutarea unui prilej greu de găsit, pentru a trece la altceva. Fie, vezi, numai, cum o fi, dar toate acestea — surisul lui stingherit luă o expresia răutăcioasă — nu sînt un motiv pentru ca un flăcău care nu este cu totul lipsit, pe de

o parte de spirit, iar pe de altă parte de simțire, să nu placă totuși mai mult.

Femeia interveni cu aprindere :

— Dacă asta-i tot ce te doare, să n-ai nici-o grijă. De tineri, Rosa noastră e sătulă pînă aici, te rog s-o crezi !

Îl scutură pe Unrat tare de umăr pentru a-l face să simtă trupește adevărul. Apoi sări cu zgomot de pe masă și spuse :

— Uite cum m-am întins la vorbă ! E timpul să mă apuc de lucru, domnule profesor. Altădată o să mai discutăm.

Se așază în fața mesei de toaletă și-și unse fața cu alifie.

— E mai bine să te uiți acum în altă parte, căci nu e prea frumos ce vezi. Unrat își întoarse ascultător privirea. Auzi pianul intonînd cîteva acorduri. Sala vuia confuz ca și cum ar fi fost pe jumătate plină.

— Iar elevii dumitale — adăugă femeia ținînd ceva între dinți — nu au decît să întindă gîtul și să necheze.

Unrat cedă impulsului de a se uita spre fereastră.

Din sală se auzi un prelung „ho-ho-ho-ho“. Artistă Fröhlich stătea pe prag și, în spatele ei, deschizătura ușii fu imediat astupată de statura spătoasă a artistului Kiepert. După ce amîndoi intrară, acesta strigă :

— E foarte măgulitor, domnule profesor, că ați venit din nou.

Artistă Fröhlich zise la rîndul ei :

— Uite-l ! Ei, bravo !

— Vă mirați poate... îngăimă Unrat.

— Pe dracu, declară ea. Ajută-mă să-mi scot paltonul.

— ...Că-mi reînoiesc atît de repede vizita.

— Dar ce-ți veni ?

Ținea brațele ridicate, ca două torțe și-și scotea acele din pălăria ei roșie, cu pene, surizînd hoțește, pe sub gene, lui Unrat.

— Dar... continuă el încurcat. Chiar dumneavoastră ați fost de părere că trebuie să revin.

— Ei, da ! și își agită pălăria ca o roată de foc. Apoi izbucni : Să-ți vie nebunia !... Doar n-o să te las să pleci, moșulică !

Și, în același timp, cu miinile în șold își plecă fața spre obrazul lui.

Unrat avea aerul unui copil care se sperie tare pentru că zina de pe scenă a pierdut deodată o cosiță de păr fals. Artista Fröhlich își înăbuși îndată accesul de veselie. Suspină, lăsându-și capul pe umăr.

— Dar nu trebuie să-ți închipui că am vrut să spun că nu pot să renunț. Ți-ai făcut idei greșite. Dimpotrivă, am spus întotdeauna Gastei : „Doar e doctor și profesor, iar eu nu sînt decît o biată neștiutoare. Ce pot să ofer unui astfel de bărbat?... Madam Kiepert, nu-i așa că ți-am spus ?

Femeia cea grasă confirmă.

— Ea însă — spuse artista Fröhlich, și ridică nevinovat din umeri — a crezut mereu că te vei întoarce... Și asta așa a fost !

Din colțul odăii unde-și schimba hainele, artistul scotea sunete nearticulate. Nevastă-sa îi făcu semn să se potolească.

— De altfel, de unde pot eu să știu — continuă artista Fröhlich — că vii aici de dragul meu... Nici măcar nu mă ajuți să-mi scot pardesiul... Poate că nu vii decît din cauza scirbelor de mucoși pe care vrei să-i faci pastramă ?

Roșind, Unrat spuse încurcat :

— În primul rînd... de fapt, ce-i drept... la început... Ea dădu din cap cu o expresie îndurerată.

Femeia cea grasă se sculă de la masa de toaletă ca să le vină în ajutor. Își puna tocmai o bluză roșie, decoltată. Își terminase gâteala și-și recăpătase tenul „minunat” din ajun.

— De ce n-o ajuți pe domnișoara să-și scoată pardesiul ? spuse ea. Așa te porți dumneata cu o cucoană care-ți cere un serviciu ?

Unrat începu să smucească una din minecile ei. Aceasta nu cedă și artista Fröhlich alunecă în brațele lui Unrat, ceea ce-l făcu să se oprească nedumerit.

— Să te învăț eu cum se face, și femeia cea grasă îi explică mișcările.

Bărbatul ei se apropie fără zgomot. Își pusese tricoul sub care un val de grăsime șerpuia de la un șold

la celălalt : un neg păros i se vedea la gît. Întinse lui Unrat un ziar de format mic.

— Asta trebuie s-o citești, domnule profesor, îi pune la locul lor pe păcătoșii ăia.

Unrat luă imediat aerul expert pe care i-l impunea orice tipăritură. Recunoscuse foaia social-democrată locală.

— Ia să vedem deci — exclamă el — cum se prezintă... vezi numai... această realizare.

— Vorbește de lefurile profesorilor, spuse artistul. Tocmai aseară am pomenit de ele.

— Dă-i pace, hotărî femeia și luă ziarul din mîna lui Unrat. Leafa-i ajunge ; altceva îi lipsește. Asta nu-i treaba ta. Treci dincolo, la vitele de afară.

Sala grohăia, mugea și fluiera printre tunetele pianului. Kiepert se supuse. Luă brusc expresia de încîntare de sine, care în ajun îl umpluse de mirare pe Unrat și, cu pași mici, jucăuși, trecu pragul spre sala care-l înghiți zgomotos.

— De ăsta ai scăpat, domnule profesor, spuse femeia cea grasă. Pînă l-or mistui pe el, o ajutăm pe Rosa să se îmbrace.

— Crezi că are voie să facă asta ? întrebă artista Fröhlich.

— Doar nu-i strică să-nvețe cum trebuie dezbrăcată și îmbrăcată o femeie. Cine știe la ce o să-i mai folosească lucrul ăsta în viață !

— Atunci, dacă nu ai nimic împotriva... și artista Fröhlich își trase fusta în jos. Începu apoi să-și descheie bluza și Unrat observă cu un fel de spaimă că tot ce purta pe dedesubt era negru și lucios.

Dar și mai stranie fu pentru el constatarea că sub fustă nu purta jupon, ci o pereche de pantaloni scurți, pînă la genunchi, negri și largi. Artistei părea să nu-i pese : avea un aer foarte nevinovat. Unrat avu însă senzația că pe lingă urechea lui trece o șoaptă, o primă destăinuire a unor mistere și situații delicate tănuite în adîncuri, departe de suprafață, acea cinstită suprafață burgheză care se arată pe stradă în văzul poliției. Și încercă o mîndrie care nu era lipsită de teamă.

Dincolo, în sală, Kiepert avea mare succes și începu un număr nou.

— Acum e mai bine ca profesorul să se întoarcă cu spatele — zise artista Fröhlich — căci acum cade și restul.

— Vai de mine, fetiço, dar e om cuminte, serios. Ce rău poate să-i facă ?

Dar Unrat se și întorsese grăbit. Trăgea încordat, cu urechea, la foșnetul din spate. Femeia cea grasă îi întinse repede ceva, fără să-l privească.

— Ține, te rog, asta.

Unrat luă obiectul, fără a ști ce era. Era ceva negru, care putea fi strîns ca o batistă și era cald la pipăit, cald ca un animal. Deodată lucrul îi căzu din mînă, căci înțelesese de ce era așa cald — erau pantalonășii negri !

Totuși îi ridică și rămase nemișcat. Guste și artista Fröhlich schimbă în grabă cîteva aprecieri tehnice în timp ce își continuau treaba. Kiepert își isprăvisese numărul.

— Trebuie să ies și eu — spuse soția lui — ajut-o dumneata să se îmbrace.

Și cum Unrat nu se mișcă :

— Ce naiba, ai vată în urechi ?

Unrat se întoarse brusc ; „dormise“ ca elevii lui, cînd lecția li se părea prea lungă. Apucă nerăbdător șireturile corsetului. Artista Fröhlich îi surîdea peste umăr.

— De ce mi-ai întors spatele tot timpul ? De mult sînt iarăși îmbrăcată decent.

Purta acum un jupon portocaliu.

— De altfel — urmă ea — chestia cu întorsul am spus-o numai de hatîrul Gustei. Cît despre mine, mi-ar plăcea să știu cum îmi găsești corpul.

Unrat nu spuse nimic, iar ea își întoarse nemulțumită capul.

— Acum trage tare !... Ce naiba ! Dă-ncoace, mai ai multe de învățat.

Își strînse singură corsetul. Și cum el își ținea încă întinse, nedumerit, mîinile goale, adăugă :

— Nu vrei de loc să fii drăguț cu mine ?

— Desigur, vezi bine, bilbii el speriat. Căutîndu-și cuvintele, în cele din urmă spuse că în... în veșmîntul negru o găsise și mai nostimă.

— Purcelule ! exclamă artista Fröhlich.

Corsetul era în regulă... Guste avea și ea succes împreună cu Kiepert.

— Acum e rindul meu, spuse iarăși artista Fröhlich. Mai am de aranjat numai obrazul.

Se așeză în fața oglinzii, minui cu dibăcie cutiute, sticlute, creioane colorate. Unrat nu vedea altceva decât brațele ei slabe descriind neîncetat mișcări repezi prin aer, și în fața ochilor lui zăpăciți se desfășura un joc întortocheat de linii trandafirii-gălbui care se formau, alternau și, care, înainte de a se topi, erau, fiecare din ele, înlocuite cu altele noi. Fu obligat să ia de pe masă obiecte necunoscute lui și să i le aducă. În mijlocul activității ei febrile, femeia mai avea răgaz să bată din picior, cînd el îi întindea greșit un lucru, și să-i gîdile simțurile cu privirea cînd nimerea lucrul potrivit. Era chiar vădit că ochii ei dobîndeau din ce în ce mai mult darul acesta de a gîdila. Unrat nu putu să se mai îndoiască că lucrul acesta se datora creioanelor pe care i le întinsese și cu care ea se vopsea în jurul ochilor, petelor roșii din colțuri, dungilor roșii de deasupra sprincenelor și alifiei negre, grase, cu care își ungea genele.

— Acum să ne mai aranjăm gurița, anunță ea.

Și deodată el revăzu fața ei din ajun, fața aceea atît de boită. Abia acum artista Fröhlich, cea autentică, se-
dea în fața lui. O văzuse luînd naștere și își dădu seama de aceasta abia acum. I se deschisese priveliștea fugară a felului cum se ticluiește frumusețea, voluptatea, su-
fletul. Se simțea dezamăgit și inițiat.

Imediat după aceea, își spuse în gînd : „Nu e decît atît ?“ și : „Dar e minunat !“ Inima îi bătea puternic. Între timp, artista Fröhlich își ștergea cu o cîrpă degetele de alifiile colorate care îi dăduseră atîta emoție lui Unrat.

Apoi, ea își prinse în păr diadema încovoiată din ajun... Alături, sala fierbea. Făcînd semn cu umărul într-acolo și încruntîndu-și sprincenele, îl întrebă :

— Poate ți-a plăcut treaba asta ?

Unrat nu auzise nimic.

— Să vezi acum cum îi întorc pe dos. Cînt astăzi ceva grozav de serios, de aceea îmi pun și o rochie lungă. Ia dă-mi-o pe cea verde de colo.

Unrat fu nevoit să se cațere mai întâi cînd la dreapta, cînd la stînga, peste diferite obiecte de îmbrăcăminte, fiuturîndu-și pulpana hainei. Sfirși prin a zări rochia verde și, cit ai clipi din ochi, artista Fröhlich i se înfățișă învăluită în chip fermecător de faldurile ei, care nu se îngustau în jurul mijlocului, ci era numai ușor strînse pe șolduri și coapse de o ghirlandă de trandafiri. Rosa îl privi; Unrat nu scoase un cuvînt; era însă mulțumit de expresia feței ei. Cu pași solemni, artista se îndreptă spre ușă. Ajunsă în dreptul ei, se întoarse, căci își adusese aminte de pata mare de grăsime de pe spatele rochiei, pe care Unrat tocmai o privea.

— Doar n-am voie s-o arăt maimuțelor, nu-i așa ? explică ea cu nemăsurat dispreț. Apoi apăru maiestuoasă în ușa larg deschisă. Unrat se trase înapoi, de teamă să nu fie văzut.

Ușa rămase deschisă. De afară se auzi :

„Ei drăcie !“ și „O rochie de mătase verde !“ și „Ce-i lung... trebuie s-atîrne !“

Se auziră și risete. Pianul începu să verse lacrimi. În notele înalte, hohotea de jale, în cele joase, parcă își sufla nasul.

Unrat o auzi pe artista Fröhlich intonînd :

„O, ceru-i înstelat și luna plină.

Pe cînd ascuți, la lacul argintiu.

Îți stă iubirea și adînc suspină...“

Sunetele se revărsau din sufletul îndurerat al cîntăreței ca niște mărgăritare palide pe undele întunecate.

Unrat gîndea : „Firește, mai apoi...“ Valuri calde de duioșie îi năvăleau în suflet. Se furișă lângă crăpătura ușii, privind prin ea faldurile verzi ivindu-se încet și topindu-se din nou... Artista Fröhlich își îndoi capul pe spate ; în raza vizuală a lui Unrat apăru diadema încovoiată pe frizura ei roșcată și un obraz boit, sub o sprinceană neagră arcuită. La o masă din față, o voce încîntată, vocca unui om spătos de la țară, îmbrăcat într-o haină albastră de lînă, rosti :

— A naibii, frumoasă mai e ! Cînd oi ajunge acasă, n-am s-o mai pot vedea în ochi pe muierea mea.

Unrat îl privi cu bunăvoință lipsită de considerație și își spunea în gînd : „Negreșit, vezi doară, omule“. Nu fusese de față să vadă cum luase naștere artista Fröhlich, nu știa ce înseamnă frumusețea, nu avea cădere să hotărască în această privință, ci trebuia să ia lucrurile așa cum i se ofereau, ba încă să se și bucure că îl făceau să se dezguste de soția sa.

Strofa se sfîrșea jeluind :

*„În tact cu pieptul tău, luntrea mea saltă
Eu plîng, și stelele rid pe bolta naltă.“*

Dar și în public, unul ridea din nou cu hohot gros. Unrat, smuls din dispoziția lui, căută în zadar să-l descopere în marea de capete. Artista Fröhlich începu și strofa a doua cu : „O, ceru-i înstelat“. Cînd ajunse la : „Și luna plină“, risetele se întinseră la șase sau la șapte oameni. Un om din mijlocul sălii gîngurea ca un negru. Unrat îl descoperi : era chiar un negru. Omul acesta de culoare molipsea pe cei din jurul lui. Unrat văzu alte fețe încrêtindu-se de veselie. Se trezi în el pornirea să-și înfigă mîna în mușchii aceia ce se strîmbau și să-i îndrepte la loc.

Călca cînd pe un picior, cînd pe celălalt, un fel de chin îl străbătea...

Artista Fröhlich proclama pentru a treia oară : „O, ceru-i înstelat...“

— Se știe acum, spuse cineva cu glas hotărît și răspicat.

Cîțiva oameni binevoitori protestară împotriva neli-niștii care creștea. Dar risetele molipsitoare ale negru-lui se întindeau nimicitor. Unrat văzu șiruri întregi de guri căscate, negre, cu cîțiva colți galbeni printre locuri goale, altele cu cîte o semilună de os alb de la o ureche pînă la cealaltă, tivite cu bărbî pescărești ce se întindeau ca o cunună pe sub bărbie, cu mustăți țepoase deasupra buzei de sus. Recunoscu pe practicantul de birou, fostul lui elev din clasa a șasea, care în ajun îi rînjise în obraz lîngă „groapa“ povîrnită, iar acum își descleșta fălcile cît putea, în cinstea artistei Fröhlich. Și Unrat simți cum minia — minia lui de tiran, biciuită de teamă — i se suia amețitor la cap. Artista Fröhlich îl

privea pe el personal ! O aproba, îi urmărea din culise realizările, era legat de ea și o prezenta oarecum el însuși publicului. Cei ce îndrăzneau să pună arta ei la îndoială îl atacau chiar pe el. Se apucă cu mâna de pervaz, căci altminteri s-ar fi simțit împins să se arunce în sală pentru a readuce — prin amenințări, lovituri și pedepse — la simțul disciplinei ceata răzvrătită de elevi fugiți de la școală.

Treptat, el descoperise pe cinci sau șase dintre ei. Sala era împănată cu recalcitranți din vechile promoții ! Grăsunul de Kiepert și grășana lui soție treceau printre mese, beau din paharele oamenilor, căutând să-și atragă popularitate. Unrat îi disprețuia : în ochii lui, ei nu făceau decît să se cufunde în mocirlă.

Colo sus, neprihănită, stătea artista Fröhlich, în rochia ei de mătase verde, cu diadema ei încovoiată. Publicul o respingea însă strigînd :

— Mai slăbește-ne cu asta !

Unrat nu putea face nimic ! Teribil lucru ! Putea să-î închidă pe elevi la „zdup“, să le impună compuneri despre lucruri inexistente, să supună acțiunile lor voinței sale, să le prescrie credințele, iar cînd unul dintre ei îndrăznea să aibă un gînd propriu, să se răstească la el : „N-ai voie să gîndești !“ Dar nu-i putea sili să găsească frumos ceea ce, după părerea și porunca lui era frumos. În asta stătea poate ultimul refugiu al împotrivirii lor. Instinctul despotice al lui Unrat se ciocnea aci de limita extremă a putinței omenești de supunere... Și acest lucru era de neîndurat pentru el. Respira chinuit, căuta o ieșire din neputința lui, se zvîrcolea sub impulsul de a crăpa o dată unul din aceste cranii și de a orîndui înăuntrul lui cu degetele lui strimbe simțul frumosului.

Era de necrezut cum artista Fröhlich izbutea să rămînă atît de încrezătoare și de veselă și să mai arunce bezele celor ce urlau și șuierau ! Își purta înfrîngerea cu o stranie măreție !... Acum, ea se întorsese pe jumătate și, aplecîndu-se, spuse cîteva cuvinte pianistului. Și iată că în adevăr expresia ei voioasă, îndatoritoare, se schimbă în chip cu totul neașteptat, printr-o trecere bruscă, într-una amară și rea, ca la cinematograf. Unrat avu impresia că ea prelungește voit convorbirea cu pia-

nistul, întorcînd, atît cît socotea că îi e cu putință, spatele către public. Dar mai mult decît atît nu se putea întoarce ; pata de grăsime de pe spate ar fi ieșit la iveală... Deodată, ea se îndreptă cu vioiciune, își suflecă rochia de mătase verde, legănă juponul portocaliu, trăgîndu-i poalele în sus și izbucni într-un cîrpit voios :

„Fiindcă-s încă micuță și nevinovată...”

Buna ei dispoziție fu răsplătită. Lumea aplauda, îi cerea să repete cîntecul. Cînd se întoarse în cabină trîntind ușa, ea întrebă cu respirația tăiată :

— Ei, ce zici ? M-am descurcat bine, nu-i așa ?

Lucrurile se încheiaseră satisfăcător, toată lumea era mulțumită ; numai în fundul sălii, lingă ieșire, Lohmann, rezemat de perete, își pleca palid privirea pierdută spre brațele sale încrucișate, cugetînd că în clipa aceasta versurile lui, versurile acestea care evadaseră, sub risetele unor mirșavi, pe străzile cufundate în întuneric, se îndreptau vibrînd pe noptatice unde aeriene spre fereastră unui iatac. Aveau să bată acolo nespuse de ușor în geam, dar nimeni dinăuntru nu va auzi chemarea.

Guste cea grasă intră cu Kiepert în cabină. Artista Fröhlich își lăsă capul pe spate și spuse cu un ton jignit :

— Mai îndemnați-mă vreodată să cînt tîmpeniile mucoșului ăluia !

Unrat auzi cuvintele, dar nu înțelese nimic din ele.

— Fetițo — explică femeia — pe oamenii ăștia nu poți să te bizui, asta e sigur. De n-ar fi fost negrul ăla, ei ar fi plîns în loc să ridă, așa cum au rîs.

— Nici capul nu mă doare ! Numai de ne-ar da profesorul ceva de băut. Ce băutură crezi că ne dă ?

Și, ca în ajun, îl mîngîie ușor cu două degete sub bărbie.

— Vin ? propuse Unrat.

— Bine ! aprobă ea. Dar din care ?

Unrat nu se prea descurca în lista de vinuri. Ceru ajutor, cu privirea, ca un elev care s-a poticnit în răspuns.

Kiepert și soția lui îl priveau cu curiozitate.

— Începe cu ș, spuse artista Fröhlich.

— Șatò, încercă Unrat în timp ce-l treceau sudorile. Nu era specialist în filologia modernă și nu era dator să știe cum se silabisesc termenii ăștia din limbajul chelnerilor. Repetă : Șatò.

— Da de unde, strigă ea. După „a“ urmează un „m“.
Unrat nu găsea.

— Și apoi un „p“... Ei, Doamne, nimic nu ghicești. Curios lucru că nu e în stare să ghicească nimic.

Fața lui Unrat se luminează deodată de fericire copilărească. Găsise:

— Șampanie !

— Ei, slavă Domnului ! spuse artista Fröhlich. Guste și Kiepert declarară și ei că găsise soluția potrivită. Artistul plecă să comande băutura. Când se întoarse din sală, patronul mergea înaintea lui, ducând o găleată din care răsăreau giturele a două sticle. Kiepert, numai în tricou, își umfla obraji în timp ce în jurul lui ceilalți exclamau : „Aaa !“ și „Ohoho !“

Acum atmosfera din cabina artiștilor se înveseli. La fiecare pahar care se umplea, Unrat își spunea că ăsta e vinul lui și că Lohmann nu putea să se amestece. Și, deodată, artista Fröhlich zise și ea :

— Băieții dumitale nu s-au avîntat niciodată aci pînă la șampanie. Privirea ei îi gîdila simțurile și mai tare. Nici n-am să le-o cer.

Cum privirea lui Unrat rămînea inocentă, ea oftă. Kiepert ridică paharul.

— Domnule profesor ! În sănătatea celor pe care-i iubim !

Și zimbea, plimbîndu-și privirea de la Unrat la artista Fröhlich. Ea mormăi îmbufnată :

— Ți-ai găsit ! Nici nu-i trece prin minte.

Femeia cea grasă era nevoită să se gătească pentru numărul ei următor, căci după cîtece urma din nou gimnastică. Ea spuse :

— Dar cum îmi îmbrac eu tricoul, tot n-o să-i arătăm profesorului. Pîn-aici cu prietenia !

Puse trei scaune unul peste altul, atîrnă cîteva rochii peste spătarele lor și trecu după ele. Peretele acesta era destul de înalt, dar lățimea lui era depășită de trupul Gastei. Ceilalți zăreau în fiecare clipă cîte o parte

a trupului ei revărsându-se de după paravanul improvizat și începeau să strige. Artista Fröhlich râdea, întinzându-și brațele peste masă, și reuși atât de bine să-l molipsească și pe Unrat cu risul ei, împingându-l la zburdălnicii, încît acesta, întinzându-și gîtul, trase de cîteva ori cu ochiul spre ascunzișul Gastei. Aceasta îi striga „Ho“ și „Cuș !“, Unrat se trăgea repede înapoi, dar puțin după aceea își repeta jocul timid :

Artista Fröhlich, însă, se ridică anevoie. Își ținu respirația ca să poată spune :

— Cu mine n-ar face asta, sînt absolut sigură !

Apoi sughită.

Publicul din sală îi reclama pe artiști. Pianul nu reușea să-l mai țină în frîu. Gaste și Kiepert fură nevoiți să iasă.

Rămasă singură cu Unrat, artista Fröhlich se reculese. Unrat devenise deodată foarte sfios. Păstrară cîtva timp tăcerea, în timp ce dincolo se auzea un cîntec. Ea făcu un gest plictisit :

— Iarăși cîntecul timpit al flotei, pe trapez. O să le tai pofta o dată... Dar dumneata nici n-ai observat ce s-a schimbat aici !

— Aici în zd... ? Aici... bilbiî Unrat.

— Las-o încurcată, nimic nu ghicești. Nu era aseară înfipt ceva aici, lîngă oglindă ? La dreapta cevașilea și la stînga cevașilea ?

— Ba da... firește doară... două buchete de flori ?

— Și dumneata, ingrat ce ești, nici nu vrei să vezi că în cinstea dumatăle am aruncat zarzavatul ăla la sobă.

Îl privea îmbufnată, pe sub gene. Unrat se uită cercetător la sobă și roși de mulțumire, căci artista Fröhlich arsesese buchetele lui Lohmann. Deodată, fu cuprins de o mare neliniște : în capul lui mijise gîndul să înlocuiască buchetele lui Lohmann cu alte două, pe care să le aducă el însuși artistei Fröhlich... Constată că draperia roșie nu ascundea pe nimeni și cuprins de pofta de a se măsura cu Lohmann, spuse :

— Scumpa mea, ei da, totuși, domnișoară, te-ai mai întreținut aseară cu acei tineri ?

— Cine te-a pus să pleci așa curînd ? Ce vrei să faci dacă ceilalți vin tîptil aici, peste mine ? Le-am spus însă tot ce cred despre ei, mai ales ăluia...

— Vezi, asta-mi place... Și astă-seară, la sosirea dumitale în local, ai întîlnit desigur, afară, negreșit, mai apoi, pe cei trei elevi ?

— Mare fericire pe mine !

— Scumpă domnișoară, dacă nu te poți lipsi de buchete de flori și de șampanie, le vei primi de la mine. Este neîngăduit să primești asemenea lucruri de la elevi.

Și, năpădit de un val de roșeață, înviorat, cu toate simțurile ațîțate într-un mod cînstit, Unrat înțelese deodată că „tîmpeniile mucosului“, pe care artista Fröhlich nu voia să le mai cînte, nu erau altceva decît cîntecul de adineaori cu luna plină, și că acest cîntec era un produs al lui Lohmann ! El declară :

— Nu numai cîntecul cu luna plină nu trebuie să-l mai cînți. Trebuie să nu mai cînți nici un cîntec de-al elevului Lohmann !

— Și dacă nu mă pot lipsi de ele — întrebă ea — îmi vei face dumneata altele ?

La aceasta, Unrat nu se așteptase. Totuși o asigură :

— Voi vedea ce se poate face.

— Da, caută să vezi. De altminteri, și în alte privințe se poate face cîte ceva. Trebuie numai să-ți vină ideea.

Și ascuțindu-și buzele, ea își apropie fața de a lui.

Dar lui Unrat nu-i venea ideea. O privea nedumerit și cu neîncredere confuză. Ea îl întrebă :

— În fond pentru ce ai venit aici ?

— Elevii nu au voie... încep eu.

— Ei, lasă asta. Și încep eu să-și înnoade panglicile. Trebuie să-mi pun o rochie scurtă. Ai putea să-mi fii și dumneata de folos la ceva.

Unrat se supuse. Perechea cea grasă se întoarse însetată, din triumful ei. Numai într-una din sticle mai era vreo jumătate de pahar. Kiepert se oferă să aducă altă sticlă, iar Unrat îl rugă s-o facă. Artistul Fröhlich mai bău repede puțin, pe urmă se duse să cînte. Se acoperi de glorie. Șampania devenise mai dulce, iar Unrat din ce în ce mai fericit.

Pentru numărul următor, artistul ieși umblînd în mîini și recoltă aplauze nesfîrșite. Din clipa aceea el se folosi de fiecare dată de acest mod de a se mișca. Temperamentul artistei Fröhlich se manifesta tot mai năvalnic la fiecare ieșire pe scenă, cîștigînd o apreciere din ce în ce mai furtunoasă din partea publicului. Unrat nu-și mai putea închipui că va trebui o dată și o dată să se scoale de pe scaun.

Ultimii vizitatori rămași în sală se pregăteau să plece. Artista Fröhlich, strălucind de mulțumire, mai apucă să spună :

— Așa petrecem noi în tot timpul săptămîinii, dăscălașule. Duminica o facem mult mai lată.

Și îndată după aceea începu să plîngă cu sughituri. Unrat văzu cu mirare, ca printr-un vîl, cum ea își turtea nasul între mîinile întinse pe masă, și cum diadema încovoiată sălta în sus și în jos.

— Ceea ce vezi nu-i decît învelișul scripitor — îngăimă ea — înăuntru e numai mizerie cruntă...

Se jelui mai departe. Unrat se frămînta să găsească o vorbă potrivită ca să-i spună. Între timp, Kiepert sosi de afară, îl sculă pe Unrat de pe scaun, propunîndu-i să-l însoțească pînă la ieșire. Ajuns în dreptul ușii, Unrat găsisese cuvîntul căutat. Se întoarse și, cu greutate, dibuind cu mîna prin aer, se apropie din nou de artista Fröhlich care adormise, făgăduindu-i :

— Voi încerca să te trec.

Erau cuvintele pe care un profesor le putea spune unui elev căruia îi voia binele, sau pe care, cel puțin, putea să le gîndească. Unrat, însă, nu le spusese încă niciodată vreunui elev și nici nu le cugetase.

SE FĂCUSE OPT ȘI UN SFERT, ȘI Unrat tot nu sosise. În nesațiul lor de a-și folosi libertatea, elevii se zbenguiau pînă la amețeală, pînă la idiotizare. Toți strigau, fără să știe ce s-a întîmplat: „Scîrnăvie! Scîrnăvie!“ Unii pretindeau că murise. Alții jurau că-și închisese acasă pe menajera lui, la „zdup“, lăsînd-o să moară de foame și că s-ar afla în acest moment la închisoare. Lohmann, Ertzum și Kieselack păstrau tăcerea.

Pe neașteptate, Unrat se strecură cu pași mari spre catedră așezîndu-se cu precauție pe scaun ca și cum l-ar fi durut oasele. Mulți dintre elevi, nu observaseră încă prezența lui și continuau să zbiere: „Scîrnăvie“. Lui Unrat însă părea să nu-i pese că putea să „le-o dovedească“. Era cenușiu la față și aștepta cu răbdare să poată vorbi. În aprecierea răspunsurilor, el dădea do-

vadă de o ciudătenie de-a dreptul bolnăvicioasă. Pe unul dintre elevi, pe care de obicei îl pindea cu patimă, îl lăsa să debiteze timp de zece minute cea mai aiurită traducere. Pe un altul îl întrerupse, plin de venin de la primele cuvinte. Pe Ertzum, Kieselack și Lohmann îi trecu din nou cu vederea — gândindu-se totuși numai la ei. Se întreba dacă în noaptea trecută aceștia nu se aflaseră cumva la un colț de stradă pe lângă care trecuse, pipăind zidul, cu amîndouă mîinile, în timp ce tocmai se simțea foarte puțin în apele lui. I se părea chiar că se ciocnise de ei și spusese „pardon“. Dar și atunci mintea lui rămăsese cu totul lucidă, nepierzînd nici o clipă din vedere că nu tot ceea ce vedea și simțea, în starea în care se găsea, trebuia să ajungă la cunoștința lumii.

Era nespus de îngrijorat, fiindcă lucrurile acestea nu-i păreau cîtuși de puțin limpezi. Ce știau oare cele trei pușlamale?... Și ce putuse să se mai întîmple aseară, după ce Unrat, el însuși, ieșise din acțiune? Se întoarse-seră ei la „Îngerul albastru“? Se înapoiase Lohmann la „zdup“? Artistă Fröhlich plînsese; era probabil să și fi adormit. Dar poate că Lohmann o deșteptase... Unrat ardea de poftă să-l pună pe Lohmann să explice pasajul cel mai greu al lecției. Dar nu îndrăznea.

Lohmann, contele Ertzum și Kieselack îl priveau neconținut. Kieselack simțea tot ce era caraghios în această situație, Ertzum — tot ce era înjositor, Lohmann — tot ce era mizer; dar afară de aceasta, toți erau cuprinși de un fel de groază, de sentimentul solemn și înspăimîntător al unei sinistre complicități cu tiranul.

În curtea școlii, în timpul recreației, Lohmann se rezemă de zidul scaldat în soare, își încrucișă brațele și își plecă urechea așa cum făcuse în ajun, lângă peretele afumat al sălii, asupra glasului lăuntric, revărsat în versuri, al nefericirii sale. Ertzum se apropie — ca din întîmplare — și-l întrebă cu voce înăbușită :

— Zăcea pe masă și dormea? E cu neputință, Lohman !

— Dacă-ți spun că sforăia... A îmbătat-o el.

— Hoțomanul ! Cînd l-oi mai...

Ertzum se rușină să-și ducă pină la capăt lăudăroșenia. Scrișni tăcut din dinți, sub povara jugului școlii. Mai mult chiar decât Unrat, îl dezgusta propria lui neputință. Nu era demn de Rosa !...

Prin forfoteala elevilor, Kieselack se furișă prin fața celor doi complici și le șopti cu gura strimbă, pe după mîna sa ricată, vibrînd de o înfiorătoare bucurie :

— Măi omule, ăsta se arde, ascultați-mă pe mine, se arde grozav !

Înainte de a se îndepărta, mai întrebă în grabă :

— Mai veniți acolo ?

Ceilalți doi ridicară din umeri. Era doar un lucru care se înțelegea de la sine.

Pentru Unrat acest lucru era o datorie — o datorie care devenea din zi în zi mai plăcută, pe măsură ce el se deprindea cu atmosfera din jurul artistei Fröhlich. Pentru ca Lohmann să nu i-o ia înainte, el sosea totdeauna cel dintîi la „Îngerul albastru“ Ajuns acolo, rînduia obiectele de toaletă, alegea jupoanele și pantalonașii cei mai curați, punea deoparte, pe un scaun, lucrurile care trebuiau cîrpite. Artista Fröhlich apărea tîrziu, căci începuse să se încreadă în Unrat. Acesta își deprinsese în scurt timp degetele cenușii să deznoade panglicile ei, să-i potrivească fundele, să scoată acele din ascunzișurile rochiilor cu care era îmbrăcată. Cînd se sulemenea, jocul culorilor trandafirii și gălbui al brațelor ei sprintene căpăta treptat pentru el sensul unor mișcări pline de înțeles. Începu să se orienteze în paleta de pe obrazul ei, învățase numele și rostul creioanelor și sticlutei colorate, al săculețelor și cutiuțelor cu prafuri, al borcanelor și ulcelelor unsuroase și se exersa, tăcut și zelos, la întrebuițarea lor. Artista Fröhlich observa progresele lui. Într-o seară, se așeză pe scaunul din fața oglinzii și, dînd capul pe spate, îi spuse :

— Dă-i drumul.

Unrat îi fardă fața în chip atît de desăvîrșit, încît ea nu mai fu nevoită să-și inmoaie degetele în nici o alifie. Se miră de dibăcia lui și încercă să afle cum de învățase atît de repede. El roși sfios și biigui cîteva cuvinte ; dar curiozitatea Rosei rămase nesatisfăcută.

Unrat se bucura de importanța pe care o dobîndise în cabina artistei. Lohmann nu mai putea spera să-l înlocuiască. Oare Lohmann ar fi ținut minte că boieroul roz de colo trebuia dus la vopsit? Ehe, dacă Lohmann și-ar fi antrenat memoria învățînd pe dinafară versurile lui Homer date de el! Acum urmările trîndăviei ieșeau la iveală!... Și, în mijlocul rufăriei, împrăștiată pe dușumea și pe scaune, Unrat se strecura încoace și încolo, ca un uriaș păianjen, negru, întinzînd, cu îndemînare, în toate direcțiile, brațele sale subțiri și strimbe. Sub mîinile sale cenușii, colțuroase, stofe mătăsoase se netezeau foșnind și pîrîind. Altele se desfăceau pe neașteptate în forme pe care le păstrasera în taină — un braț, un picior — iar Unrat, tulburat, le privea chiorîș, spunîndu-și în gînd : „Firește, vezi numai — orișicît“.

Apoi se furișa lingă crăpătura ușii și căuta s-o zărească pe artistă, a cărei voce șuiera și țipa în tunetele pianului, în timp ce mădularele ei se agitau prin norii de fum înspre mulțimea de capete stupide, care unduiau ca o mare de lalele desfăcute în bătaia vîntului și holbau ochii la ea. Era mindru de ea și disprețuia sala cînd o aplauda, se umfla de ură împotriva ei cînd păstra tăcere. Era cuprins, față de acești oameni, de un sentiment cu totul ciudat, cînd chicoteau de plăcere pentru că artista Fröhlich se înclinase adînc în fața lor, arătîndu-le, cu dărnicie, deschizătura corsajului. Îl încerca un fel de teamă care-l furnica prin tot corpul... Apoi, deodată, ca plutind pe valul aplauzelor, ea apărea în cabină, iar Unrat avea dreptul să-i pună o mantilă pe umeri și să-i pudreze puțin gîtul.

Îi era dat atunci să-i cunoască toanele. După cum îi întindea, îngăduitoare, umerii, sau îi arunca puful de pudră în obraz, orbindu-l, Unrat putea să se aștepte la o seară bună sau la una rea. Avea astfel prilejul să arunce sub exteriorul femeiesc priviri ce pătrundeau mai adînc decît limita la care se opresc veșmintele. Înțelese că, o dată cu stofele și cu pudra se poate aproape pipăi și mirosi și sufletul, că pudra și stofele nu sînt, în fond, mult mai puțin decît însuși sufletul...

Artista Fröhlich se arăta față de el cînd nerăbdătoare, cînd prietenoasă. Și cînd îi venea poftă să fie amabilă cu el, cu cîte o mișcare bruscă, neprevăzută, îl scotea parcă din făgașul său. Era mult mai nestingherit cînd îl ocăra... Dar din cînd în cînd, artista își aducea aminte de un plan pe care și-l făcuse în legătură cu el și a cărui executare o plictisea, de reguli de purtare pe care le învățase de la alții și cărora li se supunea, dar fără multă convingere. Atunci devenea deodată potolită, cu o ușoară nuanță de sentimentalism și cu aerul că ar șede la picioarele lui; aerul pe care trebuie să ți-l dai cînd vrei să ajungi la un rezultat cu un om serios...

Numaidecît însă — și aceasta îl ușura pe Unrat, fără ca să înțeleagă de ce — îl făcea din nou să se scoale de pe scaun, împingîndu-l ca și cum ar fi fost vorba de un maldăr de jupoane.

Odată îi trăsese chiar o palmă, retrăgîndu-și apoi repede mîna, privind-o, mirosind-o și exclamînd speriată :

— Ești unsuros !

El roși, încurcat, iar ea izbucni :

— Se sulemenește ! Să-ți vie leșinul ! De aia a dibuit atît de repede ce trebuie să faci. Se vede că învață pe ascuns pe obrazul lui ! Vai, ce scîrnăvie !

Unrat luă un aer consternat.

— Da ! Scîrnăvie ! repetă ea, dansînd în jurul lui.

Și deodată el surise fericit. Ea îi cunoștea porecla, o cunoștea de la Lohmann și de la ceilalți, o cunoscuse probabil tot timpul. Se cutremură, dar nu de plăcere, ci de o senzație de voluptate. Nu i se păru lucru curat și simți o ușoară rușine văzînd că artista Fröhlich, folosind față de el nemernicul lui nume, putea să-l facă fericit. Dar acesta era adevărul : se simțea fericit. De altfel nu avu răgaz să cugete, căci ea îl trimise să aducă bere.

Unrat nu se mulțumi s-o comande. Puse pe birtaș care ducea halbele, să străbată sala mergînd înaintea lui, în timp ce el, acoperînd din urmă transportul băuturilor, împiedica pe alții s-o intercepteze pe drum. Într-un rînd, patronul „Îngerului albastru“ îi pretinse lui Unrat să ducă singur berea. Mirarea demnă cu care Unrat refuză îl împiedică pe birtaș să-și repete greșeala.

Înainte de a bea, artista Fröhlich spuse :

— Noroc, Unrat, Apoi, oprindu-se : E curios că-ți spun Unrat, nu-i așa ? Da, de fapt e curios. Doar nu e nimic între noi. Cît timp e de cînd ne cunoaștem ? Ce ți-e și cu obișnuința... Nu, zău, am să-ți spun ceva : de Kiepert și de nevastă-sa mă pot lipsi oricînd, n-aș plînge după ei. Cu dumneata însă e altceva...

Privirea ei devenise treptat, îngîndurată și fixă. Adîncită în gînduri, ea întrebă :

— Dar ce rost au toate astea, ce vrei dumneata ?

ÎNTREBAREA ACEASTA, UNRAT nu și-o punea niciodată ; un singur lucru îl neliniștea cînd se despărțea seara, de artista Fröhlich : nesiguranța cu privire la Kieselack, von Ertzum și Lohmann. Frica de uneltirile lor ascunse îl făcea, încetul cu încetul, să găsească îngăduită orice măsură extremă, și admisibilă, orice călcare a legilor omenești.

Afară, pe ulița din fața „Îngerului albastru“, auzi o dată pașii lor în urmă-i. Se sili să calce cît mai ușor pentru ca ei să nu-l simtă cînd avea să se oprească. După colțul străzii, se puse la pîndă și le ieși neașteptat înainte cu capul plecat pe umăr. Se traseră înapoi ; dar Unrat spuse încurajat, clipind din ochi răutăcios :

— Așadar, văd, negreșit, mai apoi, că v-ați acordat o plăcere artistică. Foarte frumos din partea voastră. Hai să discutăm o dată împreună despre cele auzite ; voi

avea astfel prilejul să-mi dau seama cît ați progresat în această materie.

Cum cei trei elevi stăteau nemișcați și erau vădit incapabili să se adapteze acestei înspăimîntătoare intimități cu tiranul, el adăugă :

— Păreră pe care mi-o voi face în acest mod despre cultura dumneavoastră generală poate, firește, vezi numai, să exercite oarecare influență asupra viitorului dumneavoastră certificat.

Îl luă apoi pe Lohmann alături de el, lăsîndu-i pe ceilalți doi s-o ia înainte ; Lohmann îl însoți cu dezgust ; dar Unrat începu, fără înconjur, să comenteze versurile liceanului despre luna plină.

— „*Îți stă iubirea și adînc suspină*“, spuse el. Iubirea, ca noțiune abstractă, nu ar putea desigur, să suspine. Dat fiind însă că vrei ca „iubirea“ să fie privită ca o personificare a stării dumitale sufletești și că această ființă poetică evadează acum din dumneata pentru a merge să suspine pe malul unui lac imaginar, putem admite formularea. Profesorul trebui însă să adauge că starea sufletească amintită nu se potrivește unui elev din clasa a șasea de liceu și încă unuia care are perspective îndoielnice de a fi promovat.

Lohmann, speriat și indignat de faptul că Unrat răsucea o bucată din sufletul lui între degetele sale osoase, răspunse :

— Toate acestea, de la început pînă la sfîrșit, nu sînt decît licențe poetice, domnule profesor. O operă factice foarte frivolă, „*l'art pour l'art*“, dacă expresia vă este cunoscută. N-are nimic de-a face cu sufletul.

— În fine, deci, treacă-meargă, repetă Unrat. Meritul pentru efectul emotiv al cîntecului revine prin urmare, de bună seamă, doară, numai și numai artistei care-l recită.

Aluzia la artista Fröhlich stîrni în el o mîndrie, pe care o înăbuși, reținîndu-și respirația. Schimbă imediat vorba. Îi reproșă lui Lohmann caracterul romantic al versurilor sale și-i ceru să studieze cu mai multă rîvnă pe Homer. Lohmann afirmă că puținele pasaje, în adevăr poetice, din Homer au fost de mult întrecute. Moartea

eiului, la întoarcerea lui Ulise, le găsești în termeni mult mai importanți în *La joie de vivre* de Zola.

— Dacă cumva ați auzit de ea, domnule profesor, adăugă el.

În cele din urmă ajunseră să vorbească despre monumentul lui Heine, și Unrat strigă în noapte, cu glas poruncitor și vrînd parcă să se răzbune împotriva lui Lohmann :

— Nu ! Niciodată !

Ajunseseră la poarta orașului ; Unrat ar fi trebuit acum să cotească. În loc de aceasta, trecînd printre paștile întunecate, îl chemă lingă el pe Kieselack.

— Mergi deci, acum, cu prietenul dumitale von Ertzum fi spuse el lui Lohmann.

Deocamdată toată grija lui se concentra asupra lui Kieselack. Situația familiară a acestui elev nu prezenta nici o garanție. Tatăl lui avea un serviciu de noapte la administrația portului. Kieselack susținea că locuiește numai cu bunica lui. Cu o asemenea bătrînă, socotea Unrat, libertatea nocturnă, de mișcare, a lui Kieselack era desigur, prea puțin stîngerită. Iar poarta „Îngerului albastru“ mai rămînea multă vreme deschisă.

Kieselack mirosi ce-l preocupă pe Unrat. Îl asigură :

— Bunica mă bate.

La cîțiva pași de ei, sub privirea vigilentă a lui Unrat, von Ertzum lăsă în jos pumnii strinși cu îndirjire și spuse cu glas înăbușit lui Lohmann :

— Îl sfătuiesc să nu împingă lucrurile prea departe. Toate au o margine.

— Sper că nu încă, răspunse Lohmann. Povestea asta mi se pare din ce în ce mai suspectă.

Ertzum continuă :

— Am să-ți mărturisesc ceva, Lohmann... Sîntem destul de izolați aici. Cel mai apropiat felinar și cel mai apropiat gardian se găsește abia la casa văduvei Blöss. Dacă mă-ntorc și dau de pămînt cu omul ăsta, sper că n-o să mă împiedicați... Femeia — femeia asta în labele unui asemenea mizerabil, unui asemenea animal ! Puritatea ei !... Măi, să știi că se-ntîmplă o nenorocire !

Von Ertzum devenea din ce în ce mai violent pentru că-și dădea seama că vorbele lui provoacă mirare. Nu-i păsa însă de acest lucru și nici nu se mai rușina de amenințările lui, căci astăzi se simțea în stare să le înlăptuiască pe toate.

Lohmann șovăi :

— Desigur că ar fi un mare eveniment dacă l-ai omori — asta, ce-i drept, nu se poate îngădui, observă el, înșfîșit, pe un ton obosit. Ar însemna că s-a găsit totuși un ins care să aibă curajul unui gest, care să tragă cu putere de ușă, deschizînd-o, în loc ca, așa cum facem, să stea mereu ascuns după ea, de teama de a fi descoperit dacă s-ar deschide dinăuntru.

Lohmann tăcu și așteptă cu încredere ca celălalt să-i arunce în obraz că o iubește pe doamna Dora Breetpoot. Se juca în gînd cu pușca pe care o ținea pregătită pentru acest caz... Dar mărturisirea lui se topi în văzduh, neauzită.

— Rămîne, firește, de văzut — și Lohmann își strîmbă gura — dacă tu ai s-o faci... Dar nici tu nu faci nimic.

Von Ertzum se dădu înapoi cu o mișcare sălbatecă. Felinarul văduvei Blöss nu mai era departe, și Lohmann desluși bine cum privirea prietenului său se involbura. Îl apucă de braț.

— Să nu faci prostii, Ertzum !

Apoi se arătă sceptic.

— Nici vorbă nu poate fi de așa ceva, un lucru ca ăsta nu poate fi luat în considerație în mod serios. Uită-te la omul ăsta, te rog. Face să ucizi unul ca dînsul ? Față de el nu poți decît să dai din umeri. Ai poftă poate, ca, după ce vei fi săvîrșit fapta să fii pomenit în ziare alături de bătrînul Unrat ? Ce poate fi mai compromițător ?

Izbucnirea înfierbîntată a lui Ertzum se potoli treptat. Lohmann îl disprețui chiar puțin pentru că devenise din nou primejdios.

— Afară de asta — spuse el — ai fi putut face ceva mai puțin absurd, dar nu ai făcut-o. Ai cerut bani de la tutorele tău ?

— N-nu.

— Vezi, aveai de gând să te duci la tutorele tău, să-i mărturisești pasiunea ta și să-i spui că ești hotărît în această privință. Voi ai să-i spui că ești bărbat și că preferi să faci doi ani de serviciu militar decît să vezi cum iubita ta se topește după un ticălos. Voi ai să te liberezi de dragul ei : asta voi ai !

Ertzum mormăi :

— La ce mi-ar fi servit ?

— Cum așa ?

— Bani nu mi-ar fi dat. Mi-ar fi strîns mai tare zăbala. Nici n-aș mai fi putut s-o văd pe Rosa.

Lohmann socotea și el probabilă o asemenea comportare a tutorelui.

— Pot să-ți împrumut trei sute de mărci, spuse el cu nepăsare. Dacă vrei deci să fugi cu ea...

Ertzum răspunse printre dinți :

— Mulțumesc.

— Nu vrei ? Prea bine.

Lohmann își însoți cuvintele cu un rîs liniștit și răutăcios.

— De fapt, ai dreptate. Trebuie să te gîndești bine înainte de a ridica o femeie la rangul de contesă. Și fără această condiție, ea nu ar consimți, desigur.

— Nici eu nu aș fi înțeles altfel, spuse von Ertzum pe un ton sfișietor și sincer. Ea nu vrea, însă... A, lucrul ăsta nu-l știi. Nimeni nu știe că de duminică încoace sînt un om nenorocit. E caraghios, de fapt, că mă tratați ca și cum aș mai fi același — și că și eu mă port așa.

Tăcură. Lohmann era foarte nemulțumit ; se simțea rănit în pasiunea lui pentru Dora Breetpoot, pentru că acum, din pricina acelei caraghioase de Fröhlich, Ertzum apărea și el într-un rol tragic. Ertzum și Rosa Fröhlich prea începeau să-l intereseze.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă el încrețindu-și fruntea.

— Să vezi, duminică, în timpul excursiei noastre cu tine, Kieselack și Rosa... Gîndul de a o avea pe Rosa numai pentru mine, de a scăpa o dată, în mod excepțional de Unrat, mă făcea să mă simt fericit. Eram, de altfel, absolut sigur că toate au să meargă bine.

— Adevărat. Erai la început într-o dispoziție minunată. Ai devastat chiar, cît ai putut mai mult, mormîntul preistoric.

— Ei, da. Dacă-mi aduc aminte, atunci cînd am devastat mormîntul preistoric eram încă înainte, mai eram încă alt om... După gustarea de dimineață mă găseam singur, în pădure, cu Rosa ; tu și Kieselack dormeați. Mi-am luat inima în dinți, căci în ultimul moment tot mă cuprinsese teama. Doar ea se purtase totdeauna bine cu mine, cu totul altfel decît cu tine, nu-i așa ?... și se vedea bine că abia aștepta declarația mea. Luasem cu mine ce bruma de bani aveam și eram convins că nici nu ne vom mai întoarce în oraș, ci vom fugi îndată, prin pădure, la gară.

Amuți. Lohmann fu silit să-l tragă de braț.

— Nu te iubește... îndeajuns ?

— Spunea că nu mă cunoaște destul. Crezi că era un pretext ? Mai socotea că tot vom fi prinși și că atunci va fi trimisă la răcoare pentru coruperea unui... minor.

Lohmann se lupta din răspuțeri cu risul care sta să-l podidească.

— Atîta chibzuială rece — spuse el cu un efort — nu e semn de dragoste adevărată. În orice caz, dragostea ei nu e la înălțimea iubirii tale. Ar trebui, de partea ta, să chibzuiești dacă nu ar fi mai bine să retragi o parte din valorile sentimentale ce i le-ai închinat... Nu ai impresia că în urma convorbirii voastre de la mormîntul preistoric, ea nu mai merită să-i dăruiești tot viitorul tău ?

— Nu, nu am impresia asta, spuse Ertzum, serios.

— Atunci nu e nimic de făcut, hotărî Lohmann.

Ajunseră la casa pastorului Thelander. Ertzum se cățără pe stîlp pînă sus pe balcon. Unrat stătea între Kieselack și Lohmann, uitîndu-se după el. După ce Ertzum intră pe fereastră, Unrat se întoarse îngîndurat, gata de plecare. Își spunea că nimic nu-l împiedica pe Ertzum să coboare din nou de-a lungul zidului, dacă acest lucru i-ar fi trecut prin minte. Dar nu se prea temea de Ertzum ; îi disprețuia naivitatea.

Îi însoți pe ceilalți doi elevi pînă în oraș și-l duse pe Kieselack pînă în zona unde stătea bunică-sa.

Apoi merse cu Lohmann pînă în fața casei lui părintești, auzi poarta închizîndu-se, văzu cum sus se aprinse lumina, așteptă cu grijă pînă cînd se stinse din nou și mai lăsa să treacă puțin timp. Nimic nu se mai petrecu.

Abia atunci Unrat avu curajul să meargă să se culce.

UNRAT GONEA CU SEVERITATE PE toți curioșii care se apropiau de ușa cabinei artiștilor. Marinarii străini credeau că el era „tocmitorul“ care-i luase cu chirie pe artiști. Cei care nu vedeau în el pe directorul trupei, îl luau drept tatăl vreunui artist.

Printre ei ședeau și acei care-l cunoșteau; aceștia rînjău nedumeriți.

În primele seri ei riseseră zgomotos de el, și Unrat privise atunci pe deasupra capetelor lor cu un aer nepăsător și plin de superioritate. Avea aci un prea mare avantaj față de ei. Își dăduseră curînd seama de acest lucru, și din clipa aceea se simțiră ei înșiși umiliți, ei, care ședeau aici pe gologanii lor și holbau ochii, în timp ce Unrat deschidea, cu un aer de complicitate ușa în fața artistei Fröhlich, spre care se îndreptau dorințele tuturor. Începură, împotriva voinței lor, să-l respecte

pe Unrat, iar strădaniile lor de a-l mai găsi ridicol deveniră din ce în ce mai stingherite. În schimb, se răzbunau prin șoapte în birourile dosnice ale marilor case de comerț. Primele zvonuri despre felul de trai al lui Unrat găsiseră acolo o poartă deschisă spre oraș. Orașul nu le dădu crezare îndată. Căci elevii bătrînului Unrat afirmău astăzi despre el că și-ar fi închis menajera la „zdup“, iar mâine cine știe ce altă grozăvie. Așa era obiceiul, și orașul se mulțumea să zîmbească.

Un tinăr profesor de liceu făcu, sub protecția celui mai bătrîn dintre profesori — un moșneag pe jumătate surd — o vizită la „Îngerul albastru“ și-și putu da seama de adevăr. În dimineața următoare, în cancelarie, profesorul cel surd adresă lui Unrat cîteva cuvinte în care-l imploră să respecte demnitatea tagmei educatorilor. Tinărul profesor surîdea sceptic. Ceilalți colegi întoarseră capul; unii dădură din umeri. Unrat se sperie; se vedea în fața unei intervenții, pur și simplu de necrezut, în libertatea lui de acțiune. Îi tremura bărbia; abia reuși să spună :

— Asta, negreșit, mai apoi, nu vă privește.

Și se mai întoarse o dată :

— Demnitatea mea, atenție, vă rog ! îmi aparține numai mie.

Clămpăni de cîteva ori din fâlci și se furișă afară, tremurînd din tot corpul. La jumătatea drumului spre casă, tot mai simțea nevoia de a se întoarce. Zile întregi îl urmări regretul că nu vorbise mai deslușit. Ar fi trebuit să declare respicat că artista Fröhlich e mai demnă decît toți dascălii de liceu, mai frumoasă decît profesorul surd, superioară directorului. Că e unică, și că locul ei e alături de Unrat, cu mult deasupra omenirii, care săvîrșește o nelegiuire deopotrivă de mare, fie că ridică mîna împotriva ei, fie că se îndoiește de el.

Dar căile acestor judecăți erau încă prea puțin netezite, prea tulburi și prea adînci pentru ca Unrat să le poată face accesibile acestor oameni. Aceste judecăți îl răscoleau lăuntric; în tăcerea camerei sale, avea izbucniri în care scrișnea din dinți și scutura pumnii. Iar duminică se duse cu artistul Kiepert la întrunirea și la alegerile de la sediul partidului social-democrat. Dă-

dea urmare astfel unei hotărîri bruște. Puterea castei căreia îi aparținea Lohmann era — așa descoperea el — prea coplesitoare. Pînă atunci el răspunsese tuturor momelilor artistului printr-un suris superior, batjocoritor : surisul despotului luminat, care sprijină biserica, armata, neștiința și morala rigidă, preferînd să nu se pronunțe asupra motivelor sale. Astăzi, el se hotărîse să se lepede de toate acestea, să se unească cu plebea împotriva infumuraților suspuși, să cheme plebea în palat și să înecă rezistența citorva prin instaurarea unei anarhii generale. În atmosfera tulbure a locului de vot, Unrat se zăpăci și văpaia unei pofte nemaipomenite de distrugere puse stăpînire pe el. Lovea congestionat, în masă, cu pumnul în mijlocul paharelor de bere, cerînd :

— Înainte, așadar ! Nu sînt dispus să mai îngădui toate acestea !...

Era ca o beție, de care se căi a doua zi. Pe lângă aceasta, află că în tot timpul pe care-l petrecuse la întrunire, artista Fröhlich dispăruse din oraș. Paralizat de spaimă, Unrat se gîndi îndată la Lohmann.

Lohmann lipsise astăzi de la școală ! Ce mîrșăvii să-vîrșise el în răstimp ? Fiecare clipă în care Unrat nu era de față, Lohmann o petrecea la artista Fröhlich. Fugise definitiv la ea ! Se ascundea în odaia ei ! Unrat simți imboldul să vadă odaia artistei, s-o cerceteze în amănunt.

Trăi zile chinuitoare de indoială. La școală dezlănțui o furie ucigătoare împotriva elevilor din clasa a șasea. În cabina artiștilor, acuză pe femeia cea grasă de a avea o influență nenorocită asupra artistei Fröhlich. Femeia rise cu îngăduință, iar artista Fröhlich răspunse ea însăși :

— Decît să fac o excursie cu cei trei școlari ai dumitale aș prefera să-mi dea cineva cu leuca-n cap, ca să nu mă plictisesc de moarte cu mucoșii ăștia.

O măsură îngrozit. Apoi, în dorința lui de a o privi ca iresponsabilă și de a o găsi nevinovată, se repezi din nou la femeie. :

— Te poftesc să dai socoteală ! Ce ai făcut cu artista Fröhlich, încredințată dumitale ?

Femeia răspunse fără a-și ieși din fire :

-- Începi să devii prea caraghios !

Deschise uşa şi se mai întoarse o dată :

-- De pe urma dumitale tot nu poate să se sature
cineva.

Şi ieşind :

-- Şi nici să fie fericit.

Unrat roşi, stingherit. Artista Fröhlich rîse :

-- Nu-i vine în minte, şi pace ! declară ea, cu toate
că era singură cu el. Pe urmă nu-şi mai spuseră nimic.

Ori de cîte ori însă apărea perechea grasă, Unrat
simţea că-l apucă o poftă nebună de harţă. Începuse de
mult să-i trateze pe amindoi cu asprime. Cu cît artista
Fröhlich ocupa mai mult loc în conştiinţa lui, cu cît o lua
mai mult sub protecţie şi cu cît o socotea mai deose-
bită decît restul lumii, cu atît îngăduia mai puţin pre-
zenţa rochiilor arteistei celei grase şi a tricourilor lui
Kiepert pe scaunele din cabină. Îi pismuia pentru aplau-
zele recoltate şi pentru voioşia lor zgomotoasă. Îl dădu
pe Kiepert afară din cabină după numărul lui de gim-
nastică, sub cuvînt că asudă prea mult şi că aceasta nu
se cuvine în prezenţa unei doamne ca artista Fröhlich.
Kiepert o şterse, fără împotrivire, în timp ce-şi zicea :
„Te pomeneşti că o fi de unt, de vreme ce prinde mi-
rôs“.

Nevastă-sa, în schimb, se simţi puţin jignită, dar rîse
şi-l atinse pe Unrat cu cotul. Acesta îşi şterse mincea.
De astă dată ea se simţi într-adevăr jignită.

Artista Fröhlich chicotea în acest timp. Nu putea
decît să se simtă măgulită. Cei doi pîtecători o supărau
şi aşa, prin succesele culese neîncetat cu cîntecul flotei.
Unrat pretindea meritu că numai ea e o adevărată ar-
tistă. Intrigant naiv, îi aţîţa gelozia, căutînd s-o atragă
cît mai mult spre sine : o făcea să se arate dispreţui-
toare faţă de toată lumea şi o sila să se sprijine numai
pe el, cavalerul gata la orice jertfă. Îi cerea să arate cel
mai adînc dispreţ mulţimii din sală pentru aplauzele că-
reia se trudea ea, şi fiecărui spectator în parte care o
plăcea. O ura pe femeia cea grasă, mai ales pentru că
aducea totdeauna veşti din sală cu privire la impresia
produsă de artista Fröhlich acolo.

— Cum ! E cu putință ? strigă el. Omul acela mai cutcăză să deschidă gura ? El, același Mayer, care la nouăsprezece ani nu trecuse încă clasa și care s-a văzut în cele din urmă silit să servească trei ani sub drapel !

Artista Fröhlich ascunse sub un suris stinghereala pe care i-o pricinuia faptul că acest om inferior, acest Meyer nu-i plăcea. Ar fi dorit să-i displace. Era docilă din fire și sensibilă la faptul că un bărbat de nivelul intelectual al lui Unrat o socotea demnă de intervențiile sale educative. Era pentru prima oară că i se întâmpla așa ceva. Și cînd Guste încercă să mai scoată un cuvînt în sprijinul lui Meyer, furioasă, ea îi astupă gura cu mîna.

Uneori îl gîdila pe Unrat, cu flori, pe sub nas.

— Trandafirul ăsta cu foile roase — se alinta Rosa — este de la grăsunul ăsta mititel de-aici, din spatele pianului.

— Copil ce ești — interveni femeia — ăsta-i negustorul de țigări din piață. Un om bine. Kiepert își cumpără tutunul de la el. Minunată prăvălie.

— Dar Unrat ce spune ? întrebă artista Fröhlich.

Unrat spuse că elevul acesta fusese unul dintre cei mai păcătoși și că nici ca negustor nu e bun de nimic ; căci nu-i trimite nici o factură pe care numele lui să nu fie scris mai întîi cu o inițială greșită. Femeia găsi că aceasta nu înseamnă nimic. Unrat minți, spunînd că negustorul nu se bucură de o prea bună reputație în afaceri. Artista Fröhlich, care-l vedea scoțînd foc pe nări, se suie din mijloc, mirosînd trandafirul cu petalele roase.

— Nu e om căruia să nu-i găsești cusur, observă femeia. La urma urmei ce urmărești prin asta ? Ai putea să ne spui ?

Și cum Unrat tăcea :

— Nici dumneata nu ești bun de nimic aici.

— Nu, nu-l taie capul, și artista Fröhlich se lovește peste genunchi, în timp ce Unrat se inbușura incurcat.

— Atunci trebuie să-l lași să facă de unu singur pe deșteptul — ceru femeia — și să te mulțumești cu alții mai proști. Sînt și ei buni la ceva, cel puțin le vine câteodată în minte... lucrul cel mai simplu. Mă-nțelegi, Ro-

sico dragă. Am și eu motivele mele, nu-i așa, să-ți dau sfatul ăsta. Și nu pot nici eu să aștept o veșnicie.

Apoi ieși să cînte împreună cu Kiepert cîntecul flotei. Artistă Fröhlich rămase în urmă, amărîtă și spuse pe un ton plîngăreț :

— Păcatele mele, femeia asta te pisălogește pînă te dor toate oasele ! Își strînse brațele. În adevăr, adăugă ea, venindu-și în fire — muierea asta mă scoate din sărite.

Oprindu-se brusc, spuse apoi cu deznădejde :

— Să nu fii dumneata în stare să ai puțină milă !

Și Unrat simți deodată povara unei vinovății, care crescuse zi cu zi, aproape pe nesimțite, și de care nu avea putere să scape.

Cît timp cîntecul flotei răsună afară, artista Fröhlich se agita gemînd, prin cabină.

— M-am săturat pînă în gît... Am spus eu c-o să-i tai o dată burtosului pofta să mai cînte tîmpenia asta. Nu-i așa c-am spus-o ? Acum s-a isprăvit.

Și cum terminară soții Kiepert cîntecul eroilor germani ai mării, ea se repezi ca o vijelie în sala zguduită încă de patriotism, cîntînd cu glas strident :

*„Bărbatul meu e căpitan
pe-un vas german fălos.
Și cînd la urmă vine-acas’
Mă bate peste...”*

La început toți incremeniră ; apoi protestară zgomotos ; în cele din urmă se înveseliră în fața contrastului. Gestul îndrăzneț al artistei Fröhlich își atinsese scopul. Ea se întoarse încîntată în cabină.

De astă dată femeia cea grasă era adînc revoltată.

— Noi doi ne dăm peste cap ca să-i ridicăm pe oameni la idei mai înalte, și pe urmă vîi dumneata și iei peste picior bunurile noastre cele mai sfinte. E o ticăloșie !

Unrat tăgădui aceasta, în unire cu artista Fröhlich. Afirmă că orice concepție este îndreptățită în artă ; artă este ceea ce fac artiștii mari, iar bunul cel mai sfînt este

talentul artistei Fröhlich. Și ea completă lămuririle lui, adresînd femeii numai cîteva cuvinte :

— De altminteri, dumneata poți să mă..

În clipa aceea Kiepert intră în cabină împingînd înaintea lui un om scund, cu o barbă roșiatică în jurul unui obraz cărnos, stacojiu. Omul își ridică sprincenele și spuse :

— Pe legea mea, domnișoară, ești dată dracului. Da, să știi. Ha-ha ! „Mă bate peste...” Sînt și eu căpitan de vapor și dacă ai vrea să bei ceva cu mine...

Unrat se repezi :

— Artista Fröhlich nu bea, negreșit, vezi bine, cu nimeni. Aici te-nșeli, omule. Afară de aceasta, nesocotești în chip vădit caracterul privat al acestui zd... al acestei cabine.

— Se vede că glumești, domnule ! și căpitanul își înălță și mai mult sprincenele :

— Nicidecum, lămuri Unrat. Mai curînd vreau să te fac să înțelegi că trebuie să ieși de aici.

Soții Kiepert își pierdură răbdarea.

— Domnule profesor — spuse artistul, ridicînd jig-nit tonul — cred că e treaba mea dacă aduc aici un om cu care am legat prietenie adineauri la un pahar.

Nevasta lui izbucni, în sfîrșit :

— Mi s-a urît cu dumneata ! Nimeni nu cîștigă aici nici un ban de pe urma lui. Numai de ceartă e bun și ca să ne gonească oamenii. Rosa, fă bine și du-te cu căpitanul !

Unrat era galben și tremura.

— Artista Fröhlich — strigă el cu o voce care venea din adînc, aruncînd spre ea priviri piezișe pline de venin — artista Fröhlich, omule, nu e dintre cele cărora să le convînă să bea berea dumitale.

Privirea lui o pătrunse ; ea oftă.

— Cred că e mai bine să pleci — spuse ea marinărului — nu e nimic de făcut.

Iar Unrat, căruia conștiința triumfului îi îmbujorase deodată obrajii, se repezi la el :

— Ai auzit ? Ți-a spus-o chiar ea. Artista Fröhlich te surghiunește. Supune-te ! Haide, deci numai !

Îl și apucase pe căpitan, infigindu-și degetele în haina lui și tirindu-l spre ușă. Vinjosul bărbat răbdă, fără împotrivire, acest atac isteric. Se mărgini să se scuture când Unrat îi dădu drumul. Dar aceasta se petrecu abia dincolo de prag și ușa se închise violent în fața sprincenelor sale uimite.

Artistul izbi cu putere în masă.

— Măi omule, se vede că ești..

— Și dumneata, domnule...

Unrat se apropie de el pufăind. Kiepert se sperie.

— ...Ține minte, așadar, că artista Fröhlich se află sub protecția mea și că nu sint dispus s-o las să fie insultată și nici să admit să mi se atingă autoritatea. Repetă-ți asta cit mai des! Înseamnă-ți-o pe hirtie!

Artistul mormăi ceva, dar părea imblinzit. Puțin după aceea ieși din cabină. Artista Fröhlich îl privi pe Unrat și rise zgomotos; urmă un ris mult mai liniștit, puțin batjocoritor și afectuos. Părea să cugete asupra lui și asupra ei însăși, întrebându-se de ce era oare mândră de acest om pe care-l găsea ridicol?

Femeia cea grasă își învinse supărarea și-și puse mina pe umărul lui Unrat:

— Acum te rog să mă ascuți, spuse ea.

Unrat, cu spatele pe jumătate întors și cu totul potolit, își ștergea fruntea. Panica tiranului care întâmpină împotrivirea cu izbucniri de furie dementă, aproape că îl istovise.

— Care va să zică, cel care a ieșit e Kiepert, și aici e Rosa, aici dumneata, și aici eu...

Cu glas stăruitor îi înfățișă realitatea.

— Și a mai fost aici căpitanul de vapor pe care l-ai dat afară. Trebuie să știi că ăsta vine din Finlanda, unde a făcut o afacere strălucită; i s-a înecat vaporul, care era asigurat... Dumneata nu ai probabil nici un vapor asigurat. În fond, nici nu e nevoie. Ai în schimb alte dăruri ale minții. Numai de le-ai da la iveală, asta-i tot ce vreau să... Și aici, uite-o pe Rosa! Mă-nțelegi? Căpitanul are bani, e un om cu vază și-i place fetei.

Unrat se uită nedumerit la artista Fröhlich.

— Nu-i adevărat, interveni ea.

— Păi, chiar dumneata ai spus-o.

— Doamne ! Cum știe să mintă !

— Tăgăduiește dacă poți și că unul din școlarii domnului profesor — cel cu şuvița neagră pe ochi — nu ți-a făcut o cerere în căsătorie foarte serioasă.

Unrat sări în sus miniat. Artista Fröhlich îl liniști.

— E o confuzie răuvoitoare. Să mă ia de nevastă nu vrea decît roșcovanul, ăl cu fața ca o lună beată. E conte, dar la ce-mi folosește asta ? Tot nu-mi place...

Surise lui Unrat cu nevinovăție.

— Ei, hai să zicem c-am mințit, spuse femeia, dar că-mi datorezi două sute șaptezeci de mărci, cred că e adevărat, ce zici, fetițo ? Vezi dumneata, domnule profesor, nu sînt așa de obicei, și mai curînd mi-aș mușca degetele decît să aduc vorba despre asta în fața dumitale. Dar la urma urmei, fiecare se gîndește la nevoile lui, nu-i așa ? Iar pentru faptul că dai afară de-aici pe toți ceilalți, să nu-ți fie cu supărare, domnule profesor — pentru asta nu oferi de-ajuns. Nici nu vreau să vorbesc despre parale ; dar o fată tînără ca asta are nevoie și de dragoste și are dreptul s-o ceară. Dar așa ceva nu se vede la dumneata. Nici nu-ți trece măcar prin minte. Mă-ntreb dacă e de plîns sau de rîs.

Artista Fröhlich strigă :

— De vreme ce eu însămi nu mă plîng, madam Kiepert, cred că-ți poate conveni și dumitale.

Dar femeia cea grasă îi respinse cuvintele cu un gest ; avea conștiința de a fi apărat morala și buna cuviință. Părăsi, cu capul ridicat, cabina.

Artista Fröhlich dădu din umeri :

— E numai incultă, dar altminteri cumsecade. Ei, s-o lăsăm. Numai de n-ai crede că dormim amîndouă sub aceeași plapumă și că sînt înțeleasă cu ea ca să te amăgim.

Unrat, care stătuse cu capul plecat, își ridică privirea. Nu, o asemenea bănuială era străină de el.

— De altfel, nu dorm cu nimeni sub aceeași plapumă...

Surise pe sub gene ironică și sfioasă.

— Nici chiar cu dumneata...

Și după o pauză :

— Nu-i adevărat ?

Fu nevoită să repete de câteva ori întrebarea. Unrat nu-și dădea seama de puntea pe care i-o întindeau cuvintele ei. Se simțea numai învăluit de atmosfera care se crease ; era tulburat.

— Fie deci... spuse el și întinse mîinile lui tremurătoare spre artista Fröhlich.

Ea i le întinse pe ale ei. Degetele ei mici, puțin cam cenușii și unsuroase, se strecurau molatice printre degetele sale noduroase. Părul ei, florile de stofă, fața-i boită, toate se învîrteau, ca o roată colorată, prin fața ochilor lui și Unrat își înfrinse în cele din urmă reținerea :

— Nu vreau să datorezi bani acestei femei. Sînt hotărît...

Înghiți în sec. Se simți cu spaimă năpădit de gîndul că elevul Lohmann luase poate înaintea lui această hotărîre ; elevul Lohmann care lipsea de la școală și stătea poate ascuns în camera artistei Fröhlich.

— Vreau, negreșit, vezi bine, să-ți plătesc locuința.

— Despre asta nici să nu vorbim, răspunse ea încet. E un lucru secundar pentru mine... De altfel, camera mea nu costă mult...

Și cu pauze între cuvinte, urmă :

— E aicea sus... E destul de drăguță... nu ai vrea s-o vezi ?

Ținea pleoapele închise și părea zguduită, cum se cuvine să pari în fața declarației unui om serios. Și se mira că nu simte nici urmă de poftă de rîs și că o ușoară agitație solemnă îi umfla inima...

Îndreptă spre el o privire neobișnuit de întunecată și spuse :

— Hai, ia-o dumneata înainte. Măgarii din sală nu trebuie numaidecît să-și dea seama.

KIESELACK DESCHISE DE AFARĂ ușa sălii, duse laba lui vinătă la gură și scoase o șuerătură înăbușită. Ertzum și Lohmann ieșiră îndată.

— Repede, băieți ! le strigă Kieselack, dansind de-a-n-daratelelea înaintea lor și atrăgându-i cu gesturi de îndemn pînă la capătul culoarului, spre scară.

— În sfîrșit, s-a făcut !

— Ce s-a făcut, Kieselack ? întrebă Lohmann nepăsător, cu toate că știa bine despre ce era vorba și aștepta evenimentul cu nerăbdare.

— S-au suit sus, șopti Kieselack cu gura strîmbă pînă la ureche. Își scoase ghetetele și urcă tiptil treptele joase ale scării de lemn, cu balustradă galbenă, care scîrțiau. Chiar pe primul palier se afla ușa : Kieselack o cunoștea. Se pitulă în fața găurii cheii. După cîteva clipe, făcu în tăcere semne pătimașe celorlalți, fără a se despărți de gaura cheii.

Lohmann dădu din umeri și rămase la capătul de jos al scării, alături de Ertzum, care privea țintă în sus, cu gura căscată.

— Ei, cum te simți ? întrebă Lohmann pe un ton înțelegător.

— Îți jur că nu mai știu ce se petrece, spuse von Ertzum. Crezi oare că se-ntimplă ceva ? Desigur că Kieselack glumește.

— Desigur, întări Lohmann plin de compătimire. Kieselack făcea semne tot mai sălbatice. Chicotea fără zgomot, privind prin gaura cheii.

— Ea trebuie doar să-și dea seama că-l pot ucide pe omul ăsta, observă Ertzum.

— Iar începi ?... De altfel asta face poate lucrul mai atrăgător pentru ea.

Von Ertzum nu mai pricepea nimic. Noțiunea lui de dragoste fusese modelată o dată pentru totdeauna de rîndăsoaica aceea care, cu trei ani în urmă, acasă, îl trîntise în claia de fin, după ce el ieșise învingător în lupta cu un văcar vinjos... Aci nu avea de-aface decît cu un slăbănog, cu umerii strîmbi ; putea oare Rosa Fröhlich să creadă că von Ertzum se teme de el ?

— Doar n-o fi crezînd că mi-e frică de el ? îl întrebă pe Lohmann.

— Și nu ți-e oare frică de el ? întrebă Lohmann.

— Ai să vezi !

Și Ertzum, cu gîtul întins, sări din doi pași peste șase trepte. Dar Kieselack, care se depărtase de gaura cheii, executa în ciorapi un dans triumfal. Deodată, se opri :

— Măi, omule ! șopti el, și ochii îi scînteiau în obrazul gălbejit. Ertzum avea fața aprinsă și gîfîia. Privirile lor se măsurau, se luptau între ele. Privirea lui Ertzum pareă voia să spună că nu e cu puțință ca lucrul să fie adevărat, pe cînd aceea a lui Kieselack răspundea prin ușoara ironie schițată de colțul unei pleoape care se bătea puțin... Și deodată Ertzum îngălbeni ca și celălalt, se încovoie, ca și cum ar fi primit o lovitură în stomac, și gemu de durere. Coborî pe dibuite, clătînîndu-se, cele șase trepte. Lohmann îl întîmpină cu brațele încrucișate, cu gura strîmbată dușmănos. Ertzum se lăsă să cadă ca un sac,

pe ultima treaptă, și-și prinse capul între mâini. După un timp de tăcere, el spuse de jos, cu glas stins :

— Lohmann, îți dai tu seama ? O femeie pe care o așezasem atât de sus ! Tot mai cred în scîrba asta de zeu ! O femeie care are atât, atât de mult suflet !

Kieselack se uită din nou prin gaura cheii...

— Pentru ceea ce face ea acum n-are tocmai nevoie de suflet. Procedează pur și simplu ca o femeie.

Lohmann suridea cu cruzime. Prin cuvintele acestea el țira în noroi și pe Dora Breetpoot alături de cealaltă. Dora Breetpoot, ceea dintii dintre femei. Cîtă plăcere îi făcea acest lucru !

Kieselack se uită din nou prin gaura cheii...

Lohmann îl ținea la curent pe Ertzum, care întorcea capul.

— Kieselack face acum semne cam năbădăioase...

Unrat ăsta c... ascultă, Ertzum, cred că e mai bine să ne vedem de treabă.

Îl ajută să se ridice pe prietenul său și-l trase înspre poartă. Afară, Ertzum nu voi s-o mai ia din loc ; se rezemă greoi, năucit, de casa dezamăgirilor lui. Lohmann îl îndemnă în zadar citva timp. Îl amenință să-l părăsească ; atunci se ivi Kieselack.

— Sinteți anoști. De ce nu intrați ? Unrat a și coborît cu logodnica lui. Le-am spus celor din sală de unde veneau și au fost primiți cu mare alai. Mă, așa ceva nu s-a mai pomenit : stau la „zdup“, ca niște îndrăgostiți. Mă prăpădesc de rîs ! Haide, ne facem acum tustrei intrarea la „zdup“.

— Ai încubunit ? făcu Lohmann.

Dar Kieselack își lua propunerea în serios.

— Sper că nu vă e frică de Unrat ! observă el indignat. Unrat a intrat mesa pînă-n gît, ce mai poate face împotriva noastră ? Putem acum să ne batem joc de el.

— Nu mă simt atras. Unrat e mai prejos de orice batjocură, declară Lohmann.

Kieselack îl implora furtunos :

— Nu fi broscoi. Ți-e frică numai.

Ertzum hotărî deodată :

— Să mergem ! La „zdup“ !

O curiozitate sălbatică pusese stăpînire pe el. Voia s-o înfrunte pe femeia care căzuse de la o asemenea înălțime. Voia să arunce de sus de tot o privire asupra ei și asupra nemernicului ei seducător și să vadă dacă ea putea să-i îndure privirea.

Lohmann declară :

— Sînteți lipsiți de gust !

Totuși îi însoți.

În cabina artiștilor îi întîmpină zgomot de pahare. Patronul destupă îndată a doua sticlă de șampanie. Soții Kiepert se plecau, cu fețe radioase, peste Unrat și artista Fröhlich, care, strîns înlănțuiți, tronau la masă.

Cei trei elevi făcură întîi înconjurul mesei. Apoi se înfipseră în fața lui Unrat și a femeii de lîngă el, spunîndu-le bună seara. Numai soții Kiepert le răspunseră și le strînseră mîinile. Atunci Ertzum repetă singur și cu glas răgușit salutul său. Rosa Fröhlich își ridică privirea și spuse nevinovat, cu un glăscior care ciripea și gîngurea într-un chip necunoscut lui pînă atunci :

— Ei, iată-vă și pe voi. Uite, scumpule, au venit. Așezați-vă și hai noroc !

Cu asta isprăvise. Privirea ei îl părăsi pe Ertzum cu atîta indiferență, încît acesta începu să tremure.

Unrat ridică îngăduitor mîna.

— Desigur, vezi bine, așezați-vă și beți un pahar. Astăzi sînteți invitații mei.

Se uita cu coada ochiului la Lohmann, care se și așezase și își răsucea o țigară... Lohmann, cel mai păcătos dintre ei, a cărei eleganță era o umilire pentru autoritatea lui prost retribuită ; Lohmann, care avea nerușinarea să nu vrea să-i rostească porecla ; Lohmann, care nu era un școlar oarecare și nici prost, ci care, cu purtările sale indiferente, cu felul său plin de curiozitate de a privi izbucnirile de minie ale profesorului, refuza să vadă în acesta un tiran ; Lohmann, care, la toate îndeletnicirile sale lăturalnice încercase să mai adauge una și anume pe artista Fröhlich. În această privință, însă, fusese înfrînt de voința de bronz a lui Unrat. N-avea să șeadă la „zdup“, lîngă artista Fröhlich : Unrat jurase aceasta. N-avea să aibă parte de artista Fröhlich — și nu

avusese parte. Și nu numai că Lohmann nu ședea la „zdup“ alături de artista Fröhlich, ci Unrat ședea el însuși acolo... Acest rezultat depășea ținta pe care Unrat și-o fixase la început. El tresări simțind deodată o mulțumire și mai caldă. O sustrăsese pe artista Fröhlich lui Lohmann și celor doi tovarăși ai lui, o sustrăsese elevilor fugiți de la școală care ședeau dincolo, în sală, o sustrăsese întregului oraș de cincizeci de mii de elevi îndărătnici și era stăpîn absolut pe „zdup“ !

Îl găsiră de-a dreptul întinerit. Cu cravata după ureche, cu cîțiva nasturi descheiați, cu rămășițele de păr de pe creștet răvășite, avea în înfățișarea lui ceva zurliu, o nuanță de depravare victorioasă, de beatitudine plină de stîngăcie.

Cum ședea lipită de el, atîrnînd parcă peste masă, Rosa Fröhlich avea ceva copilăresc în ea, o moliciune caldă și ostenită. Înfățișarea ei era o jignire pentru orice nepărtaș, căci însemna o izbîndă prea desăvîrșită pentru Unrat.

Cei trei își dădură bine seama de aceasta ; Kieselack începu chiar să-și roadă unghiile. Kiepert, pentru care acest lucru era mai puțin limpede, își înfrîngea stinghereala închinînd zgomotos în sănătatea tuturor. Femeia cea grasă se minuna neîncetat de fericita schimbare a Rosei și era încîntată de această împăcare generală.

— Și elevii dumitale, domnule profesor, se bucură și ei. De neînchipuit cît de mult țin la dumneata domnii aceștia tineri !

— Adevărat, mai apoi, grăi Unrat. Nu par cu totul lipsiți de simț pentru ce e bun și frumos.

Și rise batjocoritor.

— Ei, Kieselack, ai venit, deci, doară, și dumneata ? Mă miră numai că nu ai fost lipsit, prin vigilența bunicii dumitale, de puțința de a ieși din casă... Trebuie să știi că bunica acestui elev nu se sfiește să-i administreze cîte o bătaie, se adresează el artistei Fröhlich, cu intenția de a-l lovi pe Kieselack în demnitatea lui de bărbat.

Kieselack își amintea însă că trecuse acum cîtva timp clasa la artista Fröhlich prin cu totul alte mijloace decît

demnitatea de bărbat. Se frecă la șezut și miorlăi, privind-și cruciș vârful nasului :

— Mama mare mă bate dacă nu-mi găsesse caietul de teme. Sînt sigur că mi-a căzut sub masă aici, la „zdup“.

Și se lăsă brusc să alunece sub masă, unde, pipăind picioarele artistei Fröhlich în mijlocul larmei pe care o întrețineau soții Kiepert, îi șopti, de dedesubt, pretențiile sale. Altminteri avea să denunțe totul lui Unrat.

— Stîrpitură mică ! se mărgini ea să-i spună, privind-l sub masă, și-l dădu deoparte cu piciorul.

În același timp, Unrat se adresă celui de-al doilea școlar.

— Așa dar, Ertzum, din nou. Uitîndu-mă la chipul dumitale am impresia că nici aici capacitatea dumitale de percepere nu lasă mai puțin de dorit decît în clasă. Ești dumneata acela care a avut îndrăzneala — atenție acum ! — să facă o propunere de căsătorie artistei Fröhlich ?... Din privirea dumitale neroadă îți ghicesc răspunsul. De bună seamă, doară, artista Fröhlich te-a lămurit despre limitele impuse unui elev. Nu e nevoie să mai adaugi ceva. Scoală-n picioare !

Ertzum se sculă supus. Căci Rosa rîdea, iar risul ei îi lua tot ce-i rămăsese din puterea de a se revolta, tot restul conștiinței de sine ; îl paraliza.

— ...și ia să vedem dacă vizitele dumitale dese la „Îngerul albastru“ nu te aduc poate pe dumneata, care — după cum se știe — te numeri printre cei mai păcătoși, nu numai să nu corespunzi cerințelor pe care ți le impune școala, ci și să le calci în picioare cu inima ușoară. Recită-mi din cartea de imnuri versurile pe care vi le-am dat de învățat pe mîine !

Privirea lui Ertzum, rătăcea, speriată, prin odaie. Fruntea îi era umedă. Se simți pus la jug, plecă grumazul și se opinti.

*„Laud pe Domnul sfînt și mare,
Imn de slavă îi închin,
Căci la orișice mișcare
Darurile lui îmi vin.*

Aici Rosa începu să ridă strident. Madam Kiepert gingurea cu blindețe. Rosa însă țipa cu intenția de a jigni pe Ertzum și scheuna potolit în semn de tandrețe pentru Unrat, al cărui braț îl strîngea. Voia să-l măgulească pentru autoritatea dovădită asupra roșcovanului spătos, care-și recita, pe un ton stîngaci și supus, versurile pioase.

Von Ertzum mai rosti :

*„Doar nu e decit iubire
Tot ce-i umple inima...”*

Aici purtarea artistului îl scoase din sărite. Pe Kiepert, situația abia acum începuse să-l desfete. Se bătea peste pulpe, strigîndui- lui Ertzum în obraz :

— I-ascultă ! Ce tot îndrugi acolo ? Poate că nu ți-e bine ?

Îi făcea lui Unrat semn cu ochiul, dîndu-i să înțeleagă că aprecia scena aceasta, în care contele Ertzum era pus să declame, în încăperea dosnică a „Îngerului albastru“, versuri din cartea de imnuri, și că se asocia cu toată convingerea acestei ridiculizări a nobilimii și a religiei. Deschise ușa și se prefăcu a cere pianistului să cînte un coral. În cele din urmă, îl intonă chiar el...

Dar Ertzum se opri.

Nici n-ar fi știut, de altfel, să recite continuarea. Independent de aceasta, se simți deodată sugrumat de o furie fără seamăn împotriva pintecosului care ridca și cînta. Văzu negru în fața ochilor. Simți că nu mai poate trăi decît izbind cu pumnii pe acest om, proptîndu-și genunchii pe pieptul lui. Se zbătu de cîteva ori pe loc, ridică pumnii strînși la înălțimea umerilor...

Apoi se avîntă.

Atletul avea răsufierea tăiată de atîta ris și nu se aștepta la nimic : aceasta îl puse în inferioritate față de îndîrjirea lui Ertzum care se înviora în timp ce-și potolea setea mușchilor. Se rostogoliră dintr-un colț într-altul. În mijlocul zarvei, Ertzum auzi un strigăt ușor al Rosei. Știa că ea se uită la el, și de aceea răsufila mai puternic, strîngea mai tare măduarele adversarului între picioarele sale, se simțea izbăvit și ajuns la locul potrivit, căci

se putea lupta sub ochii ei, așa cum se luptase atunci cu văcarul pentru rîndăsoaică.

Între timp, Unrat, care nu arătase decît un interes trecător pentru trînta aceasta, se adresase lui Lohmann :

— Dar ce-i cu dumneata, Lohmann ? Stai acolo și fumezi, mai apoi, o țigară, iar azi-de-dimineață ai lip-sit din clasă.

— Am fost indispus, domnule profesor.

— Pentru vizitele la „Îngerul albastru“ ești, însă, negreșit, vezi bine, totdeauna dispus.

— Asta e cu totul altceva, domnule profesor. Aveau dureri de cap azi-dimineață. Doctorul mi-a interzis eforturile intelectuale și mi-a prescris să mă distrez.

— Așa ? Ei, fie deci și așa !

Unrat căscă întii de cîteva ori gura. Apoi găsi ce căuta :

— Stai aici și fumezi, repetă el. Oare se cuvine aceasta din partea unui elev în fața profesorului ?

Și cum Lohmann nu făcea nimic decît să-l privească pe sub pleoapele pe jumătate închise cu o curiozitate obosită, Unrat izbucni :

— Aruncă țigara ! strigă el încruntat.

Lohmann lăsă să treacă cîteva clipe. Între timp, Kiepert și cu Ertzum, în încăerarea lor, se ciocniră de masă ; Unrat fu silit să se pună în siguranță pe sine, pe artista Fröhlich și cîteva pahare și sticle.

După ce termină :

— Ei ! Haide, deci numai !

— Țigara — răspunse Lohmann — corespunde situației. Și situația este neobișnuită pentru noi amîndoi, domnule profesor.

Unrat, speriat de această rezistență, cu un tremur lăuntric :

— Aruncă țigara, îți zic !

— Regret, spuse Lohmann.

— Să îndrăznești numai !... Băiete !

Lohmann nu mai făcu decît un gest distins de refuz cu mîna lui subțire.

Atunci Unrat, apucat de ameteala specifică tiranului amenințat, sări de pe scaun.

— Ai s-o arunci, sau te voi stinjeni în cariera dumitale ! Te zdrobesc ! Nu sînt dispus...

Lohmann dădu din umeri :

— Ce regretabil, domnule profesor. Toate acestea nu mai sînt actuale. Cum e posibil să înţelegi atît de greşit situaţia ?

Unrat făcea spume la gură. Avea privirea unui motan turbat. Îşi întinse gîtul, încît i se vedeau tendoanele noduroase ; printre golurile gingiilor se iveau balele ; degetul arătător, cu unghia lui galbenă, se îndreptă, la capătul braţului ridicat, spre inamic...

Artista Fröhlich, care, în gînd, gusta încă plăcerile trecute, trezită brusc din această visare, se agăţă de Unrat, puţin zăpăcită, şi începu să-l ocărască orbeşte pe Lohmann.

— Dar dumneata ce vrei ? Mai bine l-ai linişti, făcu Lohmann.

În acel moment, Ertzum şi Kiepert, răsturnîndu-se peste două scaune, care se rupseră în bucăţi, căzură în spatele perechii îmbrăţişate şi o izbiră cu nasul de masă. Din colţul destul de liniştit, aflat în dosul mesei de toaletă al Rosei Fröhlich, răsună risul vesel al lui Kieselack. Se consola nestîngerit, cu madam Kiepert.

După ce Unrat şi prietena lui se ridicară, continuară să ocărască.

— Pentru mine rămîi totdeauna cel din urmă, îi strigă ea lui Lohmann.

— Îmi aduc aminte, stimată domnişoară, că mi-ai mai făgăduit o dată acest lucru şi aştept, cu plăcere, evenimentul.

Şi deodată, în timp ce ea, ciufulită, cu rochia pe jumătate descheiată, cu sulimanul scurgîndu-i-se pe faţă, se cheltuia sălbatică şi răguşită în ocări împotriva lui, el simţi o poftă năvalnică de a o avea : era din nou pofta aceea de a-şi înjosi dragostea neîndurătoare prin mîngierile sumbre ale viciului !

Dar aceasta trecu repede, căci Unrat, în furia lui neputincioasă, se lăsă împins la ameninţări :

— Dacă nu arunci imediat ţigara, te duc pe loc la tatăl dumitale ! Se nimerea că în seara aceea părinţii lui

Lohmann aveau cîțiva oaspeți, printre care și pe consulul Breetpoot și soția lui. Lohmann și-l închipui pe Unrat dînd năvală în salon... Putea, cu atît mai puțin, s-o expună pe Dora Breetpoot la o asemenea scenă, cu cît știa de ieri că era însărcinată. Maică-sa descoperise faptul... Acesta era de altfel motivul lipsei lui de astăzi de la școală. Cu capul între mîini, chinuit de gîndul — cristalizat în versuri — la acel copil pe care ea-l făcuse, cu ajutorul de judecător Knust, cu locotenentul von Gierschke, sau eventual chiar cu consulul Breetpoot, Lohmann stătea acum zile întregi închis în camera lui...

— Hai cu mine ! strigă Unrat. Îți ordon, elev Lohmann, să vii cu mine !

Lohmann aruncă plictisit țigara. Atunci Unrat se așeză satisfăcut.

— Vezi, negreșit, mai apoi. Așa se cade unui elev care vrea să-și mulțumească profesorul... Pe dumneata, Lohmann, profesorul te iartă, căci trebuie să fii considerat, desigur, vezi numai, ca un *mente captus*. Ești doară stăpînit de o dragoste nefericită.

Lohmann lăasă brațele în jos. Singele îi pierise din obraz și ochii lui luceau atît de sumbru, încît artista Fröhlich îl ținti cu o privire plină de admirație.

— Poate că nu-i adevărat ? îl întrebă Unrat cu o bucurie veninoasă. Faci versuri fără ca totuși pentru aceasta...

— ...să ajungi să treci clasa ? întrebă sfios artista Fröhlich, căci cunoștea această expresie de la Kieselack.

Lohmann își spuse : „Mizerabilul a aflat. Acum îi întorc spatele, mă duc acasă, mă urc în pod și-mi îndrept pușca spre inimă.

Iar jos, Dora stă așezată în fața pianului. Cîntecul dulce pe care Dora îl cîntă se-nalță ușor ca un fluture, iar pulberea de pe aripile lui sclipește pînă-mi dau sufletul...”

Artista Fröhlich rosti :

— Îți mai aduci aminte de versurile pe care mi le-ai înclinat ?

Întreba blind de tot, cu un suspin. Dorea mai mult de la el. Își amintea acum că-și dorise de fapt totdeauna mult mai mult de la el și-l găsea crud și destul de prost.

— „Și de-ai purta sub sin rodul iubirii...” Ei, cine poartă acum rodul iubirii ?

Și asta ! Știau și asta. Lohmann le întoarse spatele și se îndreptă spre ușă ca un condamnat. Pe când punea mîna pe clanță, îl auzi pe Unrat spunînd :

— Firește, vezi numai... Nutrește o dragoste nefericită pentru artista Fröhlich, dar aceasta s-a hotărît să se lipsească de ea și de aceea nu a corespuns nici dorinței pe care ai exprimat-o în acea poezie nerușinată. Dumeata, Lohmann, nu stai acum lingă artista Fröhlich, la zdup. Nu ai avut parte de ea, Lohmann. Te poți duce acum în sinul familiei, Lohmann.

Cu o smucitură, Lohmann se întoarse din nou. Așa dar, numai de asta fusese vorba ?

— Da — spuse Rosa — așa este, și fiecare cuvînt e la locul lui.

Bătrînul prostănac nu-și mai încăpea în piele, în înfumurarea lui de moșneag. Făptura cealaltă nu era decît o față neatrăgătoare, nimic mai mult. Amîndoi, cu totul inofensivi ; amîndoi, cu totul neștiutori. Tragedia ultimului sfert de ceas, Lohmann o trăise din greșală și fără temei. Nu mai pleca să se impuște. Se socotea dezamăgit, aproape nerod, înjosit încă o dată de comedia împrejurărilor, trăind încă și mișcîndu-se în „zdupul” acesta.

— Acum, von Ertzum, grăi Unrat. Fă bine, mai apoi, și ia-ți și dumeata tălpășița. Și pentru că ai avut atîta îndrăzneală să dezlănțui o încăerare în prezența profesorului, vei copia de șase ori versurile din cartea de imnuri pe care nu le-ai știut.

Ertzum incremeni, trezit la realitate, apăsător de constatarea că desfătarea mușchilor, pe care tocmai o simțise, nu fusese decît o iluzie, că izbînda lui asupra atletului nu-i folosise la nimic, că aici nu era decît un singur învingător : Unrat — și privi cu spaimă fața nepăsătoare a artistei Fröhlich.

— Pleacă de aici ! strigă Unrat.

Kieselack vru să-l urmeze.

— Încotro ? Profesorul nu ți-a dat încă drumul !.. Ai să înveți pe dinafară patruzeci de versuri din Virgiliu !

— De ce ? făcu Kieselack, răzvrătindu-se.

— Pentru că așa vrea profesorul !

Kieselack îl privi repede, cu capul plecat, și pierdu orice poftă să se mai măsoare cu el. O șterse fără să scoată un cuvânt.

Ceilalți doi ajunseseră puțin mai departe.

Ertzum, simțind nevoia să disprețuiască și să respingă pe Rosa împreună cu craiul ei, rosti :

— Fata trebuie deci privită ca pierdută pentru noi. Încep să mă și deprind cu ideea. Te asigur, Lohmann, că n-am să mă prăpădesc din cauza asta... Dar ce zici tu de acest Unrat ? Ai mai întâlnit vreodată atîta nerușinare ?

Lohmann zîmbi cu amărăciune. Înțelegea : von Ertzum era înfrînt și se refugia jelind, în morala tradițională : veșnicul adăpost al învinșilor. Lohmann respingea această morală, oricît de prost ieșise și el astă-seară.

Spuse :

— A fost o greșeală că ne-am dus acolo, crezînd că-l putem pune în încurcătură. Trebuia să ne dăm seama că s-a deprins cu asta.

Ne are de mult drept complici. Am dat deseori peste el aici. Ne-a și tîrit pînă acasă ca să nu-i facem concurență la Rosa Fröhlich. I se părea poate cu neputință ca vreun altul să-i facă între timp concurență la ea ?

Ertzum gemu rănit.

— Căci ar fi nesănătos pentru tine, Ertzum, dacă te-am lăsa să păstrezi iluzii în această privință. Fii bărbat !

Ertzum îl încredință cu glas nu tocmai hotărît că nu-i pasă de Rosa și că nu întreabă dacă e cinstită sau nu ; numai Unrat îi revolta conștiința lui morală.

— Pe mine nu, declară Lohmann. Unrat ăsta începe să mă intereseze : e, în fond, o excepție curioasă. Gîndește-te numai în ce împrejurări face ceea ce face și cită opoziție stîrnește împotriva sa. Pentru așa ceva, e nevoie, cred, de multă siguranță de sine... eu unul nu aş avea-o. Trebuie să ai în tine puțină stofă de anarhist.

Toate acestea depășeau puterea de înțelegere a lui Ertzum. El mormăi ceva.

— Cum ? făcu Lohmann. Ei da, spectacolul de la „zdup“ era dezgustător. Dar avea ceva grandios de dez-

gustător. Sau dacă preferi, ceva dezgustător de grandios. În orice caz, grandiosul nu lipsea.

Ertzum nu se mai putu stăpini.

— Lohmann, crezi într-adevăr că nu era curată tru-pește ?

— Ei, acum, în orice caz, s-a culcat cu Unrat. În aceste împrejurări, poți face abstracție de viața ei trecută.

— O socoteam cinstită. Îmi pare de altfel că visez. Ai să rizi, Lohmann, dar aş fi în stare să mă impuşc.

— Dacă doreşti, pot să rid.

— Cum să uit aşa ceva ? I s-a mai întâmplat oare cuiva o asemenea deziluzie ? O aşezasem atît de sus, şi — dacă mă gîndesc bine — n-am sperat de fapt niciodată s-o cuceresc. Îţi aminteşti cît de agitat eram deunăzi, cînd am devastat mormîntul preistoric. Ca să fiu sincer, n-am făcut-o din zburdălnicie. M-a împins numai teama de a lua o hotărîre. M-aş fi mirat dacă ea ar fi primit să plece cu mine. Cum puteam să-mi închipui aşa ceva ? Are cu mult prea mult suflet pentru mine... Şi cînd apoi zarul fusese aruncat...

Lohmann îl măsură, privindu-l dintr-o parte. Ertzum trebuia să fie într-o stare nemaipomenită ca să vorbească de zaruri aruncate.

— ...m-am simţit totuşi deznădăjduit, pot s-o spun. Dar ce-a-nsemnat durerea de atunci pe lîngă cea de azi ? Îţi dai tu seama, Lohmann, cît de jos a căzut acum ?

— Pînă la Unrat.

— Dă-ţi seama ! Nu acolo este locul ei. Doar e cinstită. Altminteri ar fi cea mai josnică dintre femei.

Lohmann renunţă. Ertzum ţinea morţiş ca Rosa Fröhlich să stea pe un tron inaccesibil, sus între nori. N-aveai ce-i face. Pe semne că avea nevoie de asta. Se prostea singur, făcîndu-se să creadă că nu îndrăznise niciodată să spere cu adevărat că o va cuceri pe Rosa Fröhlich. Scopul acestei înşelări de sine era de a se convinge că Unrat putuse cu atît mai puţin să întindă, din mocirla lui, mina spre ea. Experienţa vieţii, care purta chipul rîndăsoaicei, rămăsese în urmă şi, din iuncărul roşcovan, ieşea acum un visător exaltat, căci amorul propriu

al lui Ertzum trăgea foloase din aceasta... „Așa e făcut omul...” își zicea Lohmann.

— Și dacă-mi pun acum întrebarea : de ce ? — adăugă Ertzum — nu găsesc în adevăr nici un răspuns. I-am oferit tot ce-i poate oferi un om... Dar, sincer vorbind, nu aveam dreptul să sper în dragostea ei. Doar nu m-a tratat mai bine decât pe tine ! De ce m-ar fi iubit, de altfel, tocmai pe mine !... În schimb însă, pe Unrat ! Poți crede tu asta, omule ? Unrat ?

— Femeile sint ciudate, declară Lohmann și căzu pe gânduri.

— Nu pot să cred. Bănuiesc că i-a făcut promisiuni înșelătoare ; are s-o mai nenorocască.

Și în mintea lui miji gândul :

„Poate... atunci...”

În clipa aceasta li se alătură și Kieselack. 11 urmărise tiptil, încă de o bucată de vreme. Proclamă în gura mare :

— Mofturi. Unrat i-a dat zece mărci, am văzut cu ochii mei prin gaura cheii.

— Minți, porcule ! urlă Ertzum și se năpusti asupra lui.

Dar Kieselack prevăzuse aceasta și o luase într-o clipă la sănătoasa.

KIESELACK MINTISE. UNRAT ERA departe de a oferi bani artistei Fröhlich, și aceasta nu din delicatețe, nici din zgîrcenie, ci pentru că nu-i venea acest gînd — lucru de care ea își dădea de altfel seama. Fu nevoită să facă dese aluzii pînă cînd Unrat să ajungă a-și aminti de locuința pe care voise s-o închirieze pentru ea. Cînd însă pomeni de o cameră mobilată, ea își pierdu răbdarea și ceru răsplată o locuință cu mobilier propriu. Unrat fu profund mirat.

— Dar intrucît ești deprinsă să locuiești împreună cu soții Kiepert...

Spiritul lui era orientat spre conservare ; trebuia să se dumirească întii asupra unor răsturnări atît de radicale. Se frămînta în fel și chip.

— Dacă însă, atenție, acum ! soții Kiepert părăsesc orașul ?

— Și dacă nu vreau să-i urmez ? întregi ea. Ce faci atunci ?

Unrat nu știa ce să răspundă.

— Ei ? Scîrnăvică ! Ce zici ?

Țopăia încoace și încolo, în fața lui, și spuse triumfător :

— Atunci rămîn aici !

Fața i se luminează. Niciodată o asemenea idee nu i-ar fi trecut prin gînd.

— Atunci rămîi... aici, repetă el de cîteva ori, ca să se deprindă cu ea. — Asta, firește, e foarte frumos din partea ta, adăugă el în semn de apreciere. Era fericit, și totuși după cîteva zile, ea fu nevoită să-și pună din nou, în joc, tot talentul ei de insinuare pentru a-l face să priceapă că nu trebuia s-o mai lase să mănînce la „Îngerul albastru“, ci să-i plătească masa la restaurantul vreunui hotel bun.

Cînd înțelese despre ce e vorba, Unrat se oferă chiar să ia masa împreună. Ea refuză însă, și el se simți decepționat. În schimb ea îi dădu voie să-i plătească la „Hotel Suedia“ nu numai masa, ci și o cameră, pînă cînd locuința proprie avea să fie aranjată.

Cu un adevărat zel de adolescent, Unrat se grăbi să se slujească de orice mijloc pentru a o face să iasă din mediul ei, și a o apropia în mai mare măsură de el, scoțînd cît mai mult în evidență pe artista Fröhlich. Îl amenință pe negustorul de mobilă, vorbindu-i de nemulțumirea artistei Fröhlich, aminti, în magazinul de obiecte de porțelan și în cel de lenjerie, de gustul exigent al artistei Fröhlich. Orașul întreg aparținea artistei Fröhlich ; pretutindeni Unrat alegea ce era potrivit pentru ea, pretutindeni el îi rostea cu glas tare numele, fără a se sinchisi de privirile care-l dezaprobau. Era mereu în drum spre ea, cu brațele încărcate de pachete. Avea mereu capul plin de probleme însemnate și urgente, care erau tot atît de importante și pentru artista Fröhlich și care trebuiau chibzuite și discutate cu ea. Obrajii lui cenușii erau acum, de obicei, îmbujorați de pe urma acestei activități care-l umplea de fericire. Dormea bine noaptea și trăia zile pline.

Singurul lui necaz venea din faptul că artista nu ieșea niciodată cu el. Ar fi voit să o plimbe prin oraș, să o facă

să-și cunoască împărăția, să o prezinte supușilor ei, să o apere de răzvrătiri : căci departe de a se teme în vremea aceea de vreo răzvrătire, Unrat, dimpotrivă, o înfrunta. Dar artista Fröhlich avea ba vreo probă, ba era obosită, ba nu se simțea bine, sau fusese necăjită de femeia cea grasă. Din pricina aceasta, el făcu o dată o scenă lui madam Kiepert, ceea ce-i dădu prilejul să afle că femeia nici n-o văzuse încă în ziua aceea pe artista Fröhlich.

Unrat nu pricepu. Femeia suridea cu înteles. Nedumerit, Unrat se întoarse înapoi la artista Fröhlich, și aceasta fu iarăși silită să-l ducă cu vorba.

Adevăratul motiv era foarte simplu : socotea că e încă prea devreme să se arate în public cu el. Simțea că dacă ar fi fost văzuți alături lumea ar fi încercat să-l atîțe împotriva ei. Nu era încă atît de sigură de influența ei asupra lui Unrat, încît să poată spulbera toate poveștile despre ea care i-ar fi ajuns la ureche.

La drept vorbind, nu se socotea imorală ; însă orice femeie are fel de fel de chestii în trecutul ei — nici nu merită să te oprești în fond asupra lor — dar un bărbat cu intenții serioase nu are nevoie să le cunoască. Dacă bărbații ar fi mai înțelegători, cît de ușoară ar fi problema ! L-ar fi apucat pe micul ei Unrat de sub bărbie și i-ar fi povestit de-a dreptul : așa și pe dincolo. Acum, însă, era nevoită să mintă. Și ce era mai grav e că acest joc putea să-i bage în cap idei neroade și să-și închipuie că ea nu dorea să stea singură acasă decît ca să se distreze fără el. Slavă Domnului, nici gînd de așa ceva ! Era doar sătulă de distracții și mulțumită de a se bucura de puțină liniște împreună cu Unrat, bătrinelul ei caraghios care se ocupa de ea așa cum nimeni nu se ocupase pînă atunci și care era într-adevăr — îl privea uneori reflectînd îndelung — un om de treabă.

Bănuiala de care se temea era străină de Unrat ; nici nu-i venea lui în minte.

Pe de altă parte, ar fi putut ține piept liniștită, alături de el, birfelii oamenilor. Căci Unrat era mai tare decît își închipuia ea. Suferea atacuri peste care trecea fără măcar a pomeni un cuvînt despre ele. Cele mai multe se produceau la școală.

Aici, datorită lui Kieselack, toată lumea era informată despre viața particulară a lui Unrat. Cîțiva profesori de liceu mai tineri, neștiind încă bine ce atitudine putea fi mai prielnică carierei lor, îl ocoleau spre a nu fi nevoiți să-l salute. Tînărul profesor Richter, care-și aruncase ochii asupra unei fete dintr-o familie bogată, familie inaccesibilă îndeobște profesorilor secundari, îl saluta cu un surîs zeflemitor. Alții se lepădau de orice legătură cu el. Unul dintre ei vorbea chiar în clasa lui Unrat despre „scîrna — mai bine zis mocirla morală“ — de care elevii erau datori să se ferească. Era același profesor Hübhenett, care făcuse pe vremuri aprecieri defavorabile despre fiul lui Unrat și abaterile lui morale : și asta tot în fața elevilor tatălui.

Cînd Unrat intra acum în curtea școlii, toți strigau pe întrecute, în timp ce profesorul însărcinat cu disciplina elevilor întoreca capul cu dezgust :

— Vai ! Miroase a murdărie morală !

Bătrînul profesor se apropia și, sub privirile lui veninoase, zgomotul se potolea treptat ; atunci Kieselack se înfîcea drept în fața lui și rostea încet și răspicat, privind pe sub pleoape :

— Mai curînd a scîrnă.

Iar Unrat, tresărînd, se furișa mai departe ; nu putea „să i-o dovedească“ lui Kieselack.

Nu putea să-i mai dovedească nimic — își dădca bine seama de asta — nu putea să-l mai prindă niciodată, după cum nu putea să-i mai prindă nici pe von Ertzum și nici pe Lohmann. El și cei trei elevi ai săi trăiau aici pe baza unei îngăduințe reciproce. Astfel, Unrat nu putea să-i facă nimic lui Lohmann, care nu mai venea la școală și care, la o întrebare a sa, răspunsese pe tonul lui teatral că avea treabă. Unrat avea tot atît de puțină putere și față de von Ertzum, care — amărit de mocneala lui îndelungată, fără nici un folos — smulgea extemporalul din mîna vecinului său de bancă spre a-l copia. Unrat mai era nevoit să privească neputincios cum, la toate întrebările sale, Kieselack își zăpăcea colegii de clasă, strigîndu-le răspunsuri fără rost, sau cum ținea discursuri în

gura mare, se plimba prin clasă fără motiv, ba chiar provoca în mijlocul orei câte o încăierare.

Dacă se întâmpla ca Unrat să se lase dus de panica lui de tiran amenințat, virind pe răzvrătiți la „zdup“, rezultatul era și mai grozav. Clasa auzea atunci pocnituri și gilgieli de sticle destupate, strigăte tari de „noroc“, chicoteli suspecte, zgomot de pupături... Unrat se precipita la ușă și-l lăsa pe Kieselack să intre iar în clasă. Ceilalți doi intrau și ei, nepoftiți, cu chipuri amenințătoare și pline de dispreț...

Pentru moment, Unrat răbda desigur multe neajunsuri din partea lor. Dar la ce le folosea asta ? La urma urmei, tot ei erau învinșii, cei ce nu avuseseră parte de artista Fröhlich. Nu Lohmann era acela care-și petrecea timpul la artista Fröhlich, în „zdup“... De îndată ce ieșea pe poarta școlii, Unrat își lepăda supărarea și își îndrepta gândurile spre fusta cenușie a artistei Fröhlich, pe care trebuia să o aducă de la spălătorie, și spre bomboanele cu care avea de gând să-i facă o surpriză. În schimb, directorul liceului nu putu să mai întârzie a interveni în starea de lucruri care domnea în clasa a șasea. Îl pofti pe Unrat în biroul lui și-i atrase atenția asupra disoluției morale spre care se îndrepta în mod vădit această clasă. Nu avea de gând să cerceteze de unde veneau germenii contagiunii. Dacă ar fi fost vorba de un profesor mai tânăr, ar fi făcut, desigur, această cercetare. Domnul coleg însă, a încărunțit cu cinste în școală, așa că îl roagă să se gindească pe de o parte la sine, fără a uita pe de altă parte nici exemplul pe care-l datorează clasei.

Unrat răspunse la acestea :

— Domnule director, atenianul Pericle avea, negreșit, vezi bine, pe Aspasia ca iubită.

— Aceasta nu se prea potrivește aci, observă directorul.

Dar Unrat :

— Aș socoti, mai apoi, că viața mea nu valorează doi bani, dacă m-aș mărgini să povestesc elevilor idealurile clasice ca niște simple basme. Omul cu cultură umanistă are dreptul să se dezbrace de prejudecățile morale ale păturilor de jos.

Directorul, care nu mai găsea nimic de spus, dădu drumul lui Unrat și rămase multă vreme pe gânduri. În cele din urmă, se hotărî să păstreze pentru sine cele auzite, de teamă ca nu cumva profanii să le interpreteze într-un sens defavorabil școlii și corpului didactic.

Pe menajera lui, care se scandalizase de vizitele artistei Fröhlich, Unrat o sili, cu o liniște triumfătoare de care furia ei se frînse neputincioasă, să plece din casa lui. Locul ei îl luă o slujnică de la „Îngerul albastru“. Arăta ca o otreapă și primea în camera ei pe ucenicul de la măcelărie, pe coșar, pe aprinzătorul de felinare și întreaga stradă.

O croitoreasă cu fața palidă, pe care Unrat o vizita deseori din poruncă artistei Fröhlich, se arătase totdeauna rece și distantă. Într-o bună zi, cînd Unrat tocmai achitase socoteala unei comenzi mai mari, ea deschise gura. Domnul profesor ar face bine să tragă puțin cu urechea la ce spune lumea. Nu i se pare rușinos? La vîrsta lui — oricum. Unrat puse, fără vreun răspuns, restul în portmoneu. Mai viri o dată capul pe ușa întredeschisă și spuse cu îngăduință :

— După momentul ales de dumneata, cinstită doamnă, pentru a-ți rosti cuvintele, îmi dau seama că te temei că sinceritatea prea mare a spuselor dumitale ar putea să-ți atragă dezavantaje bănești. Să nu-ți fie teamă, însă ! Îți va fi îngăduit și de acum înainte să lucrezi pentru artista Fröhlich.

Și cu aceasta, se retrase.

Într-o duminică dimineată, pe cînd Unrat așternea pe spatele unei foi a manuscrisului său despre particulele la Homer ciorna unei scrisori către artista Fröhlich auzi o bătaie în ușă și văzu intrînd pe Rindfleisch, meșterul cizmar, în redingotă neagră și cu pălărie înaltă. Acesta se înclină adînc cu burta lui ascuțită și spuse cu sfială :

— Domnule profesor, 'nă dimineata, aș ruga pe domnul profesor să-mi dea voie numai să pun domnului profesor o întrebare.

— Dă-i drumul, meștere, spuse Unrat.

— Am cumpănit mult și nu-mi prea vine ușor. Dar așa vrea Dumnezeu.

— Înainte, deci numai, omule.

— Mai ales că nici nu pot crede așa ceva despre domnul profesor. Oamenii spun multe despre domnul profesor ; asta domnul profesor o știe desigur mai bine. Dar omul cu frica lui Dumnezeu nu trebuie să le dea crezare. Nu. Negreșit că nu.

— Dacă este așa — observă Unrat și făcu semn să înceteze — să lăsăm asta.

Rindfleisch își răsucea jobenul privind în pământ.

— Da. Dar Dumnezeu dorește ca să-i aduc aminte domnului profesor că el nu vrea asta.

— Ce nu vrea ? întrebă Unrat și suridea de sub ochelari. Poate pe artista Fröhlich ?

Cizmarul răsuflă anevoie sub povara misiunii sale. Obrajii săi atîrnînd scofilciți se agitau sub barba lui de țap.

— V-am destăinuit odată, domnule profesor — și vocea lui se întuneacă de atîta taină — că Dumnezeu nu îngăduie asta decît pentru ca...

— Să capete mai mulți ingeri. Prea bine, meștere. Voi vedea deci ce se poate face.

Și fără a-și lepăda surisul perfid, Unrat îl împinse afară pe pietist.

Așa își ducea Unrat zilele, senin și neclintit, cînd deodată avură loc niște întîmplări grozave.

Un pîndar reclamase că mormîntul preistoric din pădure fusese vătămat cu rea-voință. În duminica aceea în care, după socoteala lui, se săvîrșise această nelegiuire, el întîlnise o ceată de tineri pe șosea. După ce procurorul făcuse mai mult timp cercetări zadarnice, pîndarul apărură într-o luni dimineață alături de director în sala liceului. Cît timp ținu rugăciunea — fie că directorul citea capitoul din *Biblie*, fie că elevii cîntau în coral — omul din popor de pe estrada directorială privi cu atenție adunarea. Își ștergea des în acest timp fruntea cu dosul palmei și nu părea în apele lui. La urmă fu silit să coboare și să treacă, împreună cu directorul, printre rîndurile de elevi. Se purta ca un om care, nimerind într-o societate prea înaltă, nu vede pe nimeni, ba se și înclină în fața lui Ertzum, pe care-l călcase pe picior.

Cînd toate speranțele de a descoperi pe criminal în cuprinsul liceului păreau pierdute, directorul făcu o încercare extremă. Citi încă un capitol din *Biblie* ; apoi, dădu glas încrederii sale că această reculegere va fi mișcat cel puțin pe unul dintre vinovați făcîndu-l să se căiască, și că acest vinovat, simțîndu-se împins de conștiința lui se va prezenta în cancelaria directorului spre a denunța pe complicității săi și a-i preda justiției. Drept răsplată pentru mărturisirea lui sinceră el însuși va fi nu numai iertat de pedeapsă, ci va primi și o recompensă bănească. Și rugăciunea luă sfîrșit.

La trei zile după aceasta se întîmplă ca, în timpul unei ore despre Tit-Liviu, oră pe care clasa, ieșită din făgașul disciplinei, o umplea cu larmă și cu „îndeletniciri lăturalnice“, Unrat sări brusc în sus pe catedră, începînd să țipe :

— Lohmann, vei avea puțința să-ți continui în alt loc lecturile dumitale particulare. Dumneata, Kieselack, ți-ai făcut de cap fluierînd pe gaura cheii. Iar dumneata von Ertzum, vei putea în curînd, la dumneata acasă, să-ți cari, mai apoi, singur bălegarul la cîmp. Departe de a mă gîndi să-i surghiunesc pe acești trei nemernici la „zdup“, ceea ce ar reprezenta un loc cu mult prea nobil pentru ei, voi face mai curînd totul pentru ca activitatea lor să-și găsească sfîrșitul meritat printre hoții și spărgătorii de rînd. Nu vor mai aparține mult timp obștii oamenilor cumsecade și clipele lor printre noi sînt numărate.

Lohmann se sculă, ce e drept, și ceru cu fruntea încrețită, o explicație. Vocea lugubră a lui Unrat fusese atît de plină de ură nesățioasă, fața lui exprima atît de fioros bucuria victoriei, încît toți se simțiră înfrinți. Lohmann se așază din nou, ridicînd din umeri în semn de regret.

În recreația următoare, el fu chemat împreună cu Kieselack și cu von Ertzum la director. Cînd se întoarseră în clasă arătară, cu aparent dispreț, că fuseseră chemați din cauza stupidului de mormînt preistoric. Văzură însă cum numaidecît se făcu un gol în jurul lor. Kieselack mormăi :

— Ei drăcie, cine oare ne-o fi denunțat ?

Ceilalți doi schimbară priviri scîrbite și-i întoarseră spatele lui Kieselack.

Într-o dimineată, cei trei tineri, scutiți pentru ziua aceea de școală, fură duși, în fața unei comisii judiciare, lângă mormintul preistoric, obiectul actelor lor de vandalism. Aici pindarul îi recunosc. Instrucția afacerii le mai procură câteva zile de scutire de școală. Însfîrșit, pășiră ca inculpați în sala de ședințe a tribunalului. De pe banca martorilor îi întâmpină surîsul veninos al lui Unrat.

În sală se aflau și consulul Breetpoot, și consulul Lohmann, iar substitutul de procuror nu se putu opri să se incline în fața acestor doi domni influenți. În sinea lui își frîgea mîinile de necaz din cauza prostiei tinărului Lohmann și a prietenului său, de a nu se fi prezentat mai demult autorităților. Acuzarea s-ar fi ferit să bată toba. Firește că toată lumea crezuse că era vorba numai de secături de teapa lui Kieselack.

După ce începură dezbaterile, președintele întrebă pe cei trei acuzați dacă se recunosc vinovați. Kieselack începu imediat să neg. I se aminti că el însuși mărturisise vina față de directorul liceului și recunoscuse totul în cursul instrucției. Directorul fu chemat în fața tribunalului și confirmă amănunțit acest lucru. I se luă apoi jurămintul.

— Domnul director a mințit, afirmă atunci Kieselack.

— Domnul director și-a întărit însă prin jurămint de poziția.

— Aoleu! zise Kieselack, atunci cu atît mai virtos a mințit.

O luase razna. Știa că tot va fi eliminat, iar pe deasupra era amărit și simțea clătîinîndu-se credința sa în omenire, pentru că fusese trimis în fața tribunalului, în loc de a primi recompensa făgăduită. Lohmann și contele Ertzum își recunoscuseră fapta.

— Eu nu am fost, scînci Kieselack întrerupîndu-i.

— Noi însă da! hotări Lohmann, îndurerat de această lipsă de camaraderie.

— Pardon, interveni Ertzum. Eu singur sînt făptașul.

— Te rog, spuse Lohmann cu un aer ostenit.

— Trebuie să revendic, cu toată hotărîrea, partea mea în această vătămare a bunului public, sau cum i s-o fi spunînd.

Von Ertzum repeta :

— Eu singur l-am devastat. Acesta e adevărul.
— Dragul meu, lasă prostiile, îl rugă Lohmann. Iar celălalt :

— La naiba. Erai doară destul de departe. Ședeai cu...
— Cu cine ? întrebă președintele.
— Cu nimeni — cred, și von Ertzum roși pînă-n creștet.

— Cu Kieselack, probabil, rosti Lohmann.

Substitutul de procuror găsi cu cale să împartă vina pe cît mai multe capete pentru ca să rămînă cît mai puțin din ea pentru fiul consulului Lohmann și pupilul consulului Breetpoot. El atrase atenția lui Ertzum asupra greutateii materiale a înfăptuirii preținsei sale acțiuni.

— Nici omul cel mai voinic nu ar fi în stare să facă atîtea stricăciuni cite preținzi să fi făcut dumneata singur.

— Ba da, răspunse Ertzum cu mîndrie și modestie.

Președintele îi ceru lui și lui Lohmann să indice și pe ceilalți tineri.

— Ați fost probabil un grup vesel, mai numeros, presupuse el cu bunăvoință. Numiți-i pe părtași, vă ajutați astfel și pe dumneavoastră și pe noi.

Inculpații tăceau. Apărarea ținu să sublinieze noblețea acestei atitudini. Încă din cursul instrucției, cei doi tineri fuseseră neclintîți în hotărîrea lor de a nu compromite nici o altă persoană.

Și Kieselack fusese statornic în această privință, dar lui nu i se luă în seamă acest amănunt. De altfel, el nu făcea decît să-și rezerve lovitura de teatru.

— Așadar nu mai era prezent nimeni ? repetă președintele.

— Nu, răspunse Ertzum.

— Nu, spuse Lohmann.

— Ba da ! strigă Kieselack cu pițigăiala lui sugrumată de elev care-și știe lecția. Artista Fröhlich era și ea cu noi !

Și cum toți ciuliră urechile, continuă :

— Ea a fost, de altfel, aceea care ne-a cerut să distrugem mormintul preistoric.

— Minte, zise Ertzum, scrișnind din dinți.

— Fiecare vorbă pe care o scoate — adăugă Lohmann — e o minciună.

— E absolut adevărat ! stăruie Kieselack. Puteți întreba pe domnul profesor ! Dinsul o cunoaște cel mai bine.

Rinjea spre banca martorilor.

— Nu-i adevărat, oare, domnule profesor, că în acea duminică artista Fröhlich v-a scăpat din miini ? A dejunat atunci cu noi la mormîntul preistoric.

Toate privirile se întoarseră spre Unrat, care părea nimic și clămpănea din fălci.

— Doamna aceea era și ea de față ? întrebă surprins și pe un ton de simplă curiozitate omenească unul dintre judecători pe ceilalți doi inculpați. Ridică din umeri. Dar Unrat, aproape înăbușit, rosti :

— Ți-e sfîrșitul, păcătosule ! Te poți considera, vezi numai, ca și mort !

— Mă rog, cine e doamna aceasta ? întrebă de formă substitutul de procuror, căci toată asistența știa despre ea și Unrat.

— Domnul profesor Raat e poate în măsură să ne dea relații, presupuse președintele.

Unrat se mărgini să declare că e o artistă. Atunci substitutul ceru tribunalului să citeze de îndată pe numita persoană de sex feminin deoarece era necesar să se stabilească în ce măsură trebuie trasă și ea la răspundere ca autor moral al delictului în chestiune.

Tribunalul încuviință cererea, iar aprodul fu trimis s-o invite.

Între timp, tinărul avocat însărcinat cu apărarea lui Lohmann și a lui von Ertzum examinează în tăcere starea de spirit a lui Unrat. Ajunse la concluzia că acesta era momentul potrivit pentru a-l lăsa să se pronunțe și ceru tribunalului să audieze pe profesorul Raat asupra stării mintale și morale ale celor trei inculpați, care erau elevii lui. Tribunalul admise cererea. Substitutul de procuror care se temea de o depoziție neplăcută pentru pupilul consulului Breetpoot și fiul consulului Lohmann, încercase în zadar să se opună.

Cînd Unrat apără la bară se auziră risete. Era cuprins de o agitație înfricoșătoare, o minie chinuită îi schimonosea fața ; îl treceau sudorile.

— Nu-ncape nici o îndoială — începu el îndată — că artista Fröhlich nu a luat parte nici la acea mârșavă nelegiure nici, în general, la toată excursia aceasta blestemată.

Fu obligat întâi să depună jurămint. După aceea, încercă imediat să-și repete solemna declarație. Președintele îl întrerupse din nou cerîndu-i mărturia asupra celor trei elevi. Atunci Unrat începu să țipe, ridicîndu-și brațele. O deznădejde fără margini îi îneca glasul ; părea încolțit din toate părțile, negăsind nici o scăpare.

— Flăcării ăștia sînt lepădăturile neamului omenesc ! Uitați-vă la ei : așa arată clienții de miine ai pușcăriei ! Din capul locului, ei sufereau numai în silă autoritatea profesorului și nu se mărgineau să se răzvrătescă împotriva lui, ci și propovăduiau răzvrătirea. Datorită agitației lor, clasa este alcătuită în bună parte din ticăloși. Fie prin uneltiri revoluționare, fie prin încercări de înșelătorie și prin orice alte nemernicii, ei au făcut totul pentru a se dovedi demni de viitorul care, de bună seamă, doară, li se deschide aci. Acesta este locul unde mă așteptam de mult să-i văd !...

Și se întorse, cu strigătul de răzbunare al cuiva care a suferit o groaznică lovitură către cei trei ademenitori ai artistei Fröhlich.

— Se ne privim în față, Lohmann !

Porni să dea de gol pe cei trei elevi în fața tribunalului și a publicului. Poeziile de dragoste ale lui Lohmann, escapadele nocturne ale lui von Ertzum peste balustrada balconului pastorului Thelander, aparițiile obraznice ale lui Kieselack într-un local interzis elevilor — toate fură scoase la iveală de el cu o vehemență nestăpînită. Își scuipă veninul împotriva degeneratului unchi al lui von Ertzum, improșcînd cu disprețul său trufia întemeiată pe avere și lipsa de ideal a protipendadei orășenești, precum și pe funcționarul de la administrația portului, căzut în darul beției, funcționar care era tatăl lui Kieselack.

Acest clocot fanatic produse o penibilă impresie asupra tribunalului. Substitutul de procuror arunca, spre consulul Lohmann și consulul Breetpoot, priviri prin care le cerea, politicos, scuze. Tinărul avocat observa cu ironie și mulțu-

mire atmosfera din sală. Unrat provoca în public haz și indignare.

Însfîrșit, președintele îi atrase atenția că tribunalul era lămurit îndeajuns asupra relațiilor dintre profesor și elevii săi. Unrat continua să scoată foc pe nări, fără a voi să asculte :

— Cît timp încă, aceste existențe catilinare vor jigni ele, prin povara mirșăviei lor, pămîntul pe care-l calcă ? Ei afirmă acum că artista Fröhlich ar fi luat parte la orgiile lor criminale. În adevăr, numai asta le mai lipsea : să atingă onoarea artistei Fröhlich !

În mijlocul ilarității pe care cuvintele lui o stîrniră, Unrat fu gata să se prăbușească. Căci ceea ce spunea nu corespundea convingerilor lui intime. Era sigur că artista Fröhlich pe care în acea duminică de alegeri o pierduse din ochi, fusese la mormîntul preistoric. Mai mult încă. O privire fugară asupra cîtorva amănunte, cărora nu le dăduse pînă acum destulă atenție, îi tăie respirația. Artista Fröhlich refuzase mereu să iasă cu el în oraș. Dar ce ascundeau oare toate pretextele invocate de ea spre a rămîne singură acasă ?... Pe Lohmann ?...

Se repezi din nou la Lohmann, strigîndu-i că puterea castei lui trebuie frîntă ! Președintele însă, îl pofti să se întoarcă la locul lui și ordonă să fie introdusă martora Fröhlich.

Apariția ei provocă murmure în public ; președintele amenință că va dispune evacuarea sălii. Lumea se liniști, căci artista Fröhlich era plăcută la vedere. Costumul ei de stofă cenușie îi dădea un aer de sobră și simpatică eleganță ; era simplu pieptănată, și-și pusese o pălărie de dimensiuni potrivite, cu o singură pană de struț ; pe obraz avea foarte puțin roșu. O fetiță din public observă în gura mare față de mama ei :

— Ce frumoasă e domnișoara !

Martora înaintă, fără sfială, pînă-n fața judecătorilor ; președintele o primi cu o ușoară înclinare. La cererea substitutului de procuror, ea fu audiată fără a presta jurămint, și declară sincer, cu un suris atrăgător, că luase în adevăr, parte la acea plimbare la țară. Apărătorul lui

Kieselack crezu, însfirșit, că putea interveni cu un argument hotărîtor în favoarea clientului său.

— Îmi îngădui să atrag atenția tribunalului că dintre cei trei inculpați, numai clientul meu a spus adevărul. Dar nimeni nu se sinchisea de Kieselack.

Substitutul observă că dovada influențării inculpaților a fost făcută și că deci răspunderea delictului pe care cei doi tineri încercaseră dintr-o explicabilă galanterie s-o ia asupra lor, revine în întregime martorei Fröhlich, în calitate de autoare morală. Avocatul lui Kieselack folosi prilejul pentru a cere tribunalului să ia în considerație și amănuntul că atitudinea, ce e drept, prea puțin lăudabilă a clientului său, se datorește în mare măsură și corupției moravurilor pe care relațiile cu o femeie de categoria martorei sînt de natură să o provoace în rindurile tinerilor.

— Nu știu și nici nu sînt curioasă să știu ce isprăvi au făcut băieții la prăpăditul ăla de mormînt, spuse apoi pe un ton degajat martora Fröhlich. Știu numai — asta cu privire la corupția despre care a vorbit dumnealui — că, în după-amiaza duminicii cu pricina, unul dintre acești tineri domni mi-a făcut o propunere de căsătorie în toată regula, iar eu i-am răspuns că regret, dar nu pot să-i dau urmare. Lumea rîdea și clătina din cap. Martora Fröhlich ridică din umeri, dar nu se uită la nici unul dintre inculpați. Deodată Ertzum, roșu ca un rac, rosti :

— Doamna a spus adevărul.

— Bineînțeles — adăugă ea — între mine și cei trei elevi nu s-a petrecut niciodată nimic necuviincios ; totul s-a mărginit, ca să zic așa, la zburdălnicii.

Declarația aceasta era destinată lui Unrat și ea aruncă repede o privire într-o parte, căutîndu-l. El însă ținea capul plecat.

— Vrea martora să susțină prin aceasta — întrebă substitutul — că, în relațiile ei cu inculpații, nu a depășit în nici un fel limitele îngăduite de morală ?

— În nici un fel, ar fi exagerat, și ea se hotări să-i mărturisească lui Unrat, pe calea aceasta ocolită a depoziției judiciare adevărul întreg. Înșelătoria continuă ducea la noi și noi încurcături. N-aș putea spune tocmai că-n nici un fel. Dar în orice caz, într-unul cu totul secundar.

— Ce înțelege martora prin fel secundar ? întreabă președintele.

— Pe asta, răspunse ea, arătându-l cu degetul pe Kieselack. Simțind toate privirile îndreptate spre el, acesta începu să-și ochească cruciș vârful nasului. Stirnea din ce în ce mai multă antipatie, de astă dată din cauza norocului de care avusese parte. Încercă, ce e drept, după o vreme, să afirme :

— Spune minciuni.

Dar președintele întorsese capul. Se simțea, ca și întreaga asistență, într-o bună dispoziție plină de îngăduință umană. Lohmann, pe care destăinuirile Rosei despre nefericita propunere de căsătorie a prietenului său von Ertzum, îl jigneau adânc, folosi momentul acesta pentru a rosti pe tonul unui om de lume care povestește o anecdotă :

— Ce putem face ? Doamna are gusturile ei. Lui Kieselack îi satisface dorințele — o aflu de altfel abia acum. Despre un alt obiect al favorurilor ei sîntem mai bine informați... În schimb, refuză cu statornicie să devină contesă. Iar mie, care nu am formulat niciodată vreo pretenție, îmi declară neîncetat că voi fi totdeauna cel din urmă pentru ea.

— Exact, spuse martora Fröhlich, sperînd că Unrat va auzi și va lua notă.

Lumea rîdea. Președintele se scutură și el de ris, în timp ce unul dintre judecători se ținea de burtă pufnind zgomotos pe nas. Reprezentantul parchetului strîmba supărat, din buze, iar avocatul și le arcuia, sceptic, pe ale lui. Ertzum îi șopti lui Lohman :

— Pînă și cu Kieselack, asta le-a pus vîrf la toate ! Pentru mine e ca și moartă.

— Bine c-a dat Dumnezeu... De altfel, am ieșit bine din încurcătură. Cel care intră la apă e Unrat.

— Te rog însă să nu mă mai contrazici dacă iau mormîntul preistoric numai asupra mea, mai mormăi Ertzum în grabă. Tot trebuie să părăsesc școala și să intru la teasc.

Aci, președintele, care-și venise în fire, mai amenință o dată cu glas părintesc, că va dispune evacuarea sălii. Apoi, declară încheiată audierea martorei Fröhlich, spu-

nind acesteia că se poate retrage. În loc de a părăsi sala, ea se așază în spațiul rezervat publicului. Nu înțelegea unde dispăruse Unrat.

Unrat ieșise cu pași mari, pe furiș, în timpul ilarității generale. Fugea deznădăjduit ca și cum ar fi mers pe zăgazuri care se năruiau sub rupere de nori, sau pe lângă niște vulcani în erupție. Totul se prăbușea în jurul lui, trîntindu-l în abisuri — căci artista Fröhlich se ocupa cu „treburi lăturalnice !“ Lohmann și ceilalți, pe care Unrat îi socotea învinși și doborîți pe vecie, ieșeau iar la iveală din neantul lor ori de cite ori el se uita în altă parte. Artista Fröhlich nu se ferea de băieți, ci dimpotrivă, li se dăruia. O și mărturisea în ce-l privește pe Kieselak, dar o mai tăgăduia în ce-l privește pe Lohmann. Unrat nu-i mai da însă crezare ! Și era uluit de faptul că artista Fröhlich se dovedea nedemnă de încredere. Pînă astăzi, pînă în această clipă înfiorătoare, ea făcuse parte din el, trup din trupul lui ; și deodată se smulsese : Unrat vedea locul sîngerînd și nu pricepea. Cum nu avusese niciodată nimic comun cu alții, nu fusese niciodată trădat. Acum suferea ca un băiețandru — așa cum elevul lui, Ertzum, suferise de pe urma aceleiași femei. Suferea cu stîngăcie, nestăpînit și uluit.

Se întoarse acasă. La primul cuvînt pe care i-l adresă servitoarea, se înfurie și o goni în stradă. Apoi se refugie în camera lui, încuie ușa, se înfundă în canapea, scîncind ca un copil. Cuprins apoi de rușine, se sculă și luă în mînă manuscrisul despre particulele din stilul lui Homer. Stătea din nou rezemat de pupitrul său de scris, care timp de treizeci de ani îi împinsese în sus umărul drept. Dar multe din foile manuscrisului erau acoperite pe dos cu rînduri adresate artistei Fröhlich, sau uneori, numai cu vreo notiță care o privea. Lipseau chiar unele foi : pe acestea i le trimisese, din neatenție, ei. Înțelese deodată că întreaga lui putere de muncă îi era subordonată ei, că voința lui, de o bună bucată de vreme, nu era îndreptată decît spre ea și că toate țelurile vieții lui se contopeau în ea. După această descoperire, se întorse în colțul canapelei sale.

Se lăsă noaptea și din întuneric îi apăru fața ei vioaie, capricioasă, dată cu dresuri. O privi cu teamă, căci își dădu seama că această față justifică orice bănuială. Artista Fröhlich aparținea tuturor. Unrat își lipi mîinile de obrazul pe care sîngele i-l biciuia în valuri. Senzualitatea lui tîrzie — smulsă unui trup secăt printr-o ademenire înceată, subterană, senzualitatea aceasta, care prin izbucnirile ei năvalnice și potrivnice firii îi schimbase viața, îi alterase cugetul dincolo de orice măsură — îl chinuia acum cu tot felul de vedenii. O vedea pe artista Fröhlich în mica ei cameră de la „Îngerul albastru“, vedea gesturile ei care parcă îl dezbrăcau, primele ei gesturi de atunci, privirea ei care aprindea simțurile. Acum, privirea și gesturile ei îl ocoleau pe Unrat, îndreptîndu-se spre altul — spre Lohmann... Unrat văzu scena, o văzu toată pînă la capăt, și vedenia aceasta juca parcă în fața ochilor săi, căci Unrat plîngea cu hohote.

SE MAI DUCEA LA ȘCOALĂ ÎN virtutea unui rest de spirit conservator, deși prevedea că unul din aceste drumuri la școală va fi cel din urmă. Profesorii liceului erau acum hotărâți să nu-l mai ia în seamă. În cancelaria profesorilor toți se ascundeau după cite un ziar, fugeau de la masă sau scuipau în colțurile încăperii de cite ori Unrat se așeza să corecteze caietele clasei sale. Lohmann, von Ertzum și Kieselack lipseau tustrei de la școală. Pe ceilalți elevi, Unrat îi disprețuia și-i lăsa să-și facă mendrele. Din cînd în cînd, țîșnea în sus și pedepsea pe cite un băiat cu o jumătate de zi de carceră. Dar, de multe ori, uita se însărcineze pe pedagog cu aducerea la îndeplinire a hotărîrii.

Pe stradă, se furișa fără a vedea pe nimeni, fără a auzi nici insultele, nici ridicările în slavă. Nu observa nici pe birjarii care-și opreau trăsurile spre a-l arăta pe Unrat

străinilor ca pe o curiozitate a oraşului. Pe unde trecea, se vorbea despre procesul lui. Pentru lume, Unrat era, de fapt, acuzatul, iar purtarea lui în faţa tribunalului stîrnea regrete şi minie. Bărbaţii mai în vîrstă, foştii elevi din primele promoţii, cărora persoana lui Unrat le trezea amintiri vesele din tinereţe, în jurul cărora anii ţesuseră o aureolă de duioşie, se opreau la vederca lui şi clătinau din cap.

— Dar ce s-o fi întîmplat cu bătrînul nostru Unrat ? E jalnic, ce năzbitii face de o bucată de vreme.

— Un profesor nu trebuie să aibă astfel de ieşiri faţă de băieţi. Asta nu-i purtare de educator. Şi-apoi atacurile lui împotriva negustoriei şi a familiilor de frunte. Şi unde ? În faţa tribunalului, mă rog.

— Şi cine vorbeşte ? Un om care la vîrsta lui îşi mai permite aventuri galante şi se vede dat de gol în public. De altfel, e decăzut cu totul. Cazul lui va fi discutat în consiliul comunal, şi ştiu de la Breetpoot că nu vor să-l mai ţină la şcoală. N-are decît să plece în altă parte cu prietena lui.

— Dar nostimă damă, ce să spun !

— Asta cam aşa e.

Şi domnii rideau, fiecare cu o uşoară sclipire în privire.

— Cum o fi dat Unrat de ea ?

— Ehe, nu-ţi spuneam eu ? Unui astfel de nume nu i te poţi împotrivi la nesfîrşit : e o adevărată scîrnăvie bătrînă şi pace.

Alţii aminteau de fiul lui Unrat, care se arătase odinioară cu o femeie de moravuri uşoare în tîrg. Se refereau la mărul care nu pică prea departe de pom şi afirmau, luîndu-se după profesorul Hübhenett, că prăbuşirea morală a tatălui era de prevăzut. Pretindeau de asemenea a fi observat din capul locului la Unrat ceva sperios, sinistru, profund suspect, şi declarau a nu fi de loc surprinşi de cuvintele rostite de el în faţa tribunalului împotriva oamenilor celor mai cu vază din oraş.

— Scîrba asta bătrînă trebuia ucisă demult, proclama la apropierea lui Unrat, negustorul de ţigări, Meyer, stînd rezemat de uşa prăvăliei sale. Era acela ale cărui facturi trimise profesorului Raat începeau totdeauna printr-un U corectat apoi.

Dimineața, cînd Unrat se strecura de-alungul ferestrelor de la „Café Central“, patronul localului striga chelnerilor care făceau curățenie înăuntru :

— Scîrnăvia morală trebuie măturată și ea !

Pe de altă parte, existau cetățeni nemulțumiți, care salutau cu bucurie emanciparea lui Unrat, îl revendicau, ca aliat, pentru propaganda lor împotriva ordinii stabilite și convocau întruniri la care se discuta atitudinea lui curajoasă față de privilegiatii urbei. În apelurile lor publice se spunea :

„Să ne scoatem pălăria în fața acestui bărbat !“

Unrat nu răspundea invitațiilor lor scrise și respingea delegațiile lor fără a le deschide măcar ușa. Ședea și se gîndea cu ură, cu dor și cruzime la artista Fröhlich și la mijlocul prin care ar putea s-o silească să părăsească orașul și să plece cît mai departe, în marș forțat. Își aduse aminte că-i pusese lucrul acesta în vedere cu severitate încă de la prima lor întîlnire. Ce bine ar fi fost dacă ea nu s-ar fi împotrivit atunci profesorului ! De atunci ea săvîrșise o sumedenie de năzbitii, provocase multe nenorociri, iar Unrat, în setea lui de răzbunare nestăpînită și chinuitoare, nu-și mai putea închipui nimic mai de dorit decît ca artista Fröhlich să-și încheie zilele într-un „zdup“ adînc și întunecat.

Ocoala cu grijă, în timpul zilei, străzile pe care ar fi putut-o întîlni. Numai noaptea, la o oră cînd la geamul nici unui local nu se mai profilau, pe perdelele lăsate, umbrele profesorilor care clămpăneau din fălci, el se furișa în acea parte a orașului. Atunci, Unrat, sfiicios, dușmănos și plin de aprigă dorință, dădea tîrcoale largi în jurul hotelului „Suedia“.

O dată, în timpul unuia din aceste ocoluri, îi ieși înainte, din întuneric, un om care-l salută : era Lohmann. Unrat se dădu întîi înapoi, răsufîind din greu. Apoi întinse amîndouă mîinile ca să-l apuce pe Lohmann, care se dădu politicos la o parte. Cînd Unrat se simți din nou sigur pe picioare izbucni :

— Așa dar, mai îndrăznești să te arăți în fața mea, mizerabile ! Te prind la doi pași de locuința artistei Fröhlich ! Iar te-ai ținut de „îndeletniciri lăturalnice“.

— Vă asigur, domnule profesor, că vă înșelați, răspunse Lohmann cu blindețe — vă înșelați de la început pînă la sfîrșit.

— Atunci ce-ai căutat pe aici, afurisitul ?

— Regret că nu mă pot pronunța asupra acestui punct. Pot să vă asigur numai că prezența mea aici nu vă atinge în nici un fel, domnule profesor.

— Am să te nimicesc ! îl amenință Unrat, aruncîndu-i priviri de pisică turbată. Pregătește-te pentru rușinoasa izgonire de la școală care te așteaptă...

— M-aș bucura dacă vi s-ar da această satisfacție, domnule profesor, spuse Lohmann fără gînd de batjocură, ci mai curînd cu melancolie, și își continuă încet drumul, urmărit de amenințările lui Unrat.

Nu mai înțelegea să-l jignească pe Unrat. Acum, cînd tăbărau pe el, Lohmann s-ar fi rușinat să-l lovească. Îi era milă de bătrîn, care mai vorbea de eliminarea lui Lohmann din școală, în momentul cînd propria sa concediere era deja hotărîtă ; îi era milă de el, dar simțea și un fel de simpatie stăpînită față de acest mizantrop, care fără a șovăi, stîrnea împotriva sa atîta dușmănie, față de acest anarhist interesant care era pe cale să se infiripe aici...

Veșnica lui bănuială împotriva lui Lohmann, din cauza acestei Rosa Fröhlich, era jalnică și înduioșătoare ; era chiar plină de tragică ironie dacă te gîndeai la adevărata cauză care-l făcuse pe Lohmann să iasă din casă în toiul nopții. Lohmann venea din Kaiserstrasse. Doamna Dora Breetpoot născuse în seara aceea. Și cu duiosia lui tăinită, Lohmann se apleca în gînd peste patul ei de suferință. Inima lui — o flăcăruie care pîlpii smerită și zadarnică — rîvnea să încălzească micul trup tremurînd al pruncului, a cărui zămislire se datora poate ajutorului de judecător Knust, poate locotenentului von Gierschke, poate chiar consulului Breetpoot... Lohmann se dusesese astă-noapte pînă-n fața casei Breetpoot și sărutase ușa încuiată.

Cîteva zile mai tirziu, sorții fuseseră aruncați. Lohmann, care nu ținea de loc la aceasta, fu lăsat să urmeze mai departe liceul pînă cînd avea să plece în Anglia ; ru-

dele lui erau prea puternice pentru ca eliminarea lui să fie luată în considerație. Kieselack își datora îndepărtarea din școală nu atât întâmplării cu mormîntul preistoric, cît purtării sale necuviincioase în fața tribunalului și mai ales relațiilor întreținute de el cu artista Fröhlich și date în vileag de dînsa, relații care fură socotite neîngăduite pentru un elev din clasa a șasea. Von Ertzum se retrase de bunăvoie și se înscrise la un „teasc” de bacalaureat. Unrat fu concediat.

I se acordase dreptul să-și continue activitatea didactică pînă la toamnă. El însă o intrerupse de îndată, în înțelegere cu autoritatea superioară. Într-una din primele dimineți libere ale lui Unrat, pe cînd acesta — rămas pentru totdeauna fără treabă și fără rost — ședea pe sofa, pastorul Quittjens veni la dînsul. Văzuse în el un om ce se cufundă tot mai adînc în păcat și în încurcături. Acum, cînd omul era la pămînt, pastorul socotea că era ceva de făcut pentru creștinătate.

Începu de îndată, în timp ce fuma o țigară de foi, să se înduioșeze de necazurile lui Unrat, de singurătatea lui, de dușmănia pe care și-o atrăsese tocmai din partea celor mai cu vază. O astfel de situație nu e plăcută pentru nimeni ; trebuie făcut ceva. Dacă Unrat ar mai avea cel puțin activitatea lui obișnuită ! Concedierea însă punea virf nenorocirii lui, căci îl lăsa, fără scăpare, pradă gîndurilor amare... La drept vorbind e poate exagerat să spunem : fără scăpare. Pastorul Quittjens era gata să obțină de la cei cu vază reprimirea lui Unrat, să-l introducă într-o societate oarecare, eventual într-un club de popice. Toate acestea, firește, cu condiția — pe care pastorul părea s-o regrete și s-o privească ca un rău de neînlăturat — ca Unrat să se căiască în fața lui Dumnezeu și a oamenilor de rătăcirile sale și să le pună capăt.

Unrat nu răspunse aproape nimic. Propunerea nu-l interesa. Dacă era vorba s-o piardă pe artista Fröhlich, i se părea fără rost să-și asigure în schimb o partidă de popice.

Atunci, pastorul Quittjens trecu la considerații mai înalte. Deplîns pe elevii cărora tocmai unul dintre cei chemați să-i ocrotească le otrăvește, prin asemenea

exemple, trecerea pragului adolescenței. Și nu numai pe elevii din clasa a șasea, nu, ci și pe toți ceilalți; și nu numai pe toți ceilalți elevi din cuprinsul liceului, ci pe toți foștii elevi de dincolo de zidurile liceului — adică orașul în întregimea lui. Toți aceștia — și pastorul Quittjens lăsa să i se stingă țigara de foi — vor începe să pună la îndoială învățăturile primite în tinerețea lor și se vor simți clătinați în credința lor simplă. Poate oare Unrat să-și încarce conștiința cu răspunderi atât de grele? Unul dintre elevi, Kieselack, a și fost ajuns de nenorocire, și Unrat va recunoaște, desigur, că o parte din răspundere în căderea acestui copil îi revine lui însuși. Aceasta nu este însă singura pagubă pe care e sortită s-o producă părăsirea moralei și a credinței de către un om ca Unrat...

Unrat tresări. Afla abia acum despre nimicirea lui Kieselack și simțea o arzătoare bucurie de a fi pricinuit-o. Că exemplul lui putea fi primejdios pentru alții, că acest exemplu putea semăna pierzania în oraș — acest gând nu-i trecuse încă prin minte. Se deschideau aici perspective de răzbunare, care îl ațitau. Pete de roșeață îi apăruseră în obraz și, căzut pe gânduri, cu răsufierea tăiată, se trăgea de firele rare ale bărbii.

Pastorul Quittjens îi înțelese greșit tăcerea și-i spuse că era sigur dinainte că Unrat nu va rămâne nepăsător. Mai ales dacă ținem seama de creatura din cauza căreia se expune pe sine și pe alții celor mai mari neplăceri, faux-pas-ul său iese limpede în lumină.

Unrat întrebă dacă pastorul făcea aluzie la artista Fröhlich.

Bineînțeles. Acum, după mărturisirile făcute de ea într-o dezbatere judecătorească publică, este de presupus că ochii lui Unrat s-au deschis. Iubirea orbește, asta trebuie s-o recunoaștem — și pastorul Quittjens își reaprinsese țigara de foi. Pe de altă parte, Unrat ar face bine să-și aducă aminte de anii săi de studenție și de tot ce a aflat pe cind era la Berlin. N-am fost nici noi uși de biserică, hoho... și cunoaștem damicelele astea. Nu face, zău, să-ți distrugi existența proprie și pe aceea a altora de dragul lor. Da, dacă ne amintim de Berlin...

Pastorul Quittjens surîdea fericit și se pregătea să intre în confidențe. Unrat dădea din ce în ce mai mult semne de nerăbdare și deodată îl întrerupse pe pastor, întrebându-l dacă toate acestea se referă cumva la artista Fröhlich. Pastorul, mirat, răspunse că da. Atunci Unrat sări pufăind de pe sofa și rosti cu glas înăbușit și amenințător, improșcându-l pe pastorul Quittjens cu balele sale :

— Ai insultat pe artista Fröhlich. Doamna aceasta se află sub protecția mea. Părăsește, te rog — haide, deci numai ! — casa mea !

Pastorul, speriat, se întinse cât mai departe cu scaunul său. Unrat sări spre ușă și o deschise. Când apoi, tremurînd de minie, se repezi din nou la pastorul Quittjens, acesta, descriind o curbă amplă spre a se feri, alunecă afară prin deschizătura ușii cu scaun cu tot. Și Unrat închise ușa. Se mai plimbă mult timp gîfîind, prin odaie. Își mărturisea că încă de curînd îi urase artistei Fröhlich tot ce putea fi mai rău. Își închipuise despre ea cele mai grozave lucruri. Dar ceea ce Unrat era în drept să facă nu era nici pe departe îngăduit pastorului Quittjens. Artista Fröhlich stătea mai presus decît pastorul Quittjens. Stătea deasupra tuturor — unică și sfîntă în fața privirilor omenirii. Era bine că, în felul acesta Unrat era readus la adevărata conștiință a lucrurilor. Artista Fröhlich îl privea numai pe el. Îl atacau pe el însuși cei ce cutezau s-o clevețească ! Furia lui de tiran, străbătută de accese de teamă, puse stăpînire pe el ; fu nevoit să se proptească, la fel ca atunci cînd publicul de la „Îngerul albastru“ risese de ea. Să rîdă de ea, ea pe care o fardase cu mîna lui ! Să critice producțiile ei, pe care, în oarecare măsură, le prezenta el însuși ! Firește, vezi numai, isprăvile pe care ea se silise să le săvîrșească la mormîntul preistoric nu erau prea îmbucurătoare și îl îndureraseră pe Unrat. Dar întîmplarea aceasta rămînea să fie lămurită numai între el, Unrat, și artista Fröhlich. Voia să se ducă la ea, nu înțelegea să mai amîne acest lucru ! Își luă pălăria din cuier și o atîrnă din nou la loc.

Îl trădase, negreșit, mai apoi. Pe de altă parte, însă, ea deschisese astfel călea care dusesese la pierzanie pe ele-

vul Kieselack. Nu era oare aceasta o dezvinovățire suficientă pentru ea ? Încă nu ! Dar dacă ea atrăgea și pierzania altor elevi...

Unrat rămase locului cu capul plecat în timp ce un nor roșu îi acoperea fața. Setea lui de răzbunare și gelozia lui se înfruntau, în timp ce el rămânea nemișcat. În sfârșit, setea de răzbunare ieși învingătoare. Artistă Fröhlich era dezvinovățită.

Și Unrat începu să se gândească la elevii pe care dînsa i-ar fi putut duce la pierzanie. Ce păcat că negustorul de țigări din piață nu mai era elev, și nici practicantul care nu saluta, ci rînjea, și nici toți ceilalți din oraș. Pe toți aceștia artista Fröhlich ar fi trebuit să-i ducă la pierzare. Ei toți ar fi trebuit izgoniți rușinos, de la școală din pricina ei. Un alt fel de pierzare Unrat nu era în stare să-și închipuie. Nu-i trecea prin minte o prăbușire de altă natură decît aceea de a fi dat afară de la școală. Cînd bătu la ușa artistei Fröhlich, ea tocmai era gata să iasă în oraș.

— Ha, ha ! Uite-l ! Și eu care tocmai voiam să merg la tine ! Bineînțeles că nu mă crezi... dar să mă trăznească Dumnezeu dacă nu-i adevărat !

— Fie și așa, spuse Unrat.

Și chiar așa era...

Cînd văzuse că Unrat nu se mai arăta deloc, artista Fröhlich se mărginise la început să-și spună : „Atîta pagubă“ ! și se obișnuise cu gîndul să nu se mai mute în locuința ei proprie, ci să mai trăiască un timp oarecare din banii ce-i va lua din vînzarea mobilei primite. Apoi, întrucît soții Kiepert își găsiseră alt rost și plecaseră din oraș, avea să-și caute un angajament nou. Arătase, slavă Domnului, cele mai binevoitoare sentimente bătrînului ei Unrat, dar nu se putea da peste cap pentru omul ăsta, și dacă nu voia s-o creadă, n-avea decît. Își avea și ea filozofia ei. E mult mai ușor să păcălești pe cineva după ce ai făcut o poznă, decît să-l convingi cînd, din întîmplare, ești în adevăr nevinovată. De altminteri, nu e chip să scapi niciodată de jocul ăsta de-a v-ați ascunse-lea cu un bărbat care îți găsește nod în papură chiar în simple copilării, ca povestea cu mormîntul preistoric, și care își închipuise că, după ce ai făcut cunoștință cu el, te

mai încurci cu oricine. Și apoi, bătrînul nu era tipul care să-i placă. Se întîmplă doară ca omul să se înșele, n-ai ce-i face. Pe stradă cîte unul se ține o jumătate de ceas după tine pînă să îndrăznească să te ajungă din urmă și să se chiorască dintr-o parte la tine. Și cînd colo, deodată face stînga-mprejur, ca și cum nici n-ar fi fost el. Unrat n-o cunoscuse, pesemne, pînă atunci, nici el decît din spate — și de îndată ce a văzut-o din față, ia trecut pofta. Ei, dă-l încolo !

Văzînd însă cum trece timpul și intrucît se plictisea și ducea lipsă de bani, se gîndi că, la urma urmei, nu avea nici un rost să lase lucrurile să se strice de-a binelea. Poate că bătrînului îi era rușine să se întoarcă la ea, și făcea doar pe supăratul, așteptînd ca ea să-i întindă un deget. Ce-o costa ? Era în fond un copil bătrîn, cam caraghios în încăpățînarea lui. Își aduse aminte de el cum îl gonise pe căpitan din cabina artiștilor și nu se sfiise să se ia la harță și cu Kiepert din pricina căpitanului — și-o apucă risul. Îndată după aceea, însă, se gîndi la Unrat cu aceeași expresie încremenită și îngîndurată cu care îl mai privise uneori. Era gelos, nu încăpea îndoială, și asta-i insufla respect Rosei. Poate că ședea acum și se amăra, plin de necaz pe ea, nefiînd în stare să ia masa de atîta ciudă. Dar așa ceva era grozav. Inima ei bună se înduioșă. Și nu numai din pricină că se gîndea la folosul ei, ci din milă, din stimă pentru el pornise la drum.

— E mult de cînd nu ne-am văzut, spuse ea cu sfială și ironie.

— Asta-și are motivele sale, făcu Unrat. Negreșit, mai apoi, am fost ocupat.

— Așa ? Și cu ce anume ?

— Cu concedierea mea din corpul didactic al liceului de aci.

— Înțeleg. E o muștrare pentru mine.

— Tu ești dezvinovățită. Elevul Kieselack a fost doară și el îndepărtat din școală, închizîndu-i-se astfel pentru totdeauna orice posibilitate de a îmbrățișa vreuna din carierele deschise oamenilor instruiți

— Scîrba, nu-mi pare rău de el !

— E desigur, de dorit ca soarta aceasta să fie rezervată multor altor elevi.

— Ei, dar cum să facem ? spuse ea surizînd pe sub gene.

Unrat se înbujoară la față. Se produse o tăcere în timpul căreia ea îl conduse înăuntru și-l făcu să se așeze. Alunecă pe genunchii lui, își ascunse fața după umărul lui și-l întrebă, alintîndu-se

— I-a trecut oare pușorului de Unrat supărarea pe mititica lui artistă Fröhlich ? Știi, dragul meu, că tot ce am declarat în fața tribunalului a fost întregul adevăr. Eram gata să spun : Dumnezeu mi-e martor deși nici asta nu ajută la nimic. Dar poți să mă crezi.

— Fie și așa, spuse el din nou.

Și dorind să se apropie mai mult de ea, limpezind și repetînd cele întimplate urmă :

— Știu prea bine, negreșit doară, că așa-zisa moralitate este de cele mai multe ori, strîns legată de prostie. De acest lucru s-ar putea îndoi cel mult un om fără cultură umanistă. Totuși, moralitatea este de folos pentru acela care, fără s-o posede, ajunge ușor să domine pe cei care nu se pot lipsi de ea. S-ar putea chiar afirma și dovedi că așa-zisa moralitate trebuie neapărat pretinsă sufletelor ascultătoare și supuse. Cerința aceasta — atenție acum ! — nu m-a determinat însă niciodată să recunosc că ar putea exista alte sfere de viață, cu legi morale care să se deosebească fundamental de acelea ale filistinilor de rînd.

Ea asculta încordată și mirată.

— Ce vorbești ! Unde sînt ăia ? Nu e vre-o minciună ?

— Eu insumi — continuă Unrat — am împărtășit totdeauna deprinderile morale ale filistinilor. Și aceasta nu pentru că le-aș fi atribuit vreo valoare sau m-aș fi socotit legat de ele, ci pentru că — haide deci numai ! — nu am găsit vreun motiv ca să mă dezbăr de ele.

Era nevoie să se îndemne singur pe cînd vorbea, atît era de șovăitor, de lipsit de culoare și de vlagă tonul profund rușinat cu care dădea la iveală îndrăzneța sa concepție de viață.

Ea îi admira cuvîntarea și se simțea măgulită pentru că i-o adresa numai ei. Iar cînd apoi, el adăugă :

— Din partea ta însă — nu mă pot opri s-o constat — nu m-am așteptat niciodată la o purtare asemănătoare cu a mea. Ea-i făcu o mutră mirată plină de înduioșare, și-l sărută. Dar abia își dezlipise gura de pe buzele lui, că el continuă :

— Ceea ce n-a împiedicat însă...

— Ei ce ? Ce anume n-a împiedicat, Scîrnăvică ?

— ...ca înclinația mea pentru tine să-mi fi îngreunat simțitor, în acest caz concret, suportarea unor lucruri principal admisibile și ca aceste lucruri să mă fi îndurerat.

Ea ghici oarecum ce voia să spună și se uită la el înclinîndu-și ștregărește căpșorul.

— Căci te privesc ca pe una de care nu oricine merită să aibă parte atît de ușor.

Ea luă un aer serios și îngîndurat.

Unrat încheie resemnat :

— Treacă deci !

Îndată după aceea, izbucni însă sub impulsul unei groaznice amintiri :

— Numai pe unul singur nu ți l-aș ierta niciodată ; de acesta neapărat, vezi doară, trebuie să te lipsești, să nu-l revezi niciodată. E vorba de Lohmann !

Ea-l vedea istovit, cu broboane de sudoare pe față și nu pricepea. Căci nu știa nimic despre vedenia chinuitoare care-l copleșise odată : chipul lui Lohmann alăturat de al ei.

— Da, da ! spuse ea. Împotriva ăluia ai fost totdeauna așa de pornit. Voi ai să-l faci pastramă. Poți să-l și faci. Scîrnăvică — nu mai fi supărat. Slavă Domnului, nu mă uit la un copil fără minte ca ăsta. De-aș putea numai să te fac să înțelegi... Dar boala asta-i fără leac. Îmi vine să plîng.

Și avea în adevăr poftă să plîngă, pentru că nu era chip că-l convingă pe Unrat cît de nepăsătoare era inima ei față de Lohmann și pentru că în cel mai ascuns ungher al acestei inimi descoperirea totuși ceva ce-l privea pe Lohmann, ceva care ar fi făcut ca lacrimile ei să nu fie tocmai vrednice de crezare ; ar fi vrut să plîngă pentru că Unrat, copilul ăsta cărunt și prost, zgîndărea atît de des și cu atîta stingăcie acel ceva și pentru că liniștea pe

care ea o dorea atît de mult nu exista, posesemne, în viață.

Dar întrucît Unrat nu ar fi înțeles obîrșia lacrimilor ei, iar ea nu voia să încurce și mai mult lucrurile își stăpîni plînsul.

De altfel, urmară zile plăcute. Ieseau împreună și completau înzestrarea casei și echiparea personală a artistei Fröhlich. Îmbrăcată în rochii aduse de la Hamburg, ea apărea aproape în fiecare seară într-o lojă de la teatrul orășenesc, iar Unrat, șezînd lingă ea, înregistra cu o mulțumire perfidă, toate privirile indignate și totodată pizmașe, dușmănoase și totodată poficioase care se îndreptau spre ei. Acum se deschisese și teatrul de vară și avură puțința să ia loc în grădină, în mijlocul societății înstărite și respectabile, să mănînce piine cu unt și cu somn afumat și să se bucure de ciuda celorlalți.

Artista Fröhlich nu se mai ferea să-l expună pe Unrat influențelor dușmănoase. Primejdia trecuse; el luase asupra sa, din pricina ei, concedierea de la liceu împreună cu proscricția generală.

La început se simțise cam neliniștită. Cum de-i era dat tocmai ei, își spunea în tăcere, ca un om să-și ia atîtea necazuri pe cap din cauza ei? Deocamdată dădu din umeri: „Ce să-i faci, așa sînt bărbații!”

Cu timpul, recunoscă că el avusese dreptate și că ea merita toate acestea, ba încă și mai mult. Unrat îi repeta cu atîta stăruință cît de superioară era ea și cît de puțin vrednică era omenirea s-o privească, încît sfîrși prin a se lua singură în serios. Nimeni n-o luase pînă atunci în serios în așa măsură, și de aceea nu se luase nici ea însăși. Era recunoscătoare celui care îi arătase calea. Simțea că era datoare, din partea ei, să stimeze în chip deosebit pe bărbatul care-i atribuia un asemenea loc. Făcu mai mult: își dădu silința să-l iubească.

Pe neașteptate, îi declară că ar vrea să învețe latîna. El consimți numai decît. Îl lăsă apoi să vorbească, dîndu-i răspunsuri la întîmplare sau nesocotindu-i întrebările. Se uita tot timpul la el punîndu-și sieși, în gînd, o sumedenie de alte întrebări. La a treia lecție îl interpelă:

— Spune-mi, te rog, Scîrnăvică, ce e mai greu de înțeles, în fond ? Latina, sau elina ?

— În general, probabil, elina, hotărî el.

Iar ea :

— Atunci vreau să învăț elina.

Era încîntat : întrebă :

— Dar de ce, oare ?

— De aia, Scîrnăvică dragă.

Îl sărută, deși gestul părea a fi o parodie de tandrețe, totuși intenția era sinceră. Sub influența lui, Rosa devenise ambițioasă și, de dragul lui, ea alege elina în locul latinei, pentru că era mai grea. Dorința exprimată de ea era o declarație de dragoste — declarație anticipată a unei dragoste la care voia să se constrîngă.

Îi venea doar destul de greu să-l iubească pe bătrînul ei Unrat. Nici elina nu putea fi un lucru mai greu. Își petrecea mereu degetele ei în jurul conturului noduros al obrazului lui, al fălcilor care clămpăneau, al orbitelor colțuroase — din care ochii lui aruncau priviri sasii, pline de venin, spre toți ceilalți, și plină de copilărească docilitate spre ea — ca și cum ar fi vrut să și-l însușească bine. Mișcarea aceasta trezea în ea milă și o ușoară duioșie. Totul o înduioșa : gesturile și cuvintele lui, stîngăcia comică a celor dintii și spiritualitatea complicată a celor din urmă. Deseori își aducea aminte și de respectul pe care îl merita. Dar nu izbutea să ajungă mai departe.

Pentru a compensa insuccesul eforturilor ei sentimentale, ea își dădu de citeva ori toată silința la lecțiile de elină.

Pe obrazul lui apărură, din pricina emoției, pete de roșeață și Unrat se grăbi, tremurînd de fericire, să ajungă la particulele sale. Cînd deschise pe Homer și o făcu să citească pentru prima dată *μὲν... δὲ... οὐ*¹ și cînd sunetele acestea iubite ieșiră în adevăr de pe buzele grațios vopsite ale artistei Fröhlich, simți cum îi palpită inima. Fu silit să pună cartea deoparte și să se reculeagă. Respirația lui era încă foarte agitată ; apucă, pe masă, mîna mică, moale și totdeauna puțin alunecoasă a artistei Fröhlich și spuse că nu înțelege să se despartă de ea, de-ar

¹ Particule adversative (*pe de-o parte, pe de alta*) care revin des în hexametreei lui Homer.

fi chiar numai pentru un ceas din viața ce i-a mai rămas, și că vrea s-o ia de soție.

Ea își strimbă întii gura, gata să plîngă. Apoi surise mișcată și își rezemă obrazul de umărul lui, legănîndu-se. Legănatul se prefăcu-n zvîcnituri ; bucuria ei izbucni. Îl smulse pe Unrat de pe scaun, îl învîrti prin odaie :

— Iată c-am ajuns și doamna Unrat ! Mă strîmb de rîs, nu altceva. Doamna profesor Unrat — ba nu, Raat, mă rog, domnilor.

Și făcu îndată pe cucoana respectabilă care se așază în fotoliu. Cîteva clipe vorbi cu rost : nu mai voia să se mute în noua ei locuință ; cea mai mare parte din lucruri tot fuseseră vîndute. Voia acum să-l însoțească pe Unrat în vila lui de dincolo de poarta orașului și s-o mobileze din nou. Apoi o apucă iarăși risul. În cele din urmă se liniști, căzu pe gînduri și nu spuse decît :

— Cînd te gîndești unde poate să ajungă omul !

Și cînd el o întrebă dacă se bucură, adăugînd că acum lucrurile nu trebuie, desigur, să mai întîrzie, îi răspunse numai cu un zîmbet distrat.

În zilele ce urmară, ea nu păru să se gîndească prea mult la pregătirile pe care le avea de făcut. Uneori, părea de-a dreptul îngrijorată, dar nega cu hotărîre acest lucru. Ieșea des din casă și se arăta enervată cînd el voia s-o însoțească. Unrat era surprins și simțea nedeslușit prezența unei enigme penibile.

Într-o bună zi, o surprinse pe Rosa ieșind dintr-un hotel de rînd. După ce merseră o bucată de drum unul lingă altul în tăcere, ea spuse misterios :

— Nu toate lucrurile sint așa cum, poate, ne închipuim.

Cuvintele acestea îl neliniștiră de-a binelcea ; ea nu se arăta însă dispusă să se explice.

În altă zi, în sfîrșit, pe cînd Unrat trecea, la amiază, singur și amărît, prin strada Siebenberg, pustie la ora aceea, o fetiță mică, îmbrăcată în alb, îi ieși înainte și-i spuse cu o voce plîngăreată, naivă :

— Hai acasă, tăticle !

Unrat se opri uimit, privind mînuța cu mînușa albă pe care i-o întindea copilul.

— Ce înseamnă oare asta ? întrebă Unrat. Unde stai ?

— Aici, și fetița făcu un semn înapoi.

Unrat își ridică privirea și zări la colț pe artista Fröhlich, ținându-și capul aplecat, cu gingășie, într-o parte și schițând un gest ușor cu mîna, depărtînd-o puțințel de șold, cu oarecare timiditate ca și cum s-ar fi scuzat, ca și cum s-ar fi rugat.

Unrat clămpănea nedumerit din fălci. Deodată pricepu, și uitîndu-se la mînuța cu mînușă albă, care tot i se mai întindea, o apucă fără înconjur.

FAMILIA PLECA LA PLAJA DIN

apropiere. Locuia la hotelul băilor și închiriasc una din cabanele de pe plajă. Artista Fröhlich purta ghetc albe și un boa de pene albe peste rochia de voal alb. Avea un aer proaspăt, vaporos, cînd trecea cu vîlul alb, care filfia pe pîlăria ei de crep neted, ținîndu-și de mînă copilul îmbrăcat în alb. Unrat își pusese și el un costum alb de plajă. Pe promenada podită de-a lungul dunelor, toate privirile din cabine îi urmăreau cu binoclurile, iar cîte cineva din oraș istorisca străinilor povestea familiei.

Cînd copilul artei Fröhlich făcea cozonăcei din nisip umed, era nevoit să-și păzească bine formele de tinichea pentru prăjituri, căci de îndată ce se ivea cea mai vagă primejdie ca vreuna din ele să se piardă în nisip sau în apă, cîte un domn elegant se și repezea foarte grăbit și le aducea — nu copilului, ci artei Fröhlich. După aceea, înclinîndu-se în fața lui Unrat, se

prezenta. Așa se face că familia ajunsese să-și ia cafeaua în cabana ei de pe plajă împreună cu doi negustori din Hamburg, un tânăr brazilian și un fabricant din Saxonia.

Această societate pestriță făcea plimbări în barca cu pinze, toți bărbații erau apucați de rău de mare, numai Unrat rămânea teafăr. El și artista Fröhlich își surideau. Fetița primea zilnic kilograme întregi de praline împreună cu corăbii cu pinze, lopeți de lemn și păpuși de celuloid. Veselia nu contenea. Călăreau pe măgari. Unrat, cu picioarele ieșite din scări, cu miinile agățate de coamă, trecea în galop pe lângă pavilionul de muzică, tocmai la ora concertului. Artista Fröhlich țipa, fetița chicotea, iar lumea de la mese făcea reflecții acre.

Cînd li se alăturară și un bancher berlinez împreună cu o dansatoare maghiară, „banda Unrat“ ocupă tot spațiul. Făcea zgomot la masă, cerea capelmaistrului să cînte bucățile cu care artista Fröhlich avusese aface în cariera ei, punea pe cont propriu să se aprindă artificii, răsturna totul cu capul în jos, organiza petreceri și provoca indignare.

Pentru cei ce-și petreceau timpul alături de Unrat de dragul soției sale, el era o enigmă. Își dădea în petec la consumarea anumitor feluri de mâncare, cădea pe jos la cîte o petrecere cu dans, își purta hainele englezești ca și cum ar fi voit doar să se travestească și, cînd te uitai așa la el, nu făcea impresia să însemne un obstacol serios și să poată produce alt efect decît acela de a stîrni risul prin toată jalnica lui făptură. Părea sortit de natură să fie totdeauna păgubaș. Și totuși, cînd cineva se afla în toiul flirtului cu soția lui, surprindea pe neașteptate cîte o privire de seacă batjocură pe care i-o arunca Unrat. Cînd Unrat admira brățara pe care o dăruia soției sale aveai deodată sentimentul că te-ai păcălit. Și chiar după ce obțineai avantaje aproape hotărîtoare — plimbîndu-te tîrziu, singur cu soția lui, pînă jos, la marginea mării, în timp ce el ședea cu ceilalți la un pahar — tu aveai impresia, cînd îți stringea mina la plecare, că ești cel caraghios și te îndoiai serios că vei ajunge vreodată la țintă.

Și nici nu ajungeai. Căci Unrat se pricepea cu mult prea bine să te deprecieze și să te lichideze în ochii

artistei Fröhlich. De îndată ce era singur cu ea, ironiza expresiile englezești ale celor doi negustori din Hamburg ; dădea din umeri vorbind de brazilianul care, în loc să facă să sară pietricele netede pe suprafața liniștită a apei, folosea la aceasta monede de o marcă ; imita portul distins al capului și mișcările aristocratice ale industriașului din Leipzig, cînd își aprindea o țigară sau destupa o sticlă. Artista Fröhlich rîdea atunci. Rîdea fără ca motivele disprețului lui Unrat față de toate acestea să o fi covîns. De altfel, el nu invoca alt argument decît că grecii din vechime nu ar fi procedat așa. Era însă totdeauna recunoscătoare oricui o făcea să rîdă. Pe lingă aceasta, era subjucată de convingerea lui Unrat, îndărătnică și aproape maiestuoasă în neclintirea ei, că nici o ființă omenească nu putea sta alături de el și de ea. Sub vraja unui om puternic, cîștiga și ea în ceea ce privește conștiința de sine și ținuta. Brazilianului, care căzuse în genunchi în nisip, înaintea ei, lingă o stîncă singuratică, și-și ridica, implorînd, miinile, îi spuse pe tonul unei constatări directe, ca și cum ochii i s-ar fi deschis în clipa aceea în fața realității :

— Ești totuși un caraghios.

Cu toate acestea, o măgulise faptul că acest tînăr, care era oaspetele unei familii din oraș, își părăsea toți cunoscuții ca să hoinărească și să-și cheltuiască banii cu ea. În virtutea hotărîrii lui Unrat, el era însă un caraghios.

După astfel de absențe, Unrat nu-i punea niciodată vreo întrebare. Nu se arăta neliniștit cînd ea se dichisea prea mult, cînd rochiile ei vaporoză de dantelă sau de pînză subțire făceau pe admiratori să roiască în jurul ei. Dimpotrivă, în timp ce dumnealor așteptau afară, Unrat o ajuta pe artista Fröhlich să se împopotoneze și o sulemena ca înainte, în loja artiștilor. Observa cu zîmbetul lui veninos :

— Poporul își pierde răbdarea. Ar trebui să se cînte la pian ca să-i treacă de urît.

Sau :

— Dacă acum, pe jumătate fardată, ai scoate pe neașteptate capul pe ușă, ei ar striga, vezi bine, din nou : Ho-ho-ho-ho !

Plecarea din stațiunea balneară nu se petrecu fără un incident din cele mai aprinse.

Toată „banda Unrat“ se afla la gară și brazilianul izbutise tocmai să schimbe, deoparte, câteva cuvinte cu artista Fröhlich, când un domn bătrîn și schiop, curtierul Vermöhlen, din familia căruia făcea parte tinărul străin, se apropie gîfîind și încercă să pună mina pe cutia de bijuterii pe care o ținea artista Fröhlich.

Ea o primise, tocmai în dar, după toate regulile cuvenite, de la brazilian. Unrat fu silit să intervină ca să apere drepturile soției sale. În timp ce tinărul, rușinat, își renega toate rubedeniile, bătrînul Vermöhlen, foarte agitat, arăta soților Unrat că nepotul lui își depășise de mult mijloacele pecuniare de care dispunea. Broșa aceasta nu mai fusese în stare s-o cumpere; din păcate, mătușa lui, în slăbiciunea ei, îi dăduse banii necesari; dar banii erau ai lui Vermöhlen și, de aceea, tîrgul nu era valabil.

Unrat replică la aceasta, explicîndu-le foarte liniștit, că banii domnului și doamnei Vermöhlen sînt de bună-seamă unul și același lucru, că el, Unrat, nu înțelege nicidecum să țină seama de asemenea treburi interne ale familiei Vermöhlen și că, de altfel, clopoțelul gării sună pentru a treia oară. Și strîngînd bine cutia cu broșa între degetele sale cenușii, o împinse pe artista Fröhlich în vagon. Toți își agitau pălăriile, afară de Vermöhlen, care amenința cu bastonul.

Artista Fröhlich făcu întîi o observație sficoasă despre penibila întîmplare și urmările ei posibile. Unrat o lămuri că temerile ei n-au nici un rost. Curtierul Vermöhlen — adăugă el — are fii care au fost elevii lui și pe care el, Unrat, nu-i putuse „prinde“ niciodată. Neamul Vermöhlen-ilor e înrudit cu multe familii din oraș.

Artista Fröhlich se liniștise. Arătă, rîzînd, micile briliante fetei ei și declară:

— Aceste biete zorzoane sînt toate pentru Mimi; cînd Mimi va ajunge să aibă nevoie de zestre.

Unrat nu mai putea de bucurie că elevii Vermöhlen fuseseră „prinși“ de astă dată. Treptat, începu să mediteze asupra faptului că, în cazul de față, o mină de elevi, împreună cu toate ramificațiile familiei lor, sufe-

riseră o pagubă care nu izvora nici din închiderea la „zdup“, nici din izgonirea de la școală. Paguba și, firește, vezi bine, distrugerea totală putea deci fi provocată și pe altă cale decât prin izgonirea de la școală. Pe o cale nouă, neprevăzută...

În oraș și în vila lor viața dinainte își reluă cursul. Le lipseau relațiile. Până seara, cînd ieșeau totdeauna la teatru și la restaurant, artista Fröhlich, îmbrăcată în capot, se tolănea pe toate mobilele. Unrat își propuse s-o distreze puțin cu lecțiile ei de elină. Ea refuză îmbufnată. Într-o seară, la reprezentarea unei comedii, ea recunoscuse în actrița care deținea rolul bucătăresei, o veche cunoștință.

— Ia te uită, asta-i Hedwig Pielemann în carne și oase. Nu-ți vine să-ți crezi ochilor! Cum de-au putut-o angaja aici? Doar n-a fost niciodată bună de nimic.

Îndată după aceea, ea povesti o seamă de amănunte echivoce din viața fostei ei colege. Și încheie:

— Ascultă, trebuie s-o poftim la noi.

Hedwig Pielemann veni, și artista Fröhlich, ca să-i ia ochii, îi oferi mereu mese alese. Acum, pe mobile stăteau tolănite două cucoane în loc de una, și fumau, și-și aduceau aminte una alteia de întâmplări pe care le mai discutaseră... Cu conștiința încărcată, Unrat le vedea plictisindu-se. Se simțea dator să facă ceva, dar stătea nehotărît, chinuit cum era de griji tainice. De cîte ori clopoțelul de la intrare suna, sărea de pe scaun și se furișa în mare grabă, pînă la ușa din față. Cucoanele băgară de seamă că nu lasă niciodată pe fata din casă să deschidă ușa.

— Ori vrea să-mi facă o surpriză, ori mă înșală, spuse artista Fröhlich. Nici nu știi ce ștrengar e bătrînul meu Unrat.

Într-o zi, sosi o scrisoare din Hamburg de la cei doi prieteni. Aveau de gînd să facă toamna, o călătorie cu vaporul, pe coasta spaniolă și pînă la Tunis. Propuneau ca Unrat și soția lui să vină și ei.

— Ei bravo! strigă artista Fröhlich. În sfîrșit, se întâmplă ceva. Plecăm la sălbatici. Trebuie să ne-nsoțești, Pielemann, fă-ți rost de un concediu. Dăm cu pomadă cafenie pe față, ne înfășurăm în cearșafuri, iar

eu îmi pun pe cap diadema aia de mi-a rămas de pe cînd eram artistă.

Prietena Pielemann se lăasă ușor convinsă. Pe Unrat nu-l întrebară. Se mirară numai că arăta atît de puțin entuziasm. El amîină să se pronunțe, pînă cînd prietena plecă; atunci, în sfîrșit, se ușură, mărturisind totul: nu mai avea bani.

— Nu se poate. Un profesor trebuie să aibă bani! strigă ea.

Unrat surse stingherit. Avusese într-adevăr și el treizeci de mii de mărci economisite. Fuseseră cheltuite: aranjarea casei, rochiile, distracțiile. Cheltuielile curente nu țineau pasul cu pensia lui Unrat; o întreceau cu mult. Unrat scoase din sertar somații de plată de la furnizori de tot felul, de la restaurante și croitorese; le luase el singur în primire la ușă. Povesti, umilit și plin de ură, despre tertipurile la care trebuie să recurgă pentru a amîna ivirea portărelului: dar nu mai putea să întîrzie multă vreme.

Artista Fröhlich se arată speriată și copleșită de remușcări. Îl asigură că nu avusese gînduri rele. Acum însă se terminase; cei doi caraghioși n-aveau decît să plece singuri la sălbateci. Azi la prînz nu se va da la masă decît rasol, deși, ce e drept, o gîscă se și rumenește la cuptor — iar seara, numai tobă; deasemenea va reîncepe să învețe elina, căci în fond era lucrul cel mai ieftin. Unrat era mișcat și-i dădu asigurări că, negreșit, vezi numai, își cunoștea datoria de a procura artistei Fröhlich toate de cîte avea nevoie.

— Ei, da — spuse ea — cizmulite de piele aurită, de șaizeci de mărci.

O vesti îndată, în scris, pe Hedwig Pielemann: „Nu avem parale“. Împrejurarea aduse totuși o schimbare în viața lor.

Prietena Pielemann hotărî că Unrat trebuie să dea lecții.

— Da, dacă bărbatul meu n-ar fi atît de rău văzut în oraș, observă artista Fröhlich.

Prietena Pielemann, mîndră de a putea face un serviciu:

— Îl trimite pe prietenul meu. N-are decît să-l jupoaie, mă voi face că nu văd nimic.

— Cine ? Lorenzen, negustorul de vinuri ? Lasă-te păgubașă, e un fost elev al lui Unrat ; m-a și plictisit cu asta. Spune că tu îi convii, dar că prietenul tău nu-i vâ călca pragul... Și chiar de l-aș convinge, sînt sigură că Lorenzen se va păzi să-i cadă în labe.

— Nu mă cunoști, răspunse prietena Pielemann. Îi pîn chestiunea de încredere : ori-ori.

Îi comunică lui Unrat că negustorul de vinuri Lorenzen are nevoie să învețe greaca, pentru că vinde vinuri grecești și că Unrat ar trebui să-i dea lecții. Unrat fu apucat mai întîi de o agitație bruscă, fără a putea articula încă un refuz. Vorbea tulburat și cu un suris răutăcios despre nenumăratele abateri și încercări de răzvrătire ale elevului Lorenzen, despre prilejurile cînd Lorenzen îi rostise porecla, fără ca Unrat să-l poată „prinde“.

— Ehe! — observă el între altele — nimic nu e încă pierdut. Apoi, îți mai aduci poate aminte, draga mea, de gălăgia care a domnit la căsătoria noastră, de cîrdul care ne-a însoțit trăsura ?...

— Da, da, lasă asta, făcu artista Fröhlich, căci pomenirea acestor întîmplări în fața prietenei Pielemann o rușina.

Unrat urmă fără a se lăsa tulburat :

— ...de banda care, vezi numai, chiuia în fața oficiului stării civile și făcea năzbîtii și, mai ales, de pietricica aruncată, care ți-a pătat rochia albă de atlaz pe cînd te urcai în trăsura ? Ei bine ! este indiscutabil stabilit că printre tinerii atentatori era amestecat, trimbițîndu-mi numele în văzduh, și elevul Lorenzen, care s-a acoperit și el atunci de rușine.

— N-avea grijă, ți-l lămuresc eu ! declară actrița Pielemann.

— Din păcate nu l-am putut prinde, continuă Unrat. Nu i-am putut-o dovedi. Acum însă e vorba să învețe greaca. Pe mulți nu i-am putut prinde. De-ar învăța numai cu toții greaca.

În urma acestei discuții, Lorenzen sosi și fu tratat cu blîndețe. Ori de cîte ori era nevoie de caiet sau de creion,

Unrat o chema pe artista Fröhlich, atrăgînd-o în conversație. Întîi trebuia să arate elevului Lorenzen cunoștințele ei de greacă, apoi convorbirea aluneca spre lucruri moderne. Elevul Lorenzen intrase cu pretenții de superioară ironie. Le lăsă treptat să cadă, văzînd-o pe artista Fröhlich mișcîndu-se cu atîta grație naturală și măsură, printre mobilele ei nepretențioase, găsînd-o mai bine îmbrăcată decît propria lui soție, care, la teatru, se indignase de fiecare dată văzînd ținuta artistei Fröhlich, și începînd să înțeleagă că puțin fard pe obraz, o umbră de jargon de femeie de moravuri ușoare și cîteva dramuri de cabotinaj dădeau o aromă stranie relațiilor casnice. Ce vulpoi mai era Unrat ăsta! În felul acesta nu aveai, în adevăr, nevoie să mai mergi la club sau în altă parte. Și în locul trufiei lui inițiale, Lorenzen adoptă față de soții Unrat un aer supus și mîeros.

Obținînd încuviințarea să le aducă data viitoare puțin din vinul său. Mai aduse și pateuri, astfel că o mică gustare înlocui lecția de greacă. Cînd trebuia cumpărat ceva de afară, Unrat era de fiecare dată cel care se ducea. Se duse mai întîi chipurile, să cumpere un tirbușon, iar mai tîrziu după ce băuseră, iar elevul Lorenzen era cu chîef, se duse și după alte multe lucruri.

Cînd aceste reuniuni începură să se repete, artista Fröhlich fu de părere că ar fi mult mai nostim dacă ar veni mai multă lume. Elevul Lorenzen prefera cercul intim, dar Unrat dădu dreptate soției sale. Lorenzen fu obligat să invite cîțiva prieteni. Hedwig Pielemann aduse o colegă. Bărbaților le revenea sarcina de a procura prăjituri, mezeluri, fructe. Ceiul îl oferea în schimb stăpîna casei. În mod regulat le venea poftă de șampanie, și în mod regulat Unrat observa cu rîsul lui prefăcut:

— Știți prea bine, doamnelor și domnilor, că am pierdut — să nu cercetăm dacă am meritat-o sau nu — calitatea mea de membru al corpului profesoral al liceului de aci.

De fiecare dată oaspeții îl lăsau, plini de voioșie, să-și termine declarația. După aceea, domnii cotizau și trimeau după șampanie. Uneori Unrat mergea el însuși spre a face comanda. Putea fi văzut atunci urcînd din nou strada, precedat de băiatul de prăvălie și vădit preocupat

să apere transportul băuturii, așa cum îl apăraseră odinioară la „Îngerul albastru“.

Cînd buna dispoziție creștea îndeajuns, artista Fröhlich ceda rugămintilor și cînta melodiile ei preferate : odată, cînd întrecuse măsura la băutură, îl cîntă și pe cel cu luna plină. Unrat o întrerupse pe loc și-i trimise pe toți acasă. Ei se mirară, ridicară proteste, se obrazniciră. Dar cînd îl văzură pe Unrat suflînd furios pe nări și hotărît să nu cedeze, dispărură. Artista Fröhlich ceru cu umilință iertare soțului ei, asigurîndu-l că nu înțelegea nici ea ce o apucase.

Toți erau oameni tineri și cei mai mulți făcuseră parte dintre obișnuirile „Îngerului albastru“. Cît timp erau puțini la număr, erau incapabili de a găsi calea unor relații strict umane cu Unrat și aveau o purtare plină de sfială, dar și obraznică ; își băteau joc de el, în spatele lui, și recădeau într-o supunere școlărească cînd li se cerea socoteală de glumele lor. Apoi, cînd numărul lor creșcu, fiecare deveni un spectator fără răspundere. Nici o familiaritate nu mai altera dispoziția generală. Părea că Unrat cu trupa lui se mutase într-un local mai mic, unde relațiile cu femeile erau mai comode. Afară de aceasta, ora închiderii era aici mai tîrzie și sosea totdeauna numai cînd lumea pleca de bunăvoie. Odată, cînd nu mai rămăseseră decît cîțiva, Lorenzen îi hotărî să joace o partidă de bacara. Unrat se arătă curios, ceru să i se explice jocul și, după ce-l pricepu, luă banca. Cîștigă. De îndată ce cîștigul încetă, trecu mina. Lorenzen, ca inițiator al partidei, se simți împins să o invio-reze. Scotea, repede, una după alta, din portofel bancnote de o sută de mărci. Cîțiva se aprinseră la față și nu încetau cu regretele de a nu fi luat mai mulți bani cu ei. Bancherul cîștigă din nou. Artista Fröhlich se strecură în spatele soțului ei și mormăi :

— Vezi ? De ce n-ai păstrat banca, bătrîn zăpăcit ?
Unrat răspunse :

— Pălăria de optzeci de mărci e a ta, draga mea. De asemenea sînt în măsură să astup deocamdată gura bir-tașului Zebbelin. Să ne mulțumim cu atît.

Urmărea liniștit, cu privirea, bancnotele lui Lorenzen, pe care alții le băgau în buzunar. Important era că

Lorenzen le pierdea, și Unrat, răsuflînd mai repede, se simțea înaintînd pe calea triumfului, ușor cutremurată de zguduiri subterane. Cînd Lorenzen, trezit în sfîrșit, holbă cu o expresie stupidă ochii la portofelul lui gol, Unrat se apropie de el și-i spuse :

— Să ne oprim pentru astăzi cu lecția noastră de greacă, Lorenzen.

Curînd începu să se răspîndească în oraș vestea că la soții Unrat s-ar petrece orgii. La bursă și la club, la mesele obișnuite din berării și cafenele, în birourile caselor de comerț, domnii aflară, prin cițiva holtei, amănunte savuros exagerate. Duseră ecouri slabe ale acestor povestiri în sînul familiilor lor, iar soțiile începură să șoptească între ele, dornice să afle cît mai multe amănunte. Cum o fi oare cancanul, pe care muierea lui Unrat se spune că l-ar fi dansat ? Bărbatul nu izbutea să dea o lămurire suficientă și astfel ele ajungeau să-și închipuie un desfriu, depășind orice imaginație ome-nească. Și apoi jocul de societate care părea să fie practicat în mod obișnuit la soții Unrat : un joc de gajuri. Mai multe perechi trebuiau să se culce pe dușumea sub o cuvertură mare, toți într-un rînd și anume un domn lingă o doamnă. Stăteau înveliți pînă la gît, și atît timp cît cuvertura nu se mișca, nimeni nu se putea amesteca în ceea ce se petrecea dedesubtul ei. Dacă însă se mișca, respectivul sau respectivii erau cbligați să dea un gaj. Jocul acesta producea o senzație fabuloasă în oraș. Ecourile sale confuze pătrunseră în cercurile fetelor tinere, făcîndu-le să mediteze ceasuri întregi asupra lui, cu priviri speriate, dar și pline de curiozitate. Afară de aceasta, pretindeau că la soții Unrat, doamnele apăreau uneori goale pînă la mijloc. „Ce necuviință de necrezut !“ Trebuie să fie totuși nostim.

Lorenzen aduse cu el cițiva ofițeri, care cumpărau de la el vinul pentru popotă. Printre ei se afla și locotenentul von Gierschke. Ajutorul de judecător Knust fu unul dintre primii bărbați din buna societate burheză care își făcu apariția. Intră în concurență fătîșă cu tînărul profesor de liceu Richter în ceea ce privea persoana artistei Fröhlich. Richter se logodise în sfîrșit cu acea fată bogată dintr-o familie, în general, inaccesibilă

profesorilor de liceu, dar situația de logodnic nu-i pria. Devenise iritabil, dornic de plăceri și-și pierdea ușor capul lui de funcționar, de obicei atît de chibzuit. Molipsit de exemplul lui Lorenzen, el pierdu într-o seară în casa lui Unrat o sumă egală cu mai multe din salariile sale lunare, făcu prinsori prostești și, în focul cu care rîvnea la grațiile stăpînei casei, întrecu orice măsură. În cancelaria profesorilor se auziră aluzii răuvoitoare la vizitele sale în casa lui Unrat, această rușine a tagmei lor.

După cum voia roata norocului, Unrat cunoscă la joc sușuri și coborîșuri. Odată cumpără artistei Fröhlich un mantou de șinșila de o mie de mărci, și capul ei dat cu dresuri răsări ațîțător din blana cenușie, pufoasă. Altă dată, însă, Unrat fu nevoit să se culce în pat la sosirea oaspeților și să se prefacă bolnav, pentru că nici un restaurant nu mai voia să trimită de-ale mîncării. A doua zi se duse să explice furnizorilor că nu avea nimic de așteptat de pe urma unei catastrofe. Neputîndu-se sustrage acestui argument, ei prelungiră creditul lui Unrat pînă cînd avea să cîștige din nou la joc.

Artista Fröhlich nu pontă decît rareori și atunci nu se oprea decît după ce pierdea totul. Într-o seară însă, avu atîta noroc, încît adversarul ei, Lorenzen, fu silit să se retragă... Era foarte palid și dispăru proferînd diferite amenințări. Artista Fröhlich rămase locului, copleșită ca un copil după primirea darurilor, și strîngea în mîini, fără vlagă, bani de hîrtie și monede de aur. Cei din jurul ei se oferiră, cuprinși deodată de o admirație deosebită, să-i numere banii; erau peste douăsprezece mii de mărci. Ea spuse numai că ar vrea să meargă să se culce. Și, rămasă singură cu Unrat, cu privirea înfrigurată și cu o voce dulce, pe jumătate înăbușită:

— Acu Mimi are iarăși zestre. Zorzoanele s-au dus toate pe gîrlă dar acu e iarăși asigurată și n-o să aibă nevoie să facă la fel ca mine.

Dar încă în zorii zilei ușa fu luată cu asalt de creditori care parcă mirosiseră banii și, oricît a apărut artista Fröhlich cu trupul ei zestrea copilului, ei tot i-o smulseră.

Pe de altă parte, se răspîndi zvonul că negustorul de vinuri Lorenzen era în încetare de plăți. Unrat alergă îndată să se informeze și se întoarse palid, nădușit, neputînd scoate nici un cuvînt. În sfîrșit, gîfiind și clămpănind din fălci, spuse:

— Dă faliment. Elevul Lorenzen dă faliment !

— Ce-mi pasă ! spuse artista Fröhlich ghemuită pe divan și legănîndu-și miinile între genunchi.

— Elevul Lorenzen dă faliment, repetă Unrat. Elevul Lorenzen zace zdrobit la pămînt și nu se va mai ridica. Deci cariera lui, negreșit, firește, a luat brusc sfîrșit.

Vorbea în șoaptă ca și cum s-ar fi temut să nu plesnească de propria lui bucurie.

— Dar ce cîștigi cu asta ? De zestrea lui Mimi tot ne-am ușurat.

— Elevul Lorenzen a fost prins acum. De astădată am izbutit să pun mîna pe el și să-l fac să-și sufere soarta meritată cu prisosință.

Îl văzu agitîndu-se prin odaie ca ieșit din minți. Miinile lui atingeau tremurînd, cîte un obiect, fără să-și dea seama. Ea mai spuse cîteva cuvinte, dar îl auzi repetînd într-una gîfiind :

— Elevul Lorenzen zace zdrobit la pămînt.

Treptat, purtarea lui începu să o atragă. Agitația lui sufletească mai intensă, acoperi propria ei agitație și o stînsă. Uită de propria ei mîhnire ; își urmări bărbatul cu privirea încruntată, speriată și confuză în fața acestei patimi ce se iveau ca un fel de nebunie gata să izbucnească în orice clipă din adîncul firii lui Unrat. Totodată se simți însă subjugată și legată mai strîns, cu un dulce fior, de bătrînul ei Unrat, tocmai prin această patimă, prin această pornire violentă și primejdioasă.

CHIAȚ ȘI CÎȚIVA ELEVI, SUPUȘI încă disciplinei școlare, se amestecară printre oaspeții casei Unrat. Unul dintre ei, un găligan cu părul blond spălăcit, pierdu sume însemnate la joc. La sfîrșitul sezonului, într-o simbătăt, spre începutul primăverii, Unrat văzu pe prag pe profesorul Hübbenett, vrăjmașul său, care se exprimase cu răutate despre fiul lui Unrat și vorbise în fața propriei sale clase despre „infecție morală, mai bine zis despre scîrnăvie“. Acum stătea aci, înfipt bărbătește, iar Unrat îi suridea cu venin. Își așteptase colegul, căci elevul Hübbenett juca cu mult prea gros : s-ar fi zis că în această casă de profesor secundar ceva nu era în regulă.

Hübbenett, roșu ca un rac, merse drept spre fiul său care ședea pleoștit pe scaun, și-i ceru să-l urmeze. Adăugă cu glas tare, fără a se adresa nimănui, că va

întreprinde demersuri pentru a înlătura stări de lucruri de felul celor create aci de niște aventurieri lipsiți de conștiință ; stări de lucruri care ținesc la ispitirea și coruperea unor tineri slabi ; stări de lucruri menținute prin jefuirea caselor de bani părintești și prin alte mijloace sîngeroase și murdare.

Un ofițer se strecură în grabă spre ușă. Un părtaș la petrecere, foarte neliniștit se apropie de profesorul indignat, încercînd să-l convingă că ar proceda în mod neînțelept dacă ar provoca scandal. Socotește adunarea de aci ca necinstită ? Să facă bine întii și să privească din cine e compusă. Se vede că nu știe cine e domnul acela cîrunt de la masa de joc, de lîngă fereastră ? Domnul acela e consulul Breetpoot. Și cine-și întoarce acolo capul, încrețindu-și fruntea spre Hübbenett ? Nimeni altul decît consilierul de poliție Flad. Oare Hübbenett speră ca va ieși bine dintr-un atac împotriva unor anumite situații existente, în care sînt interesați astfel de domni ?

Hübbenett nu spera : i se putea citi pe față. Mai peroră puțin, ce e drept, ca un adevărat Caton, dar cu voce din ce în ce mai scăzută ; apoi băt看 în retragere. Nimeni nu-i mai dădea atenție. Numai Unrat, radios de victoria lui, se strecură, cu îndeminare, după colegul său, pofțindu-l la o băutură răcoritoare, iar cînd celălalt menifestă, printr-o mișcare din umăr, distanțarea sa morală, strigă cu cordialitate în urma lui că ușă casei sale va fi totdeauna larg deschisă pentru Hübbenett tatăl și fiul.

Veni apoi din nou sezonul băilor. De astă dată un adevărat puhoi de cheflii invadează mica localitate de pe litoral pe urmele lui Unrat. Familia Unrat luă cu chiurie o vilă mobilată. Pe umilele sofale oneste, ei așternură cuverturi brodate, de mătase japoneză, pe masa din față așezară o ruletă, iar paharele cu inscripția „Salutări de pe litoral“ se umplură cu șampanie. Noua „bandă Unrat“, după ce-și petrecea noaptea la jocuri de noroc și cu tot felul de năzdrăvănii, plecă pe plajă spre a vedea răsăritul soarelui ; sau, duminică,

și lua micul dejun în timp ce orchestra băilor cânta coralul de dimineață. Alte nopți le petreceau aiurea, în afara casei. În virtutea considerației de care se bucurau însoțitorii ei solvabili, artista Fröhlich reușea să impună ca restaurantul plajei și cafeneaua, care erau de mult închise, să se deschidă pentru ea la orice oră ar fi dorit.

Era inepuizabilă. Ziua și noaptea gonea haita ei de admiratori în toate direcțiile; unuia îi arunca un băț strigându-i „aport!”, iar altuia un os care voia să însemne o făgăduială; în același timp îi făcea cu ochiul semne șirete lui Unrat, care-și freca mâinile. Voia să-l pună pe fiecare la încercare. Unuia dintre ei — un om gras și rumen — îi porunci să înoate pînă dincolo de bancul de nisip, îndată după masa de seară care se compunea din șase feluri.

— Ascultă, omule, o să te lovească damblaua, spuse unul mai treaz.

Iar artista Fröhlich :

— Cine are de gînd să fie lovit de dambla n-are ce căuta aici și ar face bine să stea deoparte. Ce zici, Scîrnăvică ?

— Vezi bine — spuse Unrat — să stea mai deoparte. Și adăugă: Elevul Jakobi a fost doară totdeauna foarte dibaci în exercițiile fizice. Astfel, chiar după ce terminase școala s-a urcat pe zidul curții pentru a răspîndi cu ajutorul unui furtun, prin fereastra clasei din catul de jos, unde tocmai îmi predam lecțiile, duhoare de lapte de oaie acrit. Timp de mai multe zile, încăperea nu a putut fi scăpată de acest miros. De la un om ca acesta, avem, în adevăr, dreptul să ne așteptăm să fie un înotător viteaz.

Cuvîntarea aceasta fu foarte aplaudată și tînărul se hotărî, în mijlocul risetelor generale, să dea urmare provocării.

Toți se adunaseră pe plajă cînd ieși din cabina lui și puseră rămășaguri că va reuși. Ce trandafiriu și gras mai era ! La jumătatea distanței, cei din barca de însoțire fură nevoiți să-l pescuiască. Adus la țarm, el rămase tot fără cunoștință.

Încercările de a-l readuce la viață stîrniră un viu interes. Unii, care pierduseră primul lor rămășag, căutau să-și scoată paguba punînd un nou pariu pe redeşptarea sau moartea lui Jakobi. Doamnele erau foarte impresionate de încordarea generală; una dintre ele fu apucată de un acces de isterie. Cînd, după cincisprezece minute, accidentatul era tot nemișcat, mulți amuțiră și se îndepărtară. Unrat rămase.

Privea fața obosită, palidă a elevului Jakobi și căuta să și-o amintească cum fusese pe vremuri: batjocoritoare și răzvrătită. Aceștia erau ei. Stăteau culcați aci și erau înfrinți — cu desăvîrșire înfrinți. Dincolo de aceasta nu mai putea fi victorie și nici pedeapsă. Simțea totuși o ușoară apăsare în pîtece. Calea triumfală pe care pășise începea din nou să se clatine. Ajuns pe pîscul demenței sale, tiranul fu cuprins de amețelă.

Dar Jakobi deschise ochii...

Foarte indignați de această întîmplare se arătară cei doi negustori din Hamburg, brazilianul și industriașul din Leipzig. E drept că la ei indignarea pornea dintr-un sentiment de jignire personală, pentru că, de fapt, nu li se mai dădea nici o importanță. Nu înțelegeau ce se petrecuse. În locul fetei, orice s-ar zice, blînde, de anul trecut, ei regăseau acum o artistă Fröhlich care își însușise atitudinile îndrăznețe și poruncitoare ale unei adevărate frumuseți și căreia i se arăta supunere din partea tuturor, ca și cum ar fi fost o asemenea frumusețe. Și cu toate astea nu era; prietenii din vara trecută găseau ridicolă toată această farsă. Dar zi de zi îi cădeau ei înșiși victime. Brazilianul mai încercă în primele zile să lege firul intimităților dinainte; apoi se deprinse să tînjească după artista Fröhlich, fără a mai îndrăzni să se apropie de ea.

Cei mai aproape de țintă erau ajutorul de judecător Knust și profesorul Richter; căci aveau mai mult de oferit decît alții. Unul era cel mai căutat holtei din oraș, celălalt era logodit. Artistă Fröhlich rămase multă vreme nehotărîtă. Knust era mai important, dar la Richter consecințele evenimentului ar fi fost

mai răsunătoare. Logodnica lui o irita, căci numai micuța aceasta își pusese în gînd să întreacă aci, în stațiunea balneară, toaletele marii artiste Fröhlich.

Îi pretinse lui Knust să meargă întins la primul bărbat al cărui nume îl va pronunța ea din întîmplare, miercurea viitoare, și să-l pămuiască. Kunst zîmbi cu fața lui plină de băutor și răspunse că doar nu e nebun. Ea declară atunci că a isprăvit cu el și că un om care are anumite pretenții față de dînsa trebuie să fie gata să facă orice i-ar porunci, dar într-adevăr orice.

Richter era însă gata la aceasta; pînă într-atît îl scosese din fire situația lui de logodnic. Într-o după amiază, în timpul concertului de promenadă, lumea putu să-l vadă beat, în mijlocul unei cavalcade zgomotoase, stînd în șa, în spatele artistei Fröhlich pe un măgar, și ținîndu-se strîns de ea; trecură în galop de-a lungul terasei cafenelei, unde în primul rînd de mese ședea logodnica lui.

Numaidecît, după masa de seară, artista Fröhlich se ridică, îl luă pe Unrat și pe Richter la stînga și la dreapta ei și vesti, cu un glăscior firav și dulce, că astăzi vrea să se culce devreme. Fură petrecuți de o procesiune cu lampioane colorate de hîrtie pînă acasă și cîțiva domni intonară sub balcon o serenadă. Cînd totul se liniști, Unrat, pe jumătate dezbrăcat, își chemă nevasta. O credea pe balcon. Nu. Căută și chemă: voia să se bucure împreună cu ea de faptul că acum și soarta colegului Richter se împlinise și cariera lui viitoare era amenințată în chipul cel mai îmbucurător. Dar în camerele goale, veselia lui se risipi. Simți cum i se strînge inima.

Cunoștea doară toanele ei; se mai dusesese, desigur, la malul mării. Unrat se așeză lingă pătucul cu gratii al copilului și începu a goni țințarii.

Se găsisse iarăși un naiv care se lăsa la ora aceasta dus de nas de artista Fröhlich, schimbînd brățările și trusele lui de argint pe cîteva raze de lună. Între timp, Unrat se culcă... Dar în adîncurile cugetului său pe care prefera să le lase neexplorate, el și știa că inso-

țitorul artistei Fröhlich era Richter și că, de data aceasta Richter nu era dus de nas.

Unrat se zvîrcoli în pat pînă la miezul nopții. Apoi se sculă, își puse hainele și își zise cu glas tare că trebuie să trezească fata din casă, să trimită după oameni cu felinare ; artista Fröhlich suferise poate un accident. Luă chiar o luminare și se îndreptă spre camera servitoarei. Abia cînd ajunse în capul scării spre pod, se smulse din amăgirea de sine, stinse cu teamă lumina ca să nu se trădeze cumva și se întoarse pe dibuite în odaia de culcare.

În lumina razelor palide ale lunii se vedea patul gol al artistei Fröhlich. Unrat se simțea mereu îndemnat să privească într-acolo ; răsufleta tot mai grăbit. În cele din urmă se răsuci și începu să scîncească. Se sperie de vocea lui și se strecură sub plapumă. După o clipă, se hotărî să-și țină firea și aruncă din nou hainele pe el și chibzui asupra felului cum avea s-o primească pe artista Fröhlich. Avea de gînd să-i spună : „Ei ? O mică plimbare — de bună seamă, firește. Bine ai făcut. S-a nimerit ca nici eu să nu fiu obosit și să mă întorc în clipa asta.“ Timp de un ceas își repeta această cuvîntare plimbîndu-se într-una încoace și-ncolo prin odaie. Atunci se auzi un zgomot ușor dinspre ușa din față și, cu o mișcare sălbatică, Unrat își lepădă hainele și se trînti în pat. Stringîndu-și tare pleoapele, trăgea cu urechea la pașii furișați ai artistei Fröhlich, la foșnetul înăbușit al fustelor care cădeau, la scîrțîitul precaut al patului cînd ea se culcă, apoi, la un slab suspin ; și, înșfîrșit, la obișnuitul, dragul ei sforăit.

Dimineața, se prefăcură amîndoi că dorm. Artista Fröhlich se hotărî cea dintîi să caște. Cînd Unrat se întoarse spre ea, zări o față schimonosită de suferință, gata să izbucnească în lacrimi. Se lipi de umerii lui și hohoti :

— Ah, micul meu Unrat, de-ai ști! Nu merg toate așa cum am dori și nici ceea ce se întîmplă nu depinde de cele mai multe ori de noi.

— Fie și-așa, spuse Unrat mîngîietor, iar ea plinse și mai tare văzîndu-l atît de teribil de blînd și atît de resemnat față de scuza ei trasă de păr.

Rămaseră toată ziua închiși în casă. Artista Fröhlich, leneșă și stîngace de cîte ori punea mina pe ceva, privea cu ochii mari, plini de amintiri molatice, dulci, languroase, care-l făceau pe Unrat să-și întoarcă rușinat capul.

Cîțiva dintre obișnuiții casei veniră spre seară să-i vadă și întrebară dacă au aflat noutatea. De unde s-o afle, doar nu ieșiseră din casă.

— Logodna lui Richter s-a rupt.

Artista Fröhlich își aruncă îndată privirea spre Unrat.

— E un om distrus, urmă unul dintre musafiri. E compromis pînă peste cap. Cit despre familia fostei lui logodnice poate fi sigur că n-o să se dea bătăuță pînă nu l-o scoate din slujbă. Nu mai vrea să-l știe în oraș. căci ar face-o de ris. N-o să fie ușor pentru el să se descurce.

Artista Fröhlich văzu fața lui Unrat roșind ușor și apoi pîlînd din nou, îl văzu legănîndu-se cînd pe un picior, cînd pe celălalt, încheștîndu-și degetele și iar desprinzîndu-le ; îl văzu întinzîndu-și gîtul ca să respire, ca și cum ar fi vrut să prîndă din aer dulceața cuvintelor rostite, să aspire fericire. Simțea plăcere și se chinuia în același timp.

De astă dată, era silit să-și plătească triumful ; cu conștiința încărcată, ea citi pe fața lui simțămintele cu care plătea acest triumf.

În sfîrșit, Unrat ieși, iar artista găsi un pretext ca să-și lase oaspeții singuri.

— Te bucuri, desigur ? îl întrebă ea afară, cu prefăcută nemulțumire. E însă urît să te bucuri de nenorocirea altuia.

Unrat ședea pe balcon, ținîndu-și încheștate încheieturile miinilor, și arunca prin frunzișul fagilor, priviri pierdute spre mare, ca și cum ar fi scrutat orizonturi nesfîrșite care nu pot fi atinse decît peste prăpăstii chinuitoare. Artista Fröhlich simți ceva din tulburarea lui și acum fu ea aceea care căută să-l mîngîie. Spuse :

— Nu te frămînta, Scîrnăvică. Principalul e că omul a fost lichidat. Tot e un cîștig pentru tine.

Nu putu înăbuși un oftat, căci, întorcîndu-se cu gîndul numai cu cîteva ceasuri înapoi, se găsea foarte nerecunos-cătoare față de bietul Richter. Dar, la urma urmei, cum se petrecuseră lucrurile ? Era, ce e drept, băiat drăguț și vesel, dar dacă n-ar fi fost Knust, pe care ea voise să-l necăjească, nimic nu s-ar fi întîmplat. Dar, se isprăvise cu el. Cu Unrat e cu totul altceva. Te apucă uneori ame-țeala în fața lui. Uite-l cum șade și acum !

— Ei, tu și cu mine, spuse ea întinzîndu-i mîna.

El apucă în adevăr această mină, dar zise :

— Din toate lucrurile, unul e sigur : un om care a izbutit să atingă piscurile cele mai luminoase — un astfel de om cunoaște bine și abisurile de nepătruns.

CÎND SE INAPOIARĂ ÎN ORAȘ
lumea îi și aștepta. Holteii declarau la club.

— Slavă Domnului, s-a sfîrșit cu plictiseala !

Chiar a doua zi după sosire, dădură prima recepție, și tot orașul se strădui să afle cine a luat parte, ce s-a servit la masă, ce rochii noi purtase artista Fröhlich. În perioada care urmă, unii negustori căsătoriți începură să primească seara, tîrziu, știri neobișnuite ; ba se petrecuse ceva în port, ba la birou erau treburi neașteptate de lichidat ; și dispăreau grăbiți de acasă.

Totuși, unii se țineau departe, fie în virtutea principiiilor lor morale, fie datorită unui temperament rece, fie din economie. Aceștia rămîneau să caște printre scaunele goale de la club sau de la „Societatea pentru cultivarea simțului obștesc“, indignîndu-se la început, iar apoi stînd la îndoială, fiindcă numărul lor se împuțina tot mai mult. Ultimii rămași se socotiră înșelați și puși pe nedrept în inferioritate.

Teatrul orășenesc își ducea zilele mulțumită subvențiilor. Nu exista vreun varieteu demn de atenție. Cele cinci sau șase demimondene disponibile pentru uzul domnilor de condiție bună erau arhicunoscute, iar plăcerile pe care le puteau oferi păreau searbade când te gindeai la casa Unrat și la stăpîna casei.

În acest oraș patriarhal, care nu oferea altă ieșire din plictiseala vieții onorabile de familie decît viciul brutal și plicticos, vila din fața porții orașului, unde întîlneau femeile care nu erau propriu-zis cocote, dar nici doamne, unde stăpîna casei, o femeie măritată, soția profesorului Unrat, cînta cuplete picante, dansa indecent și, dacă știai cum să iei lucrurile, putea fi, pare-se, cîștigată și pentru alte năzbitii — această vilă căpăta o strălucire fabuloasă, înconjurată de nimbul argintiu și tremurător care învăluie palatele zînelor. Nu-ți venea să crezi că așa ceva există ! Nu te puteai împiedica să te gîndești în fiecare seară de cîteva ori la casa soților Unrat. Zăreai cîte un cunoscut furișîndu-se după un colț de stradă, auzai un orologiu bătînd ora și-ți spuneai : „Acolo începe acum petrecerea“. Te culcai obosit, fără să știi măcar ce te obosise, și oftai : „Acolo, petrecerea e acum în toi“.

Erau firește, unii domni, e drept, foarte puțini la număr, cum ar fi consulul Lohmann, care își petrecuseră tinerețea în străinătate, care se simțeau la Hamburg ca la ei acasă, care plecau din cînd în cînd la Paris și la Londra, și pe care nici măcar curiozitatea cea mai fugară nu-i atrăgea spre recepțiile bătrînului dascăl ieșit din minți și ale tinerei sale soții. Dar burtă-verzimea sedentară, micii burghezi îmbogățiți, care, practicînd negoțul de pește și de unt, bătuseră timp de treizeci de ani aceleași cîteva străzi, descopereau deodată o întrebuintare neașteptată de bogată în plăceri pentru banii lor. O răsplată strălucită a trudei lor li se înfățișa înaintea ochilor și începeau abia acum să priceapă pentru ce trăiseră. Alții, cum era, de pildă, consulul Breetpoot, care cunoscuseră pe vremuri viața orașelor mari se simțeau aici cam ruginiți, se hotărîră la început să se mulțumescă cu ce li se oferea și sfîrșiră prin a se distra fără a mai face comparații. Alții iarăși, cei cu studii academice, mergeau la soții Unrat împînși de amintirea șantanurilor pe care le

frecventaseră în anii lor cei mai buni; printre aceștia se numărau și judecătorii din procesul devastării mormintului preistoric, împreună cu pastorul Quittjens. Căci și pastorul Quittjens lua parte la petreceri, la fel ca oricare om. Apoi, unii concetățeni mai modești, ca proprietarii cafenelei „Café Central“ și negustorul de țigări din piață, se simțeau măguliți și înaintați în rangul lor social, grație relațiilor ce stabileau cu virfurile societății, relații care nu erau posibile decît la soții Unrat. De fapt, ei, cei mărunți, alcătuiau majoritatea și dădeau tonul. Acest ton era plin de stîngăcie. Era nepotrivit numai pentru că era atît de stîngaci. Toți acești oameni se aflau acolo în așteptarea rafinamentelor speciale, echivoce, pe care nu le poate oferi decît o asemenea ambianță, unde dragostea nu se plătește numai decît cu bani peșin și unde totuși nu te plictisești... Numai că tocmai prezența lor făcea ca petrecerea să nu ia un caracter cu totul neechivoc. Dacă nu se purtau cuviincios ca în familiile lor, ei deveneau ordinari ca într-o casă de toleranță. Nu puteau altfel. Chiar dacă vreunul își dădea, la început, silința — curînd după ce băuse, după ce pierduse puțin la joc, după ce se deprinsese cu atmosfera, o lua razna, spunea lucruri deșuchiate, tutuia pe cîte o doamnă, se lua la ceartă. Toate acestea dăunau bunei ținute a doamnelor. Se emancipaseră de orice reguli de etichetă în petreceri. Actrița Pielemann era de nerecunoscut; fu în stare să se lase scoasă, în urma unei bătăi furtunoase în ușă, dintr-o cameră unde stătuse încuiată o jumătate de ceas cu unul dintre oaspeți și să se întoarcă fără jenă, împreună cu banda înveselită de băutură, în salonul de joc. Artistă Fröhlich trebui să admită că iarna trecută Hedwig Pielemann nu fusese încă în stare să facă asemenea isprăvi.

Ea însăși, artista Fröhlich, continua să păstreze oarecum aparențele. Se înțelegea de la sine că ea nu avea a face decît cu bărbați aleși pe sprinceană, cu consulul Breetpoot, sau poate cu ajutorul de judecător Knust: ceva absolut sigur nu se știa. La ea acasă nu se petrecea niciodată nimic. Artistă Fröhlich practica adulterul cu toată prudența și cu tot ceremonialul femeii serioase, măritate: cu voalete duble, perdele lăsate la cupeu, întîlniri afară din oraș. Toată această etichetă o înălța în rang

și nimeni nu ar fi îndrăznit să o confunde cu celelalte femei. Lucrul acesta se evita, fie chiar numai pentru că niciodată nu se știa exact care anume era tocmai protectorul ei și pînă unde ar fi mers el cu îngăduința. Se ținea seama mult de faptul că Unrat însuși nu îngăduia nimic. Se cunoștea un caz, cînd, în mijlocul unei dispoziții foarte prietenoase, el se repezise asupra unui domn care, din întîmplare, făcuse tocmai în spatele lui o observație despre stăpîna casei. Unrat se repezise suierînd printre dinți și pufăind; respinsese orice explicație, iar la capătul unei trînte aprige, îl dăduse pe ușă afară pe acest bărbat înalt și voinic. Nenorocitul rămăsese exclus pentru totdeauna. Și totuși fusese unul dintre cei care jucau sume mari la cărți, iar ceea ce spusese despre artista Fröhlich era, negreșit, lucrul cel mai inofensiv ce se putea spune despre ea. Oamenii știau deci la ce să se aștepte din partea lui Unrat îndată ce era vorba de artista Fröhlich, și se fereau.

Cît pentru rest, toate puteau fi date peste cap; Unrat era de acord. Își freca miinile cînd nu el, ci altcineva, făcea să sară banca, în timp ce fețe consternate, obosite de lăcomie, nădușite și buimăcite se mișcau încoace și încolo, sau holbau încremenite ochii, își dădeau seama cu mulțumire de starea de beție a unuia, însoțea pe altul, complect decavat, cu urări pline de o ironie de năpătruns, rinjea în treacăt cînd undeva, cîte o pereche de îndrăgostiți era prinsă asupra faptului și avea momentele cele mai pline de vioiciune atunci cînd cineva apărea dezonorat. Un tînăr de familie bună trișă la joc. Unrat insistă ca să rămînă. Valuri de indignare se stîrniră, iar unii plecară protestînd. După două-trei seri, ei se întoarseră, și Unrat le propuse, surizînd veninos, o partidă cu tînărul trișor.

Un alt caz luă o întorsătură și mai dramatică. Unui jucător îi dispăruse un pachet de bancnote pe care-l așezase în fața sa. Începu să țipe, ceru să se încuie ușile și să fie cercetați toți cei de față. Ceilalți se împotriviră, se înjurară reciproc, îl amenințară cu bătaia pe păgubaș și bănuiră în răstimp de cinci minute pe fiecare, fără excepție. Vocea lui Unrat pătrunse, nu se știe cum, ca din mormînt, prin tot zgomotul. Declară că vrea să-i indice el pe aceia care urmau să fie căutați în buzunare,

și întrebă dacă lumea era dispusă să-l asculte. Oaspeții erau curioși să afle, se simțeau îndemnați să pară mai presus de orice bănuială și strigară : Da ! Atunci Unrat, împingându-și gîtul înainte și înapoi, rosti numele locotenentului Gierschke, al elevului Kieselak și al consulului Breetpoot.

— Breetpoot ? Breetpoot ?

— Da, Breetpoot.

Unrat își menținea hotărîrea, fără să spună mai mult despre ceea ce știa... Și Gierschke, un ofițer ? „N-are a face“, afirmă Unrat. Iar locotenentului, care se împotriva furios propunerii, îi spuse să reflecteze :

— Mulțimea e împotriva dumitale și te va dezarma. Vrei să-ți ia odată cu sabia și onoarea, și să nu mai posezi nimic altceva decît un pistol, cu ajutorul căruia, de bună seamă, doară, îți vei lua viața ? Negreșit, vezi bine, e mai plăcut să te lași percheziționat.

Pus în fața acestei alegeri, Gierschke capitulă. Unrat nu avea nici cea mai mică bănuială împotriva lui : voise numai să-l supună, să tăvălească trufia lui în noroi. De altfel, tocmai în clipa aceea Kieselak fu prins pe cînd încerca să arunce pachetul de bancnote afară, prin fereastră. Consulul Breetpoot ceru numaidecît, răspicat, socoteală lui Unrat. Dar Unrat, apropiindu-se de Breetpoot, îi rosti în obraz, fără ca nimeni altul să poată auzi, un nume, un singur nume — și Breetpoot se potoli. Veni din nou chiar de a doua zi și jucă neîncetat. Von Gierschke lăsă să treacă o săptămînă. Kieselak mai apărură o singură dată și pierdu o sumă oarecare. După aceea, bunica lui se prezentă la autoritatea fiscală, unde Kieselak ocupa un post neînsemnat, și se plinse că nepotul ei o jefuise. În sfîrșit, se găsisese un pretext pentru concedierea lui ; căci nimeni nu îndrăznise să facă acest lucru numai pentru un simplu scandal petrecut la jocul de noroc. Elevul Kieselak se ducea astfel la fund. Pentru Unrat faptul acesta însemnă o sărbătoare pe care o gustă din plin.

Păstra, în voluptatea lui, o indiferență perfidă. În vîlmășagul celor ce se luau la întrecere în goana spre faliment, spre dezonorare și spre spînzurătoare, Unrat, neclintit și cu genunchii indoîți, părea un dascăl bătrîn a cărui clasă a căzut într-o sălbatică turbulență și care, de după sticlele ochelarilor săi, ține minte toate numele

celor răzvrătiți pentru a le strica, mai târziu, certificatele. Ei îndrăzniră să se opună puterii stăpînitorului; acum, lăsați de capul lor, n-aveau decît să-și rupă unii altora coastele și să-și succască gîtul. Tiranul dăduse, în sfîrșit, naștere anarhistului.

Părea mîndru de noua lui stare și avea o predilecție pentru propriul său obraz în actualele lui culori tinerești. De douăzeci de ori pe seară scotea o oglindă de buzunar inserată într-o cutiuță cu inscripția „bellet“.

Deseori, în timpul larmei, strălucirii și primejdiilor nocturne, el își amintea de unele nopți din trecut. Fusese luat peste picior la „Café Central“ și se furișase spre casă. De după vreun colț întunecat i se zvîrlise în obraz porecla așa cum ai arunca un pumn de murdării... Într-una din nopți, dorise ceva din partea oamenilor. Le ceruse să-i spună cine e artista Fröhlich, unde putea fi găsită și — lucrul acesta era de cea mai mare însemnătate — cum ar putea să împiedice ca trei elevi și în deosebi cel mai păcătos din ei, Lohmann, să aibă parte de ea. Nimeni nu-i dăduse răspunsul. Nu întîlnise altceva decît rînjete obraznice și capete de pe care nimeni nu-și scotea pălăria. Fusese nevoit să facă salturi dezordonate printre cărucioarele copiilor care coborau panta repede a unei „gropi“ și-i împuiau urechile, strigîndu-i porecla cu vocile lor subțiri. Strecurîndu-se prin fața prăvăliilor iluminate, el nu mai adresase nici unui răzvrătit cuvîntul; se furișase de-a lungul caselor — casele a cincizeci de mii de elevi în plină răscoală — cu o senzație de încordare în creștetul capului, pentru că în orice clipă, ca o căldare de lături, numele lui putea țîșni din vreo fereastră! Ca să scape de această urmărire și batjocură care îi distrugea nervii, el se refugiase la capătul străzii celei mai liniștite, departe, tocmai jos, la azilul domnișoarelor bătrîne, și lăsase liliecii să dea tircoale pălăriei sale, așteptînd și aci, chiar și aci, să audă strigîndu-i-se numele

Numele lui! Acum și-l dădea el singur, și-l așeza pe creștet ca o cunună de lauri. Bătea pe umeri pe cite un oaspe jefuit de ultimul ban și spunea:

— Da, da, sînt o adevărată scîrnăvie.

Nopțile lui! Așa arătau ele acum. Casa lui era cea mai luminată, i se dădea cea mai mare importanță; era casa

în care se împlineau cele mai multe destine. Cîtă teamă, cît nesaț, cîtă supunere, cîtă fanatică furie de autodistrugere clocoteau în jurul lui! Toate aceste jertfe se aprindeau pentru el! Toți se înghesuiau să i le aducă, ba chiar să se jertfească, arzînd ei înșiși pentru el. Ceea ce îi mîna încoace era golul din creierul lor, nerozia celor lipsiți de cultura umanistă, curiozitatea lor prostetească, lascivitatea lor ascunsă, fără dibăcie, sub o mască de moralitate, lăcomia lor de bani, poftele lor trupești, vanitatea lor și pe lângă acestea, sute de interese întretesute. Nu erau oare tocmai creditorii lui Unrat acei care își tirau aci rudele, prietenii, clienții, din dorința de a procura bani datornicului lor? Nu erau oare tocmai femeile măritate avide de pradă, care își trimeteau bărbații pentru a-și apuca partea din banii care se vînturau aci? Altele veneau ele însele. Sub măștile din timpul carnavalului pare să se aflat femei cumsecade. Se observaseră fete bănuitoare de bărbați care își căutau soțiile. Fetele mari vorbeau în șoaptă acasă despre plecarea, la o oră tirzie, a mamei lor „la casa din fața porții orașului“. Cîrpeau cu jumătate de glas fragmente din cîntecele artistei Fröhlich. Cîntecele străbăteau pe ascuns orașul. Misteriosul joc de gajuri, la care perechile se culcau pe jos sub o cuvertură, își făcu drum în mijlocul familiilor; el se juca în serile în care fetele de măritat învitau în casă dansatori tineri, în timp ce se vorbea, cu risete infundate, despre „casa din fața porții“.

Înainte de începutul verii, trei femei din societatea bună și două fete tinere se retraseră brusc pentru o ședere la țară, considerată cam timpurie. Se produsese trei noi falimente. Negustorul de țigări din piață, Meyer, emise polițe false și se spînzură. Despre consulul Breetpoot se șopteau diferite lucruri...

Și această nimicire morală a unui oraș, pe care nimeni n-o putea opri, pentru că prea mulți erau amestecați într-însa, era săvîrșită de Unrat, și spre triumful lui. Patimii care-l scutura în taină — acestei patimi din care trupul lui uscățiv nu lăsa să apară decît ici și colo o sticlire verzuie a ochilor, plină de venin, un rinjet palid — i se supunea, i se robea un întreg oraș. Era puternic; putea fi fericit.

CAPITOLUL AL ȘAPTESPREZECELEA

S-AR FI SIMȚIT FERICIT DACĂ AR fi fost și mai puternic ; dacă, într-o criză a destinului său, destin care nu era altul decît de a urî omenirea, el nu ar fi căzut pradă artistei Fröhlich. Ea era reversul patimii lui ; ea trebuia să primească totul, în măsura în care ceilalți pierdeau totul. Era cu atît mai vrednică de a fi îngrijită, cu cît toți ceilalți meritau să fie zdrobiți. Instinctul de dragoste al mizantropului, peste măsură de aprins, se concentrase asupra ei. Și asta era prost pentru Unrat, și-o spunea el însuși. Își spunea că artista Fröhlich n-ar fi trebuit să fie altceva decît o unealtă pentru a-i prinde pe elevi și a-i băga la apă. În loc de aceasta, ea stătea acum alături de Unrat însuși, curată și inaccesibilă în fața omenirii, iar el era silit s-o iubească și să sufere din pricina iubirii lui care se împotriva să-i slujească ura. Dragostea lui Unrat era închinată ocrotirii artistei Fröhlich și pentru ea umbla după pradă ; era o

dragoste cu totul virilă. Totuși, în cele din urmă, chiar și această dragoste trebuia să-l epuizeze...

Uneori când artista se întorcea acasă, se întâmpla ca Unrat să se ascundă și să nu reapară pînă seara. Se tocmea atunci cu el prin ușă, folosind glăsciorul ei subțire, nițeluș compătimitor. El însă nu voia nici măcar să mănînce. Pretindea că are de făcut vreo lucrare științifică. Ea îl prevenea prietenește că o să cadă bolnav și se hotăra, cu un oftat, să lase să-i treacă și criza asta. Se vede treaba că el iar îi umblase prin dulapul cu rochii și-i scotocise rufele murdare. Poate că citise azi de dimineată bilețelul. Îl apuca deodată nebunia; nu mai era în stare s-o privească atunci cînd se întorcea acasă cu hainele de pe ea mototolite; se învîrtea rușinat prin toate colțurile și se făcea nevăzut. Era într-adevăr de speriat. Dar la urma urmei, ea nu putea să ia lucrurile chiar în serios, cu totul în serios. Doar și ea însăși juca prea multe roluri. În primul rînd juca pe femeia măritată: îi era cu neputință să privească lucrurile altfel decît ca un joc. Cînd îi trimisese bătrînului ei Unrat, atunci în mijlocul străzii, pe Mimi a ei — da, atunci simțise în adevăr ceva, fusese ceva frumos. Dar acum, toată acea comedie cu bărbății, toată fandoseala pînă să ajungă la adică, mormanul de minciuni neîncetate și grija ca nu cumva să-i scape vreo vorbă în fața lui Unrat, care totuși știa prea bine cum stăteau lucrurile! Îi era de-a dreptul recunoscătoare că juca și el comedia și făcea atîta caz de micile ei escapade zilnice. Asta mai aducea puțină viață în casă! Curios că el nu izbutea să se deprindă. Și totuși în fond, el ținea mai mult la toate astea decît ea însăși. Uneori se purta ca ieșit din minți și voia, dintr-o zi pe alta, să distrugă pe cutare sau cutare. Nu mai era în stare să rabde. „Ți-l recomand pe elevul Vermöhlen. Aruncă-ți, firește, doară, privirea asupra elevului Vermöhlen“. Ce însemna asta, mă rog? Mai era nevoie oare după aceea să-l întrebe, să-i ceară încuviințarea? Dar atunci cînd ținea atît de mult ca dînsa să ajungă la capăt cu consulul Breetpoot?

Artista Fröhlich ridică din umeri.

Unrat, pe care ea nu-l înțelegea, era cuprins spasmodic de adevărate accese coplesitoare de pasiune. Dragostea lui, pe care trebuia să și-o rănească zilnic spre a-și ali-

menta ura, ațița această ură, o făcea să fiarbă tot mai turbat. Ura și dragostea se zăpăceau, se înteteau reciproc, își dădea una alteia forme înfiorătoare. Unrat avea vedenia înfrigurată a unei omeniri stoarse, cerșind iertare : a acestui oraș, care se prăbușea și zăcea pustiit ; a unui morman de aur și sînge, care se topea parcă în cenușul sfîrșitului de lume.

Alteori, era năpădit de halucinații în care artista Fröhlich îi apărea iubită de alții. Imaginile îmbrățișărilor străine îl sufocau ; în toate aceste îmbrățișări îi apărea chipul lui Lohmann ! Tot ce era mai infam, mai demn de ură din cîte i se putea întîmpla lui Unrat era pentru totdeauna condensat în trăsăturile lui Lohmann — acest elev care nu putea fi „prins“ în nici un chip și care nici nu mai era în oraș.

După astfel de stări de neputincioasă amărăciune, îl copleșea mila de sine însuși și de artista Fröhlich. O vestea pe un ton mîngietor că nu mai e mult, că aveau să se retragă, să părăsească orașul și să se bucure de „ceea ce pe bună dreptate oamenii au fost siliți să-ți cedeze“.

— La cît crezi oare că se ridică asta ? întrebă ea, respingîndu-i propunerea. Tu nu ții minte decît ceea ce primim. Dar ceea ce ne iau iarăși înapoi nu e puțin lucru. Ne-au scos mobila la licitație, nu-i așa ? Crezi oare că pentru cea pe care am luat-o acum am plătit măcar o singură rată ? Te păcălești singur dacă crezi asta. Din tot ce e aici nu e a noastră decît perna asta de pe canapea și rama prăpăditului ăstuia de tablou. Nimic altceva.

Era într-o dispoziție necruțătoare, obosită peste măsură de vîntoarea neîncetată după bărbați ; pierduse din vedere tocmai latura distractivă a vieții pe care o ducea și se răzbuna pe acela care-i stătea la îndemînă. Unrat atribui o teribilă însemnătate cuvintelor ei.

— Este datoria mea să mă îngrijesc de bunăstarea ta. Nu am de gînd să mă arăt mai prejos de această îndatorire. Vor avea să ispășească, nemernicii ! adăugă el, șuierînd. Ea nici nu auzea ; se plimba iritată prin odaie și-și frîngea mîinile.

— Nu-ți inchipui, sper, că duc această viață timpită de dragul tău și ca să te ajut să-ți dobori pe muțunachii tăi. Nu, dacă n-ar fi Mimi, dar pentru Mimi sint date să ciștișig, pentru ca ea să ajungă altceva decît mine. O, Doamne...

Aduse apoi fetița, în cămășuța ei albă de noapte, după care urmă o criză de plîns. Unrat stătea cu capul plecat și-și lăsa brațele să atîrne. Fu nevoit să iasă; artista Fröhlich se culcă. Dar la ora sosirii oaspeților, fu iarăși la înălțime, împăcîndu-l și pe Unrat. Era blindă și prietenoasă, îi șoptea deseori, deoparte, cîte ceva confidențial, în așa fel în cît toți să vadă că el rămînea pentru ea persoana principală. Își bătea joc împreună cu el tocmai de domnii cu care el ar fi putut s-o bănuiască; îl amăgea, căutînd să-i dea impresia că nimic serios nu s-a petrecut vreodată. Ba, în asemenea momente, el nu era departe de iluzia că recoltase toate succesele sale fără a fi dat nimic în schimb. De fapt, nu credea aceasta; dar căuta să se convingă că nimic nu-l împiedica s-o creadă, căci nu exista vreo dovadă contrarie. Atît de aducătoare de mulțumire era reacția după chinurile lui anterioare.

Într-o zi senină de primăvară, prima zi senină după multe crize sufletești. Unrat și artista Fröhlich plecară împreună să se plimbe în oraș. Unrat își liniștea tocmai conștiința cu ideea că la urma urmei tot erau aliați. Artista Fröhlich care, o dată cu întreruperea lecțiilor de elină, renunțase și la ambiția de a-l iubi pe Unrat, își trăgea respectul de sine și buna dispoziție din sentimentul ei sincer de prietenie pentru Unrat. De aceea, amîndoi se mărginiră să surîdă cînd domnul Dröge, negustorul de mărunțișuri din colțul străzii, deschise brusc ușa prăvăliei sale la trecerea lor, amenințîndu-i cu pumnul și strigîndu-le vorbe de ocară. Nici vînzătoarea de fructe nu putu să-și păstreze liniștea vîzîndu-i trecînd. Îl asmuțise chiar pe domnul Dröge să-și îndrepte furtunul de apă asupra lui Unrat, cînd va trece. Asemenea incidente nu mai puteau fi evitate la nici o ieșire pe stradă a soților Unrat. Erau plini de datorii față de toată lumea, cu toate că aruncau cu banii în toate părțile, iar furnizorii care nu le acordaseră, ci le impuseseră creditul lor făceau cel mai mare scandal. Devenise o regulă ca artista Fröhlich

să primească de la Paris toalete achitate cu anticipație, în timp ce franzeluțele consumate luna trecută la dejun nu erau încă plătite. Și totuși artista Fröhlich își închipuia că pune bani deoparte pentru fetița ei, iar Unrat, că jefuiește pe alții pentru artista Fröhlich. De cîte ori sosea — în zadar, ce e drept — portărelul, el trezea consternare, furie și tristețe. Cum de-ar fi putut să prevadă din nou sosirea lui ? De mult artista Fröhlich nu se mai descurca în facturi și polițe. Activitatea permanentă a lui Unrat tindea la ruinarea altora, iar nu la îngrijirea propriei sale prosperități. Dar dezastrul pe care-l pricinuiau în jur, în condițiile de viață ale altora, se reflecta și asupra situației lor. Înșelați și încolțiți, ei se strecurau escrocînd pe alții, nutrind mereu speranța nesigură într-un câștig neînchipuit de mare la joc și în dispariția finală a tuturor creditorilor. Simțeau, negreșit, în taină, pămîntul fugindu-le de sub picioare și, în timp ce curențul îi ducea, mai căutau să provoace cît mai multe pagube.

În strada Siebenberg fură siliți să îndure o întîlnire cu negustorul de mobile care-i acuză că vinduseră o parte din mobilele neplătite încă, amenințîndu-i cu judecata. Unrat îl pofti cu un suris veninos să vină la fața locului, spre a se convinge. Artista Fröhlich spuse :

— Nu-ți mai face speranțe zadarnice. Atît de deștepți sintem și noi ca să ne dăm seama că nu ai obține nimic pe calea asta.

În clipa aceea se auzi lingă ea un zdrăngănit de sabie. Se uită într-acolo, dar își întoarse repede privirea. Cineva spuse cu voce răgușită :

— Ei, drăcia dracului !

Apoi o alta, surprinsă dar calmă :

— Ia te uită !

Artista Fröhlich nu mai auzea cuvintele negustorului de mobile. După o clipă îl părăsi. Își urmă drumul ușor amețită. Abia în fața cofetăriei Mumm, îl observă pe Unrat care nu scotea un cuvînt. Simți un fel de muștrare de conștiință și începu să vorbească pe un ton inocent în dorința de a-l împăca din nou după ce tocmai zăriseră amîndoi pe oamenii aceia. Unrat deveni și el deodată cordial și, plin de vioiciune, o pofti să intre în cofetărie. În timp ce el făcea comanda, ea și intră în salonul înveci-

nat. Se auzi atunci o bătaie în geam. Artista se feri să privească într-acolo ; era sigură că-i va zări din nou pe Ertzum și pe Lohmann.

Nici seara Unrat nu se liniștise încă. Se strecură grăbit printre oaspeți, făcea reflecții de o ironie seacă și sălbatică, repetind : „Sînt o adevărată scîrnăvie“, și explică :

— Din tot ce e aci, nu-mi aparține, firește, vezi numai, decît o pernă de canapea și rama tabloului de acolo.

Cînd artista Fröhlich se duse în camera de culcare, el o urmă și-i anunță :

— Elevul Breetpoot va ajunge, în sfîrșit, într-un viitor apropiat să promoveze clasa.

— Ruinat ? întrebă ea. Dar cum se poate, Scîrnăvică ? E doldora de bancnote de cîte o mie de mărci.

— O fi cum spui. Trebuie însă adîncită cu cea mai mare stăruință întrebarea : De unde vin bancnotele ?

— Ei ?

Se apropie de ea cu un suris șters ; părea să tremure.

— Am aflat ; am mituit pe casierul lui. Sînt banii minorului von Ertzum, bani pe care tutorele îi sustrage.

Și, văzînd-o pe artista Fröhlich încremenită de mirare, adăugă :

— Nu-i așa ? În condițiile astea merită să trăiești. Iată-l deci pe al doilea din cei trei. Elevul Kieselack zace zdrobit la pămînt. Elevul von Ertzum se va prăbuși îndată și el cu mare zgomot. N-a rămas decît al treilea.

Ea nu fu în stare să-i rabde privirea.

— Dar de cine vorbești ? întrebă ea încordată.

— Al treilea e unul care mai rămîne să fie prins. Trebuie, și va fi prins.

— Cum așa ? făcu ea și ridică o privire nesigură. Apoi, deodată, pe un ton provocător : Cred că e acela pe care nu poți să-l suferi și la care nu vrei să mă uit nici chiar cînd trece pe stradă. Nici asta chiar n-o admiți.

Unrat lăsă capul în jos ; se lupta cu respirația.

— Deși nu am de gînd... continuă el cu glas înăbușit. Și totuși, acest elev trebuie prins. E unul care a rămas să fie prins.

Ea dădu din umeri

— Dar ce te uiți așa ? Cred că ai febră. Scirnăvică, ascultă ce-ți spun, culcă-te și asudă bine. Îți trimit un ceai de mușetel. Enervarea asta fără sens te poate îmbolnăvi și ce ne facem atunci ? Mă auzi ?... Zău, mi-e teamă că se întâmplă o nenorocire.

Unrat nu auzi. Spuse :

— Dar nu tu, nu tu trebuie să-l prinzi !

Rosti aceasta cu o înfricoșătoare implorare în glas, pe care ea nu o cunoscuse pînă atunci, care o ațîta, înfiorînd-o, care o înspăimînta, trezindu-i așteptări plăcute, ca o bătaie sălbatică la ușa camerei ei, în puterea nopții.

CAPITOLUL AL ȘAPTESPREZECELEA

ARTISTA FRÖHLICH CHIBZUI îndelung, a doua zi dimineata, la ce ar putea să cumpere din oraș și, îndată ce se hotărî, porni de acasă. Se privea cu coada ochiului în toate vitrinele, oglindindu-și chipul ; zăbovise două ore și jumătate ca să-și facă toaleta. În bătaia pulsului ei era puțin din febra așteptării. La începutul străzii Sienbenberg, în fața librăriei Redlien, se opri — niciodată nu se oprise încă în fața librăriei — se aplecă înspre cărțile din vitrină și simți în ceafă un fior de spaimă, ca și cum cineva era gata s-o apuce în clipa aceea. Auzi atunci în spatele ei :

— Ce plăcere să vă revăd, doamnă !

Ea întoarse capul cu o mișcare voit molcomă, plină de grație.

— A, domnul Lohmann ! Te-ai întors pe la noi ?

— Dacă nu pricinuiesc, prin aceasta, nemulțumirea dumneavoastră, stimată doamnă...

— Nicidècum. Dar unde ți-ai lăsat prietenul ?
— Vorbiți de contele Ertzum ? El, el are drumurile lui proprii... Dar nu vreți să facem cițiva pași împreună, doamnă ?

— Așa ? Și ce face de obicei prietenul dumitale ?

— Servește sub drapel ca elev-ofițer, doamnă. Pentru moment se află aci, în concediu.

— Nu mai spune ! E tot atît de drăguț ca înainte ?

Se mira că Lohmann nu-și pierde cumpătul, deși ea nu se interesa mereu decît de prietenul lui. Avea chiar impresia că-și bate joc de ea. Impresia aceasta, Lohmann — numai el și nimeni altul — i-o făcuse de cele mai multe ori și pe vremuri, la „Îngerul albastru“... Ea se înfierbîntase totată. Lohmann o invită să intre cu el în cofetărie. Îi răspuase înciudată :

— N-ai decît să te duci singur. Eu am treabă.

— Stăm cam demult timp la acest colț de stradă pentru ochii ageri ai provincialilor, doamnă.

Deschise ușa în fața ei. Ea suspină și, cu rochia ușor foșnind, intră în cofetărie. În trecerea spre încăperea din fund, Lohmann rămase cițiva pași în urma ei și se miră încă o dată cit de frumos ieșea în evidență talia ei înaltă, ce bine era coafată, cu ce siguranță de cucoană își lăsa fusta să atirne, cit se schimbase între timp. Apoi comandă ciocolată.

— Ați devenit între timp o personalitate cunoscută aci.

— Se poate, spuse ea și schimbă vorba: Dar dumneata? Ce ai făcut în fond ? Unde ai fost ?

O informă bucuros. Urmase cițva timp școala comercială la Bruxelles, iar apoi lucrase în Anglia ca practicant voluntar la un om de afaceri, prieten al tatălui său.

— Ai petrecut desigur, de minune ! observă ea.

— Nu. Nu e genul meu spuse el pe un ton sec, ba chiar disprețuitor, încrețindu-și, actoricește, fața, în felul lui bine cunoscut.

Ea îl privea dintr-o parte, cu o atenție plină de sfiiciune. Era îmbrăcat în negru de sus pînă jos și-și păstrase pe cap pălăria rotundă, neagră. Fața lui devenise puțin mai gălbuie, iar trăsăturile mai pronunțate ; era proaspăt ras și privea de sub pleoapele întunecate, de o stranică formă triunghiulară, pe jumătate închise, într-o direcție

unde nu se petrecea nimic. Voia să-l silască să se uite la dinsa. Mai ținea să verifice dacă mai purta chica de altădată.

— De ce nu-ți scoți pălăria ? întrebă ea.

— Aveți dreptate, doamnă, făcu el și se supuse. Da, părul lui se ridica și acum în sus ca un virtej și recădea pe frunte într-o șuviță. Își întoarse, înșirșit, spre ea privirea.

— La „Îngerul albastru“ nu puneți încă atita pret pe forme, doamnă. Cum se schimbă oamenii ! Cum ne schimbăm cu toții ! Și asta în răstimpul ridicol de numai doi ani.

Stătea cu capul întors și se gîndea atît de vizibil la altceva, încît ea nu îndrăzni să-i mai spună nimic, cu toate că reflecția lui o iritase puțin. Dar poate că nici nu o vizase pe ea ! Poate că i se păruse numai.

Lohmann făcuse aluzie la doamna Dora Breetpoot și la faptul că o regăsise atît de schimbată, atît de deosebită de chipul pe care-l purta în inima lui. O iubise ca pe o doamnă de înaltă distincție. Fusesse femeia cea mai remarcabilă a orașului. Odată, făcuse în Elveția, cunoștința unei ducese engleze, și de pe urma acestei întâlniri se alesese și ea cu un fel de nimb deosebit. De fapt, în oraș, ținea locul ducesei. Că nobilimea engleză e prima în lume, nimeni nu avea dreptul să pună la îndoială acest lucru aci. Mai tîrziu, într-o călătorie în sudul Germaniei, un căpitan de cavalerie, din Praga, îi făcuse curte ; pe vremea aceea aristocrația austriacă era egală în rang cu cea engleză. Era uimitor cum de se lăsase Lohmann impresionat de toate aceste amănunte luînd parte încrezător, la acest joc, cu atît mai uimitor, cu cît totul nu se petrecuse decît abia cu doi ani mai înainte. Acum, se întorcea în acest oraș, care se dezumflase ca și cum ar fi fost de cauciuc. Casa Breetpoot scăzuse la jumătate — iar înăuntru locuia o neînsemnată cucoană din provincie. Întru nimic mai mult decît o simplă provincială. Tot mai avca, negreșit, profilul de medalie al unei creole dar, vai, ce expresii provinciale ieșeau din gura medaliei ! Umbla îmbrăcată încă după moda din anul trecut și nici aceea înțeleasă cum trebuie. Mai mult încă, avea veleități artistice care dădeau greș. Și

prețiozitatea cu care îl primise pe cel întors de pe me-
leaguri îndepărtate, ca și cum el ar fi avut sarcina să-i
aducă salutări ! Și pretențiile ei iritante că orașul acesta
nu e potrivit pentru ea ! Cum de nu-! iritaseră înainte
toate acestea ? Pe atunci, ce e drept, ea abia îi adresase
un cuvânt, abia îl luase în seamă. Fusesse doar un elev.
Acum era un domn. Ea cocheta cu el, căuta să-l lege de
„cercul“ din jurul măruntei ei persoane... Îl făcuse să
soarbă, pînă la fund, cupa amărăciunilor. Se gîndea la
pușca cea veche, care, pe atunci, stătea veșnic pregătită,
pregătită cu toată seriozitatea pentru cazul că ar fi fost
descoperit. Mai simțea și astăzi o mîndrie oarecum melan-
colică amintindu-și de pasiunea de adolescent care durase
pînă în pragul anilor săi de maturitate, înfruntînd rușinea,
ridicolul, ba chiar și puțină scîrbă. Dragostea lui durase
în ciuda existenței lui Knust, a lui von Gierschke și a
altora. În ciuda numeroșilor copii pe care-i zămislise fe-
meia iubită. Cu cîtă pasiune sărutase ușa casei ei în
noaptea în care aflase de ultima ei facere ! Asta mai
însemnase ceva ; recunoștea că pe vremea aceea fusese
nemăsurat mai bun, nemăsurat mai bogat. (Cum de se
socotise obosit pe atunci ? Acum era obosit.) Tot ce
avusese mai bun de dăruit în viața lui mersese către
femeia aceea fără ca ea să bănuiască. Acum, cînd era
golit de toate, ea căuta să-l cîștige... Lohmann iubea
lucrurile mai ales de dragul ecoului pe care îl deșteaptă,
iubea dragostea femeilor numai de dragul amarei sin-
guratăți care urma după ea, prețuia norocul cel mult
de dragul celui dor chinuitor pe care îl lasă în urma
lui. Această mică snobă, care i se înfățișa acum în plină
lumină îi părea greu de suportat, căci îi altera duioasa
amintire a simțămintelor de odinioară. Toate îl supărau
ia ea chiar și semnele de decădere care ieșeau la iveală
în salonul ei deși nu încă și la ea însăși. Știa de situația
rea a lui Breetpoot. Ce nemărginită tandrețe i-ar fi atras
ei odinioară, din partea lui, această constatare. Acum
vedea numai cum eforturile ei de a se arăta grațioasă
contrastau pretențios cu lipsurile care o năpădeau din
toate părțile și se rușina dinainte pentru ea din cauza
îngîmfării cam lipsite de demnitate, cu care avea să-și
conteste sărăcia. Se simțea jignit cînd o privea, jignit și

umilit cînd își dădea seama de comportarea ei. În ce stare te aduce viața ! El se scufundase. Se scufundase și ea. Cînd plecă, simți cu înfricoșătoare precizie fuga unor ani din viață, simți cum se închidea ușa în urma unei iubiri care însemnase o tinerețe întreagă.

Acestea .i se întimplaseră în dimineața sosirii lui. Îndată după aceea se întilni cu Ertzum și amîndoi dădură peste soții Unrat. În acest spațiu restrîns, lucrul nu putea întirzia mult. Oricît de scurtă era vremea de cînd Lohmann sosise în oraș, el auzise totuși vorbindu-se despre ei, iar isprăvile bătrînului Unrat stîrniseră interesul său de amator de ciudătenii omenești. Constată că Unrat împlinise tot ceea ce firea lui putea prevesti cu doi înainte, ba chiar mai mult. Dar și mai grandioasă îi apăru evoluția artistei Fröhlich. De la cîntăreața de șantan de la „Îngerul albastru“, la demimondena în stil mare ! Căci la urma urmei, așa apărea la prima vedere. Doar cînd te uitai mai bine răzbeau la suprafață trăsăturile mic-burgheze. Dar orișicît, nu era puțin lucru ceea ce se realizase aci. Și unde mai pui numeroasele pălării care salutau pe soții Unrat cînd treceau ! Și toate acele priviri umilate și pofticioase, oriunde artista Fröhlich făcea să-și adie parfumul ! Între ea și publicul ei, orașul, se petrecuse de bună seamă un fel de păcăleală reciprocă. Ea își dăduse aere de frumusețe stăpînitore, fusese tratată ca atare și apoi, la rîndul ei, ajunsese să creadă ea însăși ceea ce spunea despre ea cei care o înconjurau. În chip asemănător se petrecuseră probabil odinioară lucrurile cu Dora Breetpoot și cu pretențiile ei de eleganță mondenă.

Faptul că el se interesa acum de artista Fröhlich i se părea lui Lohmann de o înțepătoare ironie. Își putea aduce aminte de vremea cînd închinase versuri și uneia și alteia și cînd, răscolit de patima de a-și răzbuna suferința, dorise s-o întineze pe Dora Breetpoot, pe care o purta în suflet, propunîndu-și să dea mîngîierilor celeilalte femei gustul unui viciu sumbru. Viciu ? Acum cînd nu mai avea nici o iubire, nu mai înțelegea nici un viciu. Nici o amărăciune a inimii lui față de doamna Breetpoot. nu se întorcea spre folosul doamnei Unrat. Nimic nu va tresări în el cînd va trece împreună cu ea prin fața

casei Breetpoot. Conducea pur și simplu o cocotă elegantă prin orașul din care zeii pieriseră.

Pe Ertzum prefera să nu-l ia cu dinsul în această împrejurare. De îndată ce zărise femeiușca, Ertzum începuse, fără noimă, să-și zdrăgănească sabia. Ertzum era în stare să se lase iar stăpinit de un potop de sentimente. El trăia totdeauna în prezent, în timp ce, în cofetăria frecventată încă la această oră, Lohmann, șezînd lingă artista Fröhlich, nu sorbea din paharul lui, care nu se mai golea, decît rămășița tulbure a stărilor sufletești de odinioară.

— Să vă torn puțin coniac în ciocolată ? întrebă el. Să știți că amestecul e minunat ! Apoi : Dar multe se mai povestesc despre dumneavoastră, doamnă !

— Cum așa ? întrebă ea foarte atentă.

— Ei, se pare că dumneavoastră și bătrînul nostru Unrat ați zăpăcit tot orașul și provocați o groază de nenorociri.

— A, la asta te gîndești ? Ei da, facem ce putem. Oamenii se distrează la noi — deși nu vreau să mă laud singură ca amfitrioană.

— Așa se spune. De altminteri, nimeni nu e lămurit asupra motivelor reale ale comportării lui Unrat. Unii par să creadă că folosește jocul de cărți pentru a-și asigura existența. Eu sint de altă părere. Noi doi, stimată doamnă, îl cunoaștem doar mai bine.

Artista Fröhlich tăcea încremenită.

— El e tipul tiranului care preferă să piară decît să se supună vreunei îngrădiri. E de ajuns o simplă vorbă de batjocură — vorbă care pătrunde prin perdelele de purpură ale patului său pînă și în visele lui din timpul nopții — ca să-i provoace pete vinete pe piele, de care nu se poate vindeca decît printr-o baie de sînge. Este născocitorul crimei de lesmaiestate : ar inventa-o el, dacă ar mai fi nevoie. Cu oricît de nebunească jertfire de sine s-ar arunca un om la picioarele lui, el totuși l-ar urî ca pe un răzvrătît. Ura de oameni devine pentru el un chin mistuitor. Faptul că plămîinii oamenilor din jurul lui aspiră și expiră un aer pe care nu el îl potrivește, îl umple de poftă de răzbunare, îi încordează nervii pînă la extrem. Nu mai lipsește decît un impuls, o înlănțuire oare-

care de întâmplări potrivnice — un mormint pristoric devastat și tot ce se leagă de acest fapt. Nu mai e nevoie decît de o supraexcitare a pornirilor și instinctelor sale — de către o femeie de pildă — și tiranul, căzînd pradă panicii, cheamă vulgul în palat, îl îndeamnă la omor și pirjol, proclamă anarhia !

Artista Fröhlich stătea cu gura căscată, fapt care-l umplea de mulțumire pe Lohmann. Cu asemenea femei vorbea totdeauna în așa chip, încît nu le rămînea decît să caște gura. De altminteri, el zîmbea sceptic. Socotea în descrierea lui, că nu face decît să ducă pînă la extrem analiza unei posibilități abstracte. Nu voia, în fond, să-l definească pe bătrînul, ridicolul Unrat. Căci îl vedea încă prea mult, din perspectiva lui de fost școlar, așezat în bancă, mai jos decît catedra. Îi venea prea greu să-și închipuie ca perfect adevărate enormitățile petrecute cu acela care îi dictase atîtea nerozii despre Fecioara din Orléans.

— Am cea mai mare simpatie pentru soțul dumneavoastră, adăugă Lohmann cu un suris, punînd virf prin aceasta uluirii artistei Fröhlich. Despre căsnicia dumneavoastră nu am auzit, în adevăr, decît laude, mai spuse el după aceea.

— Ei da, trebuie să știi că sintem instalați de minune. Și de altminteri... Ambiția o învioră : ...nu crutăm nimic pentru oaspeții noștri. Uneori, oamenii nu mai știu ce năzbitii să facă. Ai avea de ce să rizi. Ah, dacă ai veni dumneata, aș cînta în cinstea dumitale *Maimuța*, pe care de obicei n-o cînt pentru că tot e puținel cam nepotrivită.

— Sinteți irezistibilă, doamnă.

— Vrei poate iarăși să mă iei peste picior ?

— Mă supraestimați. Mi-a trecut pofta de glumă cînd v-am revăzut. Trebuie să știți, doamnă, că sinteți singura ființă care merită atenție în orașul acesta.

— Ei și ? făcu ea mulțumită, dar fără să se mire.

— De n-ar fi decît toaleta dumneavoastră. Rochia de postav de culoarea rezedei este bineînțeles, cu totul la înălțime. Ați ales cu drept cuvînt pentru ea pălăria neagră. Dacă pot să-mi îngădui o singură obiecțiune : etola de point-lace nu mai e la modă anul acesta.

— Nu mai spune !

Ea își apropie scaunul.

— Ești sigur de asta ? Atunci, scirba tot m-a păcălit cu ea. Noroc că nu am plătit-o.

Adaose însă repede, roșind :

— Din partea mea am s-o și plătesc. Dar ca s-o port, nici gând. Am pus-o azi pentru ultima dată, poți fi sigur de asta.

Era fericită să-i dea dreptate, să i se poată supune. Copetența lui în privința soților Unrat îi sporea nemăsurat respectul pentru el. Și unde mai pui că se pricepea și la modă. Vorbea din nou atât de distins :

— Mă gândesc ce ați devenit dumneavoastră, scumpă doamnă, pentru acești provinciali ! O stăpînitoare peste vieți și averi, o adorată ființă funestă, o Semiramidă, înșfîșit, mai știu eu ce, pentru care toată lumea, prinsă în vîrtej, se aruncă nepoftită în prăpastie, nu-i așa ?

Și cum, în chip vădit, ea întirzia prea mult să înțeleagă :

— Vreau să zic că bărbații nu așteaptă să fie rugați, iar dumneavoastră, doamnă, aveți de la ei, de la toți fără excepție, dacă nu mă-nșel, mai mult decît vă face trebuință.

— Aici exagerezi. Am noroc în această privință și că bărbații mă iubesc destul de mult, hai să zicem...

(Bău întîi puțin ; asta trebuia să i-o spună.)

— Dar așa cum îți închipui dumneata că o iau razna... Aici te-nșeli — și îl privi drept în ochi — nu toți au norocul să poată sta singuri cu mine la o ciocolată.

— Dar eu îl am ? Atunci poate a venit și rîndul meu ?

Își înălță capul și-și încreți fața. Ea, încurcată, nu mai putea privi decît pleoapele lui lăsate în jos.

— Dar — urmă el — dacă-mi aduc bine aminte, trebuia să fiu ultimul la dumneavoastră ? Nu mi-ați spus asta pe vremuri, de nu știu cîte ori, doamnă ? Așadar — și deschise ochii, privind-o cu obrăznicie — toți ceilalți au și fost lichidați ?

Ea nu era jignită ; se simțea numai chinuită.

— Fleacuri. Ai ideii cu totul greșite. Oamenii trîncănesc. De pildă, despre mine și Breetpoot. Pretind că l-am stors, Dumnezeu știe cum. Acum se svonește că s-a atins și de banii lui Ertzum — păcatele mele.

Își dădu seama prea târziu de ceea ce spusese și privi rușinată, în fundul ceștii.

— Asta e, în adevăr, lucrul cel mai grav, zise Lohmann, aspru și întunecat. Întoarse capul într-o parte și amîndoi tăcură.

În cele din urmă, artista Fröhlich rosti cu oarecare sfială :

— Doar nu e numai vina mea. De-ai ști cît a cerșit ! Ca un copil, te asigur. Caraghiosul bătrîn ! Nu mai are un dinte în gură. N-o să-ți vină să crezi, dar voia să fugă cu mine. Să fug cu diabeticul ăsta, nu, mulțumesc !

Lui Lohmann îi și părea rău că arătase indignare morală față de un spectacol atît de distractiv. De aceea spuse :

— Aș vrea într-adevăr să asist o dată la seratele dumneavoastră.

— Ești invitat ! zise ea repede și plină de bucurie. Vino odată, te aștept negreșit ! Dar acu trebuie să plec. Nu te ridica te rog. O, Doamne, am uitat !

(Se frămîntă, văitîndu-se și frîngîndu-și miinile.)

— Nu se poate, căci Unrat a spus că sîntem destui acum și că nu vrea să mai primească pe alții. Ultima dată mi-a și făcut scandal. De aceea, mă-nțelegi...

— Pe deplin, doamnă.

— Ia te rog, nu fă îndată pe ofensatul. Asta nu-n-seamnă că nu poți să vii la mine cînd nu e nimeni acolo. Să zicem astăzi la cinci. Dar acum am plecat.

Și ieși foșnind, cu toate semnele unei grabe extreme.

Lohmann nu-și dădea seama cum ajunsese pînă aci, cum se făcea că o dorea. Bănuia că era la mijloc atracția pe care o exercită pierzania. Tocmai pentru că prin această mică, hetairă caraghioasă, cu cinismul ei blajin și tonul ei popular, Ertzum se găsea adus, de fapt, acum la doi pași de pierzare. Și Ertzum tot o mai iubea. Ertzum putea cel puțin să-și cumpere cu bani fericirea. Lohmann se ducea la ea absolut rece, fără nici o licărire de patimă. Se ducea în locul prietenului său, care o meritase prin lunga lui suferință. Acum doi ani, lucrul acesta ar fi fost cu neputință. Își amintea că atunci cînd Unrat, deși cu totul pierdut el însuși mai voia încă să-l izgonească de la școală, simțise milă față de el, o

milă sinceră, nicidecum răutăcioasă. Acum însă se ducea la soția lui Unrat. „Cum ne mai schimbă viața !“ își spuse încă o dată Lohmann cu nielancolie și mindrie.

Dinăuntru locuinței îl întâmpină zgomot de ceartă. Fata din casă îi deschise stingherită ușa salonului. Lohmann zări în fața artistei Fröhlich, care era foarte agitată, un om nădușit, care ținea în mână o hîrtie.

— Ce dorești dumneala ? întrebă el. A, de asta e vorba. Ce sumă ? Cincizeci de mărci ? Și pentru asta, atîtea țipete ?

— Ce să-i faci, domnule — răspunse creditorul — am mai venit de cincizeci de ori, o dată pentru fiecare marcă !

Lohmann îl plăti și-i dădu drumul.

— Doamnă, vă rog să nu-mi luați în nume de rău această încălcare, spuse el, de astădată mai puțin degajat. Se simțea într-o poziție falsă ; ceea ce avea poate să primească acum devenea răsplată serviciului pe care îl făcuse.

Cel puțin era dator să nu se oprească atunci la cincizeci de mărci ; vanitatea lui Lohmann se împotriva la aceasta.

— De vreme ce am început să fiu îndrăzneț... doamnă, mi-ați fost descrisă, nu știu dacă pe bună dreptate, ca încurcată în penibile afaceri bănești.

Artista Fröhlich își încheșta nervoasă degetele și le desfăcea apoi din nou. Întorcea nehotărîtă capul în dreapta și în stînga, frecîndu-și gîtul de gulerul scrobit al rochiei ei de interior. Miile de pletiseli ale existenței ei, neîncetată hărțuită de furnizori, curtezani și cămătari, îi treceau toate deodată prin mînte ; și acolo, în portofelul care i se întindea, era un teanc gros de bancnote de o mie de mărci.

— Cît ? întrebă Lohmann liniștit și totuși precaut. Aș merge atît de departe pe cît mi-aș putea permite.

Ea nu se mai frămînta. Nu voia să fie cumpărată, și în nici un caz de Lohmann.

— Da de unde ! Nu-i adevărat ! spuse ea. N-am nevoie de nimic.

— Cu atît mai bine. Altfel, m-aș fi simțit măgulit, doamnă.

Se gîndi o clipă la Dora Breetpoot și la faptul că acum și ea avea nevoie de bani și, cine știe, ar putea fi cucerită cu bani... Pentru a mai lăsa artistei Fröhlich posibilitatea de alegere, puse portofelul deschis pe masă.

— Să stăm jos, în sfîrșit, spuse ea; și, schimbînd vorba, adăugă veselă : Dar ce pungă bine împănată ai ! (Și întrucît el păstra o tăcere rece :) Cum vei fi scăpînd de biștarii ăștia ? Nu porți măcar inele la degete !

— Nici nu scap de ei niciodată. (Și explică, fără a se îngriji dacă ea înțelege :) Nu plătesc femeile, pentru că nu vreau să mă umilesc. De altfel, nu e voie. E la fel ca și cu operele de artă, pentru care aș da orice. Dar poți oare să le posezi ? Vezi cîte una într-o prăvălie și pleci visînd la ea. Te întorci poate, apoi, și-o cumperi. Dorința nu cere bani, împlinirea nu-i merită.

Și-și întoarse privirea de la portofel. Totodată își traduse cuvintele în limbaj popular :

— Vreau să spun că încă de a doua zi sînt sătul de lucrul dorit.

Artista Fröhlich, plină de respect, și totodată puțin ironică în fața idolului ei, observă :

— Atunci nu cumperi pe semne altceva decît mincare și băutură ?

— Puteți să-mi recomandați altceva ? Și, încrețindu-și fruntea, se uită deodată cu atîta obraznicie în ochii ei, ca și cum ar fi vrut s-o întrebe : „Vrei poate să te cumpăr pe dumneata ?” Apoi, dînd din umeri ca un răspuns la ceea ce nu rostise : „Amorul trupese e de-a dreptul respingător.”

O puse într-o mare încurcătură. Cu oarecare timiditate încercă să găsească ceva comic în reflecția lui și exclamă :

— Nu mai spune !

— Trebuie să ne ridicăm deasupra noastră — hătări Eohmann — să devenim puri, măreți. Să călărim ca Parsifal. Îmi voi face probabil, serviciul militar la cavalerie și voi învăța totodată înalta școală. Cu excepția călăreților de circ, nu există în Germania nici o sută de oameni care să se priceapă în călăria de înaltă școală.

De astădată ea rise fără înconjur.

— Păi atunci, devii chiar dumneata artist de circ, un fel de coleg îndepărtat al meu. Ce nostim !

Apoi, cu un oftat :

— Mai ții minte „Îngerul albastru“ ? A fost totuși lucrul cel mai bun.

Lohmann tresări.

— Se poate — spuse el pe gânduri — să fi fost lucrul cel mai bun. Toată epoca aceea...

— Pe atunci mai puteai să rizi, nu trebuia încă să te răfuiești cu toată banda. Cînd mă gîndesc cum am dansat împreună, iar pe urmă a venit Unrat, și dumneata a trebuit să fugi pe fereastra cu perdeaua roșie. Știi oare că mai e și acum furios pe dumneata și ar vrea să te facă pastramă ? spuse ea cu un ris nervos.

Trăgea mereu cu urechea spre ușă, uitîndu-se totodată cu muștrare la Lohmann, pentru că lăsa totul în sarcina ei, atunci avea să facă singură treaba. Își pusese în gînd să nu renunțe la Lohmann, în primul rînd pentru că toți îi erau îngăduiți, numai el nu. Era un lucru de nesuferit. Apoi pentru că, datorită bănuielii lui Unrat și urii sale sălbatice, o rămășiță de dorință îndîrjită mai rămăsese trează în ea din vremurile acelea fără complicații, de care își amintea acum suspinînd și mai ales pentru că superioritatea solemnă a lui Lohmann și distincția lui exotică îi biciuiau dorința pînă la ameteală. În sfîrșit, îl voia pentru că lucrul era primejdios, pentru că atmosfera din jurul ei era încărcată de catastrofe și pentru că posibilitatea de a dezlănțui aceste catastrofe gîdila simțurile artistei Fröhlich.

— Și ce versuri sentimentale făceai pe vremea aceea, spuse ea. Desigur că te-ai lăsat de asta. Mai ții minte poezia dumată despre lună plină, aia de-am cîntat-o odată, iar oamenii au ris ca niște imbecili ?

Se aplecă visătoare, pe rezemătoarea fotoliului ei și, lipindu-și de piept degetele mîinii drepte, intonă cu o voce subțire și slabă :

„O, ceru-i instelat și luna plină.“

Ea cîntă toată strofa și, gîndindu-se că acesta era singurul cîntec din lume care-i era interzis, avu tot timpul în fața ochilor chipul lui Unrat. Era groaznic ; ținea în

mină cutiuită „bellet“ cu oglindă și era sulemenit în chip caraghios.

„Eu plîng și stelele rid pe bolta-naltă“.

Lohmann, căruia scena îi făcea o impresie penibilă, încercă s-o oprească. Ea atacă, însă, fără să se întrerupă strofa a doua :

„O, ceru-i instelat“.

În clipa aceea ușa împinsă cu putere trosni și, cu un salt ca de pisică, Unrat apăru în cameră. Artistă Fröhlich scoase un țipăt ascuțit și se repezi în colțul camerei, în spatele fotoliului lui Lohmann. Unrat gîfîia fără a scoate un cuvînt, și ea găsi că arată întocmai cum și-l închi-puise pe cînd cînta. Avea aceeași privire oribilă ca în ajun. „De ce nu băuse el oare ceaiul de mușetel?“ se întrebă ea în mijlocul spaimei ce o covîrșise.

Unrat socotea că totul s-a terminat. Toată opera lui de distrugere și de pedepsire rămînea zadarnică, de vreme ce la sfîrșitul ei Lohmann ședea, totuși, lîngă artista Fröhlich. O împusese privirilor întregii omeniri, se străduise ca tot ce smulgea celorlalți să devină al ei, iar în răstimp ea prefăcea în realitate vedeniile sale cele mai chinuitoare, vedeniile lui despre ea și Lohmann, în trăsăturile căruia se concentra tot ce era mai infam, tot ce era mai vrednic de ură. Ce mai rămînea ? Se isprăvisese cu artista Fröhlich, deci și cu Unrat. Trebuia s-o condamne la moarte și, prin aceasta, pe sine însuși.

Fără să spună un cuvînt, o prinse de beregată. Unrat horecăia, ca și cum el ar fi fost sugrumat. Se opri o secundă ca să respire. Ea folosi această secundă pentru a striga :

— Mi-a spus că dragostea trupească îl dezgustă, te asigur.

Unrat o strînse din nou de beregată. Deodată se simți tras cu putere de amîndoi umerii.

Lohmann făcu aceasta numai ca o încercare. Nu știa precis dacă avea vreun rol aici ; i se părea că visează. Așa ceva nici nu putea să existe. În felul lui inteligent de a judeca, evoluția stranie a lui Unrat se desfășura fără complicații și oarecum ireal, ca într-o carte. Ceva atît de concret era imposibil de conceput. Lohmann își

făurise o teorie interesantă în legătură cu bătrînul său profesor ; dar îi cunoscuse prea puţin sufletul — zborurile abisale ale acestuia, patima groaznică de care era mistuit, faptul că, dincolo de orice, era osîndit să nu poată scăpa de sine. Intuiţia lucrurilor, care-i lipsise lui Lohmann, îi venea acum prea brusc ; fu cuprins de teamă — teamă de real.

Unrat se întoarse spre el. Între timp artista Fröhlich fugi zbierînd, în odaia de alături, trîntind şi încuind zgomotos uşa. O clipă, Unrat păru ametit ; apoi îşi veni în fire şi începu cu paşi tîrşiţi să dea tircoale lui Lohmann. Acesta, pentru a-şi păstra ţinuta, se rezemă iar de masă, îşi apucă portofelul şi căută să se îndepărteze. Se gîndea vag la ceea ce ar putea să spună.

Ce înfăţişare avea fiinţa de-acolo ! Ceva intermediar între păianjen şi pisică, cu nişte ochi demenţi, pe lîngă care se prelingeau picături de năduşeală, unindu-se cu balele de pe bărbia care clămpănea. Nu era plăcut să simţi pretutindeni în jurul tău tentaculele ei gata să apuce. Dar ce bolborosea ?

Unrat gifia ininteligibil :

— Nemernicul — îndrăzneşti — să-l prind — în sfîrşit să-l prind — să dea-ncoace, să predea tot !

Şi în clipa aceea smulse portofelul din mina lui Lohmann şi o zbughi cu el spre uşă.

Lohmann încremenise, înspăimîntat, dîndu-şi seama că aci se săvîrşeau grave fapte penale.

Unrat, interesantul anarhist, săvîrşea adevărate crime. E drept că anarhistul reprezenta o ciudăţenie morală şi un incontestabil caz extrem ; iar crima — o potenţare a unor inclinaţii şi emoţii generale-omeneşti, care nu avea în sine nimic surprinzător. Unrat însă încercase să-şi sugrume soţia în prezenţa lui Lohmann şi săvîrşise un furt în dauna lui Lohmann însuşi. Aici comentatorul începu să şovăie, spectatorul îşi pierdu surisul binevoitor. Mintea lui Lohmann, care nu fusese niciodată pusă la încercare într-un asemenea fel de necrezut, se lepădă de orice pornire distructivă şi răspunse în chip foarte burghez la „crimă“ prin „poliţie“. Păstră, ce e drept, conştiinţa că ideea aceasta nu era prea neobişnuită, dar îşi spuse : „Toate au o margine“, şi trecu cu hotărîre, peste

șovăielile lui. Da, pasul lui Lohmann deveni hotărît cînd se îndreptă spre ușa camerei vecine și începu s-o zgîlție. Știa bine că artista Fröhlich se închisese acolo ; dar era dator să se convingă pe deplin că, după plecarea lui, ea nu va cădea în ghiarele singerosului ei soț... După aceea Lohmann părăsi casa.

Trecu o oră ; o mulțime care sporea neconținut se revărsa de după colțul străzii. Lumea era în sărbătoare : se hotărîse arestarea lui Unrat. În sfîrșit ! Povara propriei ei stricăciuni era luată de pe umerii ei prin faptul că se înlătura ceea ce o prilejuise. Revenindu-și în fire, oamenii aruncau o privire asupra cadavrelor împrăștiate de jur împrejur și descopereau că, în adevăr, era timpul să se ia măsuri. De ce, în fond, se zăbovisе atîta timp ?

Un camion de bere, încărcat pînă sus cu butoaie, astupa jumătate din stradă, cînd își făcu drum o trăsură închisă în care soseau reprezentanții autorităților. Vinzătoarea de fructe din colț venea fugind în urma ei ; domnul Dröge, negustorul de mărunțișuri, tira după el furtunul.

În fața casei lui Unrat, mulțimea se îmbulzcea și țipa. În sfîrșit el apăru, încadrat de agenți. Artistă Fröhlich năucită, ciufulită, scaldată în lacrimi, zguduită de jale, plină de remușcare și de nemaipomenită supunere, se agăța de el, stătea atîrnată peste el, se topea într-însul. Fusese arestată și ea, lucru pe care Lohmann nu-l prevăzuse. Unrat o sui în cupeul în care, din pricina perdelelor trase nu se deslușea nimic ; căuta parcă ceva, zăpăcit, în mijlocul urletelor gloatei. Unul cu șorț de piele, vizitiul camionului de bere, își arată capul său palid de ștrengar și orăcăi :

— Un transport de scîrnăvie !

Unrat se întoarse dintr-o zmucitură pentru a descoperi de unde venise cuvîntul, care acum nu mai era titlu de glorie, ci devenise din nou un bulgăre de noroi aruncat asupra lui. Îl recunoscu pe Kieselack. Ridică amenințător pumnul, mușcă cu gîtul întins aerul ; dar apa țîșnind din furtunul domnului Dröge îl nimeri drept în gură. În timp ce scuipa apa ca un havuz, primi o lovitură din spate, se poticni de scara trăsorii și se prăbuși cu capul înainte pe pernă, lîngă artista Fröhlich, în beznă.

